

สกสว.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
Thailand Science Research and Innovation (TSRI)

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ

การศึกษาการศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนและภาคี ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะในเขตใกล้เมือง
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีป่าโคกหนองม่วง ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น

โดย

นางจรรุญพิศ มุลสาร และคณะ

กันยายน ๒๕๖๒

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการการศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนและภาคี ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะในเขตใกล้เมือง
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีป่าโคกหนองม่วง ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น

รายชื่อคณะวิจัย

๑. นางจรรยาพิศ มุลสาร	เจ้าหน้าที่ประสานความร่วมมือ และพัฒนาเครือข่าย	หัวหน้าโครงการฯ
๒. นายคณิต แวงวาสิต	หัวหน้า	นักวิจัย
๓. นายสมหมาย มีศิลป์	นักวิจัย	นักวิจัย
๔. นายชนะชัย สิมสา	นักวิจัย	นักวิจัย
๕. นายศรีทัศน์ อุทัยแสน	นักวิจัย	นักวิจัย
๖. นายคำไหม นายชัยดูล	นักวิจัย	นักวิจัย
๗. นายสมชาติ ราชูดี	นักวิจัย	นักวิจัย
๘. นายสานิตย์ เวียงดี	นักวิจัย	นักวิจัย
๙. นายช่วย ยะระสี	นักวิจัย	
๑๐. นายสวຍ ปิ่นแก้ว	นักวิจัย	
๑๑. นายวรรณิ์ ชันขวา	นักวิจัย	
๑๒. นายประมวล ทังเทพ	นักวิจัย	
๑๓. นายพรวน วงธรรม	นักวิจัย	
๑๔. นายพรม ม่วงรอด	นักวิจัย	
๑๕. นายสมจิตร ไชยขัน	นักวิจัย	
๑๖. นายสมกุล ลาผม	นักวิจัย	
๑๗. นางอ้อย นนทเสน	นักวิจัย	

สนับสนุนโดย : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่น่าเชื่อถือให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พูดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ **“คำถาม”** หรือ **“ความสงสัย”** บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น **“คำถาม”** ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา **“ข้อมูล”** ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ **“วางแผน”** การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ **“บันทึก”** มีการ **“ทบทวน”** ความก้าวหน้า **“วิเคราะห์”** ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ **“ถอด”** กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็สามารถ **“สรุปบทเรียน”** ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย **“ผู้ที่สงสัย”** ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับปรุงแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้ นักวิจัย ให้ความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

- ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้
- ขอขอบคุณอาจารย์อุษา กลิ่นหอม ที่ช่วยเป็นที่ปรึกษา และเป็นพี่เลี้ยงในการสำรวจความหลากหลายของพรรณไม้ และให้คำแนะนำ ทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
- ขอขอบคุณอาจารย์คณิต แวงวาสิต ที่ร่วมเป็นนักวิจัย ในฐานะนักวิชาการ ซึ่งเป็นการช่วยให้โครงการมีความน่าเชื่อถือ และทำให้การดำเนินงานในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งสูงสามารถดำเนินการไปได้ง่ายขึ้น
- ขอขอบคุณคณะกรรมการป่าโคกหนองม่วงที่ร่วมเป็นทีมวิจัย และขยันขันแข็งในการดำเนินงาน
- ขอขอบคุณกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนเจ้าหน้าที่เพื่อหนุนช่วย และประสานงานในพื้นที่
- ขอขอบคุณ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหนองที่สนับสนุน งบประมาณในการรังวัดพื้นที่ป่า รวมถึงเสนอเรื่องต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ขอขอบคุณ สำนักงานป่าไม้เขต ๗ ขอนแก่นในการสนับสนุนบุคลากรให้ความรู้ทางด้านวิชาการเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ
- ขอขอบคุณ พระอาจารย์บุญธรรม (พระอธิการบุญธรรม กลยาณณญโม) เจ้าอาวาสวัดบูรณะสิทธิ์พระเจ้าใหญ่ผือบั้ง และพระอาจารย์ประสาธ (พระครูปฐมสมสารพิมล ประสาธ) เจ้าอาวาสวัดพิมลธรรมาราม ซึ่งเป็นที่ปรึกษา และให้คำชี้แนะ รวมถึงสนับสนุนกิจกรรมด้วยดีมาโดยตลอด
- ขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองร้านหญ้า นางสุภาภรณ์ ปาวรีย์ ที่นำพาคณะครู และเด็กนักเรียนเข้าร่วมศึกษาเรียนรู้
- ขอขอบพระคุณคณะกรรมการชุมชนโคกหนองม่วงที่ช่วยประสานชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ป่า ช่วยสร้างความเข้าใจ กับชุมชน รวมสมาชิกในชุมชนทุกคนที่คอยเฝ้าระวังภัยคุกคามที่บ่อนทำลายพื้นที่ป่า
- ขอขอบคุณอดีตผู้ใหญ่บ้าน (นายวรรณิ ชันขวา) และนายสันติย์ เวียงภักดี ที่ร่วมเป็นหัวหอกในการขับเคลื่อนงาน และยืนหยัดในการรักษาพื้นที่ป่าไว้ให้ลูกหลานได้เรียนรู้
- ขอขอบคุณนักวิจัยทุกคนที่เสียสละเวลาในการทำวิจัยร่วมกัน หวังว่าบทเรียนจากงานวิจัยจะช่วยให้ นักวิจัยได้เรียนรู้ และได้พัฒนาตนเองในการแสวงหาความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้
- สุดท้ายต้องขอขอบคุณชาวบ้าน และผู้นำชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย ขอขอบคุณทีมงานและคณะกรรมการทุกท่าน ที่เสียสละแรงกาย แรงใจในการร่วมกิจกรรมด้วยดีตลอดมา ถึงแม้บางครั้งจะมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในแต่ละกลุ่ม แต่สุดท้ายก็หาทางออกร่วมกันได้ และบรรลุผลได้เป็นอย่างดี

บทสรุปผู้บริหาร

นโยบายการเพิ่มพื้นที่ป่า ๔๐ % ตามนโยบายเป็นจริงไม่ได้เลยหากหน่วยงานของรัฐไม่สามารถสร้างองค์กรชาวบ้านขึ้นมาดำเนินการ และรัฐควรมีมุมมองใหม่ในการหาพื้นที่ป่าที่อยู่นอกเหนือการดูแลของกรมป่าไม้ เช่น ป่าที่อยู่ในการครอบครองส่วนบุคคล ป่าที่เป็นป่าสาธารณะที่ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือป่าที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย หรือกระทรวงอื่น ๆ เช่น พื้นที่ป่าในเขตที่ นสล. หรือป่าริมฝั่งน้ำ

ป่าสาธารณะโคกหนองม่วงเป็นพื้นที่ป่าสาธารณะ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นที่ นสล. มีเนื้อที่ ๒๐๙ ไร่เศษ อยู่ในความดูแลของชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า และ อบต.หัวหนอง ความพิเศษ คือ เป็นป่าสาธารณะที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ให้ชุมชนได้หาอยู่หากิน และเป็นที่พักของคนจนในการอาศัยพักพิง และเก็บหาของป่าขาย และบริโภคเองในขณะเดียวกัน พื้นที่ป่ายังเป็นป่าในเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นป่าช้าเก่าของชุมชน ทำให้ชุมชนบ้านหนองร้านหญ้ามีความรักและหวงแหน จึงมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อขึ้นมาปกป้องผืนป่า สถานการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดความขัดแย้งและเกิดความขัดแย้งของคนในชุมชนอย่างรุนแรง โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย

๑. กลุ่มชาวบ้านที่ยากจน ไม่มีที่อยู่อาศัย ใช้พื้นที่ป่าเป็นที่อยู่อาศัย จึงมีความต้องการให้จัดเป็นที่อยู่อาศัยสำหรับคนจน แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มน้ำยังมีความต้องการในการรักษาพื้นที่ป่าเพื่อหาอยู่หากิน
๒. กลุ่มชาวบ้านดั้งเดิมที่มีความรัก ความผูกพันและเคยใช้ประโยชน์จากป่า ต้องการรักษาพื้นที่ไว้ให้สืบทอดถึงลูกหลาน
๓. กลุ่มที่รับนโยบายการพัฒนา เห็นช่องทาง สร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านยากจนที่อาศัยอยู่ เพื่อเข้าไปร่วมจับจองพื้นที่ และเสนอนโยบายเพื่อเอื้อประโยชน์ให้ในการจัดสรรพื้นที่ (ไม่แสดงตัวตน จะอยู่เบื้องหลัง ประเมินสถานการณ์ และคอยกระตุ้นกลุ่มที่ ๑)

ดังนั้นทางคณะจึงได้ทำการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการรักษาพื้นที่ป่า ภายใต้การอยู่ร่วมกันของชุมชน เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ที่เป็นธรรม และคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น คณะกรรมการป่าจึงได้จัดทำโครงการ “การศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนและภาคี ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะในเขตใกล้เคียงเมืองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีป่าโคกหนองม่วง ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ **หนึ่ง**ศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชน และภาคี ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะโคกหนองม่วงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ **สอง**ศึกษาและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการป่าโคกหนองม่วงแบบมีส่วนร่วม ภายใต้การมองเห็น คุณค่าของทรัพยากรป่าในการตอบสนองความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและสังคมทั้งคนที่เข้าไปเก็บหา ถึงการส่งต่อสู่ผู้บริโภค ชุมชนข้างเคียง พัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติของคน ภายใต้การดูแลขององค์กรชุมชน และภาคี

ผลจากการศึกษาทำให้**เห็นช่องทาง**ในการส่งเสริมชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการ การดูแลรักษา และการฟื้นฟู พื้นที่ป่า ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายรัฐ ที่ต้องการเพิ่มพื้นที่ป่า ๔๐ % ซึ่งกระบวนการที่ได้เรียนรู้จากการวิจัย จะเป็นบทเรียนให้สามารถลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความปองดอง และสร้างบรรยากาศการอยู่ร่วมกันของชุมชนอย่างเป็นธรรมได้ ซึ่งผลที่ได้จากกระบวนการศึกษารัฐสามารถใช้เป็นบทเรียนที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้เพื่อคลี่คลายปัญหากรณี นโยบายการทวงคืนผืนป่าได้ ผลจากกระบวนการศึกษาพอสรุปได้ดังนี้

๑. **กระบวนการการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน** ซึ่งได้ใช้งานศึกษาวิจัยเป็นเครื่องมือ สร้างการยอมรับและหาทางออกร่วมกัน เริ่มจาก **การศึกษาให้เห็นข้อมูล ข้อเท็จจริง** ทั้งฐานทรัพยากร และสถานการณ์ปัญหา เพื่อให้ผู้ศึกษา คุณค่า ความสำคัญ ความจำเป็นของป่าต่อการพึ่งพิงของคนในชุมชนร่วมกัน องค์ประกอบ คณะกรรมการป่าโคกหนองม่วงเป็นหลัก ผู้นำ ส่วนที่เกี่ยวข้อง และ

กลุ่มที่เสียผลประโยชน์ และขาดไม่ได้ คือ เยาวชนที่อาศัยในพื้นที่ป่า ข้อมูลที่ควรทำให้ชัดเจนก่อนดำเนินการ คือ **ตรวจสอบแนวเขตให้ชัดเจน** ซึ่งกระบวนการในการศึกษาข้อมูลครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐหลายภาคส่วน ในการตรวจสอบแนวเขตเพื่อสร้างการยอมรับ ประกอบด้วย สำนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น สาขาบ้านไผ่ / กรมที่ดิน / สำนักงานสารสนเทศน้ำ / และหน่วยงานในพื้นที่ประกอบด้วยผู้แทนอำเภอ ผู้แทน อบต. ผู้นำชุมชน ชาวบ้านที่อาศัยในป่า คณะกรรมการป่า**นำข้อมูลมาวิเคราะห์** เพื่อหาแนวทางนำไปสู่การหาทางออกที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันได้โดยไม่มี ความขัดแย้ง ซึ่งผลที่ได้มีแนวทางดังนี้ (ให้มีการรักษาพื้นที่ป่าที่มีเหลืออยู่ ขอคืนพื้นที่ชุมชนลูกกล้าเพื่อทำกิน และพื้นที่จับจองของคนที่มีที่อยู่อาศัยอยู่แล้ว และรับรองการอยู่ของคนจน เพื่อสร้างความมั่นใจให้คนที่อาศัยในพื้นที่ป่า) การศึกษาข้อมูล ประเมินความเป็นไปได้ เช่น ช่องทางกฎหมาย ที่เื้อื่อ ต่อการจัดการ โดยได้ปรึกษาหารือหน่วยงานที่มีบทบาทโดยตรง กรมป่าโคกหนองม่วง เนื่องจากเป็นที่ นส.จึงขึ้นอยู่กักระทรวงมหาดไทย ทั้งที่ดิน และฝ่ายปกครอง เนื้อหาหลักจะเป็นช่องทางกฎหมายที่ทำให้ชุมชนสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ เช่น พรบ. ป่าชุมชน และ พรบ.คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ รวมถึง ระเบียบในการดูแลรักษาที่สาธารณะของอำเภอ และ อบต. **การกำหนดแผนการปฏิบัติการ** เพื่อเป็นตุ้กตาให้ชุมชนเห็นว่าจะมีการดำเนินการอะไรบ้าง จากนั้นจัดเวทีให้ข้อมูลชุมชน โดยจัดเวทีประชุมชาคมหมู่บ้านตามระเบียบ โดย มีผู้ใหญ่บ้านเปิดเวทีประชุม มีปลัดอำเอร่วมสังเกตการณ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ร่วมเวที และให้ความคิดเห็น **ทดลองปฏิบัติการ** เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ สรุปทเรียนการปฏิบัติ ประเมินข้อดี ข้อเสีย ข้อจำกัด

๒. **ผลที่ได้จากการดำเนินโครงการ ส่วนแรก** ได้แนวทางในการดำเนินงาน โดยมีแผนความร่วมมือในการรักษาและฟื้นฟูป่าโคกหนองม่วง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แนวทางที่ ๑ การบริหาร

๑. กลไกการบริหาร องค์ประกอบ คือ คณะกรรมการป่าโคกหนองม่วง และ คณะกรรมการชุมชนโคกหนองม่วง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามอำนาจหน้าที่ ผู้ใหญ่บ้าน-อำเภอ-จังหวัด (คทช.)-ที่ดิน-สำนักงานจัดการที่ดินของรัฐ-กรมป่าไม้

๒. ออกกฎระเบียบ /ข้อบังคับ

- ห้ามทิ้งขยะในพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง
- ห้ามตัดต้นไม้ และห้ามนำต้นไม้ทุกชนิดออกจากบริเวณป่าโคกหนองม่วง
- ห้ามบุกรุกพื้นที่
- ห้ามจับสัตว์ทุกชนิดในเขตอนุรักษ์ (หนองม่วงและศาลปู่ตา) และห้ามจับสัตว์คุ้มครองในเขตป่าโคกหนองม่วง
- ห้ามเผาป่า
- หากฝ่าฝืนปรับตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาทขึ้นไป หรือทั้งปรับและดำเนินคดีตามกฎหมาย ตามการพิจารณาของกรรมการ / การเข้าไปใช้ประโยชน์ในการเก็บหาของป่าต้องเป็นสมาชิกป่าชุมชนโคกหนองม่วงเท่านั้นระเบียบการเป็นสมาชิก ทุกคนในชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า-ชุมชนโคกหนองม่วงเป็นสมาชิกโดยระเบียบ ในส่วนบุคคลภายนอกต้องมาสมัครเป็นสมาชิก

แนวทางที่ ๒ การจัดการ

๑. การกันเขตป่าที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ และที่ชุมชนทำกินรอบป่าคืนพื้นที่ให้ โดย โครงการชุดร่องน้ำ ทำคันคูดินเพื่อกั้นแนวเขตที่สาธารณะป่าโคกหนองม่วง

๒. การกันเขตที่ชุมชนอยู่อาศัยดั้งเดิม โดยขออนุญาตดำเนินโครงการบริหารจัดการ การใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุกเพื่อจัดความยากจนและพัฒนาชนบท ที่สาธารณะป่าโคกหนองม่วง

๓. การอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่า โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การตั้งศาลปู่ตา / การปลูกป่า / การบวชป่า / การจัดการขยะ ระเบิดหิน ฝังกลบขยะเดิม – ห้ามขยะใหม่ / ขุดลอกบ่อเพื่อรักษาความชื้น / สร้างจิตสำนึก โดย พัฒนาพื้นที่เรียนรู้หรือเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

๔. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกทาง และประชาสัมพันธ์ / หนังสือ เกี่ยวกับวิถีความสัมพันธ์ และชุมชนกับการพึ่งพิงพื้นที่ป่า (แหล่งพึ่งพิงของอาหาร และเศรษฐกิจของคนจน) เปิดตลาดของป่า

ส่วนที่สอง ได้ความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชน ในห้วงที่ผ่านมา ก่อนเริ่มงานวิจัย ชุมชนมีปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง ทั้งกับรัฐและชุมชนกับชุมชน ผลที่ได้จากการวิจัย ทำให้ชาวบ้านมีโอกาสได้เรียนรู้ร่วมกัน มีข้อมูลชุดเดียวกัน มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนและสร้างข้อตกลง มีเป้าหมายร่วมกัน เกิดความเข้าใจ เกิดความสามัคคี และช่วยกันผลักดันการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

ส่วนที่สาม ผลที่เกิดกับตัวนักวิจัยเอง จากกระบวนการที่ผ่านมาทำให้ชาวบ้านที่ได้ทำงานวิจัยได้เรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงตัวเอง เช่น เรียนรู้การรับฟังคนอื่น โดยผ่านการเก็บข้อมูล เรียนรู้การคิดที่เป็นวิชาการ เช่น การสำรวจพรรณไม้ เรียนรู้กระบวนการขั้นตอนในการทำงานของรัฐ เรียนรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เรียนรู้การทำงานกับคนอื่น ตัดสินใจโดยใช้ฐานข้อมูลข้อเท็จจริงมาประกอบ

ทีมวิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทเรียนในครั้งนี้ จะสามารถใช้แนวทางในการเพิ่มพื้นที่ป่า ตามนโยบายของรัฐบาลได้

คำนำ

งานวิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนและภาคี ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะในเขตใกล้เคียงเมืองโดย การมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีป่าโคกหนองม่วง ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น ซึ่งได้จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการป่า ชุมชนโคกหนองม่วง ชุมชนบ้านหนองร้านหญ้าและชุมชนโคกหนองม่วง หมู่ที่ ๕ ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของชุมชนและภาคีกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะซึ่งเป็นป่าที่ ตั้งอยู่ใกล้เคียงเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่อ่อนไหว และมีความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์สูง ดังนั้นการบริหารจัดการภายใต้การใช้ ประโยชน์ร่วมกันอย่างถูกต้อง เหมาะสม เป็นธรรม และยอมรับร่วมกัน ซึ่งคณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อทีมศึกษาวิจัย ผู้นำท้องถิ่น สมาชิกในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงพื้นที่อื่นๆ ที่มีพื้นที่และ ลักษณะปัญหาที่ใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะนโยบายขอคืนพื้นที่และเพิ่มพื้นที่ป่าภายใต้รัฐบาลปัจจุบัน

งานวิจัยครั้งนี้สามารถดำเนินการไปได้ด้วยดี จากการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานจาก สำนักงาน กองทุนสนับสนุนงานวิจัย สกว. ได้รับความร่วมมือ คำชี้แนะจากที่ปรึกษาและผู้รู้ในชุมชน อันประกอบด้วย นายอำเภอบ้านไผ่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวหนอง ผอ.โรงเรียนบ้านหนองร้านหญ้าโนนขา ผู้ทรงคุณวุฒิใน ชุมชน เจ้าอาวาสวัดบูรณะสิทธิ์พระเจ้าใหญ่ผือบัง พระอาจารย์บุญธรรม (พระอธิการบุญธรรม กุลยานณฺณโม) พระ อาจารย์ประสาท (พระครูปทุมสารพิมล ประสาท) เจ้าอาวาสวัดพิมลธรรมาราม และที่สำคัญอดีตผู้ใหญ่บ้านหนองร้าน หญ้าทุกท่าน

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ความเป็นมาและความสำคัญ	๑
๑.๒ คำถามงานวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์	๓
๑.๔ ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๓
 บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๖
๒.๒เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๓กรอบแนวคิด	๑๐
 บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ ขอบเขตการศึกษา	๑๒
๓.๒ การบริหารจัดการงานวิจัย	๑๒
๓.๓ ระเบียบวิธีวิจัย	๑๓
๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๖
๓.๕ กิจกรรมวิจัย	๑๖
การดำเนินกิจกรรม	๒๗
 บทที่ ๔ ผลการวิจัย	
๔.๑ บริบทชุมชน กับพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง	๔๖
๔.๒ ทรัพยากรป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าหนองม่วง	๕๖

๔.๓ การบริหารจัดการป่าจากอดีตถึงปัจจุบัน	๖๙
๔.๔ ปัจจัย เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะ	๗๑
๔.๕ การฟื้นฟูระบบนิเวศพื้นที่ป่าสาธารณะโคกหนองม่วง	๗๒

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย

๕.๑ ผลที่ได้จากการวิจัย	๗๔
๕.๒ ปัญหาอุปสรรค	๗๕
๕.๓ แนวทางแก้ไข	๗๖
๕.๔ ข้อเสนอแนะ	๗๖

ภาคผนวก ๑

- ภาพกิจกรรม	๑
- โครงสร้างกรรมการ	๒๖
- ชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า บทเรียนองค์กรชุมชนและภาคีฯ	๒๘
- ตัวอย่างแบบกรอกข้อมูลพรรณไม้	๓๖
- บันทึกการทบทวนการทำงานโครงการศึกษาวิจัยป่าโคกหนองม่วง	๓๗

ตัวอย่างหนังสือ

- การจัดทำโครงการการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ที่มีการบุกรุก เพื่อขจัดความยากจนเพื่อพัฒนาชนบท ปีงบประมาณ พ.ศ ๒๕๖๒	๔๓
- แนวทางการดำเนินการจัดการที่ดินตามนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน	๔๕
- ขั้นตอนการดำเนินการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ	๔๘
- การจัดทำโครงการการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ที่มีการบุกรุก เพื่อขจัดความยากจนเพื่อพัฒนาชนบท ปีงบประมาณ พ.ศ ๒๕๕๘	๕๐
- หนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐฯ	๕๓
- โครงการการบริหารจัดการจัดทำโครงการการบริหารจัดการการใช้	

ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก(โคกทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะประโยชน์) ๕๖

หนังสือ

- แจ้งประชุมสาธารณะ	๕๘
- บันทึกถ้อยคำ	๖๗
- ขอพิจารณาอนุญาตดำเนินโครงการขุดร่องน้ำ	๖๙
- บันทึกการประชุม การปรึกษาหารือ ณ กระทรวงมหาดไทย	๗๒
- แลงการณ์กลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง	๗๓

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ

พื้นที่ป่าโคกหนองม่วงเป็นพื้นที่ป่าสาธารณะที่ชาวบ้านหนองร้านหญ้าใช้พื้นที่ป่าเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีพ พิธีกรรมของชุมชน และเลี้ยงสัตว์ (วัว ควาย) มีพื้นที่อยู่ใกล้เมืองบ้านไผ่ ซึ่งเป็นเมืองท่าของการจราจร และการขนส่ง เช่น ถนนมิตรภาพ ไปขอนแก่น-หนองคาย และโคราช – กรุงเทพฯ ถนนแฉ่งสนิทที่ไปจังหวัดมหาสารคาม-จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งสามารถต่อภาคเหนือและไปภาคตะวันออก เส้นทางรถไฟที่กำลังขยายรางคู่และความเร็วสูง รวมถึงมอเตอร์เวย์และการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่กำลังเจริญเติบโต และมีการขยายตัวเพื่อรองรับการพัฒนา สู่เป้าหมายจังหวัดมหานครขอนแก่น

จากการศึกษาของจรรยาพิศ มุลสาร และคณะ (๒๕๖๑) พบว่าป่าโคกหนองม่วงเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของหมู่บ้านหนองร้านหญ้าและชุมชนใกล้เคียง ได้ใช้ประโยชน์ในด้านความมั่นคงทางอาหาร ทั้งในส่วนของผักพื้นบ้าน อาทิ ผักหวาน ผักชีช้าง ผักเชียง ผักติ้ว ผักสาบ ดอกกะเจียว หน่อเพ็ก ผักอีลอก ผักลิ้นแล่น ผักตบหุบ ดอกเชียง ผักเจ้าชู้ (ผักกาดย่า) เครือหมาน้อย ต้นอีทก หน่อไม้ หน่อเพ็ก เห็ดกินได้ต่าง ๆ ประกอบด้วย เห็ดเพ็ก เห็ดเผาะ เห็ดตะไคร้ เห็ดละโงก เห็ดปลวก(เห็ดโคน) เห็ดหน้าขาว เห็ดหน้าแดง เห็ดเผาะ เห็ดหน้ามูมหน้าเมา เห็ดก้นครก เห็ดขี้ไก่เดียน เห็ดมันปู เห็ดหน้าพาน เป็นแหล่งโปรตีนที่ได้จากแมลง และสัตว์ต่าง ๆ เช่น ตั๊กแตนโม แมงจิ้งจก แมลงทับ แย้ กะปอม กระรอก นก งูเหลือม อีเห็น อึ่ง กบ แมงงา (แมงป่องอยู่ในรู) จี๋โป่ม จิ้งหรีด เขียด จอนฟอน หนู กระรอก-กระแต

จากของป่าที่เก็บมาเป็นอาหาร หนึ่งในปัจจัย ๔ ที่สำคัญ ส่วนที่เก็บได้มากกว่าการประกอบอาหารในแต่ละวัน ก็จะถูกนำมาแปรรูปเป็นสินค้าเพิ่มรายได้ให้แก่คนหาของป่าในชุมชน ทรัพยากรป่าโคกหนองม่วงที่ทำรายได้เป็นกอบเป็นกำให้แก่คนในชุมชนได้แก่ เห็ดต่างๆ ซึ่งจะมีช่วงออกได้มากในฤดูฝน จากการเก็บข้อมูลของจรรยาพิศ มุลสาร และคณะ (๒๕๖๑) พบว่า เห็ดละโงก เห็ดตะไคร้ เห็ดปลวก เห็ดโคน เห็ดรวม (เห็ดหน้าขาว) เห็ดมันปู และเห็ดปลวกขี้หมา มีราคาดีและเป็นที่ยอมรับของตลาด โดยสามารถเก็บเห็ดได้มากที่สุดคิดเป็นตัวเงินได้ ๒๐๐-๓๐๐ บาท ต่อวัน รวมประเมินมูลค่าของเห็ดจากการเก็บเพื่อบริโภคและจำหน่ายรวมกันต่อปีของป่าโคกหนองม่วงเป็นเงินประมาณ ๓๓๘,๐๐๐ ต่อปี รายได้จากสัตว์ ได้จากการหาอึ่งและลูกอ๊อดของอึ่ง (ฮวก) มีมูลค่ารวม ๕๕,๐๐๐ บาทต่อปี แมลง ๒๒,๐๐๐ บาทต่อปี รวมชาวชุมชนหนองร้านหญ้าและชุมชนป่าโคกหนองม่วงมีรายได้จากของป่ารวมกันประมาณ ๔๑๕,๐๐๐ บาทต่อปี ซึ่งการของป่าเป็นแหล่งหารายได้เสริมเพื่อการช่วยเหลือครอบครัวของเยาวชนตัวน้อยหรือผู้เฒ่าผู้แก่ที่อาศัยอยู่บ้านที่ยังไม่สามารถทำงานหนักหรือออกไปรับจ้างได้

ปัจจัยในการดำรงชีพอีกอย่างหนึ่งคือ การอาศัยป่าเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย และที่ทำกินในป่าโคกหนองม่วงรวมประมาณ ๗๐ ไร่ สามารถตีมูลค่าเป็นค่าเช่าที่ไร่ละ ๕๐๐ บาทต่อปี คิดมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินได้ปีละ ๓๕,๐๐๐ บาทต่อปี

ยารักษาโรคก็เป็นอีกปัจจัยที่มีการพึ่งพาป่ามาจากอดีต ทั้งช่วยในการรักษาโรคของมนุษย์ และสัตว์เลี้ยง

นอกจากนี้การการพึ่งพาอาศัยป่าในการสนับสนุนการดำรงชีพ อาทิการตัดไม้เพื่อทำฟืน ไม้เพื่อประกอบในการทำเครื่องมือช่างการเกษตร ซ่อมแซมบ้าน ก็ได้อาศัยต้นไม้จากป่าโคกหนองม่วง เป็นวัตถุดิบ และทำให้ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตลดลงได้

นอกจากคุณค่าในเชิงเศรษฐศาสตร์แล้ว ป่าโคกหนองม่วง ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านจากรุ่นสู่รุ่น เป็นที่ทำกิจกรรมร่วมกันของครอบครัวและชุมชน ผ่านกิจกรรมการหาของป่า ผักพื้นบ้าน เห็ดชนิดต่างๆ สัตว์และแมลง ถ่ายทอดภูมิความรู้พืชผักที่กินได้ เห็ดที่กินได้และเห็ดชนิดต่างๆ วิธีการหาสัตว์มาประกอบอาหาร กิจกรรมการหาของป่าจะทำให้ผู้คนในชุมชนมีความสุขสนุกสนานและภูมิใจในผลงานของตนเองที่ได้ใช้ประโยชน์จากผืนป่าที่ชาวชุมชนร่วมกันอนุรักษ์มาตั้งแต่อดีตเพื่อส่งต่อความมั่นคงทางอาหาร และทรัพยากรป่าให้เยาวชนรุ่นถัดไปในอนาคต

ดังนั้น ด้วยความเป็นพื้นที่สาธารณะที่อยู่ใกล้เมือง ชุมชนดั้งเดิมต้องการใช้พื้นที่ป่าเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีพ และพิธีกรรมของชุมชน พื้นที่จึงเป็นที่ต้องการของประชาชน และยังคงวางแผนและอยากรักษาพื้นที่ป่าไว้ให้คงอยู่กับชุมชนต่อไป ซึ่งสวนทางกับแนวคิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐที่จะเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าในการใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ ที่คิดว่าจะเกิดมูลค่าสูงกว่า และมีผลในทางลบเนื่องจากเป็นพื้นที่ ๆ สามารถทำให้นักการเมืองนำคนมารวมกันอยู่ได้จำนวนมาก เช่น ที่อยู่อาศัย หรือที่ตั้งของหน่วยงานองค์กรของรัฐ หรือมองเรื่องการพัฒนาพื้นที่สู่ความเจริญทางด้านวัตถุหรือความเจริญเชิง โครงสร้าง เช่น พัฒนาถนน หรือจัดสรรพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัย

สถานการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนดั้งเดิม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้มาใหม่ ในปี ๒๕๖๐ ทางกลุ่มชาวบ้านจึงได้ทำการศึกษาว่า ท่ามกลางกระแสการพัฒนาสู่ความเป็นเมือง ชุมชนจะมีแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าสาธารณะในเขตใกล้เมืองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนได้หรือไม่ อย่างไร ซึ่งคณะผู้วิจัยเชื่อว่า งานวิจัยที่กำลังลงมือทำจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนได้ค้นหาความจริงทางสังคม ซึ่งกระบวนการศึกษา รวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงในรูปแบบต่าง ๆ และนักวิจัยซึ่งถือเป็นคนในชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ สังเคราะห์หาประเด็นคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน ทำให้ชุมชนหาทางออก แก้ไขปัญหาและอยู่ร่วมกันได้ ซึ่งกรอบการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาที่ทีมวิจัยได้ศึกษาประกอบด้วย ๑) บริบทชุมชนและพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของป่าโคกหนองม่วงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร ความสัมพันธ์ของป่ากับคน และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างไร ๒) มูลค่าและคุณค่าของการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า ที่ดินโคกหนองม่วง ความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตคนรอบป่าและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่อดีตและปัจจุบัน เป็นอย่างไร ๓) เจอนไขปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของป่าโคกหนองม่วง ๔) ชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสาธารณะได้อย่างไร กระบวนการในการคลี่คลายปัญหา หรือการลดความขัดแย้งไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน ๑ ปีได้ ถึงชุมชนพยายามแสวงหาทางออก แต่ปฏิบัติการ ยังคงมีข้อจำกัดในความไม่ชัดเจนของบทบาทหน้าที่ของชุมชน องค์กรชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการปรับเปลี่ยน กฎหมาย หรือระเบียบรวมถึงแต่ละภาคส่วนยึดและอ้างอิงกฎหมายที่แตกต่างกัน

๑.๒ คำถามงานวิจัย

คำถามหลัก

บทบาทขององค์กรชุมชนและภาคี ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะในเขตใกล้เมืองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีป่าโคกหนองม่วง ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ควรเป็นอย่างไร

คำถามรอง

ฐานทรัพยากรและแนวทางการใช้ประโยชน์ จากป่าโคกหนองม่วงเป็นอย่างไร

๑. ทรัพยากรป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าหนองม่วงเป็นอย่างไร
๒. การบริหารจัดการป่าจากอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
๓. ปัจจัย เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะ เป็นอย่างไร (บทบาทขององค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ)
๔. การฟื้นฟูระบบนิเวศพื้นที่ป่าสาธารณะโคกหนองม่วงแบบมีส่วนร่วมควรเป็นอย่างไร บทบาทขององค์กรชุมชนและภาคีควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชน และภาคี ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะโคกหนองม่วงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
๒. เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการป่าโคกหนองม่วงแบบมีส่วนร่วม

๑.๔ ผลที่คาดว่าจะได้รับ (เมื่อสิ้นสุดการวิจัย)

๑) ผลผลิต (Output) (ผลที่ได้จากการดำเนินโครงการ)

๑.๑ เชิงการวิจัย

- มีฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพ และลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนโคกหนองม่วง และข้อมูลมูลค่าและคุณค่า ของป่า ทั้งต่อระดับครอบครัว ระดับชุมชน และประโยชน์ต่อสังคม รวมถึงข้อมูลสถานการณ์ปัญหา และปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง
- เรียนรู้บทบาทขององค์กรชุมชน และภาคีในการบริหารจัดการ ใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชุมชนโคกหนองม่วง อย่างเหมาะสม และเป็นธรรมภายใต้การยอมรับร่วมกันของชุมชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- เกิดนักวิจัยชุมชนที่มีทักษะการทำงานวิจัยทั้งระดับแกนนำและเยาวชน

๑.๒ เชิงการพัฒนา

- ชุมชนมีการเรียนรู้และเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ป่าชุมชนโคกหนองม่วง อย่างยั่งยืน
- ป่าโคกหนองม่วงถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติของชุมชน
- ชุมชนมีแผนการดำเนินงานจัดการป่าชุมชนโคกหนองม่วงและการพัฒนาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง
- เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการฟื้นฟูและจัดการพื้นที่ป่าชุมชนโคกหนองม่วงให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อคนในท้องถิ่น และต่อชุมชนคนบ้านไผ่

๒) Output(ผลผลิต)

- ฐานข้อมูลทรัพยากรป่าโคกหนองม่วง
- หลักสูตรการเรียนรู้ป่าโคกหนองม่วง
- กลไกการบริหารจัดการป่าโคกหนองม่วง
- กฎระเบียบ กติกา ข้อตกลง ในการบริหารจัดการป่าสาธารณะโคกหนองม่วง

๓) Outcome(ผลลัพธ์) (ผลสัมฤทธิ์ที่ได้รับจากผลผลิตของการดำเนินโครงการ)

- เกิดองค์กรชุมชนที่เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าโคกหนองม่วงร่วมกัน อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
- ได้รูปแบบการบริหารจัดการป่าสาธารณะที่อยู่ใกล้เมือง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

๔). Impact (ผลกระทบ) (ผลที่ตามมาจากการดำเนินโครงการและการใช้ประโยชน์โครงการ)

- มีพื้นที่ป่าสาธารณะ หรือพื้นที่สีเขียวที่อยู่ใกล้เมืองที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ช่วยเปิดปอดให้ชุมชน และให้ชุมชนในพื้นที่ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นแหล่งเรียนรู้ หอเรียนทางธรรมชาติสำหรับคนในชุมชน และบุคคลภายนอก

๑.๕ กระบวนการผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัย จะเป็นแนวทางช่วยผลักดันให้ท้องถิ่นทบทวนการพัฒนาที่รุกพื้นที่ป่าสาธารณะ ที่เมืองกำลังรุกขยายไปถึง สอดคล้องกับนโยบายปัจจุบันของรัฐบาล ที่ต้องการเพิ่มพื้นที่สีเขียว แต่กระบวนการทวงคืนผืนป่าที่ผ่านมา สร้างปัญหาให้เกิดความไม่เข้าใจระหว่างชุมชนกับรัฐ ทำให้เป็นปัญหาของประเทศในการเพิ่มพื้นที่สีเขียว การเพิ่มพื้นที่ป่าในเมืองจะเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวตามนโยบายรัฐ

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ

ป่าชุมชนโคกหนองม่วง หมายถึง พื้นที่ป่าไม้สาธารณะที่ตั้งในเขตพื้นที่บ้านหนองร้านหญ้า และชุมชนซอย ๔ หมู่ที่ ๕ ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น ซึ่งได้รับการจัดการโดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชน และองค์กรชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นป่าที่ประชาชนเข้าไปใช้สอยตามวิถีชีวิตของคนทุกคนในชุมชนนั้น ทั้งเรื่องการทำมาหากิน ประเพณีความเชื่อ อำนาจและกฎระเบียบในชุมชน

องค์กรชุมชน หมายถึง กลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง ซึ่งเป็นกลุ่มชาวบ้านที่รวมตัวเข้ามาวางแผนในการอนุรักษ์ฟื้นฟู และมีบทบาทในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะโคกหนองม่วง และองค์กรชุมชนอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากจากงานศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ภาคี หมายถึง องค์กรภาครัฐ และเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง ทั้งเรื่องข้อมูล งบประมาณ อื่น ๆ อันประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. / อบจ. / เทศบาล) ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ที่ว่าการอำเภอบ้านไผ่ โรงเรียน สถาบันวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน(NGO) ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ ฯลฯ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมของสมาชิกในชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า ชุมชนซอย ๔ ชุมชนข้างเคียง และภาคีต่าง ๆ ในการร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะโคกหนองม่วง อย่างเข้มแข็งในทุกขั้นตอน ทุกกระบวนการ ตั้งแต่ศึกษาข้อมูล กำหนดแนวทาง ข้อตกลง จนถึงปฏิบัติการ โดยเป็นการเข้าร่วมทั้งแสดงความคิดเห็น ปฏิบัติ และร่วมตัดสินใจ

สถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งของบุคคลที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกในสังคม ซึ่งมีทั้งสถานภาพที่ติดหรือได้มาโดยกำเนิด เช่น ลูก หลาน พ่อ แม่ ฯลฯ อีกส่วนคือ สถานภาพทางสังคม ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ จะมีทั้งสถานภาพของคนในชุมชน และของบุคคลภายนอก ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง เช่น ผู้นำ คนที่อาศัยในป่า กรรมการกลุ่มอนุรักษ์ กรรมการชุมชนป่าโคกหนองม่วง บุตรหลาน ฯลฯ

บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่อันเนื่องมาจากสถานภาพของบุคคล ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง เนื่องจากบุคคลมีหลายสถานภาพในคนคนเดียว ฉะนั้นบทบาทของบุคคลจึงต้องปฏิบัติตามสถานภาพในสถานการณ์ตามสถานภาพนั้น ๆ หมายถึง ลักษณะของการปฏิบัติการ บทบาทจึงมีความสัมพันธ์กับอำนาจและหน้าที่ ของชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงาน องค์การต่าง ๆ ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะของชุมชน เช่น การดำเนินการ การส่งเสริม การประสาน และการสนับสนุน

สิทธิ หมายถึง อำนาจหรือผลประโยชน์ของบุคคลที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง เช่น สิทธิของชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่าโคกหนองม่วง แต่ไม่มีสิทธิในการครอบครองเป็นการส่วนตัว

เสรีภาพ หมายถึง ความมีอิสระในการกระทำของบุคคลที่อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย เช่น เสรีภาพในการพูด การเขียน เป็นต้น

หน้าที่ หมายถึง ภาระรับผิดชอบของบุคคลที่จะต้องปฏิบัติ เช่น หน้าที่ของบิดาที่มีต่อบุตร หน้าที่ของผู้นำ เป็นต้น

ชุมชนดั้งเดิม หมายถึง ชุมชนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าโคกหนองม่วงก่อนปี ๒๕๔๗ หรือคนในครอบครัวขยายออกไป และชุมชนที่มาที่หลังแต่ยากจน ไม่มีที่อยู่อาศัยภายนอกที่มาสร้างบ้านอยู่ใหม่ในพื้นที่ ซึ่งชุมชนบ้านหนองร้านหย้าและชุมชนโคกหนองม่วงรับรองให้อยู่ ซึ่งประกอบด้วย บ้านหนองร้านหย้า ชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔) บ้านเก็ง และบ้านโนนข่า ฯลฯ

ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการจัดการโดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชน และองค์กรชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นป่าที่ประชาชนเข้าไปใช้สอยตามวิถีชีวิตของคนทุกคนในชุมชนนั้น ทั้งเรื่องการทำมาหากิน ประเพณีความเชื่อ อำนาจและกฎระเบียบในชุมชน

การบริหาร หมายถึง กลไกการ กระบวนการ ตัดสินใจในการการกำหนดทิศทาง การดำเนินการ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ พื้นฟู รวมถึง การกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อตกลง ในการจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะโคกหนองม่วง

การจัดการ หมายถึง รูปแบบ วิธีการที่เข้าไปดำเนินการ เกี่ยวกับ การใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ พื้นฟู รวมถึง การกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อตกลง ในการจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะ เช่น การกำหนดขอบเขตในการใช้พื้นที่ป่าสาธารณะโคกหนองม่วง

รูปแบบ หมายถึง ลักษณะของวิธีการ ที่ส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ใช้ในการบริหารจัดการป่าสาธารณะโคกหนองม่วง

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บนความเชื่อเรื่องสิทธิชุมชน กับการจัดการทรัพยากร สิ่งเดียวที่จะรักษาทรัพยากรป่าให้คงอยู่ได้ คนในชุมชนท้องถิ่นต้องเห็นคุณค่า และความสำคัญ รวมถึงต้องมามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพราะลำพังหน่วยงานของภาครัฐมีข้อจำกัด โดยเฉพาะพื้นที่ป่าสาธารณะที่อยู่ใกล้เมืองทุกแห่งถูกบุกรุกเข้าไปครอบครอง และมีปัญหาเรื่องการจัดการ นอกจากนี้บางแห่งถูกยกให้พัฒนาให้ส่วนราชการเข้าไปใช้ประโยชน์จนไม่หลงเหลือสภาพความเป็นป่า ดังนั้น แนวคิดหลักของการวิจัยครั้งนี้จึงให้น้ำหนักเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของบุคลากรที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นทฤษฎีที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วม (อดินันท์ บัวภักดี) ทฤษฎีสองปัจจัยของ เฮร์เบิร์ต (Hertzberg) เป็นทฤษฎีการ จูงใจที่เกี่ยวข้องและสามารถโยงไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมได้ เป็นแนวคิดเกี่ยวกับ การจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้ปฏิบัติงานจะปฏิบัติงานได้ผลดีมีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน เพราะเขาจะเพิ่ม ความสนใจในงานและมีความรับผิดชอบ กระตือรือร้นที่จะทำงานซึ่งเป็นการเพิ่ม ผลผลิตของงานให้มากขึ้นในทางตรงกันข้ามหากผู้ปฏิบัติงานไม่พึงพอใจในการทำงาน ก็จะเกิดความท้อถอยในการทำงานและทำให้ผลงานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ ทฤษฎี ดังกล่าวสอดคล้องกับการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของบุคลากรในองค์กร กล่าวคือ ถ้าบุคลากรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้ร่วมคิดตัดสินใจจะส่งผลให้บุคลากร ในองค์กรเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมมากขึ้น ทำให้ประสบผลสำเร็จในการ พัฒนาได้ นอกจากนี้ทฤษฎีการสร้างผู้นำก็มีความสำคัญ คือ ผู้มีอำนาจที่ดี (Positive Leader) มักจะนำการเคลื่อนไหวในการทำงานอยู่เสมอ ในขณะที่ผู้มีอำนาจที่ไม่ดี (Negative Leader) จะไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์เลย การสร้างผู้มีอำนาจหรือผู้นำจะช่วย จูงใจให้บุคลากรเต็มใจที่จะทำงานเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน เนื่องจากผู้นำ เป็นผู้ที่มีความสำคัญในการจูงใจและรวมกลุ่มคน ดังนั้นทฤษฎีสองปัจจัยนี้จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร เพราะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการ ช่วยเหลือร่วมมือร่วมแรงกันในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นถึงการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของบุคลากรและผู้นำร่วมกัน ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องมีผู้นำที่อันดี จะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรได้ความหมายของการมีส่วนร่วม

ณัฐพร แสงประดับ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้การกระทำบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าว นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือตัวบุคคล ความเกรงใจที่มีต่อตัวบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศตำแหน่ง ทำให้การมีส่วนร่วมเป็นไปด้วย ความเต็มใจ

สุจินต์ ดาววิระกุล ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า กระบวนการ ที่ทำให้บุคคลสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อตนเอง และมีส่วนร่วมดำเนินการ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งเอาไว้ ทั้งนี้ต้องไม่ใช่การกำหนดกรอบความคิด จากบุคคลภายนอกหรือองค์กรที่บุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมใน ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอนรูปแบบการตัดสินใจของบุคคลในการจัดการ เกี่ยวกับทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ จะต้องทำเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิตในทุกๆด้านของตนเองที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ร่วมมือ ร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ โดยมี กลุ่มหรือองค์กรรองรับ บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนาภูมิปัญญา การรับรู้ สามารถ คิดวิเคราะห์ และตัดสินใจ เพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง ประพันธ์พงศ์ ชิมพงษ์ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการ และทิศทางการเปลี่ยนแปลง ความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะมีมากพอจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อ การปฏิบัติการ กล่าวคือ ต้องเป็นการเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วม ปฏิบัติการนั้น และเหตุผลที่คนมาร่วมปฏิบัติการได้จะต้องตระหนักว่าการปฏิบัติการ ทั้งหมดโดยกลุ่ม หรือในนามของกลุ่มหรือกระทำการผ่านองค์กร ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวที่ทำให้การปฏิบัติการบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

สันติชัย เอื้องประสิทธิ์ ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของบุคลากรว่าหมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริ เริ่มตัดสินใจในการปฏิบัติงานและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวของบุคลากรเอง การที่จะสามารถทำให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อ แก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของบุคลากรให้ดีขึ้นนั้นผู้นำจะต้องยอมรับ ในปรัชญาการพัฒนาว่า มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของส่วนรวมในองค์กรลักษณะของการมีส่วนร่วม

ธนาภรณ์ เมทณีสฤติ ได้กล่าวถึงลักษณะแนวทางของการมีส่วนร่วมดังนี้

- การร่วมคิด หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางโครงการวิธีการติดตามผลการตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์
- การร่วมตัดสินใจ หมายถึง เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือเรียบร้อยแล้วต้องร่วมกันตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด
- การร่วมปฏิบัติตามโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมในการดำเนินงานตาม โครงการต่างๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น
- การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ หมายถึง เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแล รักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

มณฑล จันทร์แจ่มใส ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลจะต้องมี และ เกิดขึ้น มาโดยตลอด ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ร่วมในการวางแผนโครงการ การบริหารจัดการดำเนินงานตามแผน การเสียสละกำลังแรงงานของบุคคล ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ กำลังเงินหรือทรัพยากรที่มีอยู่ประชุม สุวดีถิ ได้กล่าวถึงลักษณะเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของบุคคลเกิดจากพื้นฐาน ๔ ประการ คือ

- เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น จะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผนการบริหารจัดการ การบริการองค์กรตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
- เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่เข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้นั้นจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจวัฒนธรรม และ กายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้
- เป็นบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความเต็มใจสมัครใจที่จะเข้าร่วมถึงเห็นผลประโยชน์ของการเข้าร่วม จะต้องไม่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วม โดยที่ตนเองไม่ประสงค์จะเข้าร่วม

- เป็นบุคคลที่ต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือเป็นผู้มีโอกาสที่จะเข้าร่วมซึ่งถือว่าเป็นการกระจายอำนาจให้กับบุคคลในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการในระดับที่เหมาะสม บุคคลจะต้องมีโอกาสและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง สำหรับลักษณะการมีส่วนร่วมของบุคคลโดยทั่วไปแล้ว ยังมีปัจจัยอีกหลายอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม อาชีพและรายได้ เป็นต้น

รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

มงคล จันทรส่อง ได้กำหนดรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของบุคคล ไว้ว่าองค์ประกอบ

รูปแบบของการมีส่วนร่วม มีอยู่ ๓ ด้าน ดังนี้

- การมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะทำกิจกรรมนั้นๆ ไป เพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ตัดสินใจถือว่าควรเข้าร่วมหรือไม่
- การมีส่วนร่วมจะต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมใน กิจกรรมจะต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อให้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถตัดสินใจได้ว่าจะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่
- การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การที่จะให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายด้วย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปบุคคลกลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน

ศิริชัย กาญจนวาสี ได้กำหนดรูปแบบและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กร ดังนี้

- การมีส่วนร่วมในการประชุม
- การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา
- การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร
- การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา
- การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ
- การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

วรรณ วรชวานิช ได้กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคคลไว้เป็น ลักษณะ ดังนี้ คือ

- การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้องร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน จนกว่าการดำเนินงานจะบรรลุผลเสร็จสมบูรณ์
- การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้องในลักษณะหนึ่งลักษณะใด หรือ ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง เท่านั้น โดยแท้จริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมไม่อาจสามารถกระทำได้ในทุกประเด็น แต่การมีส่วนร่วมของบุคคลจะมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นการพิจารณาที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขพื้นฐานการมีส่วนร่วมว่า จะต้องมิอิสรภาพ มีความเสมอภาค และมีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้การมีส่วนร่วมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรรณิการ์ ชมดี ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอมะนัง จังหวัด อุบลราชธานี พบว่า เพศ อายุ การศึกษา

ขนาดครอบครัว อาชีพ รายได้และความ ยาวนานในการอาศัย มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพราะระดับการศึกษา ที่สูงทำให้คณะกรรมการสามารถค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ ตลอดจนศึกษาความต้องการของชุมชน สามารถคิดหาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนา แก้ไข ช่วยลดปัญหาได้ สร้างสังคมใหม่ที่เป็นประโยชน์ ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน ร่วมตัดสินใจ ควบคุม ติดตามและประเมินผล บำรุงรักษาโครงการ/กิจกรรม ที่ทำให้เกิดประโยชน์

สุจินต์ ดาววีรกุล ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนา ชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลศการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัด ของจังหวัด นครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า เพศ และ อายุ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน การดำเนินการ พัฒนาชุมชน คณะกรรมการชุมชนไม่ว่าเพศชายหรือเพศหญิงล้วนแล้วแต่สามารถเข้าร่วมกิจกรรม ต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคณะกรรมการชุมชนที่มีอายุน้อยหรือมากสามารถเข้าร่วมดำเนินการ กิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน

สุรัสวดี หุ่นพยนต์ ได้ศึกษาวิจัย ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนของ ประชาชนที่มีความยากจน ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านเขาดินตำบลวังน้ำลัด อำเภอไพศาลี จังหวัด นครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมพัฒนาชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการไม่ เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนเฉพาะในขั้นการค้นหาปัญหา

มงคล จันทรส่อง ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกสภา องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมี ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ อายุ และ ความคาดหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับการมี ส่วนร่วม กล่าวโดยสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมนั้นขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายอย่างได้แก่ เพศ อายุ ระดับ การศึกษา การเป็น สมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ และ การ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการ ท้องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาประชาชนในเขตเทศบาล พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่า ด้านการดูแลรักษาและ ด้านการค้นพบสาเหตุของปัญหา อยู่ในระดับสูงด้านการปฏิบัติงาน ด้านการวางแผนดำเนินงาน และ ด้านการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง

มณฑล เอกอศุศลย์พันธ์ ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณ ตลาดน้ำตลิ่งชัน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนด้าน อื่นๆ อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา ด้าน การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไข ตามลำดับ

๒.๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๗
- นโยบายรัฐบาลข้อ ๙ การรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร และการสร้างการสมดุลระหว่างการ อนุรักษ์ กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ข้อ ๙.๓ เร่งรัดการจัดสรรที่ดินให้แก่ผู้ยากไร้โดยไม่ต้องเป็น

กรรมสิทธิ์แต่รับรองสิทธิ์ร่วมในการจัดการที่ดินของชุมชน เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๗ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งรัฐได้ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว โดยจัดให้มีคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) และกรมที่ดินพิจารณาปรับแผนดำเนินโครงการ การบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะที่มีการบุกรุกเพื่อจัดความยากจนและพัฒนาชนบท ให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในเรื่องจัดที่ดินให้ชุมชนในลักษณะแปลงรวมโดยมิได้กรรมสิทธิ์ แต่ อนุญาตให้เข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินรัฐเป็นกลุ่มหรือชุมชนตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) กำหนดในรูปสหกรณ์หรือรูปแบบอื่นที่เหมาะสม

- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เรื่องพื้นที่เป้าหมาย และกรอบการแก้ไขปัญหา การ อยู่อาศัย และที่ทำกินในพื้นที่ป่าทุกประเภท

๒.๓ กรอบแนวคิด

บทวนเอกสาร/งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเกษตรราชภัฏ. RAJABHAT AGRIC. ๑๔ (๑) : ๓๑-๓๖ (๒๐๑๕). การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่าง ยั่งยืน. กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดอนหมูจังหวัดอุบลราชธานี. Sustainable Community Forest Management in Local Development. A case study Ban Don Moo Community Forest, Ubon Ratchathani. Province. กาญจนา คุ่มทรัพย์. ๑. Kanjana Kumsap จากสถานการณ์ปัญหา ความเสื่อมโทรม ของ ทรัพยากร ธรรมชาติ อุทกภัย ภัยธรรมชาติ ก่อให้เกิดผลกระทบทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและ สิ่งแวดล้อม วิฤตของ ปัญหาดังกล่าว มีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงได้ มีการนำเสนอ รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ในรูปแบบของ ป่าชุมชน แต่กระบวนการจัดการป่าชุมชนในแต่ละพื้นที่มีทั้งที่ ประสบความสำเร็จและล้มเหลว จึงเกิดคำถามว่า ใน ชุมชนที่ได้รับการยอมรับว่ามีกระบวนการจัดการที่ ประสบความสำเร็จ มีกระบวนการจัดการอย่างไร มี ความสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง กระบวนการจัดการป่าชุมชน โดยเลือกศึกษาป่าชุมชน บ้านดอนหมู ตำบลขามเปี้ย อำเภอดงเจริญ จังหวัด อุบลราชธานี เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จ ของกระบวนการจัดการป่าชุมชน และความสอดคล้อง ของ กระบวนการจัดการป่าชุมชนกับแนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียง อันนำไปสู่ความสมดุลและยั่งยืนของการอยู่ ร่วมกัน ระหว่างคนกับป่า

ผลจากการศึกษากระบวนการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนหมู พบว่ามีความสอดคล้องกับ แนวคิดของ สมศักดิ์ (๒๕๕๐) ที่กล่าวถึงระบบของการ จัดการป่าชุมชนที่เป็นองค์รวมเพื่อนำไปสู่การพัฒนา อย่างยั่งยืนทั้ง ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิต ของประชาชน โดยมีหลักการที่เปรียบเสมือน เสาหลัก ๗ ประการคือ (๑) ความสามารถในการรวมกลุ่มคนเพื่อ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ (๒) มีองค์กร ชุมชนและกฎกติกา ที่ปฏิบัติได้จริง (๓) มีการจัดการด้าน วนวัฒนวิทยา (silviculture) หรือการจัดการระบบ นิเวศเป็นองค์รวม (๔) ป่าสามารถยังประโยชน์ในการ ดารงชีพและรายได้ ชุมชนพยายามมุ่งให้เกิดดุลยภาพ ระหว่างการรักษาป่ากับ การใช้ประโยชน์ ในกรณีที่ ชุมชนให้ความสำคัญกับเรื่องการอนุรักษ์จะมีกิจกรรม ที่สร้างรายได้ทดแทน เช่น การ เพาะกล้าไม้หายากเพื่อ จำหน่าย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการแปรรูปเพื่อ สร้างมูลค่าเพิ่ม (๕) การมีส่วนร่วม ของคนในชุมชน มีการ สื่อสารในแนวราบที่ดีมีนวัตกรรมเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม เรื่องของการมีส่วนร่วมเป็นทั้ง วิธีการและผลลัพธ์ ของการทำงาน (๖) การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และพฤติกรรมดำรงชีวิตที่เกื้อกูลต่อ การอนุรักษ์ และ (๗) ชุมชนมีการถ่ายทอดหรือส่งไม้ต่อยังรุ่นลูกรุ่นหลาน มีการ ถ่ายทอดแนวคิดการอนุรักษ์ ทรัพยากรและวัฒนธรรม ไปยังคนรุ่นใหม่ มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่น สร้างศูนย์ การเรียนรู้ จัดค่ายเยาวชน

พยายามสร้างคนรุ่นใหม่ให้ รักษาวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของตน เป็นคนสอง วัฒนธรรมคือรักษารากเหง้าของตนและรู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลง ดำรงชีวิตในโลกสมัยใหม่ได้

จากการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของ การจัดการป่าชุมชนบ้านดอนหมู พบว่า มีความ สอดคล้องกับแนวคิดของ เสน่ห์ และยศ (๒๕๓๖) ที่ต้องประกอบไปด้วย ประกอบด้วย (๑) ความเป็นชุมชนสูง ทุนทางสังคมความเชื่ออุดมการณ์ พิธีกรรม (๒) มี ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า อยู่ในสภาพที่พื้นตัว เป็นฐานใน การผลิต (๓) การร่วมกันดูแลรักษาป่า มีฐานมาจากการ มีผลประโยชน์ร่วมกันและป่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการ ดำรงชีวิตพึ่งพาป่าเพื่อการยังชีพ (๔) มีจิตสำนึกของ การอนุรักษ์ป่าที่เข้มแข็งและลึกซึ้ง การมีผลประโยชน์ ร่วมกัน มองผลประโยชน์ในระยะยาวเพื่ออนาคต ของลูกหลาน (๕) มีผู้นำที่เข้มแข็ง เสียสละ มีวิสัยทัศน์ เพื่อส่วนรวมจิตสาธารณะสูงปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างที่ดี สร้างศรัทธาให้กับสมาชิกในชุมชน (๖) มี การจัดตั้งองค์กรประชาชนเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบการ จัดการอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมบนพื้นฐานของภูมิ ปัญญา จารีตประเพณี ประสพการณ์ที่สั่งสมกันมา (๗) มีจารีตของการจัดการทรัพยากรส่วนรวม มีสิทธิใน การกำหนดกฎกติกาเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตการศึกษา

๑. พื้นที่ดำเนินการ (หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ระบบนิเวศ เช่น ลุ่มน้ำ เขิงเขา)

- ป่าชุมชนโคกหนองม่วง จำนวน ๒๐๙ ไร่
- พื้นที่เกษตรที่เชื่อมต่อ และใกล้เคียงพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง จำนวน แปลง
- ชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น
- ชุมชนซอย ๔ ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น
- ชุมชนบ้านเกิ้ง เทศบาลเมืองบ้านไผ่.

๒. ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย

- คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง
- ตัวแทนชาวบ้านที่เก็บหาของป่า/ผู้ใช้ประโยชน์จากป่าทั้งในและนอกชุมชน
- เกษตรกรที่มีพื้นที่ทำกินเชื่อมต่อป่า และใกล้เคียง
- ชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔)
- หน่วยงานท้องถิ่น อบต. / วัด / โรงเรียน
- ชาวบ้านหนองร้านหญ้าที่คืนพื้นที่ให้ป่า

๓. ช่วงเวลาการศึกษา

- ๑๕ เดือน (๑ กรกฎาคม ๖๑-๓๐ กันยายน ๖๕๖๒)

๔. ประเด็นศึกษา

- ข้อมูลฐานทรัพยากรและแนวทางการใช้ประโยชน์ จากป่าโคกหนองม่วง (เพิ่มเติม)
- การถือครองที่ดินในเขตป่าโคกหนองม่วง
- กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องที่สามารถลดช่องว่าง การอยู่ร่วมกันของคนกับป่า อย่างเป็นธรรม และยั่งยืนของฐานทรัพยากร
- บทบาทขององค์กรชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะแบบมีส่วนร่วม
- วิธีการดำเนินงานวิจัย

๓.๒ การบริหารจัดการงานวิจัย

ช่วงที่ ๑ ขั้นเตรียมทีม/ชุมชน

๑. จัดประชุมทีมวิจัยและที่ปรึกษาเพื่อทำความเข้าใจโครงการและรายละเอียดของแผนงานร่วมกัน
๒. ประชุมปรึกษา ทำวิจัย การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ผล
๓. ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์เป้าหมาย กระบวนการทำงาน และแผนงานให้กับกลุ่มเป้าหมายและชุมชน
๔. เตรียมเครื่องมือการเก็บข้อมูล (๓ ชุด) ฐานทรัพยากร / การใช้ประโยชน์ / การจัดการ ทดสอบเครื่องมือ

๓.๓ ระเบียบวิธีวิจัย

ช่วงที่ ๒ ขั้นการศึกษาข้อมูล

๑. เก็บข้อมูล
๒. สรุปข้อมูลและวิเคราะห์ผล
๓. เวกี่ค้นข้อมูลให้กับชุมชน และตรวจสอบความถูกต้อง

ช่วงที่ ๓ ขั้นตอนการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติการ

๑. เสริมศักยภาพนักวิจัย องค์กรชุมชนและภาคีเรื่องการจัดการป่าชุมชน
๒. เวกี่ปรึกษาหารือเพื่อร่วมกำหนดแนวทางจัดการป่าโคกหนองม่วงระหว่างนายอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการป่าชุมชนโคกหนองม่วง ประชาชนชาวบ้านหรือผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ และนักวิจัย
๓. จัดทำข้อเสนอแนะแนวทางและแผนการดำเนินงานจัดการป่าโคกหนองม่วง เช่น กำหนดแนวทางในการจัดการป่าชุมชน การแก้ไขปัญหาการใช้พื้นที่ และการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า เพื่อเตรียมนำเสนอต่อเวกี่รับฟังความคิดเห็น
๔. เวกี่รับฟังความคิดเห็นต่อแนวทางและแผนการจัดการป่าโคกหนองม่วงจากครัวเรือนผู้แทนชุมชนดั้งเดิม ชุมชนซอย ๔ และผู้แทนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอำเภอบ้านไผ่
๕. ปรับปรุงแนวทางและแผนงานให้เหมาะสม

ช่วงที่ ๔ ขั้นตอนการทดลองปฏิบัติการ

๑. ปฏิบัติการตามแนวทางและแผนงานที่วางไว้ในช่วงที่ ๓
๒. ประเมินผล สรุปบทเรียนจากการปฏิบัติการ
๓. ปรับปรุงและปฏิบัติการตามแนวทางที่วางแผนใหม่

ช่วงที่ ๕ การสรุป ใช้เวลา ๒ เดือน

๑. สรุปผลการดำเนินโครงการ และจัดทำแผนการดำเนินงานระยะต่อไป
๒. ถอดบทเรียนสรุปองค์ความรู้ จัดเตรียมทำเอกสาร
๓. กำหนดแนวทางการเผยแพร่ความรู้

แผนการดำเนินงาน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ / สามารถออกแบบตารางให้เหมาะสมกับระเบียบวิธีวิจัย และกิจกรรมของแต่ละโครงการ)

กิจกรรม	ปี พ.ศ. ๒๕๖๑									ปี พ.ศ. ๒๕๖๒					
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕
ช่วงที่ ๑ ขั้นเตรียมทีม/ชุมชน															
๑.เวทีประชุม นำเสนอโครงการต่อที่ปรึกษา															
๒.ประชุมทำความเข้าใจโครงการและรายละเอียดของแผนงานร่วมกันของทีมวิจัยและที่ปรึกษา															
๓.ประชุมจัดเวทีชี้แจงวัตถุประสงค์เป้าหมายและกระบวนการทำงาน															
ช่วงที่ ๒ ขั้นการศึกษาข้อมูล															
๔. อบรมพัฒนาเครื่องมือและการจัดทำแผนการเก็บข้อมูล															
๕.เก็บข้อมูล															
๖.เวทีตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูล															
๗. ประชุมเพื่อสรุปข้อมูลและวิเคราะห์ผล															
ช่วงที่ ๓ ขั้นตอนการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติการ															
๘. ศึกษาดูงานเพื่อเสริมศักยภาพนักวิจัย แกนนำชาวบ้านและที่ปรึกษา เรื่องการจัดการป่าชุมชน															
๙. ประชุมเวทีปรึกษาหารือ															
๑๐. ประชุมเวทีปรึกษาหารือเพื่อร่วมหาทางออกระหว่างผู้นำ															
ช่วงที่ ๔ ขั้นตอนการทดลองปฏิบัติการ															
๑๑.ปฏิบัติการจัดการพื้นที่และสนับสนุนการปรับตัวจัดการป่า															
๑๒. ประชุมสรุปบทเรียนจากการปฏิบัติการ															

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๔.๑ การจำแนกหรือ การจัดกลุ่มข้อมูล

๓.๔.๒ การเปรียบเทียบเหตุการณ์

๓.๔.๓ การวิเคราะห์แบบอุปนัย

๓.๕ กิจกรรมวิจัย

วิธีการศึกษา และการดำเนินกิจกรรม

ตามที่กล่าวมาแล้ว ป่าที่ตั้งอยู่ห่างจากเมืองบ้านไผ่ไม่ถึง ๒ กิโลเมตร ปัจจุบันดังกล่าวจึงทำให้มูลค่าของที่ดิน ที่เป็นป่าหนองม่วงมีราคาสูง ตามการขยายตัวของเมือง เกิดการแย่งชิงพื้นที่สาธารณะ ทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการประโยชน์ส่วนบุคคล หรือนโยบายการพัฒนาต่าง ๆ ที่ถูกกำหนด และดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการเมือง จนบางครั้งละเลยถึงคุณค่า และมูลค่าของทรัพยากรที่อยู่บนผืนแผ่นดินที่กำลังพัฒนา แต่อย่างไรก็ตามชุมชนที่ได้ใช้ประโยชน์ยังเห็นคุณค่า ร่วมกันรักษา เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันมาเป็นเวลานาน โดยมีการจัดตั้งองค์กรเพื่อร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสาธารณะโคกหนองม่วง โดยชื่อว่า **“กลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง”** และในปี ๒๕๕๙-๒๕๖๐ ทางกลุ่มได้จัดทำโครงการศึกษาวิจัยโครงการการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าสาธารณะในเขตใกล้เมืองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีป่าโคกหนองม่วง ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่นจากผลการศึกษา ทำให้เห็นแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าหนองม่วงร่วมกันของชุมชน โดยมีข้อเสนอให้มีการทำร่องกันแนวเขต การพัฒนาเป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ มีหลักสูตรการเรียนรู้พื้นที่ป่าโคกหนองม่วง ฯลฯ แต่ด้วยระยะเวลาศึกษาข้อมูลที่สั้นและแต่ละประเด็นศึกษาเป็นเรื่องความขัดแย้งซึ่งต้องใช้เวลาในการคลี่คลาย และศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดรอบด้าน เพื่อสามารถนำข้อมูลไปสู่การตัดสินใจในการจัดการร่วมกัน ดังนั้น ทางคณะวิจัยป่าโคกหนองม่วงจึงมีข้อเสนอเห็นควรให้มีการศึกษาฐานข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ เช่น ฐานทรัพยากร ศึกษากฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องที่สามารถลดช่องว่างของคนให้อยู่ร่วมกับป่าได้อย่างเป็นธรรม โดยไม่ทำลายระบบนิเวศน์ เพื่อนำมาอ้างอิงในการจัดการพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง ซึ่งถือเป็นความท้าทายขององค์กรชุมชน และภาคีเครือข่ายร่วมทำการศึกษาวางท่ามกลางกระแสพัฒนา ชุมชนและภาคีจะมีบทบาทในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าสาธารณะในเขตใกล้เมือง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคี ได้อย่างไร ซึ่งคณะผู้วิจัยเชื่อว่า งานวิจัยที่กำลังลงมือทำจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนได้ค้นหาความจริงทางสังคม ซึ่งกระบวนการศึกษา รวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงในรูปแบบต่าง ๆ และนักวิจัยซึ่งถือเป็นคนในชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์และสังเคราะห์หาประเด็นคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน จะทำให้ชุมชนหาทางออก แก้ไขปัญหา และอยู่ร่วมกันได้ ซึ่งกระบวนการศึกษาวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

๓.๕.๑ ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน

ขั้นเตรียมทีม/ชุมชน

๑) จัดประชุมทีมวิจัยเพื่อทำความเข้าใจโครงการและรายละเอียดของแผนงานร่วมกัน เนื่องจากเป็นโครงการวิจัย ปี ๒ ซึ่งหลังงานวิจัยรอบแรกชุมชน (คณะกรรมการป่า) ยังมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าอย่างต่อเนื่อง รวมถึงตอนพัฒนาโครงการได้มีการจัดประชุมร่วมกันตลอด กิจกรรมแรกจึงมีการเวทีประชุมเพื่อรายงานความคืบหน้าของโครงการวิจัยที่เสนอต่อ สกว.ว่าได้รับอนุมัติแล้ว โดยมีการชี้แจงรายละเอียดโครงการให้กับทีมวิจัย **วิธีการ** ประธานเปิดประชุม หัวหน้าทีมวิจัยเป็นผู้ชี้แจงรายงานความก้าวหน้าของการพัฒนาโครงการและเฝ้าโครงการฯ เสนอ สกว. และรายละเอียดที่ สกว.อนุมัติ รวมถึงรายชื่อทีมวิจัยแล้วให้นักวิจัยร่วมแลกเปลี่ยนถึงความเป็นไปได้ของโครงการ **ผู้เข้าร่วม** ประกอบด้วย นักวิจัยและบุคคลที่เราคิดว่าสำคัญต่อการจัดการพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง เช่น ผู้เชี่ยวชาญในการหาของป่าที่อยู่ในชุมชนป่าโคกหนองม่วง

(ชอย ๔) **เนื้อหา**รายละเอียดที่ ประชุมประกอบด้วยรายละเอียดโครงการ ตั้งแต่วัตถุประสงค์ งบประมาณ ระยะเวลา กิจกรรม **ผลจากเวที** ทำให้นักวิจัยได้รับรู้รายละเอียดโครงการ และนำเสนอเพิ่มเติมนักวิจัย โดยให้นัดประชุมอีกครั้งและให้เชิญกลุ่มเป้าหมายนักวิจัยเพิ่มเพื่อเข้าร่วมด้วย โดยให้นักวิจัยที่สนิท และติดต่อได้เป็นผู้ไป ทาบถาม แล้วหัวหน้าโครงการทำหนังสือเชิญอีกรอบ สถานที่ประชุม ณ ศูนย์ประสานงาน

๒) จัดประชุมทีมชี้แจงโครงการต่อชุมชน **วิธีการ** เชิญเจ้าอาวาสวัดให้พร นักวิชาการชี้แจงโครงการใหญ่ นักวิจัยโครงการแม่ละว้าชี้แจงความเป็นมาโครงการแม่ และโครงการย่อยละว้า หัวหน้าทีมวิจัยปาเป็นผู้ชี้แจง รายละเอียดโครงการปาฯ และให้หัวหน้านักวิจัยร่วม ได้ร่วมชี้แจงเหตุผลของการทำวิจัยต่อ นักวิจัยที่อยู่ใน โครงการร่วมกันเสริมรายละเอียด ให้ชุมชนและที่ปรึกษาร่วมซักถาม ให้ข้อคิดเห็น และทีมวิจัยร่วมกันตอบ **ผู้เข้าร่วม**ประกอบด้วย นักวิจัยและบุคคลที่เราคิดว่าสำคัญต่อการจัดการพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง ที่ปรึกษา ผู้นำ ชุมชน คนเก็บหาผลผลิต ชาวบ้านหนองร้านหญ้า ชาวบ้านแก้ง นักวิจัย โรงเรียน **เนื้อหา**รายละเอียดที่ ประชุม ประกอบด้วยความสำคัญในการดำเนินโครงการ แนะนำผู้แทนนักวิจัย รายละเอียดโครงการ วัตถุประสงค์ งบประมาณ ระยะเวลา กิจกรรม **ผลจากเวที** ทำให้นักวิจัยได้รับรู้รายละเอียดโครงการร่วมกัน มีข้อเสนอให้วัด ชุมชนชอย ๔ และกลุ่มคนเข้าร่วมเพิ่มเติมให้ครอบคลุม **สถานที่ประชุม** ณ วัดพระเจ้าใหญ่ผือบัง

๓) จัดประชุมทีมวิจัยเพื่อทบทวนรายละเอียดโครงการเพื่อทำความเข้าใจรวมถึงดูแผนงานร่วมกัน เนื่องจากมีการเชิญบุคคลที่ที่มีความสำคัญ เข้าถึงชุมชนโคกหนองม่วง (ชอย ๔) และพร้อมจะเดินทางโดยเฉพาะพี่น้อง ชุมชนโคกหนองม่วง (ชอย ๔) ร่วมเป็นนักวิจัยเพิ่ม และนักวิจัยเดิมมีรายชื่อแต่ไม่สะดวกเรื่องเวลา **วิธีการ** ก่อน จัดเวทีมีการพูดคุยทาบถามเป็นการส่วนตัวกับบุคคลที่มีความสำคัญต่อชุมชนโคกหนองม่วง (ชอย ๔) โดยให้คนมีความคุ้นเคยประสานก่อน และในการจัดเวทีจะให้ประธานกล่าวเปิด หัวหน้าทีมวิจัยเป็นผู้ชี้แจงรายละเอียด โครงการฯ นักวิจัยร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น **ผู้เข้าร่วม**ประกอบด้วย นักวิจัยและบุคคลที่เราคิดว่าสำคัญต่อการจัดการพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง เช่น ผู้เชี่ยวชาญในการหาของป่าที่อยู่ในชุมชนโคกหนองม่วง (ชอย ๔) **เนื้อหา**รายละเอียดที่ ประชุมประกอบด้วยรายละเอียดโครงการ ตั้งแต่วัตถุประสงค์ งบประมาณ ระยะเวลา กิจกรรม **ผลจากเวที** ทำให้นักวิจัยได้รับรู้รายละเอียดโครงการ ร่วมกัน รวมถึงได้รายชื่อนักวิจัยที่ปรับลดและเพิ่ม ได้ ข้อตกลงในการใช้งบประมาณร่วมกัน **สถานที่ประชุม** ณ ศูนย์ประสานงาน

๔) จัดประชุมชี้แจงโครงการฯ ต่อที่ปรึกษา เพื่อชี้แจงรายละเอียดต่อที่ปรึกษา และทำความเข้าใจรวมถึงดู ข้อข้อเสนอแนวทางการหนุนเสริมจากส่วนที่เกี่ยวข้อง **วิธีการ** ก่อนจัดเวทีมีการขอเข้าพบนายอำเภอ เพื่อชี้แจง รายละเอียดความเป็นมา พูดคุยทาบถามเป็นที่ปรึกษา และขอความคิดเห็น ซึ่งนายอำเภอเห็นว่าพื้นที่ที่เป็นที่ สาธารณะ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นที่สำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ซึ่งมีข้อจำกัดทางกฎหมายในการเข้าไปดำเนินการ ใดๆ ซึ่งนายอำเภอ และนายกอบต. มีหน้าที่เพียงดูแลตามกฎหมาย...แต่ถ้ามีการพัฒนา เช่น ทำร่องกันแนวเขต ตามแผนปฏิบัติการที่เคยเสนอ อาจมองว่าเป็นเรื่องที่ดี ทางอำเภอก็เห็นด้วยแต่ต้องขอเวลาเสนอตามขั้นตอน โดยจะขอปรึกษาส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานที่ดิน ซึ่งนายอำเภอได้เชิญ เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด ขอนแก่นสาขาบ้านไผ่ และผู้แทน อบต.เข้าร่วมปรึกษา เทคนิคที่ใช้ในการเข้าพบ ให้ผู้อาวุโสในชุมชน เช่น ประธานป่า และกรรมการ ซึ่งอดีตผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) ร่วมเข้าพบ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ จำนวนที่ เหมาะสม ๔-๕ คน เพราะถ้ามากไปอาจจะไม่เหมาะสมจะมองเป็นการกดดันที่ปรึกษา เพราะมีบทบาทหลักในการ ดูแลรักษาพื้นที่ป่าสาธารณะและที่ นสล. ณ ห้องรับรองนายอำเภอบ้านไผ่

- ขอเข้าพบนายก อบต. เพื่อชี้แจงรายละเอียดความเป็นมา พูดคุยทาบถามเป็นที่ปรึกษา และขอความคิดเห็น ซึ่งนายก อบต. เห็นทิศทาง และมอบหมายให้ปลัด อบต. เป็นผู้ประสานงานระหว่าง อบต.กับชุมชน เทคนิคที่ใช้ในการเข้าพบ ให้ผู้อาวุโสในชุมชน เช่น ประธานป่า และกรรมการ ซึ่งอดีตผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) ร่วมเข้าพบ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ จำนวนที่เหมาะสม ๔-๕ คน เพราะถ้ามากไปอาจจะไม่เหมาะสมจะมองเป็น

การกีดกันที่ปรึกษาเพราะมีบทบาทหลักในการดูแลรักษาพื้นที่ นส.และป่าสาธารณะโดยตรง ณ ห้องทำงานนายก อบต.หัวหนอง

- จัดเวทีประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียดโครงการ ฯ โดยในการจัดเวทีอย่างเป็นทางการ ซึ่งนายอำเภอ มอบหมายให้ปลัดอาวุโส เข้าร่วมแทนนายอำเภอ เริ่มโดยให้ประธานกล่าวเปิด อ.อุษาชี้แจงโครงการปรับตัวของชุมชนรอบแก่งละว้า หัวหน้าทีมวิจัยเป็นผู้ชี้แจงรายละเอียดโครงการฯ นักวิจัยร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น **ผู้เข้าร่วม**ประกอบด้วย ที่ปรึกษา นักวิจัย **เนื้อหา**ความเป็นมา และภาพรวมโครงการแก่งละว้า ภาพรวมโครงการป่าโคกหนองม่วง แนะนำทีมวิจัย และที่ปรึกษา ขอคำชี้แนะ ผลจากที่ประชุม ที่ปรึกษารับรู้ **สถานที่ประชุม** ณ ห้องประชุมอำเภอบ้านไผ่

๕) ประชุมชี้แจง และทำความเข้าใจเรื่องการเก็บข้อมูลให้กับนักวิจัย **วิธีการ** หัวหน้าทีมวิจัยป่า ชวนนักวิจัย ทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา เช่น วิจัยปีที่ ๑ ทำอะไรบ้าง ผลอย่างไร อุปสรรคอย่างไร ข้อเด่นข้อด้อยคืออะไรบ้าง นำสู่การชี้แจงรายละเอียดโครงการป่าฯ และทวนคำถามในหัวข้อวิจัย ให้หัวหน้านักวิจัยร่วมคิดวิหาคำตอบร่วมกัน **ผู้เข้าร่วม**ประกอบด้วย นักวิจัย **เนื้อหา**รายละเอียดที่ ประชุมประกอบด้วยทบทวนโครงการวิจัย วัตถุประสงค์ คำถามหลัก คำถามรองที่เราต้องการคำตอบ **ผลจากเวที** ทำให้นักวิจัยเห็นภาพว่าจะทำอะไรต่อ **สถานที่ประชุม** ณ ศูนย์ประสานงาน

๖) ฝึกปฏิบัติการทดลองเก็บ **วิธีการ** เชิญนักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ (กรณีสำรวจพรรณไม้ อ.อุษา และ อ.คณิต นักวิชาการชี้แจงวิธีการ และปะโยชน์ หัวหน้าทีมวิจัยป่าเป็นผู้ชี้แจงรายละเอียดการเก็บข้อมูล **ผู้เข้าร่วม**ประกอบด้วย นักวิจัยและบุคคลที่เราคิดว่าสำคัญ ผู้รู้ในป่า คนเก็บหาผลผลิต ชาวบ้านหนองร้านหญ้า ชุมชนโคกหนองม่วง ชาวบ้านแก้ง นักวิจัย เยาวชน **เนื้อหา**รายละเอียดที่ กรอบแบบสำรวจ อุปกรณ์เครื่องมือที่ต้องใช้ เช่น เชือก สายวัด มีด สมุดบันทึก โทรศัพท์ อาหาร น้ำดื่ม ถังขยะ ลงพื้นที่ ทดลองปฏิบัติ **ผลจากเวที** ทำให้ชุมชนได้รับรู้รายละเอียดความสำคัญของการทำข้อมูล เข้าใจวิธีการ และสามารถทำได้ **สถานที่ประชุม** ณ วัดและในป่าโคกหนองม่วง

ขั้นการศึกษาข้อมูล

กรอบในการศึกษาข้อมูล ตามที่กล่าวมาแล้วว่าเป็นโครงการวิจัยปีที่ ๒ ดังนั้นนักวิจัยเดิมจึงยังพอมีความเข้าใจต่อการดำเนินการว่าการศึกษาข้อมูล และความสำคัญของข้อมูล แต่ข้อจำกัด หรือสิ่งที่ปัญหา คือ การเข้าไม่ถึงข้อมูล เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง และมีชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสาธารณะทำ ถึงแม้งานวิจัยปีที่ ๑ จะทำให้ความขัดแย้งคลี่คลายลงบ้าง แต่ความไม่ไว้วางใจยังคงอยู่ เช่นมีคำกล่าวของแกนนำชุมชนโคกหนองม่วงคนหนึ่งซึ่งไม่สะดวกจะเปิดเผยชื่อบนในช่วงลงพื้นที่เก็บข้อมูล ปรึกษาหารือ **"ยายบ่อเชื้อผู้ได้จักคนดอก บ่อว่าสีเป็นผู้นำ ทีมวิจัยหรือกลุ่มอนุรักษ์ เว้าไปพอสำนันั้น แนวนเป็นไปไม่ได้ เฮาลูกเมียน้อย ถึกเขาตัวเป็นมือ ๆ ไปพอสำนันั้น "** จากคำกล่าวของชาวบ้านทำให้ทีมวิจัยได้ทบทวนตนเอง เพราะกระบวนการที่ผ่านมาชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวเองเป็นกลุ่มที่ มาให้ข้อมูล มาร่วมแรกเปลี่ยน รวมถึงไปเรียนรู้นอกพื้นที่กับทีมวิจัยมาตลอด แต่ข้อเท็จจริงชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในป่า ยังคงเต็มไปด้วยข้อกังวล และความหวาดระแวง ดังนั้นกระบวนการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการถือครองที่ดินของชุมชนที่เข้าไปอาศัยในพื้นที่ป่า จึงคงยังไม่เหมาะสมในห้วงระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย สิ่งที่ทางทีมวิจัยเห็นว่าสำคัญกว่าการเก็บข้อมูลคือ การสร้างความไว้วางใจ

ดังนั้นกระบวนการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยในห้วงเริ่มต้นที่สามารถทำได้ คือ การเก็บข้อมูลความหลากหลายของฐานทรัพยากร โดยเริ่มจาก

๑) ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน เพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลง และประเมินแนวโน้ม โดยการทบทวนเอกสารเดิม และขอข้อมูลมือสองจากหน่วยงาน เช่น อนามัย (รพ.ส่งเสริมสุขภาพ และ อบต.หัวหนอง) วิธีการจัดสัมภาษณ์กลุ่มย่อย และเวทีประชุมกลุ่มย่อย

๒) ศึกษาข้อมูลเรื่องความหลากหลาย เพื่อประเมินฐานทรัพยากรในพื้นที่ป่า ทั้งทบทวนเอกสารงานวิจัยที่ผ่านมา และศึกษาเพิ่มเติม **วิธีที่หนึ่ง** สสำรวจพรรณพืชที่มีในพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง โดยใช้วิธีการ ตีแปลงสำรวจเพื่อนับจำนวน ชนิดพรรณ และวัดขนาด ของต้นไม้ที่มีในแปลง ขนาดแปลง ๒๐ * ๒๐ เมตร และทำแปลงย่อยในแปลงใหญ่ขนาด ๑๐ * ๑๐ เมตร มีการกระจายตีแปลงทั่วพื้นที่ป่าทั้งหมดจำนวน ๑๐ แปลง ซึ่งแต่ละแปลงมีการจับพิกัดเพื่อให้มีการกระจายพื้นที่ของแปลงสุ่มตัวอย่าง **ผู้เข้าร่วม** ประกอบด้วยนักวิจัย ชุมชนที่อาศัยในป่า เด็ก ๆ ที่อาศัยในพื้นที่ป่า นักวิชาการ ชาวบ้านหนองร้านหญ้า ผู้รู้เกี่ยวกับป่า รวมจำนวน ๕๐ คน วัตถุประสงค์ที่ให้เข้าร่วมจำนวนมากเพื่อสร้างความโปร่งใส และสร้างความไว้วางใจ ให้ชุมชนที่อาศัยในป่าได้เห็นกระบวนการทำงานของทีมวิจัย และไปตอบคำถามกับคนที่เห็นต่างแทนทีมวิจัย จากการสังเกต **สิ่งที่ได้**นอกจากจำนวนชนิดพรรณไม้แล้ว เห็นว่าเยาวชนที่อาศัยในพื้นที่ป่า และนักวิจัยได้**ค้นพบจากงานศึกษา** คือได้เรียนรู้จากผู้รู้เกี่ยวกับชนิดพรรณไม้ต่าง ๆ รวมถึงการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ในอดีตที่ปัจจุบันเริ่มสูญหายไป เช่น การใช้ประโยชน์ทางยา หรือสมุนไพรพื้นบ้าน ซึ่งนับจำนวนผู้ใช้เหลือเพียงครอบครัวเดียวที่มีการเก็บหาไปใช้ คือ ครอบครัวนางสุกัญญา ภูวงษา อายุ ๔๗ ปี แต่มีผู้มารับบริการหรือใช้ประโยชน์ร่วมประมาณ ๑๐ ราย ยาที่ใช้ส่วนมากเป็นยาแก้ผดผื่นคัน “รากเถล็ดลิ้นหรือเถล็ดปลาช่อน ข้าวจี ขี้ตุน **ต้มเรียกว่ายาแก้กระสุน ยาต้านมะเร็ง ยาแก้ไข ยาบำรุงกำลัง**” ในขณะที่คนภายนอกรับรู้ข้อมูล มีการหาซื้อ และให้ชาวบ้านเก็บหาพืชสมุนไพร เช่น ใบส่องฟ้า ณ ปัจจุบัน กก.ละ ๔๐๐ บาท **วิธีการที่สอง** ให้นักวิจัยที่เป็นผู้รู้เดินสำรวจพรรณไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น เห็ด สัตว์ในพื้นที่ป่า โดยใช้คู่มือเทียบเคียง ๓ เล่มประกอบการ ข้อมูลความหลากหลายของพรรณพืช (จาก ร้อยเอ็ด ความหลากหลายของป่าชุมชน โครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชุมชน ในระดับเครือข่ายจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีมูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท (มยช.ร้อยเอ็ด)

๓) การศึกษาข้อมูลเชิงกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการ และการใช้ประโยชน์จากที่ดินของรัฐ กรณีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ที่ขึ้นทะเบียนเป็นที่ นสล.(ที่สำคัญสำหรับที่หลวง) เป็นเรื่องที่ไม่มีความหมายเฉพาะ แต่ส่วนมากจะมีกฎกระทรวง หรือระเบียบ ทำให้การดำเนินการใด ๆ ที่ทางกลุ่มจะดำเนินการมีปัญหาเป็นอย่างมาก วิธีการในการศึกษา ทางทีมวิจัยจึงใช้วิธีในการเข้าไปขอความรู้ และปรึกษาหารือในการปฏิบัติการ ซึ่งที่ผ่านมามีทางทีมวิจัยได้ใช้วิธีการเสนอแนวทางปฏิบัติที่เป็นข้อเสนอของชุมชน ในการจัดทำรณรงค์และทำคั่นคูเพื่อกันแนวเขตส่งเสริมวิถีคนให้อยู่กับป่า โดยการสร้างกฎระเบียบ ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีการขอคืนในการปลูกพืชผัก ป่าเศรษฐกิจ เช่น ผักสาบ ผักหวาน ผักลิ้นเฒ่า หมาน้อย ฯลฯ เพื่อลดการพึ่งพิงป่า ซึ่งมีมติจากชุมชนที่เห็นว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสม (มีการประชุมหมู่บ้านเมื่อวันที่) รายละเอียดในการศึกษาระเบียบมีดังนี้

- เข้าพบขอคำปรึกษา และจัดทำข้อเสนอไปถึงนายก อบต. หัวหนอง
- เข้าพบขอคำปรึกษา และจัดทำข้อเสนอไปถึงนายอำเภอบ้านไผ่
- เข้าพบขอคำปรึกษา จากนักกฎหมายสำนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น สาขาบ้านไผ่
- เข้าพบขอคำปรึกษา จากนักกฎหมายสำนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น สาขาบ้านไผ่
- เข้าพบขอคำปรึกษา จากผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น โดยยื่นหนังสือถึงผู้ว่า และพาผู้แทน

ชาวบ้านไปเพื่อขอเข้าพบ จำนวน ๓๐ คน ขึ้นแรก หัวหน้าฝ่ายป้องกันจังหวัดรับเรื่องและรับประสานหน่วยงานเพื่อให้คำตอบ ถึงช่องทาง และระเบียบในการดำเนินการ ครั้งที่สอง หัวหน้านักวิจัย และผู้แทนนักวิจัยเข้าพบ และขอคำชี้แนะจากผู้ว่าเอง

- เข้าพบขอคำปรึกษา จากรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย โดยใช้กระบวนการชาวบ้านทั้งหมดจำนวน ๕๐ คนกดดันเพื่อขอคำตอบ และความเป็นไปได้ทางช่องกฎหมายในการให้สิทธิชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะ ซึ่งทางกระทรวงมหาดไทยได้ให้เจ้าหน้าที่ส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมประชุมปรึกษาหารือ อันประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักจัดการที่ดินของรัฐ กระทรวงมหาดไทย ผู้แทนกรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ผู้แทนกรมที่ดิน

๔) การศึกษาข้อมูลทางกายภาพ พื้นที่ขึ้นทะเบียน นสล. มีการบุกรุกและเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ มีความสำคัญมากที่สุดในการสำรวจพื้นที่ และขอบเขตที่ชัดเจนที่ยอมรับกันได้ กรณีพื้นที่ป่าโคกหนองม่วงมีการลงสำรวจและรังวัดโดยกรมที่ดิน กลุ่มอนุรักษ์ และ อบต. หลายครั้ง มีการวางแผน ปักแนวเขตที่ชัดเจน แต่ด้วยพื้นที่มีการบุกรุกและเข้าไปใช้ประโยชน์เป็นเรื่องที่ยาก ดังนั้นสิ่งที่จะทำให้มีการยอมรับข้อมูลร่วมกันจึงต้องมีการดำเนินการร่วม ซึ่งทางทีมวิจัยได้ใช้กระบวนการให้ส่วนที่เกี่ยวข้องสำรวจร่วมกันโดยมีองค์ประกอบดังนี้

- ผู้อำนวยการสำนักจัดการที่ดินของรัฐ กระทรวงมหาดไทย
- ผู้แทนกรมการปกครอง
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
- ผู้แทนกรมที่ดิน
- ผู้แทนผู้ว่าราชการจังหวัด
- ผู้แทนกรมป่าไม้
- นายอำเภอ
- นายก อบต.
- ปลัด
- นายช่าง
- ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน (มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์)
- ผู้นำชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า
- นักวิจัย
- ผู้แทนชุมชนป่าโคกหนองม่วง

วิธีการ ทุกส่วนร่วมกันเดินสำรวจ และใช้เครื่องมือหรือเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และสร้างการยอมรับ เช่น โดรน ภาพถ่ายทางอากาศ ข้อมูลงานศึกษาที่สามารถอ้างอิงได้ **ผลจากการสำรวจ** คณะลงสำรวจพื้นที่และมีความเห็นว่า พื้นที่ป่าที่สำรวจมีขอบเขตชัดเจน แน่นนอน มีสภาพเป็นป่าอุดมสมบูรณ์ มีชาวบ้านร่วมกันใช้ประโยชน์เสมอมา และมีชาวบ้านบางส่วนเข้าไปครอบครอง

๕) ศึกษาเรียนรู้บทเรียนการดำเนินการของพื้นที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการพื้นที่ป่าชุมชน อาจเป็นสาธารณะ นสล. หรือป่าอื่นที่มีการจัดการโดยชุมชน โดยใช้กิจกรรม เสริมศักยภาพของทีมนักวิจัย และชาวบ้าน โดยการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดการป่าชุมชน ซึ่งทางคณะวิจัยได้จัดไปศึกษาดูงานป่าชุมชนบ้านบะหว้า อ.อากาศอำนวย จ.สกลนคร **วิธีการดำเนินงาน** หัวหน้านักวิจัย และทีมนักวิจัย ศึกษาหาข้อมูลการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะ โดยองค์กรชุมชน ซึ่งได้พื้นที่สามแห่ง คือ พื้นที่ป่าภูถ้ำภูกระแต อ.เวียงน้อย จ.ขอนแก่น พื้นที่กุดบาก จ.สกลนคร และพื้นที่บ้านบะหว้า อ.อากาศอำนวย จ. สกลนคร แล้วให้ทีมนักวิจัย และคณะกรรมการประเมินถึงความเหมาะสมของพื้นที่ ซึ่งมีเกณฑ์ สถานการณ์พื้นที่ใกล้เคียงกันสถานการณ์ป่าโคกหนองม่วง เดินทางไป-กลับได้ มีพื้นที่ใกล้เคียงที่สามารถเรียนรู้ได้ จากนั้นปรึกษาหารือทีมนักวิจัย และทดลองสอบถามกลุ่มเป้าหมายที่จะร่วมไปศึกษาดูงานด้วย ประสานพื้นที่ดูงาน ว่าสามารถรับได้หรือไม่ อย่างไร จากนั้นประชาสัมพันธ์สมาชิกในชุมชนเพื่อรับสมัครผู้ที่สนใจอยากไปเรียนรู้ ทำหนังสือเชิญที่ปรึกษาเพื่อร่วมศึกษาเรียนรู้ จัดทำเอกสารข้อมูลพื้นที่ดูงาน เพื่อแจกจ่าย

เดินทางให้สมาชิกเข้าร่วมได้เรียนรู้ก่อน ประชุมเตรียมทีมวิจัยเพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ เนื่องจากมีชาวบ้านร่วมศึกษาจำนวนมาก จึงแบ่งเป็น ๒ ทีมและแต่ละทีมให้แต่ละคนจากบ้านหนองร้านหญ้า และจากชุมชนโคกหนองม่วง เดินทาง โดยใช้วิธีเหมารถบัส เนื่องจากจะทำให้ชาวบ้านได้แลกเปลี่ยน และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รวมถึงระหว่างเดินทางให้มีการสรุปผลการศึกษาดูงาน ข้อเสนอ และสิ่งที่ชุมชนคิดว่าควรปฏิบัติการในพื้นที่ **ผลที่ได้** เลือกพื้นที่ดูงานที่ชุมชนบ้านบะหว้า อ.อากาศอำนวย จ.สกลนคร โดยมีผู้เข้าร่วมศึกษา ๙๓ คน สิ่งที่ชุมชนได้เรียนรู้ คือ การจัดการพื้นที่ป่า โดยเริ่มต้นจากตนเอง และทำในสิ่งที่สามารถดำเนินการได้ก่อน รวมถึงมีการประเมินเปรียบเทียบ ระหว่างป่าโคกหนองม่วง และบ้านบะหว้า มีการสรุปกิจกรรมที่ชุมชนคิดว่าได้เรียนรู้และควรทำ

- การกำจัดขยะ
- การกั้นแนวเขต
- การพัฒนาแหล่งน้ำ
- การพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้
- การสร้างกฎระเบียบ
- การขยายพันธุ์พืชป่า ผักหวาน ดอกกระเจียว
- การเฝ้าระวัง
- การปลูกป่าเสริม
- การติดป้ายกฎระเบียบ และประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเป็นประจำ
- เห็นข้อเด่นของพื้นที่ดูงาน คือ ผู้นำมีความเข้มแข็ง จริงจังกับการจัดการป่า

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ประชุม จัดทำแนวทางในการจัดการพื้นที่ป่า ซึ่งได้มีการประชุม ๒ ครั้ง ดังนี้

ประชุมครั้งที่ ๑ หลังจากสำรวจข้อมูลร่วมกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนได้ร่วมกันพิจารณาข้อเสนอในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าทั้ง ๒ แนวทาง คือ **๒ แนวทางการอนุรักษ์** เสนอให้ มีการจัดทำคันคู และร่องน้ำเพื่อกั้นแนวเขตให้ชัดเจน หลังจากแนวเขตชัดเจน จะ ทำการฟื้นฟูได้มากมาย หรือส่งเสริม ต่อย อดการศึกษาเรียนรู้โดยจัดทำฐานต่าง ๆ หรือการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้ **๒. การจัดการพื้นที่** เสนอให้มีการรับรองการอยู่ของชุมชนที่อยู่ดั้งเดิม และเป็นคนจนที่ชุมชนยอมรับ **วิธีการ** หัวหน้าโครงการวิจัยนำเสนอข้อเสนอของชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนร่วมกันพิจารณาภายใต้กรอบข้อกฎหมายที่สามารถดำเนินการได้ **ผู้เข้าร่วม** หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชาวบ้านหนองร้านหญ้า ชุมชนป่าโคกหนองม่วง ผู้นำชุมชน นักวิจัย องค์กรพัฒนาเอกชน **ผลการจัดเวที** หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีอำนาจตัดสินใจ อันประกอบด้วย กรมการปกครอง กรมการปกครองท้องถิ่น และกรมที่ดิน ได้พิจารณาข้อเสนอเกี่ยวกับแนวคิดของชุมชนที่จะคุ้มครองป้องกันที่สาธารณะดังกล่าวให้ชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ต่อไป โดยการขุดร่องน้ำ ทำคันคูรอบ เป็นช่วง ๆ ผู้แทนทั้ง ๓ หน่วยงานให้คำปรึกษาว่า ถ้าเป็นการป้องกันการบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ เป็นอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของอำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะสามารถดำเนินการขุดร่องน้ำ ที่เป็นแนวเขตสาธารณะได้ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๔๐๙/ว ๑๓๙๕ เรื่อง กำหนดมาตรการป้องกันที่สาธารณะประโยชน์ นอกจากนี้ยังต้องดำเนินการขออนุญาตใช้พื้นที่กับกรมป่าไม้ตาม พรบ.ป่าไม้ พุทธศักราช ๒๕๔๔ ด้วย ในส่วนเรื่องของการรับรองการอยู่ของชุมชนดั้งเดิม นั้น ไม่สามารถออกเป็นโฉนดชุมชนได้ ให้ใช้แนวทาง ในการจัดการที่ดินทำกินให้ชุมชน ตามนโยบายรัฐบาล (คทช.) สำหรับการดำเนินการให้มีการจัดประชาคมหมู่บ้าน และขอมติ ๖๐ เปอร์เซนต์รับรอง

ประชุมครั้งที่ ๒ หลังจากศึกษาดูงาน ได้มีการประชุมในการจัดทำแผน ซึ่งรอบนี้จะดูทั้งเรื่องการบริหาร และการจัดการ **วิธีการ** นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา และจากการดูงานมาวิเคราะห์ **ผู้เข้าร่วม** กรรมการ ป่า นักวิจัย และที่ปรึกษา **ผลจากที่ประชุม** ได้แผนการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่า รวมถึงการบริหารจัดการ สรุปผลได้ดังนี้

- การบริหารจัดการ ควรมีการสร้างกลไกการบริหารเพิ่มเติมจากชุมชนโคกหนองม่วงที่อาศัยในพื้นที่ป่า
- เริ่มกิจกรรมจากการจัดการที่เห็นว่าเป็นปัญหาเชิงประจักษ์ และสามารถดำเนินการได้เลย คือ กำจัดขยะ
- ให้มีการติดตามโครงการจัดทำร่องน้ำ กันแนวเขต และการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อฟื้นฟูป่า
- การพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้
- การสร้างกฎระเบียบ โดยให้กรรมการประชุมร่างระเบียบ และประชาคมหมู่บ้าน
- การขยายพันธุ์พืชป่า ผักหวาน ดอกกระเจียว
- การเฝ้าระวัง โดย ให้กรรมการมีการลาดตระเวน และเฝ้าระวัง
- การปลูกป่าเสริม
- การติดป้ายกฎระเบียบ และประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเป็นประจำ
- การใช้วิถีวัฒนธรรมและความเชื่อ มาร่วมในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่า เช่น การบวชป่า การตั้งศาลปู่ตา ซึ่งที่ประชุมได้ขอความอนุเคราะห์จากที่ปรึกษา พระอาจารย์บุญธรรม เจ้าอาวาสวัดพระเจ้าใหญ่ ผือบังช่วยประสานพราหมณ์ ในการกำหนดวันและรายละเอียดในการดำเนินกิจกรรม

๒) ปฏิบัติการ ตามมติ และข้อเสนอแนะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชาวบ้านได้มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

๒.๑) ดำเนินการตามมติ ของที่ประชุมร่วมกับหน่วยงาน

- จัดทำร่องน้ำกันแนวเขต และ รับรองการอยู่ **วิธีการ** ประชุมปรึกษาหารือ นักวิจัย ประธานส่วนที่รับผิดชอบโดยตรง คือ อำเภอก และ อบต. ผลจากการประชุมปรึกษาหารือ พบปัญหาอุปสรรคในการทำประชาคม ด้วยเงื่อนไข ๖๐ เปอร์เซ็นต์ของครัวเรือน เนื่องจากมีสิทธิ์ลงมติครอบครัวละ ๑ คน และสัดส่วนทะเบียนบ้านที่ไม่มีคนอาศัยอยู่แต่เอามานับการลงมติ เช่นมีทะเบียนบ้าน ๒๓๑ ครัว เราต้องมีคนรับรอง ๑๓๔ ครัวเรือน ซึ่งข้อเท็จจริงบางครอบครัวไปทำงานกรุงเทพ แสดงว่าคนอยู่ทุกครอบครัว จะต้องมาลง ความจริงอีกข้อคือ ประชุมหมู่บ้านคนเข้าร่วมไม่เคยเกิน ๓๐ คน เพราะคนต้องไปทำมาหากิน และหากมีการเลือกตั้งจะต้องมีค่าเดินทาง เป็นเรื่องของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง และนักวิจัยจึงช่วยกัน แต่ประชาคมป่าเราไม่มีงบใด ๆ ใช้จ่ายแล้ว ๆ ดังนั้นนักวิจัยจึงร่วมกันใช้วิธีขอความร่วมมือ โดยการเคาะประตูบ้าน
- จัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน และรับรองมติต่อโครงการ **วิธีการ** ประธานกลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง เชิญอำเภอก เชิญนายก อบต. เพื่อร่วมประชาคม ขอความอนุเคราะห์ผู้นำจัดเวที จัดเวทีโดยผู้นำชี้แจงความเป็นมา ปลัด อำเภอก.ชี้แจงวัตถุประสงค์ หัวหน้าโครงการวิจัยชี้แจงรายละเอียดโครงการ และชาวบ้านเข้าร่วมประชุมลงประชามติ **ผลจากเวทีประชาคม** ชาวบ้านที่เข้าร่วมมีมติ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ และ ๖๐ เปอร์เซ็นต์ของทะเบียนประชากรมีมติเห็นชอบทั้ง ๒ โครงการ
- การซ่อมข้อมูลที่ไม่ชัดเจน สำรวจข้อมูล จัดทำผังและเขียนแบบ **วิธีการ** ลงพื้นที่สำรวจ ปักหมุด และเขียนแบบ ผู้เข้าร่วม ผู้นำชุมชน อบต. โดยใช้เทคโนโลยี คือ ระบบสารสนเทศ (ภาพถ่ายดาวเทียม) วัดระยะทาง ปักหมุด หลีกเลียงต้นไม้

- จัดทำรายละเอียด และผลการจัดประชุมติเข้าสู่สภา อบต. **วิธีการ** ส่งเอกสารให้นายก อบต. นายกนำเข้าสู่สภา นายก อบต. ชี้แจงรายละเอียดต่อสภา นักวิจัยเพิ่มเติมข้อมูล ขอมติสภา อบต. **ผู้เข้าร่วม** นักวิจัย กรรมการป่า ชาวบ้าน **ผลจากการจัดเวที** ที่ประชุมมีมติเห็นชอบทั้ง ๒ โครงการ

๒.๒) ติดตาม และทบทวนกระบวนการ

- จัดเวทีประชุม **วิธีการ** หัวหน้าโครงการวิจัยชี้แจง และรายงานความคืบหน้าว่าทำอะไรไปบ้าง ข้อบกพร่องคืออะไร ปัญหาคืออะไร **ผู้เข้าร่วม** นักวิจัย กรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่า ชาวบ้าน **ผลจากที่ประชุม** เห็นข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลของทมิวิจัย และการไม่ยอมรับของคนที่จับจองพื้นที่ป่าบางส่วน ทำให้เกิดข้อขัดแย้งของชุมชนที่อาศัยในป่าด้วยกัน ที่ประชุมจึงมีมติให้ชุมชนที่อยู่กับป่ามีการบริหารจัดการกันเอง
- ติดตามจากหน่วยงาน **วิธีการ** ไปติดตามสอบถามจาก อบต. จากอำเภอ **ผู้เข้าร่วม** ผู้แทนนักวิจัย ผู้แทนชาวบ้านที่อาศัยในป่า (กรรมการชุมชนโคกหนองม่วง) ประธานกลุ่ม **ผลการดำเนินการ** อบต.ได้ชี้แจงต่อคณะติดตาม ถึงข้อจำกัดในการดำเนินการ เนื่องจากเป็นเรื่องอ่อนไหว มีผู้เสียผลประโยชน์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องทำให้รอบครอบ และตรวจสอบผู้เข้ามาอยู่ก่อนปี ๒๕๕๖ และขอให้ อบต.ตรวจสอบผังพื้นที่ และให้ประชาคมทุกหมู่บ้าน โดย อบต.ปลัด อบต.ได้เข้าปรึกษาหารือกับท่านนายอำเภอ และนายอำเภอได้นัดแกนนำชาวบ้านประชุมชี้แจง
- จัดตั้งกลไกการทำงานของชุมชนป่าโคกหนองม่วง เพื่อบริหารจัดการภายในชุมชนกันเอง และตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหาย **วิธีการ** ประชุมชี้แจงชุมชนโคกหนองม่วง จัดตั้งคณะกรรมการ และประธาน **ผู้เข้าร่วม** ชุมชนโคกหนองม่วง นักวิจัย **ผลจากการจัดเวที** ได้คณะกรรมการ ๑๐ คน และกรรมการไปเลือกประธาน และผู้รับผิดชอบฝ่ายต่าง ๆ รวมถึงร่างกฎระเบียบ คนอยู่กับป่า
 - ๑) การกันเขตป่าที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ และที่ชุมชนทำกินรอบป่าคั่นพื้นที่ให้ โดย โครงการขุดร่องน้ำทำคันคูดินเพื่อกันแนวเขตที่สาธารณะป่าโคกหนองม่วง
 - ๒) การกันเขตที่ชุมชนอยู่อาศัยดั้งเดิม โดยขออนุญาตดำเนินโครงการบริหารจัดการ การใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุกเพื่อขจัดความยากจนและพัฒนาชนบท ที่สาธารณะป่าโคกหนองม่วง โดยใช้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๕๗ ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๗ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ นโยบายข้อ ๙ การรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร และการสร้างการสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ข้อ ๙.๓ เร่งรัดการจัดสรรที่ดินให้แก่ผู้ยากไร้โดยไม่ต้องเป็นกรรมสิทธิ์แต่รับรองสิทธิ์ร่วมในการจัดการที่ดินของชุมชน ซึ่งรัฐได้ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว โดยจัดให้มีคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) และกรมที่ดินพิจารณาปรับแผนดำเนินโครงการการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะที่มีการบุกรุกเพื่อขจัดความยากจนและพัฒนาชนบท ให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในเรื่องจัดที่ดินให้ชุมชนในลักษณะแปลงรวมโดยมิได้กรรมสิทธิ์ แต่อนุญาตให้เข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินรัฐเป็นกลุ่มหรือชุมชนตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) กำหนดในรูปสหกรณ์หรือรูปแบบอื่นที่เหมาะสม

๒.๓) การอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่า โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การตั้งศาลปู่ตา / การปลูกป่า / การบวชป่า / การจัดการขยะ ระดมทุน ฝังกลบขยะเดิม – ห้ามขยะใหม่ / ขุดลอกบ่อเพื่อรักษาความชื้น / สร้างจิตสำนึก โดย พัฒนาพื้นที่เรียนรู้หรือเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

๒.๔.๑) กิจกรรมการกำจัดขยะ **วิธีการ** ให้กรรมการประสานหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง คือ อำเภอ และ อบต. หากไม่ได้ ให้ดำเนินการเลย โดยเริ่มจากชุมชน ที่ประชุมมีมติระดมทุนจากกรรมการ และ นักวิจัย จากนั้นทำหนังสือถึงผู้นำให้มีการระดมทุนจากชาวบ้าน แต่กรรมการต้องระดมก่อนเพื่อเป็นตัวอย่าง **ผลการดำเนินการ** ได้มีการระดมทุนได้ ๕,๓๐๐ บาท และปฏิบัติการกำจัดขยะเก่าที่ตกค้างมานาน เพื่อไม่ให้เห็นร่องรอย โดยจ้างรถแม็คโคร และระดมแรงงานจากสมาชิกในชุมชน และกรรมการป่าชุมชน และ กรรมการชุมชนโคกหนองม่วง

๒.๓.๒) การจัดตั้งศาลปู่ตา **วิธีการ** ประชุมกรรมการ และทีมวิจัย เพื่อเตรียม และแบ่งบทบาทภารกิจในการดำเนินงาน เตรียมสร้างศาลปู่ตา ให้พระอาจารย์ ซึ่งเป็นที่ปรึกษา ประสานรายละเอียดและ กำหนดวัน ตามกรอบที่กรรมการวางไว้ ประกอบกับ ฤกษ์งามยามดีจากพราหมณ์ ในการเชิญเจ้าขึ้นศาล โดย ให้กรรมการเป็นผู้รับผิดชอบสร้างศาล ใช้วิธีระดมทุนและอุปกรณ์ในการสร้างศาล **ผลการดำเนินการ** ได้มีการ จัดตั้งศาลปู่ตาขึ้นในวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒ แต่ยังไม่ได้เชิญเจ้าขึ้นศาล เนื่องจากต้องรอฤกษ์ดีก่อน ซึ่งใน ห้วงเดือนนี้ คือ วัน ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒

๒.๓.๓) กิจกรรมปลูกป่า **วิธีการ** ประชุมกรรมการ และทีมวิจัย เพื่อปรึกษาหารือ ผลการประชุม มี ข้อเสนอ เนื่องจากปีนี้แล้งจัด ไม่มีฝนเลยจึงอาจจะไม่มีการปลูกป่า และใช้กิจกรรมปลูกป่าไปเสริมในงานวัน บวชป่า และอัญเชิญเจ้าขึ้นศาลปู่ตาไปพร้อมกัน

๒.๓.๔) การบวชป่า และเชิญเจ้าขึ้นศาลปู่ตา **วิธีการ** จัดประชุมทีมวิจัย และประสานส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อดูรายละเอียด และแบ่งบทบาทหน้าที่ ทำหนังสือเชิญ และประสานผู้ที่มีบทบาทเพื่อเป็นองค์กรร่วมจัด เข้าพบและประสานผู้ว่าเพื่อเป็นเกียรติในการเปิดงาน ประสานผู้นำ และชุมชนที่อยู่ข้างเคียง รวมถึง เครือข่าย เพื่อเข้าร่วม ระดมทุนในการจัดงาน แบ่งบทบาทในการทำงาน เช่น ประธาน หัวหน้าโครงการวิจัย และผู้อาวุโส เข้าพบหน่วยงาน เพื่อขอความร่วมมือ และเชิญเป็นองค์กรร่วมจัด **ผลจากการดำเนินงาน** การจัด กิจกรรมมีองค์กรร่วมที่หลากหลายองค์กร ประกอบด้วย

- อบต. ห้วยหนอง ช่วยจัดเตรียมสถานที่
- ผู้ว่ามอบหมายให้นายอำเภอเป็นผู้แทนเปิดงาน
- วัดประสานพระ และพราหมณ์ รวมถึงอุปกรณ์การเส้นไหว้
- ชุมชนเตรียมอาหารเพล และอาหารสำหรับผู้เข้าร่วม
- กรอ.บ้านไผ่ โดย ร้านเกียรติสิน สนับสนุนน้ำดื่ม
- ห้างบิ๊กซี สนับสนุนน้ำดื่ม
- โรงเรียนหนองร้านหล้าโนนขำนำเด็กเข้าร่วม ๓๐ คน

- โรงเรียนบ้านไผ่ศึกษานำเด็กเข้าร่วม ๓๐ คน
- อำเภอบ้านไผ่ โดยนายอำเภอและเจ้าหน้าที่เข้าร่วมกิจกรรม
- ชาวบ้านหนองร้านหญ้า ชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔) ชาวบ้านเก็ง และชุมชนข้างเคียงเข้าร่วมกิจกรรม และระดมทุนในการจัดหาอาหารสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน ๑๕๐ คน
- สมาชิกเครือข่ายแก่งละว้า กลุ่มฮักบ้านเกิด นำสมาชิกเข้าร่วม ๕๐ คน

จากการประเมินพบว่า ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจในการทำกิจกรรม และรู้สึกเห็นคุณค่าของป่า รวมถึงเห็นถึงความสามัคคี ที่สำคัญทุกคนมองเห็นเรื่องป่าเป็นประเด็นร่วมของชุมชน ประเมินจากแบบสอบถามเวทีสรุปทบทวนการดำเนินโครงการ ที่มีคำถามว่า สิ่งที่ท่านพอใจมากที่สุดในการร่วมดำเนินโครงการ สมาชิกส่วนมากตอบ ภาคภูมิใจ และพึงพอใจกิจกรรมบวชป่า และตั้งศาลปู่ตา

๒,๓.๕) การเปิดตลาดของป่า **วิธีการ** มีการประชุมปรึกษาหารือที่มวิชัย นำเสนอแนวคิดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย อบต. และสำนักงานเกษตรอำเภอบ้านไผ่ ผลการดำเนินการ ที่ประชุมมีมติเห็นชอบว่าพื้นที่เหมาะสมที่สุด คือ หน้าสำนักงานเกษตร โดยได้ออกแบบการทำซุ้ม เน้นรูปแบบพื้นบ้าน ขยายผลผลิตที่ได้จากป่า และผักอินทรีย์ จึงได้นำแผนไปปรึกษา อบต.นายก อบต.เห็นชอบ จากนั้นนำเรื่องไปปรึกษา สำนักงานเกษตร ซึ่งสำนักงานเกษตรไม่อนุญาต เนื่องจากกลัวบังทัศนียภาพสำนักงาน ประกอบกับปีนี้แล้งมาก เห็ด และผลผลิตจากป่าออกซำมาก จึงไม่สามารถเปิดตลาดได้

๒.๔) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกทาง และประชาสัมพันธ์ / หนังสือ เกี่ยวกับวิถีความสัมพันธ์ และชุมชนกับการพึ่งพิงพื้นที่ป่า (แหล่งพึ่งพิงของอาหาร และเศรษฐกิจของคนจน) โดยได้สัมภาษณ์กรณีตัวอย่าง คือ ครอบครัว ด.ช.นัฐพล มัชชีมา (อาร์ท) หรือในกลุ่มวิจัยให้สมยานามว่า บักจิเหลิน อาศัยอยู่ในชุมชนโคกหนองม่วง เลขที่ ๘๖ หมู่ ๕ ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่ **วิธีการ** ได้สัมภาษณ์ ยายสวง สร้อยทอง อายุ ๕๕ ปี (ยาย) และนายพงษ์ มัชชีมา (ตา) โดยยายสวงได้เล่าว่า “ยาย กับตาได้เลี้ยงอาร์ทมาตั้งแต่เกิด เนื่องจากพ่อแม่อาร์แยกทางกัน แม่ไปมีครอบครัวใหม่ พ่อไม่เคยมาเยี่ยมอาร์ท พ่ออาร์ทเป็นน้องชายร้านทำขนมปังในอำเภอบ้านไผ่ เป็นคนยโสธร พาหลานไปหาพี่สาวของพ่อ (ป้า) เขาก็ให้เงินครั้งละ ๒๐๐ - ๓๐๐ บาท แม่อาร์ก็ไปทำงานกับพ่อใหม่ (ขับรถบรรทุก) มีน้องเพิ่มมาให้ยายเลี้ยงอีก ๑ คน และคนที่ ๓ กำลังท้องแม่ก็เกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตพร้อมกับน้องในท้องตอนอาร์อายุประมาณ ๔ ขวบ ซึ่งเป็นช่วงที่อาร์ทเริ่มรู้เรื่อง และไปเรียนรู้ภายนอกได้ ช่วง ๓-๔ ขวบ อาร์ทเริ่มตามผู้ใหญ่เข้าป่าไปเก็บเห็ด แรก ๆ ตามผู้ใหญ่ไป หลัง ๆ เริ่มแอบไปเองคนเดียว ซึ่ง เขาก็ได้ให้ดมาทุกครั้ง บางครั้งได้เยอะกว่าผู้ใหญ่ เนื่องจากเด็กมีความจำที่ดีกว่า สายตาดีกว่า จำแม่นว่าเห็ดออกที่ไหน เด็กตัวเล็กมีความคล่องตัวในการเข้าป่ามากกว่าเมื่อเก็บเห็ดได้ อาร์ทจะนำไปขาย แลกขนมบ้าง มากินในครอบครัวบ้าง บางครั้งถ้าได้เยอะก็จะให้ยายไปขาย ส่วนมากถ้าไปขายเองจะไปขายให้ร้านค้า ซึ่งเขาจะกดราคา พอให้ค่าขนมแค่นั้น สิ่งที่น่าสนใจในตัวหลาน คือ เขาจะช่วยเหลือตนเองได้ บางครั้งถ้าไม่ไปเก็บเห็ดก็จะไปรับจ้างดำนารับจ้างถอนกล้า ได้วันละ ๕๐ บาท นอกจากนี้ก็จะไปหากะปอมหาแฮ้ เพื่อนำมาเป็นอาหารรับประทานร่วมกันกับกลุ่มเพื่อนและพี่ในชุมชน ที่สำคัญคิดว่าเป็นการดีที่หลานได้เข้าป่าเก็บหาผลผลิตจากป่า เพราะเขาจะมีองค์ความรู้ มีประสบการณ์ ที่สามารถเอาตัวรอดได้เมื่อเติบโตขึ้น เพราะถ้าหาของป่าเป็นก็ถือว่าเอาตัวรอด ในคราวไม่มีงานทำ ฐานะคนที่อาศัยอยู่กับป่า ซึ่งสามารถหาอาหารได้ตลอด”

สัมภาษณ์ นายธวัชชัย โลดบุญถึง (ลุง) อายุ ๓๒ ปี เป็นลุงของอาร์ท แต่สุขภาพไม่ดี ไม่สามารถไปทำงานภายนอกได้ จึงต้องอยู่บ้าน บางครั้งก็เข้าไปเก็บเห็ดกับหลาน ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “อาร์ทมีส่วนสำคัญในการ

ช่วยเหลือจุลเจือครอบครัว เพราะถ้าเก็บเห็ดได้ก็ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อหาอาหาร เพราะครอบครัวอยู่กันหลายคน แต่มีคนหารายได้เข้าครอบครัวไม่กี่คน บางครั้งก็หารายได้เข้าครอบครัว ช่วงเห็ดออกเยอะ ๆ อาร์ทจะไม่ไปโรงเรียน จะแอบไปเก็บเห็ด บางครั้งผู้ใหญ่ตื่นไม่ทัน เพราะหลานจะแอบไปก่อน หรือถ้าพบเห็ดดอกเล็ก ๆ เขาจะเอาใบไม้ปิดไว้ตอนเช้าจึงรีบไปเก็บเพราะกลัวคนอื่นไปเก็บก่อน ”

จึงได้มีแผนในการทำสื่อเพื่อสะท้อนวิถีของครอบครัวหนึ่ง ที่ป่ามีความหมายต่อชีวิตและครอบครัวของเขา มาก แต่ด้วยสถานการณ์**ปัญหา**ที่แล้งจัด เห็ดยังไม่ออกจึงไม่สามารถถ่ายทำได้ จึงมีการผลิตสื่อเพียงฐานทรัพยากรที่มีในป่า

๒.๕) สรุปบทเรียนการทำงาน ได้มีการจัดเวทีสรุปบทเรียนการดำเนินโครงการ **วิธีการ** เชิญที่ปรึกษา นักวิจัย และกรรมการชุมชนโคกหนองม่วง เข้าร่วมประชุม เชิญ นักวิชาการ พี่เลี้ยงช่วยเป็นผู้จัดการบวนการ โดยมีกระบวนการและ**ผลที่ได้**ดังนี้ ๑) ทบทวนโครงการ ตั้งแต่ความเป็นมา วัตถุประสงค์ ๒) ทบทวนการทำงานที่ผ่านมา ๓) ประเมินโดยระดมความคิดเห็นสิ่งที่นักวิจัยได้เรียนรู้ จากการดำเนินโครงการ ซึ่งส่วนมาก นักวิจัยเห็นว่าตนเองมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์ และได้เรียนรู้เรื่องพรรณพืชหลากหลายจากพื้นที่ป่า ๔) ประเมินผลจาก ผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ และให้คะแนนผลแต่ละเรื่อง นอกจากนี้มีการประเมินโดยให้ผู้เข้าร่วมสรุปจากการร่วมกิจกรรม สิ่งที่ชอบและมีความสุขมากที่สุดที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัย คำตอบที่ชอบมากที่สุด คือ ได้จัดกิจกรรมบวชป่า และตั้งศาลปู่ตา เพราะมีความร่วมมือจากภาคี และชุมชนจำนวนมาก เป็นตัวชี้วัดว่างานวิจัยช่วยคลี่คลายความขัดแย้ง และนักวิจัยภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนงาน สิ่งที่ผู้เข้าร่วมไม่พอใจ หรือการดำเนินการไปไม่ถึงเป้าหมาย คือ การปฏิบัติการเรื่องการจัดทำร่องน้ำกันแนวเขต และการรับรองที่อยู่อาศัย เพราะต้องใช้เวลานานเนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน

การดำเนินงานกิจกรรม

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
๑. ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน ขั้นเตรียมทีม/ชุมชน						
๑.๑ ประชุมจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อทำความเข้าใจโครงการ และรายละเอียดของแผนงานร่วมกัน	ประธานเปิดประชุม หัวหน้าทีมวิจัย เป็นผู้ชี้แจงรายงานความก้าวหน้าของการพัฒนาโครงการและเฝ้าติดตามโครงการฯ เสนอ สกว. และรายละเอียดที่ สวท.อนุมัติ รวมถึงรายชื่อทีมวิจัย แล้วให้นักวิจัยร่วมแลกเปลี่ยนถึงความเป็นไปได้ของโครงการ รายละเอียดที่ ประชุมประกอบด้วย รายละเอียดโครงการ ตั้งแต่วัตถุประสงค์ งบประมาณ ระยะเวลา กิจกรรม	ทำให้นักวิจัยได้รับรู้รายละเอียดโครงการ และนำเสนอเพิ่มลดนักวิจัย โดยให้นักวิจัยประชุมอีกครั้ง และให้เชิญกลุ่มเป้าหมาย นักวิจัยเพิ่มเพื่อเข้าร่วมด้วย โดยให้นักวิจัยที่สนิท และติดต่อได้เป็นผู้ไป ทาบตาม แล้วหัวหน้าโครงการทำหนังสือเชิญอีกรอบ	นักวิจัย	นักวิจัยและบุคคลที่เราคิดว่าสำคัญต่อการจัดการพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง เช่น ผู้เชี่ยวชาญในการหาของป่าที่อยู่ในซอย ๔	ณ ศูนย์ประสานงาน วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๖๒	
๑.๒ จัดประชุมทีมชี้แจงโครงการต่อชุมชน	เชิญเจ้าอาวาสวัดให้พร นักวิชาการชี้แจงโครงการใหญ่ นักวิจัยโครงการแม่ละว้าชี้แจงความเป็นมาโครงการแม่ละว้าและโครงการย่อยละว้า หัวหน้าทีมวิจัยป่าเป็นผู้ชี้แจงรายละเอียดโครงการป่าฯ และให้หัวหน้านักวิจัยร่วม ได้ร่วมชี้แจงเหตุผลของการทำวิจัยต่อ นักวิจัยที่อยู่ในโครงการร่วมกันเสริมรายละเอียด ให้ชุมชน	ทำให้ชุมชนได้รับรู้รายละเอียดโครงการร่วมกัน มีข้อเสนอให้วัดชุมชนซอย ๔ และกลุ่มคนเข้าร่วมเพิ่มเติมให้ครอบคลุม	นักวิจัย	นักวิจัยและบุคคลที่เราคิดว่าสำคัญต่อการจัดการพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง ที่ปรึกษา ผู้นำชุมชน คนเก็บหาผลผลิตชาวบ้านหนองร้านหญ้า ชาวบ้านแก่งนักวิจัย โรงเรียน	ณ วัดพระเจ้าใหญ่ผือบั้ง	

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
	และที่ปรึกษาร่วมซักถาม ให้ข้อคิดเห็น และทีมวิจัยร่วมกันตอบ เนื้อหารายละเอียดที่ ประชุม ประกอบด้วยความสำคัญในการดำเนินโครงการ แนะนำผู้แทนนักวิจัย รายละเอียดโครงการ วัตถุประสงค์ งบประมาณ ระยะเวลา กิจกรรม					
๑.๓ จัดประชุม ทีมวิจัยเพื่อ	- ก่อนจัดเวทีที่มีการพูดคุยหาบทามเป็น การส่วนตัวกับบุคคลที่มีความสำคัญ ต่อชุมชนโคกหนองม่วง (ชอย ๔) โดย ให้คนมีความคุ้นเคยประสานก่อน และ ในการจัดเวทีจะให้ประธานกล่าวเปิด หัวหน้าที่ทีมวิจัยเป็นผู้ชี้แจงรายละเอียด โครงการฯ นักวิจัยร่วมกันแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น เนื้อหารายละเอียดที่ ประชุม ประกอบด้วยรายละเอียดโครงการ ตั้งแต่วัตถุประสงค์ งบประมาณ ระยะเวลา กิจกรรม	ทำให้นักวิจัยได้รับรู้ รายละเอียดโครงการ ร่วมกัน รวมถึงได้รายชื่อ นักวิจัยที่ปรับลดและเพิ่ม ได้ข้อตกลงในการใช้ งบประมาณร่วมกัน	นักวิจัย	นักวิจัยและบุคคล ที่เราคิดว่าสำคัญ ต่อการจัดการพื้นที่ ป่าโคกหนองม่วง เช่น ผู้เชี่ยวชาญใน การหาของป่าที่อยู่ใน ชุมชนโคกหนอง ม่วง (ชอย ๔)	ณ ศูนย์ ประสานงาน วันที่ ๑๕ กันยายน ๖๑	การเข้าไม่ถึง ข้อมูลชุมชน เนื่องจากมีการ เชิญบุคคลที่ที่คิด ว่ามีความสำคัญ เข้าถึงชุมชนชอย ๔ และพร้อมจะ เดินทางร่วมเป็น นักวิจัยเพิ่ม และ นักวิจัยเดิมมี รายชื่อแต่ไม่ สะดวกเรื่องเวลา
๑.๔ จัดประชุม ชี้แจงโครงการฯ	- ก่อน จัด เวที มีการ ขอ เข้า พบ นายอำเภอ เพื่อชี้แจงรายละเอียด	ที่ปรึกษารับรู้ข้อมูล และสามารถรับช่วงต่อได้	นักวิจัย	เทคนิคที่ใช้ในการ เข้าพบ ให้ผู้อาวุโส	ณ ห้องรับรอง นายอำเภอบ้านไผ่	

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
ต่อที่ปรึกษา เพื่อชี้แจงรายละเอียดต่อที่ปรึกษา และทำความเข้าใจ รวมถึงขอข้อเสนอนแนวทางการหนุนเสริมจากส่วนที่เกี่ยวข้อง	ความเป็นมา พุดคุยทาบถามเป็นที่ปรึกษา และขอความคิดเห็น ซึ่งนายอำเภอเห็นว่าพื้นที่เป็นที่น่าสนใจ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นที่สำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ซึ่งมีข้อจำกัดทางกฎหมายในการเข้าไปดำเนินการใดๆ ซึ่งนายอำเภอ และนายกอบต. มีหน้าที่เพียงดูแลตามกฎหมาย...แต่ถ้ามีการพัฒนา เช่น ทำร่องกันแนวเขตตามแผนปฏิบัติการที่เคยเสนอ อาจมองว่าเป็นเรื่องที่ดี ทางอำเภอ ก็เห็นด้วยแต่ต้องขอเวลาเสนอตามขั้นตอน โดยจะขอปรึกษาส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานที่ดิน ซึ่งนายอำเภอได้เชิญ เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่นสาขาบ้านไผ่ และผู้แทน อบต.เข้าร่วมปรึกษา - ขอเข้าพบนายก อบต. เพื่อชี้แจงรายละเอียดความเป็นมา พุดคุยทาบถามเป็นที่ปรึกษา และขอความคิดเห็น ซึ่งนายก อบต. เห็นทิศทางและมอบหมายให้ปลัด อบต. เป็นผู้ประสานงานระหว่าง อบต.กับชุมชน	รวมถึง ส่งต่อหรือรับช่วงการปฏิบัติการ		ในชุมชน เช่น ประธานป่า และกรรมการ ซึ่งอดีตผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) ร่วมเข้าพบ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ จำนวนที่เหมาะสม ๔-๖ คน เพราะถ้ามากไปอาจจะไม่เหมาะสมจะเป็นการกดดันที่ปรึกษา เพราะมีบทบาทหลักในการดูแลรักษาพื้นที่ป่าสาธารณะและที่นสล. ประกอบด้วย ที่ปรึกษา นักวิจัย	ณ ห้องประชุม อำเภอบ้านไผ่	

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
	- จัดเวทีประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียดโครงการ ฯ โดยในการจัดเวทีอย่าง เป็นทางการ ซึ่งนายอำเภอมอบหมาย ให้ปลัดอาวุโส เข้าร่วมแทนนายอำเภอ เริ่มโดยให้ประธานกล่าวเปิด อ.อุษา ชี้แจงโครงการปรับตัวของชุมชนรอบ แก่งละว้า หัวหน้าทีมวิจัยเป็นผู้ชี้แจง รายละเอียดโครงการฯ นักวิจัยร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น - เนื้อหาความเป็นมา และภาพรวม โครงการแก่งละว้า ภาพรวมโครงการ ป่าโคกหนองม่วง แนะนำทีมวิจัย และ ที่ปรึกษา ขอคำชี้แนะ ผลจากที่ ประชุม ที่ปรึกษารับรู้					
๑.๕ ประชุมชี้แจง และทำความเข้าใจ เรื่องการ เก็บข้อมูลให้กับ นักวิจัย	วิธีการ หัวหน้าทีมวิจัยป่า ชวนนักวิจัย ทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา เช่น วิจัยปีที่ ๑ ทำอะไรบ้าง ผลอย่างไร อุปสรรคอย่างไร ข้อเด่นข้อด้อยคือ อะไรบ้าง นำสู่การชี้แจงรายละเอียด โครงการป่าฯ และทวนคำถามใน หัวข้อวิจัย ให้หัวหน้านักวิจัยร่วมคิดวิธี หาคำตอบร่วมกัน เนื้อหารายละเอียดที่ ประชุม	ทำให้นักวิจัยเห็นภาพว่า จะทำอะไรต่อ	นักวิจัย	นักวิจัย	ณ ศูนย์ ประสานงาน	

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
	ประกอบด้วยทบทวนโครงการวิจัย วัตถุประสงค์ คำถามหลัก คำถามรอง ที่เราต้องการคำตอบ					
๑.๖ ฝึก ปฏิบัติการทดลอง เก็บข้อมูล	เชิญนักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ ความรู้ (กรณีสำรวจพรรณไม้ อ.อุษา และ อ.คณิต นักวิชาการชี้แจงวิธีการ และปะโยชน์ หัวหน้าทีมวิจัยป่าเป็นผู้ ชี้แจงรายละเอียดการเก็บข้อมูล เนื้อหา รายละเอียดที่ กรอบแบบ สำรวจ อุปกรณ์เครื่องมือที่ต้องใช้ เช่น เชือก สายวัด มีด สมุดบันทึก โทรศัพท์ อาหาร น้ำดื่ม ถุงขยะ ลง พื้นที่ ทดลองปฏิบัติ	ทำให้ชุมชนได้รับรู้ รายละเอียดความสำคัญ ของการทำข้อมูล เข้าใจ วิธีการ และสามารถทำได้	นักวิจัย นักวิชาการ	ประกอบด้วย นักวิจัยและบุคคล ที่เราคิดว่าสำคัญ ผู้รู้ในป่า คนเก็บหา ผลผลิต ชาวบ้าน หนองร้านหญ้า ชุมชนโคกหนอง ม่วง ชาวบ้านแก้ง นักวิจัย เยาวชน	ณ วัดและในป่า โคกหนองม่วง	
ช่วงที่ ๒ ขั้นการศึกษาข้อมูล						
๒.๑ ศึกษาข้อมูล บริบทชุมชน เพื่อ เปรียบเทียบการ เปลี่ยนแปลง และ ประเมินแนวโน้ม	วิธีการ นักวิจัยหลักทบทวนโครงการ ศึกษาข้อมูลที่เป็นต้องใช้ เช่น ปัญหาความต้องการของชุมชน การ เปลี่ยนแปลงของประชากร การ ทบทวนเอกสารเดิม และขอข้อมูลมือ สองจากหน่วยงาน เช่น อนามัย (รพ. ส่งเสริมสุขภาพ และ อบต.หัวหนอง)	-				
๒.๒ ศึกษาข้อมูล เรื่องความ	วิธีการ ติแปลงสำรวจ เพื่อนับจำนวน ชนิดพรรณ และวัดขนาด ของต้นไม้ที่	วัตถุประสงค์ที่ให้เข้าร่วม จำนวนมากเพื่อสร้างความ	นักวิชาการ นักวิจัย	ชุมชนที่อาศัยในป่า เด็ก ๆ ที่อาศัยใน		ค้นพบจากงาน ศึกษา คือได้

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
หลากหลาย เพื่อประเมินฐานทรัพยากรในพื้นที่ป่า ทั้งทบทวนเอกสารงานวิจัยที่ผ่านมา และศึกษาเพิ่มเติม	มีในแปลง ขนาดแปลง ๒๐ * ๒๐ เมตร และทำแปลงย่อยในแปลงใหญ่ ขนาด ๑๐ * ๑๐ เมตร มีการกระจายดีแปลงทั่วพื้นที่ป่าทั้งหมดจำนวน ๑๐ แปลง ซึ่งแต่ละแปลงมีการจับพิกัด เพื่อให้มีการกระจายพื้นที่ของแปลง สุ่มตัวอย่าง วิธีการที่สอง ให้นักวิจัยที่เป็นผู้รู้เดินสำรวจพรรณไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น เห็ด สัตว์ ในพื้นที่ป่า โดยใช้คู่มือ ๓ เล่มประกอบด้วยข้อค้นพบหรือผลที่ได้จากการศึกษา วิธีที่สาม คือ การแลกเปลี่ยนพูดคุย และสอบถามข้อมูลจากผู้รู้ วิธีที่สี่ การให้ผู้รู้ปฏิบัติ และสาธิตให้ดู	โปร่งใส และสร้างความไว้วางใจ ให้ชุมชนที่อาศัยในป่าได้เห็นกระบวนการทำงานของทีมวิจัย และไปตอบคำถามกับคนที่เห็นต่างแทนทีมวิจัย จากการสังเกต สิ่งที่ได้ นอกจากจำนวนชนิดพรรณไม้แล้ว เห็นว่าเยาวชนที่อาศัยในพื้นที่ป่า และนักวิจัยได้	ผู้รู้	พื้นที่ป่า นักวิชาการ ชาวบ้านหนองร้าน หญ้า ผู้รู้เกี่ยวกับป่า รวมจำนวน ๕๐ คน		เรียนรู้จากผู้รู้เกี่ยวกับชนิดพรรณไม้ต่าง ๆ รวมถึงการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ในอดีตที่ปัจจุบันเริ่มสูญหายไป เช่น การใช้ประโยชน์ทางยา หรือสมุนไพรพื้นบ้าน
๒.๒ การศึกษาข้อมูลเชิงกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการ และการใช้ประโยชน์จากที่ดินของรัฐกรณีพื้นที่สาธารณะ	- เข้าพบขอคำปรึกษา และจัดทำข้อเสนอไปถึงนายก อบต. หัวหนอง	นายก อบต.ชอบตามที่ชาวบ้านเสนอ และส่งเรื่องไปที่อำเภอ	นักวิจัย ประธาน ผู้อาวุโส	นักวิจัย ประธาน ผู้อาวุโส	อบต.หัวหนอง	
	- เข้าพบขอคำปรึกษา และจัดทำข้อเสนอไปถึงนายอำเภอบ้านไผ่	นายอำเภอมองว่าบทบาทอำเภอเป็นการดูแลเท่านั้น การทำร่อนน้ำกันแนวเขตเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่จึงไม่กล้า	นักวิจัย ประธาน ผู้อาวุโส	นักวิจัย ประธาน ผู้อาวุโส	ที่ว่าการอำเภอ บ้านไผ่	

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
ประโยชน์ที่ขึ้นทะเบียนเป็นที่นสล.(ที่สำคัญสำหรับที่หลวง)		ตัดสินใจ				
	- เข้าพบขอคำปรึกษา จากนักกฎหมายสำนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น สาขาบ้านไผ่	สำนักงานที่ดินตีความเป็นอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของอำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะสามารถดำเนินการขุดร่องน้ำ ที่เป็นแนวเขตสาธารณะได้ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๔๐๙/ว ๑๓๙๕ เรื่อง กำหนดมาตรการป้องกันที่สาธารณะประโยชน์	นักวิจัย ประธาน ผู้อาวุโส	นักวิจัย ประธาน ผู้อาวุโส	สำนักงานที่ดินจังหวัดสาขานบ้านไผ่	นายอำเภอไม่กล้าตัดสินใจส่งเรื่องไปถึงผู้ว่า
	- เข้าพบขอคำปรึกษา จากผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น	ผู้ว่าไม่ชัดเจนในการตีความจะส่งเรื่องไปที่กระทรวง	นักวิจัย กรรมการป่า	ชาวบ้านหนองร้านหญ้า และชุมชนโคกหนองม่วง นักวิจัย กรรมการป่า	ศาลากลางจังหวัด ๑ ตุลาคม ๖๑	ผู้ว่าไม่กล้าตัดสินใจแก้ไขโดยลงไปที่กระทรวงมหาดไทย
	- เข้าพบขอคำปรึกษา เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทย	กระทรวงมหาดไทยตั้งผู้แทนกรมที่เกี่ยวข้อง และเจ้าหน้าที่ลงตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่	หัวหน้านักวิจัย กรรมการป่า	ชาวบ้านหนองร้านหญ้าและชุมชนโคกหนองม่วง นักวิจัย กรรมการป่า	กระทรวงมหาดไทย ๒๒ ตุลาคม ๖๑	

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
	- เข้าพบขอคำปรึกษา สำนักงานที่ดิน จังหวัดขอนแก่น	ผู้อำนวยการสำนักงานที่ดิน และเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำในการทำรายละเอียดโครงการ	หัวหน้านักวิจัย	หัวหน้านักวิจัย ประธาน		นายอำเภอไม่กล้าตัดสินใจตามการตีความของสำนักงานที่ดิน
	ศึกษาข้อมูลมือสอง	ศึกษาข้อมูลการอำนาจหน้าที่ และสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินส.ตามเอกสารที่มี	ทราบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐธรรมนูญ กฎหมายป่าไม้ พรบ.กระจายอำนาจ	นักวิจัย		
	ปรึกษาปลัด อบต.	ปลัดรับเป็นผู้ศึกษากฎหมาย และประสานส่วนที่เกี่ยวข้อง นำข้อกฎหมายที่จะใช้ดำเนินการ				
	เข้าพบและขอคำปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน	ผู้ใหญ่บ้านไม่กล้าตัดสินใจกลัวเสียมวลชนเนื่องจากเป็นเรื่องอ่อนไหว				
๒.๒ การศึกษาข้อมูลทางกายภาพ พื้นที่ขึ้นทะเบียน นส. มีการบุกกรุกและเข้า	วิธีการ ทุกส่วนร่วมกันเดินสำรวจ และใช้เครื่องมือหรือเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และสร้างการยอมรับ เช่น โดรน ภาพถ่ายทางอากาศ ข้อมูลงานศึกษาที่สามารถ	คณะลงสำรวจพื้นที่และมีความเห็นว่า พื้นที่ป่าที่สำรวจมีขอบเขตชัดเจนแน่นอน มีสภาพเป็นป่าอุดมสมบูรณ์ มีชาวบ้าน	นักวิจัย	- ผู้อำนวยการสำนักงานจัดการที่ดินของกระทรวงมหาดไทย	ป่าโคกหนองม่วง ๒๕ ตุลาคม ๖๑	

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
ไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ มีความสำคัญมากที่สุดในการสำรวจพื้นที่ และขอบเขตที่ชัดเจนที่ยอมรับกันได้ กรณีพื้นที่ป่าโคกหนองม่วงมีการลงสำรวจและรังวัดโดยกรมที่ดิน กลุ่มอนุรักษ์และ อบต. หลายครั้ง มีการวางเสาปักแนวเขตที่ชัดเจน แต่ด้วยพื้นที่มีการบุกรุกและเข้าไปใช้ประโยชน์เป็นเรื่องที่ยาก ดังนั้นสิ่งที่จะทำให้มีการยอมรับข้อมูลร่วมกันจึง	อ้างอิงได้	ร่วมกันใช้ประโยชน์เสมอ มา และมีชาวบ้านบางส่วนเข้าไปครอบครอง หน่วยงานมีการรับรองข้อมูลร่วมกัน - ได้ข้อมูล ได้แผนที่ภาพถ่ายดาวเทียม		- ผู้แทนกรมการปกครอง - กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น - ผู้แทนกรมที่ดิน - ผู้แทนผู้ว่าราชการจังหวัด - ผู้แทนกรมป่าไม้ - นายอำเภอ - นายก อบต. - ปลัด อำเภอ - นายช่าง อบต. - ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน (มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์) - ผู้นำชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า - นักวิจัย - ผู้แทนชุมชนป่าโคกหนองม่วง		

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
ต้องมีการ ดำเนินการร่วม						
๓. ตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูล						
๓.๑ จัดเวที ตรวจสอบ และ วิเคราะห์ข้อมูล	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีอำนาจ ตัดสินใจ อันประกอบด้วย กรมการ ปกครอง กรมการปกครองท้องถิ่น และกรมที่ดิน ได้พิจารณาข้อเสนอ เกี่ยวกับแนวคิดของชุมชนที่จะ คุ้มครองป้องกันที่สาธารณะดังกล่าว ให้ชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ต่อไป โดย การขุดร่องน้ำ ทำคันคูรอบ เป็นช่วง ๆ ผู้แทนทั้ง ๓ หน่วยงานให้คำปรึกษาว่า ถ้าเป็นการป้องกันการบุกรุกที่ สาธารณะประโยชน์ เป็นอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบของอำเภอ และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะ สามารถดำเนินการขุดร่องน้ำ ที่เป็น แนวเขตสาธารณะได้ตามหนังสือ กระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๔๐๘/ว ๑๓๙๕ เรื่อง กำหนดมาตรการ ป้องกันที่สาธารณะประโยชน์ นอกจากนี้ยังต้องดำเนินการขอ อนุญาตใช้พื้นที่กับกรมป่าไม้ตาม	๑.แนวทางการอนุรักษ์ พื้นที่ เสนอให้ มีการจัดทำ คันคู และร่องน้ำเพื่อกัน แนวเขตให้ชัดเจน หลังจากแนวเขตชัดเจน การฟื้นฟู ส่งเสริมการปลูก ผัก หรือต้นเศรษฐกิจของ ป่าที่หายไป เช่นต้นมะม่วง ป่า ผักสาบ ผักหวาน ดอก กระเจียว หมาน้อย ฯลฯ หรือส่งเสริมต่อยอด การศึกษาเรียนรู้โดยจัดทำ ฐานต่าง ๆ หรือการจัดทำ เส้นทางท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติได้ ๒. การ จัดการพื้นที่ เสนอให้มีการ รับรองการอยู่ของชุมชนที่ อยู่ดั้งเดิม และเป็นคนจนที่ ชุมชน ยอมรับ วิธีการ หัวหน้า	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชาวบ้านหนองร้าน หญ้า ชุมชนป่าโคก หนองม่วง ผู้นำชุมชน นักวิจัย องค์กรพัฒนา เอกชน	หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง ชาวบ้าน หนองร้านหญ้า ชุมชนป่าโคกหนอง ม่วง ผู้นำชุมชน นักวิจัย องค์กร พัฒนาเอกชน	วัดพระเจ้าใหญ่ผือ บั้ง ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๑	ปัญหาชุมชนโคก หนองม่วงทราบ นโยบายรับรอง การอยู่ ทำให้มี การลักลอบแผ้ว ถางป่าเพิ่มขึ้น ให้ชุมชนป่าโคก หนองม่วง พุดคุย และจัดการ กันเองภายใน ชุมชน (ใช้กฎ ชุมชน เสนอ ให้ จัดตั้งกลไกการ บริการชุมชน)

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
	พรบ.ป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ด้วย ในส่วนเรื่องของการรับรองการอยู่ของ ชุมชนดั้งเดิมนั้น ไม่สามารถออกเป็น โฉนดชุมชนได้ ให้ใช้แนวทาง ในการ จัดการที่ดินทำกินให้ชุมชน ตาม นโยบายรัฐบาล (คทช.) สำหรับการ ดำเนินการให้มีการจัดประชาคม หมู่บ้าน และขอมติ ๖๐ เปอร์เซนต์ รับรอง	โครงการวิจัยนำเสนอ ข้อเสนอของ ชุมชน หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องและชุมชน ร่วมกันพิจารณาภายใต้ กรอบข้อกฎหมายที่ สามารถดำเนินการได้				
๓.๒ เสริม ศักยภาพชุมชน	โดยการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ การจัดการป่าชุมชน ซึ่ง ทางคณะวิจัยได้จัดไปศึกษาดูงานป่า ชุมชนบ้านบะหว้า อ.อากาศอำนวย จ. สกลนคร	สิ่งที่ ชุมชน ได้ เรียนรู้ คือ การจัดการ พื้นที่ป่า โดยเริ่มต้นจาก ตนเอง และทำในสิ่งที่ สามารถดำเนินการได้ก่อน รวมถึงมีการประเมิน เปรียบเทียบ ระหว่างป่า โคกหนองม่วง และบ้านบะ หว้า มีการสรุปกิจกรรมที่ ชุมชนคิดว่าได้เรียนรู้และ ควรทำ - การกำจัดขยะ - การกันแนวเขต - การพัฒนาแหล่งน้ำ	นักวิจัย	สมาชิกในชุมชน ผู้นำ นักวิจัย กรรมการ ที่ปรึกษา	ป่าชุมชนบ้านบะ หว้า อ.อากาศ อำนวย จ. สกลนคร	สมาชิกอยากร่วม เยอะ งบประมาณจำกัด แก้ไขโดยให้ชุมชน ไปเพื่อสร้างพลัง การเปลี่ยนแปลง

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
		- การพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ - การสร้างกฎระเบียบ - การขยายพันธุ์พืชป่า ผักหวาน ดอกกระเจียว - การเฝ้าระวัง - การปลูกป่าเสริม - การติดป้ายกฎระเบียบ และประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเป็นประจำ - เห็นข้อเด่นของพื้นที่ดูงาน คือ ผู้นำมีความเข้มแข็ง จริงจังกับการจัดการป่า				
๓.๓ ประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการ	นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา และจากการดูงานมาวิเคราะห์	- การบริหารจัดการ ควรมีการสร้างกลไกการบริหารเพิ่มเติมจากชุมชนโคกหนองม่วงที่อาศัยในพื้นที่ป่า - เริ่มกิจกรรมจากการจัดการที่เห็นว่าเป็นปัญหาเชิงประจักษ์ และสามารถดำเนินการได้เลย คือ	นักวิจัย	กรรมการป่า นักวิจัย และที่ปรึกษา	ศูนย์ประสานงานบ้านไโฮบ้านสวน	

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
		กำจัดขยะ - ให้มีการติดตามโครงการจัดทำร่องน้ำ กันแนวเขต และการพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อฟื้นฟูป่า - การพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ - การสร้างกฎระเบียบ โดยให้กรรมการประชุมร่างระเบียบ และประชาคมหมู่บ้าน - การขยายพันธุ์พืชป่า ผักหวาน ดอกกระเจียว - การเฝ้าระวัง โดยให้กรรมการมีการลาดตระเวน และเฝ้าระวัง - การปลูกป่าเสริม - การติดป้ายกฎระเบียบ และประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเป็นประจำ การใช้วิถีวัฒนธรรมและความเชื่อ มาร่วมในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่า เช่น				

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
		การบวชป่า การตั้งศาลปู่ตา ซึ่งที่ประชุมได้ขอความอนุเคราะห์จากที่ปรึกษาพระอาจารย์บุญธรรม เจ้าอาวาสวัดพระเจ้าใหญ่ฝือ บังช่วยประสานพราหมณ์ ในการกำหนดวันและรายละเอียดในการดำเนินกิจกรรม				
๔. ปฏิบัติการ ตามมติ และข้อเสนอแนะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชาวบ้านได้มีการดำเนินการดังต่อไปนี้						
๔.๑ ดำเนินการตามมติ คือ จัดทำร่องน้ำกันแนวเขต และ รับรองการอยู่	จัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน และรับรองมติต่อโครงการ วิธีการ ประธานกลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง เชิญอำเภอเชิญนายก อบต. เพื่อร่วมประชาคมขอความอนุเคราะห์ผู้นำจัดเวที จัดเวทีโดยผู้นำชี้แจงความเป็นมา ปลัดอำเภอ.ชี้แจงวัตถุประสงค์ หัวหน้าโครงการวิจัยชี้แจงรายละเอียดโครงการ และชาวบ้าน เข้าร่วมประชุมลงประชามติ	ชาวบ้านที่เข้าร่วมมีมติ ๑๐๐ เปอร์เซ็น และ ๖๐ เปอร์เซ็นของทะเบียนประชากรมีมติเห็นชอบทั้ง ๒ โครงการ	ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอ กำนัน นักวิจัย กลุ่มอนุรักษ์ป่า	ผู้แทนอำเภอ ผู้แทน อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ชาวบ้านหนองร้าน หญ้า ชุมชนโคกหนอง ม่วง นักวิจัย กรรมการ ป่า ชาวบ้าน	ที่ทำการ ผู้ใหญ่บ้าน	พบปัญหาอุปสรรคในการทำประชาคมด้วยเงื่อนไข ๖๐ เปอร์เซ็นของครัวเรือนเนื่องจากมีสิทธิ์ลงมติครบครัวละ ๑ คน และสัดส่วนทะเบียนบ้านที่ไม่มีคนอาศัยอยู่แต่เอามานับการลง

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
						ประชุมติวร่วม แก้ไขขอความ ร่วมมือนักวิจัย และกรรมการป่า เดินเคาะประตู บ้านเพื่อร่วมลง ประชุมติว
ลงพื้นที่ซ่อม ข้อมูลที่ไม่ชัดเจน สำรวจข้อมูล จัดทำผังและ เขียนแบบ	ลงพื้นที่สำรวจ ปักหมุด และเขียน แบบ ผู้เข้าร่วม ผู้นำชุมชน อบต. โดย ใช้เทคโนโลยี คือ ระบบสารสนเทศ (ภาพถ่ายดาวเทียม) วัดระยะห่าง ปัก หมุด หลีกเลี้ยงต้นไม้ จัดทำรายละเอียด และผลการจัด ประชุมติวเข้าสภา อบต.ส่งเอกสารให้ นายก อบต. นายกนำเข้าสภา นายก อบต. ชี้แจงรายละเอียดต่อสภา นักวิจัยเพิ่มเติมข้อมูล ขอมติสภา อบต.	ที่ประชุมมีมติเห็นชอบทั้ง ๒ โครงการ	- มูลนิธิอุทกพัฒน์ ฯ - สสนก. - นักวิจัย	ผู้นำ ช่าง อบต. นักวิจัย ชาวบ้าน มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ สสนก.	ป่าโคกหนองม่วง	
๒.เสริมสร้าง ศักยภาพชุมชนใน การจัดการ และ อยู่ร่วมกับป่า						

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
ทดลองปฏิบัติการตามแผนที่กำหนด						
๑.จัดตั้งกลไกการทำงานของชุมชนป่าโคกหนองม่วงเพื่อบริหารจัดการภายในชุมชนกันเอง และตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหาย	ประชุมชี้แจงชุมชนโคกหนองม่วง จัดตั้งคณะกรรมการ และประธาน ผู้เข้าร่วม ชุมชนโคกหนองม่วง นักวิจัย	ได้คณะกรรมการ ๑๐ คน และกรรมการไปเลือกประธาน และผู้รับผิดชอบฝ่ายต่าง ๆ รวมถึงร่างกฎระเบียบ คนอยู่กับป่า	นักวิจัย และแกนนำชุมชนโคกหนองม่วง	นักวิจัย สมาชิกชุมชนโคกหนองม่วง	วัดชุมชนโคกหนองม่วง	
กิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน	จัดกิจกรรมสัมพันธ์ปีใหม่ และวันเด็ก เพื่อฟื้นความสัมพันธ์ชุมชนโคกหนองม่วง และบ้านหนองร้านหญ้า	ทัศนคติของชุมชนโคกหนองม่วงกับชุมชนบ้านหนองร้านหญ้าดีขึ้น วัดจาก แนวนร่วม มา ทำกิจกรรมเกี่ยวกับป่า	นักวิจัย แกนนำชุมชนโคกหนองม่วง	นักวิจัย ชุมชน และเยาวชนโคกหนองม่วง	ณ วัดชุมชนโคกหนองม่วง	
๒. กิจกรรมการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่า	สร้างศูนย์รวมจิตใจโดยการจัดตั้งศาลปู่ตาในพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง					
	การฟื้นฟูทรัพยากรโดยการปลูกป่าเพิ่มในพื้นที่ว่าง					
	สร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่า โดยการจัดกิจกรรมการบวชป่า					
	จัดกิจกรรมการกำจัดขยะตกค้าง เพื่อ	ชุมชนให้ความร่วมมือดี	กรรมการ และ	สมาชิกในชุมชน	ป่าโคกหนองม่วง	หน่วยงานไม่มีงบ

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
	ปรับทัศนียภาพ และแก้ไขปัญหาการทิ้งขยะเพิ่ม โดยทำลายของเดิมไม่ให้เห็นร่องรอย ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้คนทิ้งเพิ่ม	โดยได้มีการระดมทุนในการจัดการ ได้งบประมาณ ๕๓๐๐ บาท เป็นค่าอาหาร และรถแม็กโครมาชุด ผีง กล บ และค่าอาหารผู้เข้าร่วม	นักวิจัย	ผู้นำ นักวิจัย กรรมการ		เนื่องจากไม่มีในแผนงบประมาณ ถ้าจะใช้ต้องรอเวลา ชุมชนจึงเกรงว่าจะมีการลักลอบนำขยะมาทิ้งอีก ชุมชนจึงระดมกันเอง
	ส่งเสริมการฟื้นฟูป่า โดยใช้นโยบายป่าสร้างเศรษฐกิจให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่า เพื่อลดแรงกดดันในการใช้ประโยชน์จากป่า ได้มีการพาชาวบ้านไปซื้อพันธุ์ไม้ พันธุ์บ้านเช่น ผักหวาน ผักสาบ	ชุมชนให้ความสนใจเป็นอย่างดี และได้สนับสนุนต้นผักหวานให้ชาวบ้านไปปลูกในแปลงเกษตรคนละ ๒๐ ต้น	นักวิจัย	ชาวบ้านในชุมชน กรรมการ นักวิจัย	ศูนย์จำหน่ายพรรณไม้ภูผาม่าน	ขาดพันธุ์ไม้ และสภาพป่าแห้งแล้งมาก แหล่งน้ำธรรมชาติแห้งหมด จึงกลัวประสบปัญหา จึงได้ปฏิบัติการในพื้นที่ส่วนตัวไม่ได้ปลูกในป่า
๕. ติดตามประเมินผล และทบทวนกระบวนการ						
จัดเวทีประชุมทีมวิจัยและชาวบ้าน	หัวหน้าโครงการวิจัยชี้แจง และรายงานความคืบหน้าว่าทำอะไรไปบ้าง ข้อบกพร่องคืออะไร ปัญหาคืออะไร	เห็นข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลของทีมวิจัย และการไม่ยอมรับของคนที่ยึดจองพื้นที่ป่าบางส่วน ทำให้เกิดข้อขัดแย้งของ	นักวิจัย	นักวิจัย กรรมการ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชาวบ้าน	ศูนย์ประสานงานบ้านไต่บ้านสวน	

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
		ชุมชนที่อาศัยในป่าด้วยกัน ที่ประชุมจึงมีมติให้ชุมชนที่ อยู่กับป่ามีการบริหาร จัดการกันเอง				
ติดตามจาก หน่วยงาน	ไปติดตามสอบถามจาก อบต. จาก อำเภอ	เรื่องถูกส่งกลับมาที่ อบต. เนื่องจากต้องแก้ไขข้อมูล เพิ่มเติมให้ถูกต้องตาม ระเบียบ	นักวิจัย	ผู้แทนนักวิจัย ผู้แทนชาวบ้าน ประธานกลุ่ม	อบต.หัวหนอง	
เวทีสรุปบทเรียน การทำงาน	เชิญที่ปรึกษา นักวิจัย และกรรมการ ชุมชนโคกหนองม่วง เข้าร่วมประชุม เชิญ นักวิชาการ พี่เลี้ยงช่วยเป็น ผู้จัดการบวนการ โดย มีกระบวนการ และกิจกรรม ดังนี้ ๑) ทบทวน โครงการ ตั้งแต่ความเป็นมา วัตถุประสงค์ ๒) ทบทวนการทำงานที่ ผ่านมา ๓) ประเมินโดยระดมความ คิดเห็นสิ่งที่นักวิจัยได้เรียนรู้ จากการ ดำเนินโครงการ ซึ่งส่วนมาก นักวิจัย เห็นว่าตนเองมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์ และได้เรียนรู้เรื่องพรรณพืชละความ หลากหลายจากพื้นที่ป่า ๔) ประเมินผลจาก ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากโครงการ และให้คะแนนผลแต่ละ	คำตอบที่ชอบ มากที่สุด คือ ได้จัด กิจกรรมบวชป่า และตั้ง ศาลปู่ตา เพราะมีความ ร่วมมือจากภาคี และ ชุมชนจำนวนมาก เป็น ตัวชี้วัดว่างานวิจัยช่วย คลี่คลายความขัดแย้ง และ นักวิจัยภูมิใจที่เป็นส่วน หนึ่งในการขับเคลื่อนงาน สิ่งที่ผู้เข้าร่วมไม่พอใจ หรือการดำเนินการไปไม่ ถึงเป้าหมาย คือ การ ปฏิบัติการเรื่องการจัดทำ ร่องน้ำกันแนวเขต และ	นักวิจัย ที่ปรึกษา นักวิชาการพี่เลี้ยง	นักวิจัย ผู้นำชุมชน ที่ปรึกษา	ณ วัดพระเจ้าใหญ่ ผือบัง	นักวิจัยเป็น ชาวบ้านส่วนมาก จะสรุปได้จากการ ทำกิจกรรม มากกว่าบทเรียน จากการทำวิจัย

แผนงานกิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	ผลดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ร่วม	วัน/เวลา/สถานที่	ปัญหาอุปสรรค / การแก้ไข
	เรื่อง นอกจากนี้มีการประเมินโดยให้ผู้เข้าร่วมสรุปจากการร่วมกิจกรรม สิ่งที่ชอบและมีความสุขมากที่สุดที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัย	การรับรองที่อยู่อาศัย เพราะ ต้อง ใช้ เวลา เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน				

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

จากกรอบการศึกษา และการดำเนินการศึกษาตามที่กล่าวมาในบทที่ ๓ สิ่งที่ได้เรียนรู้ หรือผลจากการศึกษา ทำให้คณะวิจัยได้เรียนรู้เรื่องราวของป่าโคกหนองม่วงในมุมที่ไม่เคยได้เรียนรู้มาก่อน อีกทั้งทำให้นักวิจัยได้เห็นคุณค่าและความสัมพันธ์ของป่ากับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ถึงวิธีการฟังฟังจะเปลี่ยนไป แต่ป่าโคกหนองม่วงก็ยังคงมีความสำคัญในการหล่อเลี้ยงชีวิตของคนในชุมชนอย่างไม่เคยเปลี่ยนแปลงดังมีคำกล่าวของนักวิจัยท่านหนึ่ง (นายสว ยปิ่นแก้ว) บอกว่า “ป่าคือธนาคาร ป่าคือห้องครัวใหญ่ ป่าคือปอดของพวกเรา” บทนี้ทางคณะผู้วิจัยได้นำเสนอผล การศึกษาที่ได้ อาจจะเรียบเรียงได้ไม่หมดจากที่สัมภาษณ์หรือพูดคุยมา เพราะนักวิจัยไม่ถนัดเรื่องงานเขียน จึงเรียบ เรียงได้ดังกรอบรายละเอียดที่ได้เรียนรู้จากทีมพี่เลี้ยงดังนี้

๔.๑ บริบทชุมชน กับพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง

๔.๑.๑ ความเป็นมาของป่าหนองม่วง ผู้ให้ข้อมูล (ตาสำลี อุดม)

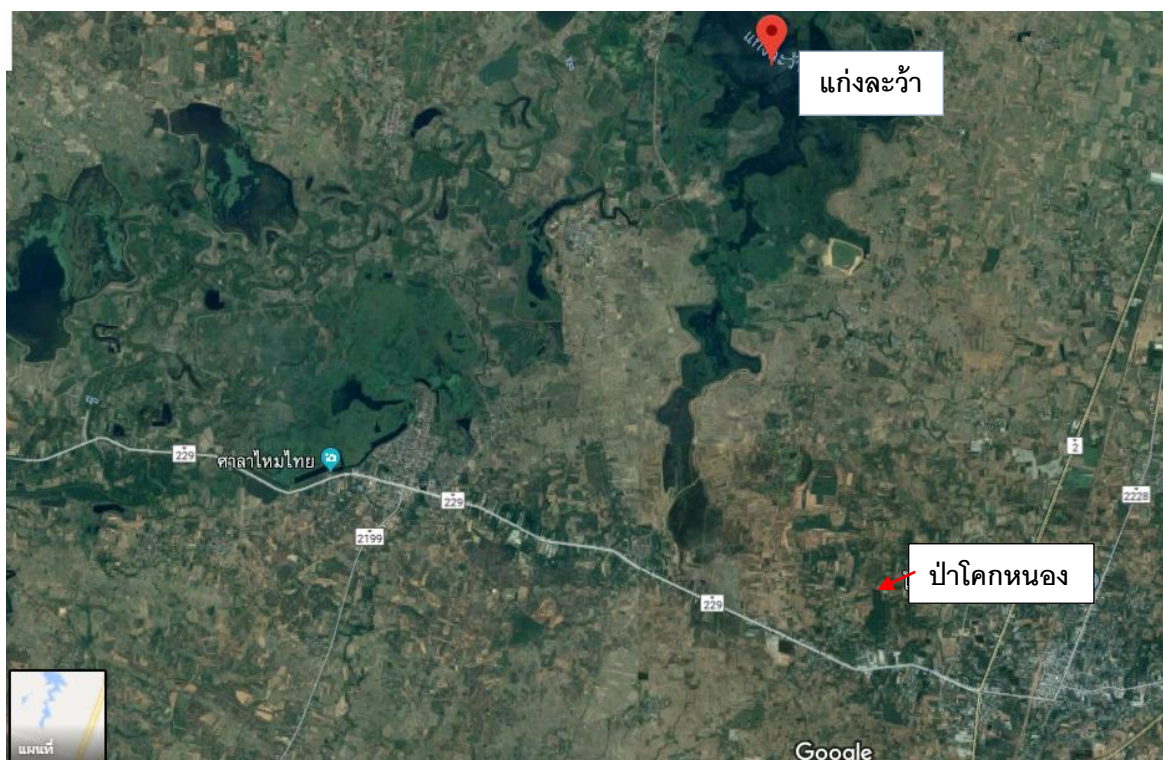
ป่าหนองม่วงเป็นป่าเก่าแก่ดั้งเดิมที่ชาวบ้านหนองร้านหญ้าดูแลรักษาไว้เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งการหาอยู่ หากิน เลี้ยงสัตว์ รวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ในปี พ.ศ ๒๕๑๔ ตาสำลี (เป็นคนบ้านเก็ง) แต่ย้ายมาอยู่ที่บ้านหนองร้าน หญ้าเพราะลำบากเรื่องการสัญจรจึงย้ายมาอยู่กับปู่ ย่า และได้ภรรยาที่บ้านหนองร้านหญ้า ในห้วงที่อยู่บ้านหนองร้าน หญ้า ได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า และหนองม่วง คือ นำควายไปเลี้ยง ขณะนั้น ปู่ของตาสำลี ก็มีควายอยู่ ๗ ตัว นอง จากควายของตาสำลีแล้วชาวบ้านคนอื่น ก็จะนำควายเข้าไปเลี้ยงที่ในป่าเช่นกัน โดยธรรมชาติควายเป็นสัตว์ที่ชอบ น้ำขาดน้ำไม่ได้ และกลางป่านั้นเองก็มีที่ลุ่มน้ำขังอยู่เล็กๆ ที่ชาวบ้านเรียกว่าบวกเพราะพื้นที่ตรงนั้นเป็นที่ ๆ ควาย นอนอยู่เป็นประจำ จากบวกเล็ก ๆ ที่ชาวบ้านเรียก ควายจำนวนมากนอนเกลือกกลิ้งไปมา ก็ขยายใหญ่ขึ้น กว้างขึ้น ลึกขึ้น กว้างประมาณ ๑ ไร่ ลึกประมาณ ๑ เมตร ซึ่งที่ตรงนั้น ชาวบ้านเรียกว่าหนองม่วง เนื่องจากมีต้นมะม่วงป่าที่ ใหญ่มากอยู่ ๒ ต้น ต้นที่ ๑ ประมาณสองคนโอบถึงจะรอบ ต้นที่ ๒ หนึ่งคนโอบ ข้างๆยังมี ต้นจิก ต้นฮังใหญ่ อีก หลายต้น ชาวบ้านจึงเรียกบ่อดังกล่าวว่าหนองม่วง นอกจากจะเป็นแหล่งพึ่งพิงของคนและสัตว์เลี้ยงแล้ว ยัง เป็นแหล่งอาหารที่อาศัยของสัตว์ จำพวกหอยกบ(ลูกอ๊อด) อึ่ง และสัตว์อื่น ๆ อีกมากมายมารวมกันที่หนองม่วงนี้ และ ที่สำคัญที่ตรงนั้นเป็นแหล่งรวมน้ำทั้งหมดจากป่าหนองม่วง พัฒนาการของป่าหนองม่วง ปี ๒๕๓๒ ในช่วงนั้นพ่อสม เจริญอินทร์ เป็นผู้ใหญ่บ้านใหม่ แต่ห้วงนั้นตาสำลีได้ออกไปทำงานนอกพื้นที่ไม่ได้อยู่บ้าน จึงไม่รู้ว่ ต้นมะม่วงป่า ๑ ต้นนั้นหายไปไหนเพราะในยุคนั้น มีการ พัฒนาป่าเพื่อเป็นสนามกีฬา และวิทยาลัยการอาชีพ อีกทั้งมีการกว้านซื้อที่ ริมป่า ฝั่งถนนแจ้งสนิทจากนายทุน จึงทำให้ป่าหนองม่วงเปลี่ยนไป

ปัจจุบันป่าหนองม่วงมีสภาพต้นเขินเนื่องจากคนไม่ได้เข้ามาใช้ประโยชน์เหมือนเมื่อก่อน และน้ำได้พัดพา ตะกอนดินมาอุดตันเพราะเป็นพื้นที่ลุ่ม หลังจากมีการอนุรักษ์คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วงจึงได้มีการ ขุดลอกเพื่อให้ น้ำขังและสัตว์มาวางไข่

จากการศึกษาโดยมีการสำรวจร่วมระหว่างคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง ชุมชนบ้านหนองร้าน หญ้า ชุมชนชุมชนป่าโคกหนองม่วง (ชอย ๔) และภาคีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วน ท้องถิ่น ผู้เข้าร่วมได้มีข้อสรุปร่วมกันว่า พื้นที่ป่าโคกหนองม่วงเป็นพื้นที่ป่าสาธารณะที่ตั้งอยู่ใกล้เมืองและยังคงความ

อุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังพบว่ามีชุมชนบุกรุกอยู่ตามชายขอบเป็นระยะเวลายาวนานพอสมควรจากการสัมภาษณ์ นายมงคล มีศิลป์ ชาวบ้านหนองร้านหญ้า ซึ่งเป็นคนมาบุกเบิกชุมชนในยุคแรกบอกว่าตนและญาติ เริ่มมาบุกเบิก พื้นที่ป่าตั้งแต่ พ.ศ ๒๕๑๖ ตามคำชักชวนของกำนันในสมัยนั้น โดยมีผู้ร่วมบุกเบิกจำนวน ๓ คน นอกจากนี้ยังพบว่า พื้นที่ป่าโคกหนองม่วงเป็นระบบนิเวศน์ย่อยที่เป็นต้นน้ำของแก่งละว้า (รายละเอียดดังภาพที่ ๑)

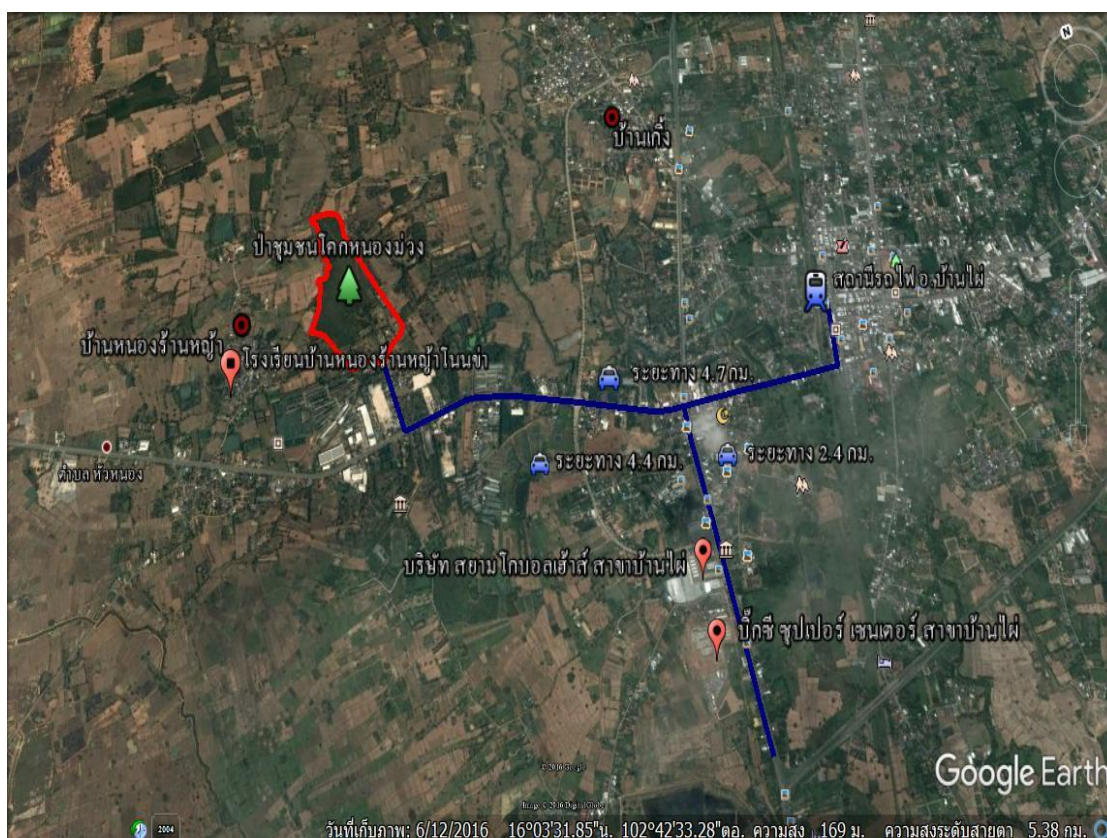
ภาพที่ ๑ : บริบทพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง

นอกจากนี้ยังพบว่าเป็นป่าที่อยู่ใกล้เมือง โดยห่างจากสี่แยกมิตรภาพประมาณ ๒ กม. และห่างจากถนนแจ้งสนิท ๕๐๐ เมตร มีทางสัญจรเข้าออกหลายทาง ประกอบด้วย

- เส้นทางบ้านแก้งระยะทางประมาณ ๒ กม.
- เส้นทางถนนแจ้งสนิท ระยะทางประมาณ ๕๐๐ เมตร
- เส้นทางบ้านหนองร้านหญ้า ระยะทางประมาณ ๑ กม. (รายละเอียดดังภาพที่ ๒)

ภาพที่ ๒ : บริบทพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง

ด้วยความที่เป็นป่าที่ตั้งอยู่ใกล้เมือง ซึ่งกำลังพัฒนาทั้งด้านการพัฒนาเส้นทางขนส่ง และการขยายตัวของเมืองในปัจจุบัน พื้นที่จึงเป็นที่ต้องการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพื้นที่ ในหลากหลายมิติ ทั้งที่เข้ามาใช้ประโยชน์ ทั้งชุมชนที่เข้ามาจับจองเป็นที่ทำกิน จับจองที่อยู่อาศัย พัฒนาเส้นทางขนส่ง (ทางเลี้ยวเมือง) สร้างสถานศึกษา ทำสนามฟุตบอล จัดทำหมู่บ้านมั่นคง ฯลฯ แต่ด้วยข้อจำกัดหลายประการ และชุมชนยังมีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทำให้ป่ายังคงอยู่ ดังนั้นคณะศึกษาจึงได้ทำการศึกษาพัฒนาการของการใช้ประโยชน์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดหัวข้อต่อไป

๔.๒.๒ ข้อมูลชุมชนบริบทบ้านหนองร้านหญ้าและชุมชนโคกหนองม่วง (คั่นซอย ๔)

บ้านหนองร้านหญ้า และชุมชนโคกหนองม่วงซอย ๔ หากศึกษาเรื่องการปกครองถือว่าเป็นหมู่บ้านเดียวกัน คือตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น (มีผู้ใหญ่บ้านคนเดียวกัน) แต่ที่ตั้งทางกายภาพจะเห็นเป็นสองชุมชนห่างกันประมาณ ๑ กม.เศษ และจากการศึกษารายละเอียดลงไปพบว่าทั้ง ๒ ชุมชนมีรายละเอียดต่างกันอย่างมา ตั้งแต่ความเป็นมาในการมาตั้งชุมชน รวมถึงวิถีวัฒนธรรม อาชีพรายได้ และความเป็นอยู่ต่าง ๆ ดังนั้นการดำเนินการวิจัยจึงมีความต่างในระดับการรับรู้ และการปฏิบัติการที่ต้องใช้เวลาในการปรับตัวเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน (ตามภาพประกอบที่ ๔)

ภาพที่ ๔ : ที่ตั้งของป่าโคกหนองม่วง บ้านหนองร้านหญ้า และชุมชนโคกหนองม่วง (ชอย ๔)

๑) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

๑.๑ ประวัติบ้านหนองร้านหญ้า จากเรื่องเล่าของชาวบ้าน เล่าต่อกันมาว่า เนื่องจากอดีตเกิดสงครามไทยรบกับเวียงจันทน์ขึ้นผ่านมาทางเมืองโคราช (จังหวัดนครราชสีมา) แม่ย่าโม ได้ตีผ้าศึกถอยผ่านเมือง อำเภอนบพ หืออพยพไปสู่เมืองเวียงเก่า (จังหวัดอุบลราชธานี) กองทัพ ย่าโม ได้ชัยชนะที่เมืองเก่า หลังจากนั้นมาทหารที่ร่วมรบหาอาศัยปลูกบ้านแถวเวียงบ่าง อำเภอนบพบาง ตำบลบ้านแก้งบ้างต่อมาเมื่อปี พ.ศ. อะไรจำไม่ได้ลูกหลานของชาวบ้านก็ได้มีการขยายครอบครัวและขยายพื้นที่ทำกิน จึงมาตั้งหมู่บ้านอยู่บริเวณ (โนนบ้านเก่า) อยู่ข้างวัดพระเจ้าใหญ่ฝือบั้ง (ทิศ-ตะวันตก) เนื่องจากเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวมีความอุดมสมบูรณ์ มีป่าหนาแน่น แม่ตม เจริญอินทร์ (อายุ)....เล่าให้ฟังว่า ตอนนั้นแม่ยังเด็กเกิดไม่ทันหมู่บ้านเก่า แต่พ่อและแม่เล่าให้ฟังว่าปู่ย่า ตายาย รวมถึงญาติพี่น้องเดิมอยู่โนนบ้านเก่า แต่เกิดโรคห่า ตายกันไปหลาย คนตายก็เอาใบตองห่อไปฝัง (ทิ้ง) ก็เลยย้ายบ้านมา วิถีไทยบ้านตอนนั้นเวลาจะออกบ้านใหม่จะมีการคัดเสา (หาต้นไม้) ตอนนั้นป่ามีเยอะ แล้วชุมชนจะช่วยกันคัดเลือกและตัดต้นไม้ที่งาม ไม่เป็นไม้งาม ล้มพาดก็ไม่เอา โคนหนึ่งมีสองต้นกะบ่อเอา ค่ะเล่าหลายอย่าง ต่อจากนั้นยายทองมาก สิงห์นา ได้เล่าเสริมต่อว่า สมัยนั้นชาวบ้านจะปลูกบ้านจะมีการไปพรหญาในช่วงฤดูแล้ง โดยเริ่มจากตัดหญ้าคามาดากแห้ง วิธีการตากจะมีการทำเสาตั้งฮ้าน (ร้าน) แล้วตากหญ้าร่วมกัน ในพื้นที่ใกล้หนองน้ำแห่งหนึ่ง (ที่ใช้พื้นที่ใกล้หนองน้ำเพราะช่วงตากชาวบ้านนำสัตว์เลี้ยง วัว-ควาย มาเลี้ยงและนอนเผ่าจนกว่าจะได้หญ้าตามต้องการถึงจะเข้าบ้าน) หลังจากหญ้าแห้งจะนำหญ้ามารีด และมัดใส่ไม้ไผ่ทำเป็นแผ่นเพื่อมามุงหลังคาบ้าน หรือบ้านใดมีบ้านแล้วก็จะเข้ามาซ่อมแซมบ้าน สมัยก่อนจะใช้วัสดุธรรมชาติล้วน ๆ ดังนั้นต้องมีการซ่อมแซมที่อยู่และอุปกรณ์ของใช้อย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่างเช่น รองเท้า ในอดีตจะไม่มีรองเท้าขายเหมือนปัจจุบัน หากจะใช้รองเท้าต้องผลิตเอง ว่าแล้วทั้งยาย ตม และยายมากก็ช่วยกันสาธิตการทำรองเท้า

จากคำบอกเล่าชาวบ้านหนองร้านหญ้ามีครอบครัวดั้งเดิมตั้งบ้านอยู่บริเวณบ้านเก็ง (ทิศ ตะวันออกของวัดพระเจ้าใหญ่ฝือบั้ง) ประมาณ ๑ กม. แต่ยังคงมาทำการเกษตรในพื้นที่ไร่ นา ที่อยู่ใกล้ หมู่บ้านเดิมในช่วงฤดูแล้ง หลังจากทำนาชาวบ้านจะเลี้ยงสัตว์ และตัดหญ้าคามาตากบริเวณใกล้หนองน้ำ ให้วัวควายกิน (อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ ๑ กม.) เพื่อใช้ทำหลังคาบ้านเรือน ต่อมาชาวบ้านเห็นว่าชุมชนอยู่ห่างจากที่ปักจิงได้มาสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณทิศใต้ของวัดพระเจ้าใหญ่ระยะทางประมาณ ๑ กม. โดยเริ่มต้นก็ครอบครัวไม่สามารถสืบค้นได้ แต่สามารถสืบได้คือช่วงที่มี ๒๘ ครอบครัว เมื่อแรกที่ได้ก่อตั้ง เป็นหมู่บ้าน ชาวบ้านเห็นว่าในบรรดาชาวบ้านที่อพยพมาด้วยกันคือ พ่อใหญ่โหมตเป็นผู้ที่มีลักษณะ คุณสมบัติในการเป็นผู้นำชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก ดังนั้นชาวบ้านจึงได้พร้อมใจกันลงมติ อย่างเป็นเอกฉันท์ให้เป็นผู้นำหมู่บ้าน จนกระทั่ง ทางราชการได้มีมติแต่งตั้งนายโหมต เป็นผู้ใหญ่บ้าน บ้าน หนองร้านหญ้าคนแรก ขึ้นการปกครองหมู่ที่ ๓ ต.บ้านไผ่ อ.บ้าน จ.ขอนแก่น มีนายอ่อน ฮาดแสนเมือง เป็นนายตำบลจนกระทั่งนายโหมต ถึงแก่กรรม ก็ได้มีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านปกครองหมู่บ้านเรื่อยมาตาม ระเบียบของรัฐ ถึงปัจจุบันประกอบด้วย

- ผู้ใหญ่ศิลา เวียงภักดี
- ผู้ใหญ่กา เจริญอินทร์
- ผู้ใหญ่บุญ พลสงคราม
- ผู้ใหญ่สม เจริญอินทร์
- ผู้ใหญ่วรรณิ ชันขวา
- ผู้ใหญ่สานิตย์ เวียงภักดี
- ผู้ใหญ่สิทธิชัย เมืองวงษ์
- ผู้ใหญ่ชัยรัตน์ สิงห์คลีบุตร

วิธีการปกครองนอกระบบ ชาวบ้านส่วนมากยังมีการนับถือระบบผู้อาวุโส และผู้สูงอายุในชุมชน ดังนั้น ชาวบ้านจึงมีความสัมพันธ์และอยู่ด้วยอย่างประนีประนอม อีกทั้งยังถือปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา

ครอบครัวที่ย้ายมาตอนแรก พ่ออ้าย แม่ไคร / พ่อสังห์ แม่ลิ / พ่อเดช แม่สีว / พ่อเสริม แม่พา / พ่อบูด / พ่อไพร แม่ใบ / พ่อเออะ คำพู / พ่อจี่ / พ่อแอ

ภาพที่ ๔ : แผนผังชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า และครอบครัวที่พึ่งพิงป่า

๔.๑.๒ ประวัติชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔ หรือคุ้มโนนสวรรค์)

ชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔) เป็นชุมชนที่ตั้งขึ้นต่อบ้านหนองร้านหญ้า ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น คนในชุมชนเริ่มมีการย้ายเข้ามาอาศัยในปี เดิมเป็นครอบครัวของลูกจ้างที่เดินทางมาทำงานในฟาร์มหมู ต่อมาปี ๒๕๑๖ ได้พารอบครัวมาตั้งบ้านเรือนอยู่ชายป่าหลังฟาร์มหมู เริ่มแรกจำนวน ๒ ครอบครัว คือ ครอบครัว พ่อสา-แม่คำ และพ่อไทย์ โดยสมาชิกที่ไม่ได้รับจ้างในฟาร์มหมู หรือช่วงนอกเวลาทำงาน ก็จะเขาป่าเก็บหาของป่าไว้กิน ขาย และแลกข้าว ชาวบ้านใกล้เคียง ทำให้สามารถดำรงชีพอย่างมีความสุขได้ จากนั้นจึงได้ชักชวนญาติพี่น้อง และคนรู้จักมาอยู่เพิ่มขึ้น

ปี ๒๕๑๘-๒๕๒๐ ได้มีการซื้อที่ดินต่อจากพ่อสา และพ่อไทย์ รวมถึงถากถางพื้นที่เพื่อทำเป็นที่อยู่อาศัยชั่วคราวในบริเวณป่าโคกหนองม่วงที่อยู่ใกล้ฟาร์มหมูเพิ่มขึ้น แม่บุญ พ่อฉวน พ่อแอะ พ่อทองลี แม่ดิน-พ่อเสาร์ พ่อหนู-แม่ล้วน พ่อสมาน-แม่ดวงปี และออกปลูกหลานเพิ่ม

ต่อมาปี ๒๕๒๑-๒๕๒๒ มีครอบครัวของ พ่อสุด แม่บัว แม่เช้า ปี ๒๑ แม่หม่อม สอนอินทร์ จากคุ้มกกแดง ได้ย้ายมาทำฟาร์มหมูบนภดลและต่อมาได้ชวนน้องเขย และป้าคือแม่เมือง สอนอินทร์ ตามมาด้วย เดิมป้าแม่เมือง สอนอินทร์ อยู่โรงงาน

ต่อมาปี ๒๕๒๔ มี ๒ ครอบครัวที่ย้ายมาจากอ.ชนบท คือ ครอบครัวของแม่หนูจันทร์ และครอบครัวพี่สาว เพราะได้ข่าวว่าบ้านนี้ เป็นชุมชนเล็กๆอยู่ใกล้เมืองบ้านไผ่ซึ่งเจริญอยู่แล้ว หากินง่าย(สามารถหาของป่ามากินได้สะดวก) หาซื้อง่าย ค่าใช้จ่ายต่ำ และอยู่ใกล้โรงงาน (แม่หนูจันทร์ย้ายมาตามพี่สาว ต่อมาพี่สาวย้ายกลับไปคืน แต่แม่หนูจันทร์ถึงแม้สามีจะตายก็ไม่กลับ)

การย้ายมาอยู่ชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔) มีการขยายครอบครัวแตกออกจากครอบครัวเดิม มีลูกมีหลานจำนวนมากกว่าจำนวนกลุ่มคนที่ย้ายมาอยู่ใหม่ โดยมีจำนวนครอบครัวเดิมที่ย้ายมาอยู่ใหม่เพียง ๓-๔ หลัง (แม่น้าย้ายมาจากคอกหมู ย้ายมาจากบ้านแก้ง บ้านดู่) และต่อมานายชัชซึ่งเป็นลูกของพ่อแอะ (หรือนายชัชหมายถึงพ่อชัช) ได้ย้ายมาอยู่ในบริเวณเดียวกับกลุ่มใหม่

ปี ๒๕๓๒ มีโครงการทำสนามกีฬา วิทยาลัยการอาชีพจะมาตั้ง ปรับพื้นที่ประมาณ ๔-๕ ไร่ แต่พอเหม็นกลิ่นขี้หมูจึงย้ายไปตั้งที่อื่น จึงมีชาวบ้านบางส่วนเข้าไปแผ้วถางที่ข้างเคียงเพื่อทำการเกษตร

ต่อมามีโครงการพัฒนาเส้นทางลัดจากชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔) มาบ้านหนองร้านหญ้า เนื่องจากเห็นว่าชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔) เดินทางมาทำกิจกรรม หรือเด็กมาโรงเรียนยากลำบาก ทำให้มีชาวบ้านจากบ้านหนองร้านหญ้าแผ้วถางที่จากหัวไร่ – ปลายนา ไปถึงถนนตัดใหม่ เพื่อทำการเกษตร

ปี ๒๕๕๕ ได้มีโครงการจัดตั้งบ้านมั่นคง ทำให้มีบุคคลจากภายนอกมาจับจองพื้นที่เพิ่มขึ้น มีการสำรวจพื้นที่รังวัดแปลง จัดทำผัง และเสนอนโยบายการสร้าง ความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ผลักดันให้มีเอกสารรับรอง หรือจัดสรรพื้นที่ให้เช่าจากรัฐ โดยมีเงื่อนไขให้ชาวบ้านต้องออมทรัพย์ วันละ ๑ บาท ถึงจะมีสิทธิ์เข้าโครงการ ในห้วงนี้จึงมีบุคคลจากภายนอกเข้ามาซื้อพื้นที่เพื่อรองรับโครงการฯ รวม ๘๓ ครอบครัว โดยมาจาก บ้านหนองร้านหญ้า บ้านโนนข่า บ้านดู่ ชุมชนในเขตเทศบาล สมาชิกกลุ่มใหม่จะมีความรู้ และเศรษฐกิจดี กว่าชุมชนเก่า ทำให้กลุ่มเก่าและกลุ่มใหม่ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กันเท่าไรนัก เพราะส่วนใหญ่ออกไปทำงานข้างนอก และมองว่าคนละชั้น มีทัศนคติกันบ้าง มีร่วมงานบุญวัดบ้าง งานศพก็จะมาช่วยกันทั้งหมด

ภาพที่ ๕ : แผนผังชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔) และผู้ใช้ประโยชน์จากป่า

๔.๑.๒ ข้อมูลประชากร (จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๙ และข้อมูลประชากรบ้านผู้ใหญ่บ้าน) เปรียบเทียบกับปัจจุบัน

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนประชากรบ้านหนองร้านหญ้า และชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔)

ลำดับที่	ข้อมูลชุมชน	ปี ๒๕๕๙	ปัจจุบัน	การเปลี่ยนแปลง
๑	จำนวนครัวเรือน - บ้านหนองร้านหญ้า - ชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔)	๑๕๒ ครอบครั ๕๔ ครอบครั	๑๕๔ ครอบครั ๕๙ ครอบครั	เพิ่ม ๒ ครอบครั เพิ่ม ๕ ครอบครั
๒	ค่าเฉลี่ย - บ้านหนองร้านหญ้า - ชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔)	๓ คน ๔ คน	๓ คน ๔ คน	๓ คน ๔ คน
๓	จำนวนประชากร - บ้านหนองร้านหญ้า - ชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔)	๔๘๓ คน ๒๐๙ คน	๔๘๕ คน ๒๑๕ คน	เพิ่ม ๒ คน เพิ่ม ๖ คน

๔.๑.๓ การถือครองที่ดินของชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า และชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔)

ตารางที่ ๒ แสดงการถือครอง และการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ลำดับที่	เปอร์เซ็นต์การถือครองที่อยู่อาศัย		เปอร์เซ็นต์การไม่มีพื้นที่ทำกิน	
	หนองร้านหญ้า	ซอย ๔	หนองร้านหญ้า	ซอย ๔
	มีเอกสารทุกครัวเรือน คิดเป็น ๑๐๐ %	มีเอกสาร ๓ ครอบครั คิดเป็น ๕.๕ %	ไม่มีที่ทำกิน ๕ ราย คิดเป็น ๓.๒ %	ไม่มีที่ทำกินเลย คิดเป็น ๑๐๐ %

จากตารางจะเห็นได้ว่าประชากรชุมชนซอย ๔ มีจำนวนเพิ่มขึ้น ในขณะที่พื้นที่บ้านหนองร้านหญ้ามีประชากรลดลง ในขณะที่การถือครองที่ดินบ้านหนองร้านหญ้ามีที่อยู่อาศัยที่มีเอกสารสิทธิ์ แต่ชุมชนซอย ๔ ไม่มีที่อยู่แต่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง ถ้าจะมีการขยายครอบครั และมีการขยายในพื้นที่ป่า จะทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น

๔.๑.๔ อาชีพ และรายได้ของชุมชน จากการศึกษาพบว่าอาชีพ และรายได้ของชุมชนส่วนใหญ่มาจากการพึ่งพิงทรัพยากร ทั้ง ดิน น้ำ และป่าไม้ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๓ รูปแบบวิธีการทำมาหากิน และ กระบวนการผลิต เฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน

ชุมชน	อาชีพหลัก	อาชีพรอง	รายได้หลัก	รายได้รอง
บ้านหนองร้าน หญ้า	ภาคการเกษตร - ทำนา - ทำสวน - ทำไร่	นอกภาคเกษตร - รับจ้าง - ค้าขาย - รับราชการ - เกือบหาของป่า	นอกภาคเกษตร - รับจ้าง (ลูกหลาน) - ค้าขาย - รับราชการ	ในภาคเกษตร - ทำสวน - ทำไร่ - ทำนา - เกือบหาของ ป่า
ป่าโคกหนอง ม่วง	- รับจ้าง	- เกือบหาของป่า - ค้าขาย	- รับจ้าง	- เกือบหาของ ป่า - ค้าขาย

จากตารางจะเห็นได้ว่าอาชีพหลักของ**บ้านหนองร้านหญ้า** คือ จากการเกษตร ในขณะที่รายได้หลัก ได้จากการรับจ้างของลูกหลาน แต่อย่างไรก็ตาม ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า**ยังคงมีรายได้ส่วนหนึ่งที่ได้จากการเกือบหาของป่า** ชุมชนโคกหนองม่วง อาชีพ และรายได้หลักจากการรับจ้าง รองลงมาคือ การเกือบหาผลผลิตในป่า (ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยและลงสอบถามพูดคุยกับชาวบ้านปี ๒๕๖๑)

รูปแบบวิธีการทำมาหากินของชาวบ้านหนองร้านหญ้า ชาวบ้านส่วนมากมีที่ทำกิน ดังนั้นชาวบ้านหนองร้านหญ้าส่วนใหญ่จะมีวิธีทำมาหากิน และทำการผลิตในแปลงเกษตร หรือบางคนแปลงเกษตรน้อยก็จะเช่าพื้นที่ทำการผลิต จากการศึกษาทำให้ได้เรียนรู้กระบวนการผลิตของชาวบ้านหนองร้านหญ้างดังนี้

- พื้นที่เชื่อมต่อป่าโคก จะเป็นพื้นที่ทำไร่ ชาวชุมชนในระบบนิเวศน์รอบป่าจะทำไร่ในพื้นที่โคก โดยจะปลูก มันสำปะหลัง ปลูกยูคาลิปตัส ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่ไม่ต้องใช้น้ำ

- พื้นที่ทำสวน เป็นพื้นที่ต่ำลงมาจากพื้นที่ทำไร่ หรือเชื่อมต่อกับพื้นที่ทำไร่ โดยชาวบ้านจะปลูกไม้ผล เช่น มะม่วง มะพร้าว พืชผักอื่น ๆ ไม้กิน บางคนอาจ จะเหลือพื้นที่ไว้เลี้ยงสัตว์ โดยส่วนมากจะมีการขุดบ่อน้ำหรือ สระน้ำไว้ในพื้นที่ของตนเอง เพื่อใช้ประโยชน์ของครัวเรือน เช่น ปลูกผัก เป็นแหล่งน้ำสำหรับสัตว์เลี้ยง ใน อดีตจะเลี้ยงวัว และควายไว้ใช้แรงงานด้วย

- พื้นที่ทำนา เป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ จะมีการทำนาปี และที่ต่ำสุดคือนาลุ่ม ซึ่งจะเชื่อมต่อพื้นที่น้ำหลาก และแก่งละว้าต่อไป

	- ปัญหาเป็นหนี้ในระบบ ปัญหาไม่มีหลักประกัน ไม่สามารถยืมเงินในระบบได้ - ปัญหาสุขภาพ เช่น จากการสัมผัสก๊าซชีวภาพบ้าน ๕ ครอบครัวพบเป็นโรหอบหืด ๓ คน เนื่องจากที่พักติดลานมัน และฟาร์มหมูขนาดใหญ่ - ปัญหาสภาพแวดล้อมในชุมชน (ชุมชนแออัด) ขยะ น้ำเสีย กลิ่นเหม็น ฝุ่นละออง (เป็นความคิดเห็นของคณะวิจัย) แต่จากการแลกเปลี่ยนชุมชน ไม่ถือว่าเป็นปัญหา - ปัญหาเด็กท้องก่อนวัยเหมาะสม มีลูกมาก - ปัญหาเรื่องการศึกษาและคุณภาพชีวิต - ปัญหายาเสพติด
--	--

๔.๒ ทรัพยากรป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าหนองม่วง

๔.๒.๑ ทรัพยากรป่าโคกหนองม่วง

จากการรอบการศึกษาที่มีคำถามว่า ทรัพยากรที่มีในป่าโคกหนองม่วง และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดังกล่าวเป็นอย่างไร ผลที่ได้จากการศึกษาฐานทรัพยากรโคกหนองม่วง พบว่ามีประชากรของต้นไม้ และคำนวณค่าการดูดซับคาร์บอนได้ดังนี้

ตารางที่ ๕ ปริมาณพรรณไม้และการดูดซับคาร์บอน

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	จำนวนต้น	P_i	$\ln P_i$	$P_i \ln P_i$	D
๑	รัง	๑๒๖	๐.๒๔๖๐๙๔	-๑.๔๐๒๐๔	-๐.๓๔๕๐๓	๐.๑๑๙๐๔๘
๒	จิก	๑๑๖	๐.๒๒๖๕๖๓	-๑.๔๘๔๗๓	-๐.๓๓๖๓๓	๐.๑๑๓๑๕๕
๓	แดง	๖๖	๐.๑๒๘๙๐๖	-๒.๐๔๘๖๗	-๐.๒๖๔๐๙	๐.๐๖๙๗๔๒
๔	ตู	๒๘	๐.๐๕๔๖๘๘	-๒.๙๐๖๑๒	-๐.๑๕๘๘๓	๐.๐๒๕๒๕๘
๕	เสี้ยว	๒๒	๐.๐๔๒๙๖๙	-๓.๑๔๗๒๘	-๐.๑๓๕๒๓	๐.๐๑๘๒๘๘
๖	จืด จืดป่า	๑๙	๐.๐๓๗๑๐๙	-๓.๒๙๓๘๙	-๐.๑๒๒๒๓	๐.๐๑๔๙๔๑
๗	ตากดแดง(ตานกกด) โอตแดง (ตานกกด)	๑๘	๐.๐๓๕๑๕๖	-๓.๓๔๗๙๕	-๐.๑๑๗๗	๐.๐๑๓๘๕๕
๘	เหลื่อม	๑๘	๐.๐๓๕๑๕๖	-๓.๓๔๗๙๕	-๐.๑๑๗๗	๐.๐๑๓๘๕๕
๙	หม้อ	๑๕	๐.๐๒๙๒๙๗	-๓.๕๓๐๒๗	-๐.๑๐๓๔๓	๐.๐๑๐๖๙๗
๑๐	ไข่น้ำ	๑๓	๐.๐๒๕๓๙๑	-๓.๖๗๓๓๘	-๐.๐๙๓๒๗	๐.๐๐๘๖๙๙
๑๑	อิงเปาะ	๑๐	๐.๐๑๙๕๓๑	-๓.๙๓๕๗๔	-๐.๐๗๖๘๗	๐.๐๐๕๙๐๙
๑๒	ตุ้มกา	๙	๐.๐๑๗๕๗๘	-๔.๐๔๑๑	-๐.๐๗๑๐๓	๐.๐๐๕๐๔๖
๑๓	เปื่อย	๘	๐.๐๑๕๖๒๕	-๔.๑๕๘๘๘	-๐.๐๖๔๘๘	๐.๐๐๔๒๒๓

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	จำนวนต้น	Pi	$\ln Pi$	$Pi \ln Pi$	D
๑๔	มะม่วงหาวแมงวัน	๘	๐.๐๑๖๖๒๕	-๔.๑๕๘๘๘	-๐.๐๖๔๘๘	๐.๐๐๔๒๒๓
๑๕	สลักตำ	๖	๐.๐๑๑๗๑๘	-๔.๔๔๖๕๗	-๐.๐๕๒๑๑	๐.๐๐๒๗๑๕
๑๖	กรด(แคป้า)	๔	๐.๐๐๗๘๑๓	-๔.๘๕๒๐๓	-๐.๐๓๗๙๑	๐.๐๐๑๔๓๗
๑๗	กอกกัน	๓	๐.๐๐๕๘๕๙	-๕.๑๓๘๗๑	-๐.๐๓๐๑๒	๐.๐๐๐๙๐๗
๑๘	แก่นเทา	๓	๐.๐๐๕๘๕๙	-๕.๑๓๘๗๑	-๐.๐๓๐๑๒	๐.๐๐๐๙๐๗
๑๙	แต้	๓	๐.๐๐๕๘๕๙	-๕.๑๓๘๗๑	-๐.๐๓๐๑๒	๐.๐๐๐๙๐๗
๒๐	ท่ม	๓	๐.๐๐๕๘๕๙	-๕.๑๓๘๗๑	-๐.๐๓๐๑๒	๐.๐๐๐๙๐๗
๒๑	ยอป่า	๓	๐.๐๐๕๘๕๙	-๕.๑๓๘๗๑	-๐.๐๓๐๑๒	๐.๐๐๐๙๐๗
๒๒	ลอมคอม	๓	๐.๐๐๕๘๕๙	-๕.๑๓๘๗๑	-๐.๐๓๐๑๒	๐.๐๐๐๙๐๗
๒๓	บก	๒	๐.๐๐๓๙๐๖	-๕.๕๔๕๑๘	-๐.๐๒๑๖๖	๐.๐๐๐๔๖๙
๒๔	ก้างปลา	๑	๐.๐๐๑๙๕๓	-๖.๒๓๘๓๒	-๐.๐๑๒๑๘	๐.๐๐๐๑๔๘
๒๕	ก้านหุง	๑	๐.๐๐๑๙๕๓	-๖.๒๓๘๓๒	-๐.๐๑๒๑๘	๐.๐๐๐๑๔๘
๒๖	เค็ง	๑	๐.๐๐๑๙๕๓	-๖.๒๓๘๓๒	-๐.๐๑๒๑๘	๐.๐๐๐๑๔๘
๒๗	เขือก	๑	๐.๐๐๑๙๕๓	-๖.๒๓๘๓๒	-๐.๐๑๒๑๘	๐.๐๐๐๑๔๘
๒๘	ทีก	๑	๐.๐๐๑๙๕๓	-๖.๒๓๘๓๒	-๐.๐๑๒๑๘	๐.๐๐๐๑๔๘
๒๙	หูกวง(เหื่อนกวง)	๑	๐.๐๐๑๙๕๓	-๖.๒๓๘๓๒	-๐.๐๑๒๑๘	๐.๐๐๐๑๔๘
		๕๑๒	๑	-๐.๒๗.๕๘๙		๐.๔๓๗๘๘

H	๒.๔๓๗๓๔
$\ln S$	๓.๓๖๗๒๙๖
E	๐.๗๒๓๘๓
D	๒.๒๘๓๖๗๗

จากการวางแผนตัวอย่างจำนวน ๙ แปลง ขนาดแปลง ๒๐X๒๐ เมตร พบไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ (เส้นรอบวงมากกว่า ๑๔ เซนติเมตร ขึ้นไป) จำนวน ๒๙ ชนิด จำนวน ๕๑๒ ต้น มีค่าดัชนีความหลากหลายชนิด (H) เท่ากับ ๒.๔๓๗๓๔ มีค่าความหลากหลายทางชีวภาพในเชิงทฤษฎี (D) เพียง ๒ ชนิด แสดงให้เห็นว่าไม้ยืนต้น จำนวน ๒๗ ชนิด มีความเสี่ยงต่อการสูญหายไปจากพื้นที่ ค่าการกระจายมีความสม่ำเสมอ (E) ร้อยละ ๗๒.๓๘

ตารางที่ ๖ ปริมาณพรรณไม้และการดูดซับคาร์บอน

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	จำนวนต้น	Pi	$\ln Pi$	$Pi \ln Pi$	D
๑	กันครก	๖๒๘๖	๐.๗๓๒๕๔๙	-๐.๓๑๑๒๓	-๐.๒๒๗๙๙	๐.๐๕๑๙๗๘๔๕๓
๒	ต้องแล้ง ท้องแล้ง	๙๕๙	๐.๑๑๑๗๕๙	-๒.๑๙๑๔๑	-๐.๒๔๔๙๑	๐.๐๕๙๙๘๐๕๖๓
๓	ตัวขาว	๒๕๒	๐.๐๒๙๓๖๗	-๓.๕๒๗๘๘	-๐.๑๐๓๖	๐.๐๑๐๗๓๓๗๖๔
๔	เพ็ก	๑๓๐	๐.๐๑๕๑๕	-๔.๑๘๙๗๗	-๐.๐๖๓๔๗	๐.๐๐๔๐๒๘๙๔๗
๕	เสี้ยว	๙๕	๐.๐๑๑๐๗๑	-๔.๕๐๓๔๓	-๐.๐๔๙๘๖	๐.๐๐๒๔๘๕๗๕๓

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	จำนวนต้น	Pi	$\ln Pi$	$Pi \ln Pi$	D
๖	เหมือดแอ่ แอบแอ	๙๑	๐.๐๑๐๖๐๕	-๔.๕๔๖๔๕	-๐.๐๔๘๒๑	๐.๐๐๒๓๒๔๖๑๕
๗	หม้อ	๘๕	๐.๐๐๙๙๐๖	-๔.๖๑๔๖๕	-๐.๐๔๕๗๑	๐.๐๐๒๐๘๙๔๙๑
๘	ลอมคอม	๗๙	๐.๐๐๙๒๐๖	-๔.๖๘๗๘๖	-๐.๐๔๓๑๖	๐.๐๐๑๘๖๒๖๓๓
๙	เข้มีป่า	๗๕	๐.๐๐๘๗๔	-๔.๗๓๙๘๒	-๐.๐๔๑๔๓	๐.๐๐๑๗๑๖๒๐๘
๑๐	จิก	๕๕	๐.๐๐๖๔๑	-๕.๐๔๙๙๗	-๐.๐๓๒๓๗	๐.๐๐๑๐๔๗๖๗๗
๑๑	ขาเป๋	๔๑	๐.๐๐๔๗๗๘	-๕.๓๔๓๗๓	-๐.๐๒๕๕๓	๐.๐๐๐๖๕๑๙๐๑
๑๒	กระเจียว	๓๑	๐.๐๐๓๖๑๓	-๕.๖๒๓๓๒	-๐.๐๒๐๓๑	๐.๐๐๐๔๑๒๖๙๙
๑๓	คุดป่า(อีล้า)	๒๖	๐.๐๐๓๐๓	-๕.๗๙๙๒๑	-๐.๐๑๗๕๗	๐.๐๐๐๓๐๘๗๕๑
๑๔	แต้	๒๕	๐.๐๐๒๙๑๓	-๕.๘๓๘๔๓	-๐.๐๑๗๐๑	๐.๐๐๐๒๘๘๓๓๒
๑๕	ครามเครือ	๒๐	๐.๐๐๒๓๓๑	-๖.๐๖๑๕๗	-๐.๐๑๔๑๓	๐.๐๐๐๑๙๙๕๕๗
๑๖	คิงไฟนกคุ้ม	๒๐	๐.๐๐๒๓๓๑	-๖.๐๖๑๕๗	-๐.๐๑๔๑๓	๐.๐๐๐๑๙๙๕๕๗
๑๗	อิงเปาะ	๑๙	๐.๐๐๒๒๑๔	-๖.๑๑๒๘๗	-๐.๐๑๓๕๔	๐.๐๐๐๑๘๓๑๘๘
๑๘	เสี้ยวแดง เสี้ยว น้อย	๑๗	๐.๐๐๑๙๘๑	-๖.๒๒๔๐๙	-๐.๐๑๒๓๓	๐.๐๐๐๑๕๒๐๔๖
๑๙	หนามหัน	๑๗	๐.๐๐๑๙๘๑	-๖.๒๒๔๐๙	-๐.๐๑๒๓๓	๐.๐๐๐๑๕๒๐๔๖
๒๐	ตาไก่	๑๖	๐.๐๐๑๘๖๕	-๖.๒๘๔๗๒	-๐.๐๑๑๗๒	๐.๐๐๐๑๓๗๓๒๑
๒๑	จิวป่า	๑๔	๐.๐๐๑๖๓๒	-๖.๔๑๘๒๕	-๐.๐๑๐๔๗	๐.๐๐๐๑๐๙๖๕๑
๒๒	พันขาด	๑๒	๐.๐๐๑๓๙๘	-๖.๕๗๒๒๔	-๐.๐๐๙๑๙	๘.๔๔๗๖๒E-๐๕
๒๓	เจียงดุกใหญ่	๑๑	๐.๐๐๑๒๘๒	-๖.๖๕๙๔๑	-๐.๐๐๘๕๔	๗.๒๘๗๕๔E-๐๕
๒๔	รัง	๑๑	๐.๐๐๑๒๘๒	-๖.๖๕๙๔๑	-๐.๐๐๘๕๔	๗.๒๘๗๕๔E-๐๕
๒๕	เครือดัง(ควย เสียด) อีทก	๑๐	๐.๐๐๑๑๖๕	-๖.๗๕๔๗๒	-๐.๐๐๗๘๗	๖.๑๙๖๓๙E-๐๕
๒๖	สลักดำ	๑๐	๐.๐๐๑๑๖๕	-๖.๗๕๔๗๒	-๐.๐๐๗๘๗	๖.๑๙๖๓๙E-๐๕
๒๗	ดุกใส	๙	๐.๐๐๑๐๔๙	-๖.๘๖๐๐๘	-๐.๐๐๗๒	๕.๑๗๖๘๘E-๐๕
๒๘	โอดแดง(ตาน กกด)	๙	๐.๐๐๑๐๔๙	-๖.๘๖๐๐๘	-๐.๐๐๗๒	๕.๑๗๖๘๘E-๐๕
๒๙	แดง	๘	๐.๐๐๐๙๓๒	-๖.๙๗๗๘๖	-๐.๐๐๖๕๑	๔.๒๓๒๐๓E-๐๕
๓๐	กะบก	๗	๐.๐๐๐๘๑๖	-๗.๑๑๑๔	-๐.๐๐๕๘	๓.๓๖๕๓๕E-๐๕
๓๑	มันเทียน	๗	๐.๐๐๐๘๑๖	-๗.๑๑๑๔	-๐.๐๐๕๘	๓.๓๖๕๓๕E-๐๕
๓๒	หญ้าแห้วหมูใหญ่	๗	๐.๐๐๐๘๑๖	-๗.๑๑๑๔	-๐.๐๐๕๘	๓.๓๖๕๓๕E-๐๕
๓๓	ขี้ตู่	๖	๐.๐๐๐๖๙๙	-๗.๒๖๕๕๕	-๐.๐๐๕๐๘	๒.๕๘๐๘๕E-๐๕
๓๔	หูช้าง	๖	๐.๐๐๐๖๙๙	-๗.๒๖๕๕๕	-๐.๐๐๕๐๘	๒.๕๘๐๘๕E-๐๕
๓๕	เกล็ดลิ้น	๕	๐.๐๐๐๕๘๓	-๗.๔๔๗๘๗	-๐.๐๐๔๓๔	๑.๘๘๓๓๔E-๐๕
๓๖	ข่อย	๕	๐.๐๐๐๕๘๓	-๗.๔๔๗๘๗	-๐.๐๐๔๓๔	๑.๘๘๓๓๔E-๐๕
๓๗	เครือกล้วยป่า	๕	๐.๐๐๐๕๘๓	-๗.๔๔๗๘๗	-๐.๐๐๔๓๔	๑.๘๘๓๓๔E-๐๕

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	จำนวนต้น	P_i	$\ln P_i$	$P_i \ln P_i$	D
๓๘	ตีนเต่า(ปอเต่าไห้)	๕	๐.๐๐๐๕๘๓	-๗.๔๔๗๘๗	-๐.๐๐๔๓๔	๑.๘๘๓๓๔E-๐๕
๓๙	ตูมกา	๕	๐.๐๐๐๕๘๓	-๗.๔๔๗๘๗	-๐.๐๐๔๓๔	๑.๘๘๓๓๔E-๐๕
๔๐	หุ้ให้	๕	๐.๐๐๐๕๘๓	-๗.๔๔๗๘๗	-๐.๐๐๔๓๔	๑.๘๘๓๓๔E-๐๕
๔๑	เขื่อง	๔	๐.๐๐๐๔๖๖	-๗.๖๗๑๐๑	-๐.๐๐๓๕๘	๑.๒๗๘๖๔E-๐๕
๔๒	ไข่นา	๔	๐.๐๐๐๔๖๖	-๗.๖๗๑๐๑	-๐.๐๐๓๕๘	๑.๒๗๘๖๔E-๐๕
๔๓	ตากด ตานกกด	๔	๐.๐๐๐๔๖๖	-๗.๖๗๑๐๑	-๐.๐๐๓๕๘	๑.๒๗๘๖๔E-๐๕
๔๔	นางแมว	๔	๐.๐๐๐๔๖๖	-๗.๖๗๑๐๑	-๐.๐๐๓๕๘	๑.๒๗๘๖๔E-๐๕
๔๕	มะม่วงหัวแมงวัน	๔	๐.๐๐๐๔๖๖	-๗.๖๗๑๐๑	-๐.๐๐๓๕๘	๑.๒๗๘๖๔E-๐๕
๔๖	ยอป่า	๔	๐.๐๐๐๔๖๖	-๗.๖๗๑๐๑	-๐.๐๐๓๕๘	๑.๒๗๘๖๔E-๐๕
๔๗	ย่านาง	๔	๐.๐๐๐๔๖๖	-๗.๖๗๑๐๑	-๐.๐๐๓๕๘	๑.๒๗๘๖๔E-๐๕
๔๘	กอกกั้น	๓	๐.๐๐๐๓๕	-๗.๙๕๘๖๙	-๐.๐๐๒๗๘	๗.๗๔๑๙๕E-๐๖
๔๙	เกลื่อ	๓	๐.๐๐๐๓๕	-๗.๙๕๘๖๙	-๐.๐๐๒๗๘	๗.๗๔๑๙๕E-๐๖
๕๐	ค้อแลน	๓	๐.๐๐๐๓๕	-๗.๙๕๘๖๙	-๐.๐๐๒๗๘	๗.๗๔๑๙๕E-๐๖
๕๑	ลำพอง	๓	๐.๐๐๐๓๕	-๗.๙๕๘๖๙	-๐.๐๐๒๗๘	๗.๗๔๑๙๕E-๐๖
๕๒	หมากเบน	๓	๐.๐๐๐๓๕	-๗.๙๕๘๖๙	-๐.๐๐๒๗๘	๗.๗๔๑๙๕E-๐๖
๕๓	ตำลึงป่า	๒	๐.๐๐๐๒๓๓	-๘.๓๖๔๑๖	-๐.๐๐๑๙๕	๓.๘๐๐๓๙E-๐๖
๕๔	ท่ม	๒	๐.๐๐๐๒๓๓	-๘.๓๖๔๑๖	-๐.๐๐๑๙๕	๓.๘๐๐๓๙E-๐๖
๕๕	นางลอก(อีลอก)	๒	๐.๐๐๐๒๓๓	-๘.๓๖๔๑๖	-๐.๐๐๑๙๕	๓.๘๐๐๓๙E-๐๖
๕๖	ปอดิด	๒	๐.๐๐๐๒๓๓	-๘.๓๖๔๑๖	-๐.๐๐๑๙๕	๓.๘๐๐๓๙E-๐๖
๕๗	เปื่อย	๒	๐.๐๐๐๒๓๓	-๘.๓๖๔๑๖	-๐.๐๐๑๙๕	๓.๘๐๐๓๙E-๐๖
๕๘	ผักสาบ	๒	๐.๐๐๐๒๓๓	-๘.๓๖๔๑๖	-๐.๐๐๑๙๕	๓.๘๐๐๓๙E-๐๖
๕๙	พุดป่า อีล้า	๒	๐.๐๐๐๒๓๓	-๘.๓๖๔๑๖	-๐.๐๐๑๙๕	๓.๘๐๐๓๙E-๐๖
๖๐	ยาหัวข้อ	๒	๐.๐๐๐๒๓๓	-๘.๓๖๔๑๖	-๐.๐๐๑๙๕	๓.๘๐๐๓๙E-๐๖
๖๑	หูกวาง	๒	๐.๐๐๐๒๓๓	-๘.๓๖๔๑๖	-๐.๐๐๑๙๕	๓.๘๐๐๓๙E-๐๖
๖๒	เหลื่อม	๒	๐.๐๐๐๒๓๓	-๘.๓๖๔๑๖	-๐.๐๐๑๙๕	๓.๘๐๐๓๙E-๐๖
๖๓	กระโดนป่า	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๖๔	ก้างปลา	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๖๕	ก้านหุง	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๖๖	ขามเคื่อ	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๖๗	เค็ง	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๖๘	เครือเขาปูน	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๖๙	เครือไทรสง	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๗๐	เครือเอ็นอ่อน	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๗๑	แคป่า	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๗๒	จันทึก	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๗๓	ตู	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	จำนวนต้น	Pi	LnPi	PiLnPi	D
๗๔	ปอหุ	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๗๕	ผีพวน	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๗๖	เม่า	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๗๗	ยาหนอน	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๗๘	ลิ้นแลน	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๗๙	ส้มลม	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๘๐	ส่องฟ้า	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๘๑	ไผ่ตัน	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๘๒	หมี	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๘๓	หางกระรอก	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
๘๔	เหมือด	๑	๐.๐๐๐๑๑๗	-๙.๐๕๗๓๑	-๐.๐๐๑๐๖	๑.๑๑๔๑E-๐๖
		๘๕๘๑	๑		-๑.๒๖๗๙๕	๐.๑๔๒๐๐๐๕๖๒

H ๑.๒๖๗๙๕

Hmax ๔.๔๓๐๘๑๗

E ๐.๒๘๖๑๗

D ๗.๐๔๒๒๒๖

จากการวางแผนตัวอย่างจำนวน ๙ แปลง ขนาดแปลง ๒๐X๒๐ เมตร พบไม้ยืนต้นขนาดเล็กและไม้พื้นล่าง (เส้นรอบวงน้อยกว่า ๑๔ เซนติเมตร) จำนวน ๘๔ ชนิด จำนวน ๘๕๘๑ ต้น มีค่าดัชนีความหลากหลายชนิด (H) เท่ากับ ๑.๒๖๗๙๕ มีค่าความหลากหลายทางชีวภาพในเชิงทฤษฎี (D) เพียง ๗ ชนิด แสดงให้เห็นว่าไม้ยืนต้น จำนวน ๗๗ ชนิด มีความเสี่ยงต่อการสูญหายไปจากพื้นที่ ค่าการกระจายมีความสม่ำเสมอ (E) ร้อยละ ๒๘.๖๑

ตารางที่ ๗ การใช้ประโยชน์จากพืชป่าโคกหนองม่วง

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	การใช้ประโยชน์ในพื้นที่	สถานภาพปัจจุบัน	รูปแบบการใช้ประโยชน์
๑	ต้นข้าวจี	สมุนไพร	ใกล้สูญพันธุ์	ใช้รากต้มแก้ผดผื่นคัน
๒	ต้นขี้ดุ่น	สมุนไพร	มาก	ใช้รากต้มแก้ผดผื่นคัน
๓	ต้นเก็ดลิ้น	สมุนไพร/พิธีกรรม	มาก	ใช้รากต้มแก้ผดผื่นคัน
๔	ต้นลากสามสิบหรือต้นผักชีช้าง	สมุนไพร / ผัก	สมุนไพร/อาหาร	ยอดใบ/ผล ใช้กิน รากใช้ต้มกินแก้มดลูก
๕	ต้นหนอนตายราก	ยาสมุนไพร	มีน้อย	รากต้มกินยาแก้มดลูก
๖	ต้นช้างง้าว (ช้างง้าว)	สมุนไพร	มีมาก	กินแก้เจ็บท้อง
๗	ต้นเสี้ยวเคียว (เครือ)บันไดลิง	ไม้ใช้สอย / สมุนไพร	มีมาก	ต้นต้มกินแก้เบาหวาน

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	การใช้ประโยชน์ในพื้นที่	สถานภาพปัจจุบัน	รูปแบบการใช้ประโยชน์
๘	ต้นกำแพงเจ็ดชั้น	ไม่ใช้สอย/ สมุนไพร	มีมาก	ใช้เข้ายาอื่น
๙	ต้นตัวเลือด	ผัก / สมุนไพร	มีมาก	รสผัด / ยางใช้สั่นเท้าแตก
๑๐	ต้นตัวโหมด	ผัก / สมุนไพร	มีมาก	ใช้ยอดเป็นอาหาร
๑๑	ต้นตัวแดง	ผัก / สมุนไพร	มีมาก	กินดอกหรือยอด
๑๒	ต้นไผ่ตัน	ใช้สอย / ทำหลอด	มีมาก	ยอดกินกับอะไรก็ได้
๑๓	ต้นยาหัวข่อ	สมุนไพร / เข้ากับยา	มีน้อย	เข้ากับยาแก้ปวดขา
๑๔	ต้นส่องฟ้า	สมุนไพร / แก้อโรคับ	มีน้อย	ใช้เป็นยารักษาโรคได้ดี
๑๕	ต้นกำมปู	สมุนไพร	มีมาก	ใช้เป็นยาบำรุงโลหิต
๑๖	ต้นตุ้มกา	ไม่ใช้สอย	มีปานกลาง	ใช้เผาถ่าน
๑๗	ต้นมะยมป่า / หรือสะเดาช้าง	เป็นไม้มงคล	มีมาก	ใช้เป็นไม้มงคล
๑๘	ต้นหมักหม่อ	ผลกินได้	มีมาก	ลำต้นแก้กามโรค
๑๙	ต้นยอป่า	เป็นไม้มงคล	มีมาก	
๒๐	ต้นสนกบ / ส้มกบ	ยาลิดสีดวง	มีปานกลาง	เป็นยาแก้ริดสีดวง
๒๑	ต้นเขวา	สมุนไพร	มีน้อย	ใช้ใบพ่นไล่ตาควาย
๒๒	ต้นไช้เน่า	สมุนไพร	มีมาก	ใช้ผสมได้
๒๓	ต้นหนามแท่ง	สมุนไพร	มีมาก	รากแก้ฝีอักเสบ
๒๔	ต้นเงี้ยวดุกน้อย	ไม้ประดับหรือสมุนไพร	มีน้อย	รากฝนกับน้ํากินแก้ฝีในท้อง
๒๕	ต้นดู่ป่า	ต้นทำแป้น	มีมาก	ต้นทำแป้นกิ่งทำฟืน
๒๖	ต้นขี้หนอน หรืออัญชันป่า	เป็นยากันแมลงวัน	มีปานกลาง	ใส่ปลาร้า / กันแมลงวัน
๒๗	ต้นหว่า	กินผล	มีมาก	กินผลลำต้นทำเป็นเสา กิ่งทำฟืน
๒๘	ต้นเหมือดแอ่	กินยอด	มีมาก	เหมาะนำมาทำฟืน
๒๙	ต้นดั่งหรือรองกองป่า	ไม่กินผล	มีมาก	ไม่กินผล
๓๐	ต้นหัวไก่โอก	สมุนไพร	มีน้อย	รากแก้ไข้
๓๑	ต้นกระโดนป่า	กินใบ	มีมาก	ต้นทำฟืน
๓๒	ต้นหมี	ใบเอามาผสม	มีมาก	ต้นนำมาทำฟืน
๓๓	ต้นมะหวดข่า หรือขี้เหิน	กินผล	มีมาก	กินผล / ต้นนำมาเผาถ่าน
๓๔	ต้นบก	กินผล	มีมาก	ต้นทำแป้น / กิ่งทำฟืน
๓๕	ต้นหมากเบน	กินผล	มีมาก	กิ่งนำมาทำฟืน
๓๖	ต้นหมากคอกแลน	กินผล	มีมาก	กิ่งนำมาทำฟืนและเผาถ่าน
๓๗	ต้นดุกใส	เป็นยาถ่ายพยาธิ	มีมาก	ใช้ถ่ายพยาธิ
๓๘	ต้นกอก	กินผลหรือยอด	มีมาก	ผลใส่ส้มตำยอดกินกับลาบ
๓๙	ต้นเป่า	สมุนไพร	มีน้อย	นำเอาใบมาต้มอาบ
๔๐	ต้นเจียวกุหลาน	สมุนไพร	มีมาก	ใบตากแห้งเป็นยาบำรุง

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	การใช้ประโยชน์ในพื้นที่	สถานภาพปัจจุบัน	รูปแบบการใช้ประโยชน์
๔๑	ต้นมะขามป้อม	กินผล / สมุนไพร	มีมาก	กินผล / แก้วไอ
๔๒	ต้นปอขายชน	แก่นกะไส	มีมาก	
๔๓	ต้นเหมือดแอน	สมุนไพร	เริ่มลดลง	เป็นสมุนไพร / ทำฟืน
๔๔	ต้นรัง	ต้นทำแป้น	มีมาก	ใช้ทำแป้น / กิ่งทำฟืนเผาถ่าน
๔๕	ต้นจิก	ต้นทำเสา	มีมาก	ใช้ทำแป้นทำเสา / กิ่งทำฟืน
๔๖	ต้นกระยม	ต้นทำเสาหรือทำแป้น	มีน้อย	กิ่งใช้ทำฟืน / เผาถ่าน
๔๗	ต้นชาด	สมุนไพร	มีมาก	รากใช้รักษาอหิวา
๔๘	ต้นสะแบง	ต้นทำเสา	มีมาก	กิ่งนำมาเผาถ่าน
๔๙	ต้นลิ้นหรือสีดาป่า	สมุนไพร	มีน้อย	แก้พิษไข้
๕๐	ต้นล้าน			
๕๑	ต้นตานกกด	สมุนไพร	มีมาก	ยาประดงดูแลไตแข็งแรง
๕๒	ต้นพอก	กินผล / สมุนไพร	มีมาก	รากแก้หอบหืด
๕๓	ต้นหมากหูกหรือหมากสหลักดำ			
๕๔	ต้นสะเดา	กินยอดหรือดอก	มีมาก	ต้นทำแป้น / กิ่งทำฟืน
๕๕	ต้นหมากหัวแว้	ยอดกินได้	มีมาก	ยอดกินได้
๕๖	ต้นกอย	กินผล	มีมาก	นำมาทำขนมห่อข้าวต้มได้
๕๗	ต้นชาเปี๊ยะ	ไม้ใช้สอย	มีมาก	นำมาทำฟืน
๕๘	ต้นปี	กินผล	มีน้อย	กิ่งนำมาทำฟืน
๕๙	ต้นเกลือ	กินผลได้	มีมาก	ย้อมไหม / กินก็ได้
๖๐	ต้นโตไม่รู้ลมหรือคิงไฟนกขุ่ม	สมุนไพร	มีน้อย	ช้ำกับยาอื่นได้ดี
๖๑	ต้นสาบเสือหรือต้นแมนฮ้าง	สมุนไพร	มีมาก	เอาใบทำแผล / ชัดเลือดได้ดี
๖๒	ต้นคุณ	ไม้มงคล	มีมาก	เป็นไม้มงคล / แก่นกินกับหมาก
๖๓	ต้นข้าวตอกแตก	ไม้ใช้สอย	มีมาก	ยอกลกกินได้
๖๔	ต้นชูชี	สมุนไพร	มีน้อย	รากเป็นยาขับลม
๖๕	ต้นแต่โหลนหรือแต่หนาม	ต้นทำเป็นแป้น	มีมาก	กิ่งนำมาทำฟืน
๖๖	ต้นเค็ง	กินผล	มีมาก	กิ่งนำมาทำฟืน
๖๗	ต้นขี้เหล็กสาร	กินยอด	มีมาก	ต้นแก้โรคกระดูก
๖๘	ต้นหมากเหลียม	กินผล	มีมาก	ลำต้นนำมาเผาถ่าน
๖๙	ต้นค้านของ	กินยอด	มีปานกลาง	ยอดกินได้ / แก้วไอ
๗๐	ต้นส้มลม	กินใบ	มีมาก	เป็นยาแก้เจ็บคอ
๗๑	ต้นทางมืออยู่รอบป่าโคกหนองม่วง			

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	การใช้ประโยชน์ในพื้นที่	สถานภาพปัจจุบัน	รูปแบบการใช้ประโยชน์
๗๒	ต้นกอกกันหรือกอกป่า	กินราก	มีมาก	สามารถกินรากได้
๗๓	ต้นม่วงแมงวันหรือหัวแมงวัน	กินผลสุกมีรสหวาน	มีมาก	ทำเสารั่ว / กิ่งทำฟืนเผาถ่าน
๗๔	ต้นส้มกุ้ง	กินผล	มีมาก	ไม่กินผล
๗๕	ต้นเล็บเหยี่ยวหรือต้นเล็บแมว	กินผล	มีมาก	กินผล
๗๖	ต้นตะไคร้	สมุนไพร	มีมาก	เข้ากับยาอื่นได้
๗๗	ต้นโพธิ์	ต้นไม้มงคล	มีปานกลาง	เป็นไม้มงคล
๗๘	ต้นเหือกปลาหมูน้อย			
๗๙	เห็ดตะไค	ชนิดเป็นดอก	มีมาก	นึ่งหรือทำซूपแกงก็ได้
๘๐	เห็ดหน้าขาว	ชนิดเป็นดอก	มีมาก	นำมาทำแกงหรือซूप
๘๑	เห็ดหน้าแดง	ชนิดเป็นดอก	มีมาก	นำมาทำแกงหรือซूप
๘๒	เห็ดน้ำหมาก	ชนิดเป็นดอก	มีมาก	นำมาทำแกงหรือซूप
๘๓	เห็ดก่อ	ชนิดเป็นดอก	มีมาก	นำมาทำแกงหรือซूप
๘๔	เห็ดหน้ามุด	ชนิดเป็นดอก	มีมาก	นำมาทำแกงหรือซूप
๘๕	เห็ดหน้ามูมหน้าเมา	ชนิดเป็นดอก	มีมาก	นำมาทำแกงหรือซूप
๘๖	เห็ดปวก	ชนิดเป็นดอก	มีมาก	นำมาทำแกงหรือซूप
๘๗	เห็ดระโงก	ชนิดเป็นดอก	มีน้อย	นำมาทำแกงหรือซूप
๘๘	เห็ดข้าวจี	ชนิดเป็นดอก	มีมาก	นำมาทำแกงหรือซूप
๘๙	เห็ดใส่เดือน	ชนิดเป็นดอก	มีมาก	นำมาทำแกงหรือซूप
๙๐	ผักวาน	ผักกินยอด	มีปานกลาง	นำมาใส่แกงไข่มดแดง
๙๑	ผักกระเจียว	ผักกินดอก	มีปานกลาง	นำมาลวกกิน
๙๒	ผักสาบ	ผักกินยอด	มีมาก	นำมาลวกกิน
๙๓	ผักลิ้นแลน	ผักกินยอด	มีมาก	นำมาลวกกิน
๙๔	ต้นขี้เหิน			
สัตว์ที่พบในพื้นที่				
๑	แมงกิ้งก่า	นำมาทำอาหาร	มีมาก	นำมาคั่วกิน
๒	แมงเงา	นำมาทำอาหาร	มีมาก	นำมาหมก / ทอด
๓	แย้	นำมาทำอาหาร	มีมาก	นำมาทำลาบ / ทอด ปิ้ง
๔	อึ่ง	นำมาทำอาหาร	มีมาก	นำมาแกง / ต้ม
๕	ต่อ	นำมาทำอาหาร	มีปานกลาง	นำมาทำแกง
๖	ผึ้ง	นำมาทำอาหาร	มีมาก	นำมาทำเป็นยา
๗	แมงกิ้งโปม	นำมาทำอาหาร	มีมาก	นำมาทอด / คั่ว
๘	กะปอม	นำมาทำอาหาร	มีมาก	นำมาทำลาบ / ทอด
๙	หนู	นำมาทำอาหาร	มีมาก	นำมาหมก ปิ้ง ทอด ย่าง
๑๐	งู		มีปานกลาง	หลายชนิด
๑๑	จอนฟอน	นำมาทำอาหาร	มีมาก	นำมาหมกกิน

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	การใช้ประโยชน์ในพื้นที่	สถานภาพปัจจุบัน	รูปแบบการใช้ประโยชน์
๑๒	ไผ่ผดแดง	นำมาทำอาหาร	มีมาก	นำมาทำแกง / ยำ
๑๓	ตึกแตน	นำมาทำอาหาร	มีน้อย	นำมาทอดกิน

ใช้วิธีการเดิมสำรวจ .ในป่า โดยใช้ความจำพันธุ์พืชที่เรียนรู้มาจากชีวิตประจำวัน และใช้คู่มือประกอบ

๔.๒.๒ วิธีชุมชนกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าป่าโคกหนองม่วง

ป่าหนองม่วงอยู่ห่างจากหมู่บ้านหนองร้านหญ้า ประมาณ ๕๐๐ เมตร และชุมชนป่าโคกหนองม่วง (ชอย ๔) ที่อาศัยในป่าดงนั้นวิถีการใช้ประโยชน์จึงมีหลากหลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) การใช้เพื่อเป็นเส้นทางสัญจร ดังนั้นป่าจึงถือเป็นเส้นทางประวัติศาสตร์

ชุมชนบ้านหนองร้านหญ้าบางส่วนอพยพมาจากโคราช อีกส่วนหนึ่งเป็นชาวบ้านที่แยกตัวออกมาจากบ้านเก็ง เนื่องจากมีที่ทำกินอยู่บริเวณทุ่งหนองแห่งหนึ่งที่ชาวไร่ใช้เป็นที่พักเวลาเลี้ยงสัตว์ โดยช่วงเวลาวางจะมีการเกี่ยวหญ้าคาเผาไฟ (มัด) แล้วทำเป็น ฮ้าน (ร้าน) ตาก จึงเรียกบริเวณดังกล่าวว่าหนองฮ้านหญ้า เมื่อชาวบ้านอยู่อาศัยต่อเนื่องจึงตั้งเป็นหมู่บ้านว่า บ้านหนองฮ้านหญ้า และทางราชการมาปรับเป็นบ้านหนองร้านหญ้า

ด้วยความเป็นลูกหลานบ้านเก็งเป็นส่วนมาก ชาวบ้านจึงมีการเดินทางสัญจรไปมาหาสู่ครอบครัว พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง เป็นประจำ โดยเฉพาะงานบุญประจำปี ลูกหลานจะไปอนค่างคืนบ้านญาติเพื่อเตรียมงานบุญ เช่น ปิบขนมเส้น เตรียมวัตถุดิบในการผลิตอาหาร สมัยโบราณจะเก็บผักอีลอก เก็บอึ่ง เพื่อเป็นอาหารรับญาติพี่น้อง การเดินทางป่าหนองม่วงไป ดังนั้นป่าหนองม่วงจึงมีเส้นทางผ่ากลางป่า เพื่อย่นระยะทางในการสัญจร

ในเส้นทางเข้าป่าเองฝั่งซ้ายมือจะเป็นทางเข้าไปป่าช้า ถัดเข้าไปจะเป็นหนองม่วง ขวามือจะเป็นฝั่งที่เก็บหาของป่า ส่วนตรงไปจะเป็นเส้นทางไปสู่บ้านเก็ง ก่อนเข้าป่าจะมีเส้นทางเป็น ๓ แยก แยกตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเส้นทางไปป่าช้าเด็ก โดยจะใช้วิธีฝั่ง ตรงไปจะเป็นเส้นทางไปบ้านเก็ง ย้อนกลับเป็นเส้นทางหนองร้านหญ้า พอเดินเข้าไปถึงป่า ฝั่งซ้ายมือจะเป็นทางเข้าไปป่าช้า ถัดเข้าไปจะเป็นหนองม่วง ขวามือจะเป็นฝั่งที่เก็บหาของป่า ส่วนตรงไปจะเป็นเส้นทางไปสู่บ้านเก็ง เส้นทางประวัติศาสตร์นอกจากจะเป็นเส้นทางสัญจรระหว่างสองชุมชนแล้ว ยังเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าระหว่างอำเภอ ทั้งจากอำเภอบ้านแฮดไปถึงอำเภอชนบท จากอำเภอชนบทไปอำเภอบ้านไผ่ และไปอำเภอบ้านแฮด โดยสมัยก่อนจะใช้เกวียนเป็นพาหนะในการขนส่ง การเลือกเส้นทางนี้เนื่องจากเป็นร่องที่เกิดจากธรรมชาติ สามารถสัญจรได้ หากไปเส้นทางอื่นจะรก และมีลำห้วยลึกไม่สามารถข้ามไปได้ เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีการทำสะพานเช่นปัจจุบัน อีกทั้งคนก็สัญจรด้วยการเดินเท้า หรือเกวียน ไม่มีรถเหมือนปัจจุบัน

ปัจจุบันเส้นทางนี้เลิกใช้แล้ว เนื่องจากมีการตัดเส้นทางเดินใหม่ คือ ทางจากหนองร้านหญ้ามาชอย ๔ และเส้นทางจากบ้านเก็งมาวัดพระเจ้าใหญ่ผือบัง เมื่อห่างเหินการใช้จึงทำให้ต้นไม้ขึ้นคลุมถนน แต่ในป่าก็ยังคงมีร่องรอยถนนให้เห็น จึงใช้เป็นเพียงจุดสังเกตเพื่อจับทิศทางในการเดินป่าหากมีการหลงทาง

ภาพที่ ๗ ภาพจำลองตัวอย่างวิธีการเดินทางผ่านป่าโคกหนองม่วงใน

- ๒) ใช้เพื่อการเก็บหาผลผลิต หรือที่เรียกว่าหาอยู่หากิน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันชุมชนยังคงมีการเก็บหาผลผลิตจากป่า ซึ่งในวิถีชีวิตมีการเก็บหาที่หลากหลายพอสรุปได้ดังนี้
- เก็บผักต่าง ๆ ประกอบด้วย ..ผักหวาน ผักชีช้าง(สาวน้อยร้อยผ้า) ผักเชียง ผักติ้ว ผักสาบ ดอกกะเจียว หน่อเพ็ก ผักอีลอก ผักลิ้นแล่นผักตบหมูป ดอกเชียง ผักเจ้าชู (ผักกาดย่า) เครือหมาน้อย ต้นอีทก หน่อไม้ หน่อเพ็ก
 - ต่อจากนั้นจะเริ่มเก็บเห็ด ประกอบด้วย เห็ดเพ็ก เห็ดเผาะ เห็ดตะไคร เห็ดละโงก เห็ดปลวก(เห็ดโคน) เห็ดหน้าขาว เห็ดหน้าแดง เห็ดเผาะ เห็ดหน้ามูมหน้าเมา เห็ดก้นครก เห็ดขี้ไก่เดียน เห็ดมันปู เห็นท่าฟานสามารถหาได้ช่วงหลังปลายเมษายน ขึ้นอยู่กับสภาพฝนฟ้าอากาศ ปีนี้เห็ดออกช้าเพราะฝนไม่ดี ทุกปีหลังเมษายน มีฝนเห็ดก็ออกแล้ว

- จับสัตว์ แยก ปอม กระบอก นก งูเหลือม อีเห็น อีง กบ แมงเงา(แมงป่องอยู่ในรู) กิโนน ตักแตน จิโปม จิ้งหรีด เขียด จอนฟอน หนู กระบอก-กระแต

การหาของป่าส่วนใหญ่เก็บแค่พอหากิน มีบางชนิดที่หาไปขาย เช่น เห็ดเผาะ เห็ด เห็ดที่ราคาดีคือ เห็ดระโงก รองมาเห็ดตะไคร้ (กก.ละสองร้อย) เห็ดปลวก เห็ดโคน(กก.ละสามร้อย) เห็ดรวม(เห็ดหน้าขาว) เห็ดมันปู และเห็ดปลวกขี้หมา

จากการบอกเล่าของทมิวจัยที่มาจากชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔) เล่าว่า ชุมชนมีการเก็บหาของป่าประจำโดยเฉพาะเห็ด คนที่เก็บประจำประกอบด้วย นางจรัสเป็นเซียนเก็บเห็ด เก็บได้มากที่สุด ๒๐๐-๓๐๐ บาท เห็ดเหลือจากแลกข้าวได้แล้วจึงจะเอาไปขาย ชุมชนที่เอาเห็ดไปแลก ประกอบด้วย บ้านคู่ โนนชา และหนองร้านหญ้า เด็กในชุมชนลวนหาของป่าเก่ง เช่น กุ้งนาง (ป.๕) เบิ้ล (ป.๕) เต่า (เรียนจบ ป.หกแล้วตอนนี้อักรเรียนกัม.สาม) และโอไม (ป.๒) (ข้อมูลของเด็กเหล่านี้ให้ติดต่อแม่อ้อยและแดง หากเก็บข้อมูลกับเด็กควรมาในช่วงเสาร์อาทิตย์) ส่วนใหญ่เด็กในหมู่บ้านจะเรียนอยู่ รร. บ้านหนองร้านหญ้า มีเด็กกุ้งนางป.๕ ที่ย้ายไปเรียนที่รร.ยิ่งยงอุทิศ และปัจจุบันมีเด็กวัย ๖ ขวบ ด.ช.อาร์ท ที่มีการเก็บหาของป่าประจำ เพื่อสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวที่ยากจน เนื่องจากแม่เสียชีวิตตั้งแต่ตอน ๕ ขวบ วันหยุดอาร์ทจะเข้าเก็บหาของป่ากับตา แต่ถ้าวันไม่หยุดมีเห็ดมากอาร์ทเลือกที่จะไม่ไปโรงเรียน เพราะรีบที่จะไปเก็บเห็ด เป็นชั่วโมงทองที่จะสร้างรายได้ให้อาร์ทเห็ดที่ได้ส่วนมากจะขายเอาเงินเข้าครอบครัว นอกจากเก็บเห็ดชาวบ้านบอกว่า อาร์ทจะไปรับจ้างดำนา หาของป่าอย่างอื่น เช่น แยก ปอม ก่นอ ก่นแมงเงา

- ๓) เก็บเพื่อผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ ซึ่งในอดีตชาวบ้านจะเข้าไปเก็บผลผลิตในป่าเพื่อผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน รวมถึงการก่อสร้างที่อยู่อาศัย เช่น ทำไถ ทำคลาด ทำด้ามจอบ ด้ามเสียม ด้ามมีด ไม้ฟัน ฯลฯ ดังตัวอย่างจากคำบอกเล่าของชาวบ้านดังนี้ ไข่มและเครือไม้ **ทำรองเท้า**สมัยโบราณ จะมีการไปถากกบักแดง (ต้นแดง) เพื่อมาทำรองเท้า แต่ละคนจะมีรองเท้าที่เหมาะสมกับตนเอง และมีคู่เดียวในโลก วิธีการคนที่ จะทำรองเท้าจะใช้เท้าทาบบนแผ่นไม้ ที่เตรียมไว้ แล้วตัดรอบ ๆ ตามขนาดของเท้า (เป็นเหตุให้มีคู่เดียวในโลก) จากนั้นไข่มแหลมเจาะด้านบนหนึ่งรู และด้านล่างอีกหนึ่งรู (ตามภาพที่ ๕) จากนั้นใช้เครือไม้ร้อยใส่รู เชือกผูกและทำลิ้มใส่ด้านล่าง ซึ่งเครือไม้จะขาดและต้องเปลี่ยนทุกวัน ระยะต่อมามีการพัฒนาส่งเสริมปลูกพืชเศรษฐกิจ (ปอเทือง) ชาวบ้านเริ่มฝันเชือก (ทำเชือกป่านจากต้นปอ) ต่อมาก็เริ่มมีรองเท้าขาย (ตราดาวเทียม) แม่แดงเดือน ชันขาว (อายุ...) เล่าต่อว่าในช่วงนั้นมีคนน้อยมากที่จะมีรองเท้าดาวเทียมใส่ สมัยแม่เดือนยังเป็นเด็กไม่เคยมีรองเท้า แม่อยากใส่รองเท้ามาก เพราะเกิดมาไม่เคยใส่รองเท้าเลย เวลาไปเลี้ยงวัวควาย สมัยนั้นจะไปเลี้ยงกันเป็นฝูง และจะพักรวมกันตามร่มไม้หรือเถียงนา เวลาวัวควายหนีเจ้าของรองเท้าบอกให้ไปไล่ควายทั้งฝูง แม่กะแล่นไล่ตาย (วิ่งอย่างไม่คิดชีวิต) บ่ออู้อยู่อยู่ล้า (ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย) นึกถึงตอนนี้แล้วกะเหลือโดนเจ้าของ สมัยนั้นอึดอยากคัก (สงสารตัวเอง สมัยนั้นลำบากมาก) แล่นไล่ควายเป็นฝูงเบ็ดมือเบ็ดเวน (วิ่งไล่ควายทั้งวัน) ย่อนอยากใส่เก็บ (เพราะอยากใส่รองเท้า) หรือแม้แต่สายสร้อยกะบ่อเคยมีใส่ เวลาอยากใส่กะเอาเครือหางหนูมาเอ็ดเอา

ไม้ห้ามใช้ไม้ไผ่บ้าน ๒ ลำ ห้ามข้างละ ๓-๔ คน ให้เอาเท้าศพไปก่อนห้ามพักกลางทาง ห้ามเปลี่ยนบำ ห้ามข้ามนา ข้ามสวน ที่ทำดังนี้ด้วยถือว่าเป็นของคະລຳ วันที่เอาผีลงเรือน ชาวบ้านจะเอาไม้ไผ่ห้ามโรงศพ ด้วยความเชื่อ ชาวบ้านจะห้ามผีลงเรือนต้องเอาขาลงเรือนก่อน ไม่ให้เอาหัวลงก่อน เพราะเชื่อว่าถ้าเอาหัวลงก่อน ผีจะไม่ได้ลงเรือน (เหมือนศพพ่อน้อย) ที่ญาติไม่ได้ทำเครื่องหมายไว้ ว่าทางไหนทางเท้าหรือทางหัวจึงได้เอาทางหัวลงเรือนการห้ามศพออกจากเรือนแล้ว ถ้าเกิดสิ่งของที่ต้องใช้ในงานศพ ห้ามกลับเข้าบ้านเพื่อไปเอา หรือถ้ากลับไปแล้วคนที่เข้าไปห้ามออกมา ต้องให้คนอื่นออกมาแทน เพราะถือว่าไม่ดี

และการเผาศพในสมัยเก่า ใช้ต้นกล้วยเพื่อทับศพไว้ หรือไม้แก่นสองท่อนยาวท่อนละ ๒ วาเศษใช้สำหรับ บังคับมิให้โลงตกลงจากกองฟอน หรือที่เรียกว่าไม้ข่มเหง การเอาไม้ข่มเหงไว้เช่นนี้ ถือว่าเป็นการสอนคนว่าคนเรานั้น ไม่ว่าจะชั่วดีมีเงินใหญ่เล็กเพียงไหนก็ต้องมีผู้ปกครองคอย ควบคุมดูแลว่ากล่าวตักเตือนอยู่ตลอดพอกิตเล้าว่า เมื่อห้ามศพออกจากบ้านมีการหว่านข้าวสารไปตลอดทาง เวลาห้ามศพไปได้ไม่หนักเพื่อหว่านขอทาง ให้ผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว และวิญญาณผู้ตอยากได้เก็บกิน เพื่อเป็นกุศลผลบุญต่อไป

เมื่อเผาศพครบ ๓ วัน แล้วเชิญญาติพี่น้องและนิมนต์พระสงฆ์ไปทำพิธีเก็บกระดูก จัดอาหารไป ๑ ที่ เมื่อถึงป่าช้าหลุมเผาศพแล้วนำอาหารไปเลี้ยงผี บอกเล่าว่าพรุ่งนี้ไปกินข้าวแจกลูกหลานเขาจะทำบุญแจกข้าว พอบอกเล่า แล้วก็กองกระดูกให้เป็นรูปคนนอนหงาย สมมติว่าตาย หันหัวไปทางทิศตะวันตกแล้วนิมนต์พระมาบังสุกุล พอเสร็จแล้วลบรูปหุ่นนั้นเสีย ทำรูปหุ่นใหม่หันหัวไปทางทิศตะวันออก สมมติว่าเกิดใหม่ เอากระดูกใส่ในหม้อวาง ไว้ตรงกลางรูปหุ่น แล้วนิมนต์พระสงฆ์บังสุกุลเป็น แล้วเชิญเจ้าถ่านที่เหลืลงไปในหลุมฝังไว้

บ้านโนนข่า เมื่อก่อนมีการใช้เส้นทางเพื่อเดินทางไปป่าช้าโคกหนองม่วง จะใช้เส้นทางป่าน้ำมันเรื่องนินดิน ตามข้างทางมาถึงตรงโค้งบ้านพักคนงานในปัจจุบันโดยเมื่อก่อนจะเป็นเส้นทางเพื่อลัดเลาะเข้าป่าช้าได้

บ้านหนองร้านหญ้า เมื่อก่อนจะใช้เส้นทางตรงทิศตะวันออกของ ดอนปู่ตา เป็นเส้นทางเพื่อไปมาหาสู่กันของ บ้านหนองร้านหญ้า กับบ้านเก็ง ปัจจุบันได้เลิกใช้เส้นทางเนื่องจากโดนผีหลอกบ่อย เชื่อว่าเป็นวิญญาณของผู้ชายที่รัก ไม่สมปอง ได้มีการฆ่าตัวตายทั้งคู่ แต่ฝ่ายหญิงไม่ตายญาติได้เอาศพมาเผาแถวๆ ไซนดั่งกล่าว และวิญญาณได้มาหลอก ผู้ใช้เส้นทางเป็นประจำทั้ง กลางวัน/กลางคืนแล้วได้เปลี่ยนมาใช้เส้นทาง ทางทิศเหนือของโคกป่าหนองม่วงที่ใช้ในปัจจุบัน

ต่อมาบ้านโนนข่าได้มีการสร้างวัดขึ้น และเริ่มมีการเผาศพภายในวัด ต่อมาเริ่มไม่ได้นำศพไปเผาที่โคกผิป่าช้า เป็นเวลานาน และเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๓ ได้มีการล้างโคกผิป่าช้าเป็นครั้งแรก พ.ศ.๒๕๓๔ ได้มีการล้างโคกผิป่าช้า ครั้งที่ ๒ และบ้านหนองร้านหญ้าได้ย้ายไปเผาศพที่วัดพระเจ้าใหญ่ผือบัง และชุมชนซอย ๔ ได้มีการย้ายป่าช้าไปหลังวันโกศลธรรมรังษี

๔.๒.๓ มูลค่าของการใช้ประโยชน์จากป่าหนองม่วง

ในการเก็บหาผลผลิตจากป่าตามที่กล่าวมาทางคณะได้เก็บข้อมูลเพื่อประเมินมูลค่าการเก็บหาในรอบ ๑ ปี พบว่าพื้นที่ป่าหนองม่วงแห่งนี้ ถึงจำนวนพื้นที่จะไม่มากนัก แต่สามารถสร้างรายได้ให้ชุมชน และคนจนให้มีรายได้ในการดำรงชีพทั้งคนในชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า และชุมชนซอย ๔ คนนอกชุมชน เช่น บ้านเก็ง บ้านหนองนางขวัญ บ้านโนนข่า ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบ้านไผ่ ชุมชนจาก อำเภอโนนศิลา ฯลฯ ดังตัวอย่างนักวิจัยที่มีการเก็บหาเห็ด

จากป่าโคกหนองม่วง เพื่อขายพบว่าในรอบปีที่ผ่านมา จากการจดสถิติ (นายสมชาติ ธาตุดี) พบว่าสามารถขายเห็ดได้ประมาณ ๓๐,๐๐๐ กว่าบาท ซึ่งนับเป็นรายได้ที่สูงพอสมควรหากคิดเป็นกำไรที่ไม่ได้ลงทุนในการผลิต ลงเพียงแรงงานในการเก็บหา และจากการศึกษาพบชาวบ้านที่เก็บหาเห็ดในรอบหนึ่งปีพอสรุปได้ดังนี้

การบริหารจัดการป่าจากอดีตถึงปัจจุบัน

จากการศึกษา พบว่าถ้าหากมองเรื่องการบริหารจัดการป่าในอดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จากการบอกเล่าของชาวบ้านเมื่อคราวประชุมกลุ่มย่อยของกลุ่มผู้อาวุโส บ้านหนองร้านหญ้า ณ วัดพระเจ้าใหญ่ผือบัง และจากการศึกษาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงป่าของโครงการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าสาธารณะในเขตใกล้เมืองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีป่าโคกหนองม่วง ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านมามีการรวบรวมและเรียบเรียงได้ดังนี้

- **ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ก่อนปี ๒๕๑๖** เดิมพื้นที่บ้านหนองร้านหญ้าง่อนมาตั้งหมู่บ้านจะเป็นพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์มีป่ามากมาย รวมถึงสัตว์ป่าด้วย เช่น เก้ง กวาง ลิง ช้าง บ่าง ชะนี (พบหลักฐานที่ครอบครัวของผู้วิจัยเก็บไว้) ชาวบ้านจึงมาตั้งหมู่บ้าน ตอนนั้นมีต้นไม้ใหญ่จำนวนมาก เวลาจะสร้างบ้านก็จะไปหาตัดไม้ในพื้นที่ป่า ต่อมาเมื่อรัฐบาลมีการสัมปทานป่าไม้ จึงมีการตัดต้นไม้ใหญ่ ต้นที่สวยงามไปจนหมด เหลือต้นไม้ที่ไม่สวยหรือมีโพรง เช่น ต้นจิกที่อยู่ทางทิศตะวันออกป่า จึงมีไม้ใหญ่หลงเหลืออยู่ต้นเดียวในป่าที่หลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน

ต่อมาเมื่อหมู่บ้านมาปักหลักสร้างหมู่บ้านมีการแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่ ทำนา และกันพื้นที่ป่าไว้เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน คือป่าโคกหนองม่วง และป่าหนองไผ่ล้อม โดยใช้พื้นที่ป่าโคกหนองม่วงในการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อทำป่าช้านอกจากป่าช้า ชุมชนจะใช้เพื่อเป็นทางสัญจรระหว่างบ้านหนองร้านหญ้าไปบ้านแก้ง และบ้านอื่น ๆ หรือจาก อำเภอนบพ ไปอำเภอบ้านไผ่ ไปอำเภอบ้านแฮด โดยใช้ทางเกวียนผ่านกลางป่าเป็นเส้นทางค้าขาย

ต่อมาไม้ในป่าถูกใช้จำนวนมากขึ้น ปาลดลง ไม้พินหายากขึ้น ชาวบ้านจึงเลิกเผาผลในป่า โดยย้ายไปเผาผลที่วัดพระเจ้าใหญ่ผือบัง

ผู้มีอำนาจ และบทบาทในการบริหารจัดการ ผู้นำชุมชน หรือผู้อาวุโสมีอำนาจต่อการตัดสินใจของชุมชน ซึ่งการเลือกผู้นำจะเป็นการเลือกโดยชุมชนเห็นว่าเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ ซึ่งชุมชนเล่าให้ฟังว่า **“สมัยก่อนผู้นำพาว่าจั่งได้กะเอจั่งสั้น บอคือขุม่อนี้ ผู้นำบ่ออยู่เรื่อง แล้วกะบ่ออยู่ความเก่าความหลัง”**

- **ยุคที่สอง เป็นยุคบุกเบิกแผ้วถางป่า (๒๕๑๖-๒๕๒๓)** มีคนร่วมบุกเบิก ๓ คน จากคำบอกเล่าของนายมงคล มีศิลป์ ชาวโคราช มาทำงานที่ฟาร์มหมู ตนมาแผ้วถางตามคำแนะนำของกำนันตำบลบ้านไผ่(นายคำพันธ์) ตอนนั้นอายุ ๑๘ ปี ถางได้ประมาณ ๓ ไร่ แต่ไม่ได้อยู่เนื่องจากแต่งงานกับสาวชาวบ้านหนองร้านหญ้า จึงย้ายมาอยู่หนองร้านหญ้า จึงขายที่ให้เจ็กยงสะ อีกคนคือ พ่อไทย์ง ไม่อยู่ต่อเหมือนกัน ขายที่ต่อให้ชาวบ้านที่เข้ามาอยู่ใหม่ และมีพ่อสาแม่คำอีกครอบครัวที่มาบุกเบิกพร้อมกัน แต่พ่อสาได้อยู่ต่อจนถึงปัจจุบัน และขยายลูกหลานอีกหลายคน หลังจากนั้นก็มีคนชักชวนลูกหลาน หรือคนรู้จักมาอยู่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และมีการแผ้วถางที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จำนวนไม่มากพอได้อยู่อาศัย แต่ในป่าเองก็มีการตัดไม้เพื่อใช้สอยจำนวนมาก เช่น ทำฟืน ทำไม้ใช้สอย ทำให้ต้นไม้ใหญ่หายไปเหลือเพียงไม้ขนาดเล็ก จากคำบอกเล่าชี้ให้เห็นว่ายุคนี้**ผู้นำยังคงมีอำนาจในการตัดสินใจหรือชี้นำชุมชนอยู่**

- **ยุคปิดป่า ปี ๒๕๒๔** จากสถานการณ์ข้างต้นผู้นำหมู่บ้านเห็นว่าต้นไม้ในป่าเริ่มลดน้อยลง พื้นที่ป่าเริ่มมีการจับจอง ผู้นำจึงได้สำรวจ และออกเอกสาร นสล. กันเป็นที่สาธารณะเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงจึงไม่ถางป่าเพิ่มเนื่องจากรู้ว่าเป็นของหลวง สอบถามชุมชนว่ากระบวนการอย่างไร ชุมชนส่วนมากไม่รู้เรื่อง แต่อดีตผู้นำคือประธานป่า (พ่อวรรณ ชันขวา) ในยุคนั้นเคยเป็นผู้นำแล้วว่า ตอนนั้นตนเป็นเรื่องของผู้นำ และทางที่จะมีคำสั่งหรือดำเนินการ ดังนั้นยุคนี้นายผู้นำก็ยังคงมีอำนาจต่อการบริหารจัดการป่า

- **ยุคการพัฒนา ปี ๒๕๓๒-๒๕๔๒** เริ่มมีนโยบายการพัฒนาเข้ามา นำโดยนักการเมือง ปี ๒๕๓๒ .เริ่มทำสนามกีฬา มีการขุดต้นไม้ออกจำนวนมาก รวมถึงวางคัน ทำแนวถนนรอบสนามกีฬา แต่เกิดข้อขัดข้องจึงยกเลิกไป และเสนอให้ใช้พื้นที่สร้างวิทยาลัยการอาชีพ แต่พื้นที่ไม่เหมาะสมเนื่องจากอยู่ใกล้ฟาร์มหมู จำนวนมาก ปี ๒๕๓๒ เป็นยุค อบต.เริ่มมีบทบาท จึงมีนโยบายตัดถนนผ่านป่าเพื่ออำนวยความสะดวกให้ชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔) ในการสัญจรไปบ้านหนองร้านหญ้า เนื่องจากเด็ก ๆ ต้องไปเข้าโรงเรียน และชาวบ้านก็ต้องทำกิจกรรมเนื่องจากขึ้นการปกครองต่อบ้านหนองร้านหญ้า ยุคนี้ทำให้ชาวบ้านหนองร้านหญ้าบุกรุกที่จนถึงแนวถนนเพื่อใช้เป็นพื้นที่ทำกิน ส่วนซอย ๔ ก็ขยายครอบคลุมตามเส้นทางจนไปบรรจบกับที่ชาวบ้านหนองร้านหญ้าบุกรุก

เป็นยุคที่พูดถึงเรื่องการกระจายอำนาจ เริ่มมี อบต. ที่มาลดความอำนาจกับผู้นำชุมชน อบต.เริ่มเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากร เช่น การทำถนน การทำแนวเขต การอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่า

- **ยุค ๒๕๕๕ มีนโยบายแปลงทรัพยากรเป็นทุน** โดยสำนักงานที่ดินมีหนังสือ ถึง อบต. ในการจัดสรรที่ดินทำกินให้ชาวบ้าน จำนวนไม่เกิน ๑๕ ไร่ต่อครอบครัว ประกอบกับ พอช. ได้มีนโยบายขยายบ้านมั่นคง แยกบ้านมั่นคงจากชุมชนริมทางรถไฟได้เสนอโครงการบ้านมั่นคงลงมาในพื้นที่ ทำให้ผู้ที่รู้นโยบายเกี่ยวกับการทำโครงการบ้านมั่นคง และมีความคาดหวังว่าจะจะมีสิทธิในพื้นที่จึงมีการเข้ามาซื้อพื้นที่เพื่อรองรับโครงการ เพราะพื้นที่ดังกล่าวใกล้เมือง ราคาสูง และยังคงอุดมสมบูรณ์ คนที่มาซื้อต่อหลายคนไม่ใช่คนจนที่ขาดแคลนที่อยู่อาศัย ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ซอย ๔ บางคนเห็นว่าขายที่ได้ราคาดี และอาจจะจะมีสิทธิในที่ดิน จึงมีการแผ้วถางที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อขาย และขยายพื้นที่ของครอบครัว บางคนเริ่มมาปลูกบ้านราคาหลายแสน บางคนซื้อไว้ก่อนเพื่อเตรียมปลูกสร้าง ทั้งที่มีบ้านหลักอยู่แล้ว ทำให้มีชุมชนจำนวนมากได้บุกรุกที่ดินเพิ่มขึ้นรวมทั้งหมด ๘๓ ครอบครัวที่เข้าโครงการบ้านมั่นคง (รายละเอียดตามตารางที่ ๒) ดังนั้นนโยบายบ้านมั่นคงทำให้ชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔) มีจำนวนเพิ่มขึ้น และมีแนวคิดที่แตกต่าง จากการวิเคราะห์ทางทฤษฎีได้แบ่งได้เป็น ๔ กลุ่มดังนี้

๑. ที่ดินมีเอกสารสิทธิ จำนวน ๔ ครอบครัว
๒. ชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔) ที่อยู่มากดั้งเดิมและออกลูกหลาน และเข้าบ้านมั่นคง จำนวน ๒๖ ครอบครัว
๓. ชุมชนซอย ๔ เดิมที่อยู่มากดั้งเดิมและออกลูกหลาน แต่ไม่เข้าบ้านมั่นคง ๒๕ ครอบครัว
๔. เป็นบุคคลภายนอกมาทำไร่ และซื้อที่ดินไว้เพื่ออนาคต จำนวน ๒๙ ครอบครัว ซึ่งกลุ่มนี้จะมีผู้นำ เช่น อบต. และบุคคลที่มีความรู้และมองเห็นช่องทางจับจองผลประโยชน์ในอนาคต

- **ยุคการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่า** จากนโยบายการจัดสรรที่ดินที่กล่าวมา ได้เกิดการเห็นต่าง ทั้งจากชุมชนโคกหนองม่วง (ซอย ๔) เอง และชาวบ้านหนองร้านหญ้า เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องเนื่องจากมีคนภายนอกมาจับจองเพราะเห็นผลประโยชน์ ในที่ดิน และผลประโยชน์ทางการเมือง จึงนำเรื่องดังกล่าวมาแจ้งผู้ใหญ่บ้าน คือ นายสาธิต เวียงภักดีในยุคนั้น โดยผู้ใหญ่บ้านปรึกษาผู้นำ และได้มีการจัดเวทีประชุมปรึกษาหารือ เพื่อหาทางออกร่วมกับ

ชาวบ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๕ ณ ศาลาประชาคมบ้านหนองร้านหญ้า ผลจากที่ประชุมเสนอให้มีการจัดตั้งเป็นป่าชุมชน และมีการคัดเลือกกรรมการ โดยมีนายเพชร เมืองวงษ์ เป็นประธาน

๔.๔ ปัจจัย เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะ (บทบาทขององค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กฎหมายระเบียบข้อบังคับ)

จากกรอบการศึกษาที่ถามว่าปัจจัย เงื่อนไข ที่ส่งผลต่อการจัดการป่าโคกหนองม่วง เป็นอย่างไรบ้าง ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่าปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการบริหารจัดการพื้นที่ป่าโคกหนองม่วงพอสรุปได้ดังนี้

- **องค์กรชุมชน** หรือการรวมตัวกันของชุมชนเพื่อทำกิจกรรม ดำเนินการ เพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ป่า ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการพื้นที่ เนื่องจากการรวมกลุ่ม หรือรวมตัวเป็นองค์กรจะมีน้ำหนักเชื่อถือ เพราะมีหลายคนร่วมกัน และที่สำคัญมีกลไกการบริหารที่ชัดเจน เช่น มีประธาน มีกรรมการ มีกฎระเบียบกลุ่ม มีการตัดสินใจร่วมกัน ดังนั้นการที่กลุ่มมีข้อเสนอ หรือมีแนวทางในการบริหารจัดการป่า ถ้ากลุ่มมีความชัดเจน และสมาชิกมีจำนวนมากพอ จะช่วยสร้างพลังของการเปลี่ยนแปลงได้ดี และที่สำคัญที่สุดคือ การสร้างเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน ความสามัคคีของกลุ่ม จะช่วยให้กลุ่มมีพลังมากขึ้น และสร้างอำนาจต่อรองได้มากขึ้น

- **ชาวบ้าน** ผู้ที่มีส่วนได้เสีย จากกระบวนการศึกษาที่ผ่านมา ถ้าผู้มีส่วนได้เสียไม่เข้าใจหรือไม่เห็นด้วย จะนำไปสู่ความขัดแย้ง และไม่สามารถจัดการพื้นที่ได้ ดังนั้นสำคัญคือ กลุ่มต้องอดทนในการสร้างความเข้าใจให้ชาวบ้าน และที่สำคัญ ถ้าจะให้ชาวบ้านเข้าใจและยอมรับกระบวนการจัดการต้องให้ชาวบ้านเข้าไปร่วมรับรู้ข้อมูลข้อเท็จจริงร่วมกัน และที่สำคัญชาวบ้านต้องเห็นผลประโยชน์ของป่าที่จะได้รับร่วมกัน ซึ่งนอกจากประโยชน์ที่ได้รับโดยตรงจากป่า เช่น การเก็บหาแล้ว ป่ายังก่อให้เกิดผลประโยชน์อีกทาง คือ ช่วยลดปัญหาการลักขโมย เนื่องจากในชุมชน จะมีกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบาง เช่น ไม่มีความรู้ ดิทยาเสพติด ความบกพร่องทางกายและใจ ไม่สามารถทำงานตามแบบคนส่วนใหญ่

- **ผู้นำชุมชน** ผู้นำชุมชน มีการนำเสนอข้อมูลที่บิดเบือน ไม่เป็นความจริง จะทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการจัดการป่าสาธารณะมาก เพราะ ผู้นำมีต้นทุนในมือที่จะสื่อสารมากกว่ากลุ่ม เช่น สื่อ(เสียงตามสาย) ในมือ แต่ถ้ากลุ่มสามารถทำให้ชาวบ้านที่มีส่วนได้เสีย เชื่อถือ หรือเห็นตามก็อาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของผู้นำได้

- **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)** ในพื้นที่ป่าโคกหนองม่วงอยู่ในความดูแลของ อบต.หัวหนอง ซึ่งมีบทบาทตามกฎหมาย ในการดูแลรักษา แต่ถึงจะมีกฎหมายในมืออย่างไรก็ตาม หากมีปัญหาของคนในชุมชน อบต.ก็อาจจะไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ได้ หรือการดำเนินการเป็นไปด้วยความยากลำบาก

- **หน่วยงานราชการ** ในฐานะผู้ถือกฎหมาย ประกอบด้วย นายอำเภอบ้านไผ่ ผู้ว่าราชการจังหวัด จนถึงกระทรวงมหาดไทย มีบทบาทตามกฎหมายในการดูแลรักษาที่สาธารณะ แต่ไม่มีอำนาจในการอนุญาตในการใช้ประโยชน์พื้นที่ เป็นเพียงผู้เสนอเรื่องเพื่อขออนุญาต

- สถาบันการศึกษา วัด โรงเรียน มหาวิทยาลัย ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือ เนื่องจากพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง เป็นพื้นที่ ๆ มีการใช้ประโยชน์ของคนหลากหลายกลุ่ม จึงมีปัญหาในความเห็นที่แตกต่างกัน วัด หรือสถาบันการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะ หรือสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การจัดการพื้นที่ร่วมกัน

๔.๕ การฟื้นฟูระบบนิเวศพื้นที่ป่าสาธารณะโคกหนองม่วง

จากกรอบการศึกษาที่มีคำถาม การฟื้นฟูระบบนิเวศพื้นที่ป่าสาธารณะโคกหนองม่วงแบบมีส่วนร่วมควรเป็นอย่างไร บทบาทขององค์กรชุมชนและภาคีควรเป็นอย่างไร ผลที่ได้จากกระบวนการศึกษาที่วิจัย ตั้งแต่ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ไปเรียนรู้ภายนอก ประชุมปรึกษาหารือ หาทางออกร่วมกัน รวมถึงการศึกษาความเป็นไปได้ ความเหมาะสม โดยขอคำปรึกษาจากส่วนราชการ และหน่วยงานที่มีอำนาจในการดูแลรักษา หรือมีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้เห็นแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสาธารณะโคกหนองม่วง โดยพอสรุปได้ดังนี้

การฟื้นฟูระบบนิเวศป่าโคกหนองม่วงที่เป็นไปได้ และสำคัญที่สุด คือ ชุมชนได้คิดร่วมกัน และมีข้อสรุปว่า หากจะจะมีการฟื้นฟู ชุมชนต้องสามารถเข้าไปเก็บหา และใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกัน ด้วยความเป็นธรรม ซึ่งที่ชุมชนได้เสนอรูปแบบ ผ่านเวทีประชาคมในการวางแผนทางการจัดการป่าโคกหนองม่วงในคราวประชาคมหมู่บ้านครั้งที่ ๑ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ประกอบด้วย

- การจัดทำร่องน้ำ และคันคูเพื่อกั้นแนวเขตโดยให้ชุมชนร่วมกันเดินสำรวจ และกำหนดรูปแบบในการดำเนินการ ซึ่ง ปัจจุบันชุมชนร่วมกันสำรวจออกแบบ จัดประชาคมหมู่บ้าน ผ่านการรับรองสภา อบต. และอยู่ระหว่างส่งมูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์เพื่อรับรองแบบ
- การกั้นพื้นที่ และกั้นแนวเขต เพื่อรับรองการอยู่ของชุมชน ปัจจุบันได้มีการจัดประชาคมหมู่บ้าน เสนอ อบต. เพื่อดำเนินโครงการ เสนอต่อนายอำเภอ ผู้ว่า และกระทรวงมหาดไทยต่อไป
- การส่งเสริมการปลูกพืชที่หายไปในป่า เพื่อเป็นรายได้เชิงเศรษฐกิจของชุมชน อันประกอบด้วย ผักหวาน ผักสาบ ดอกกระเจียว หรืออื่น ๆ
- จัดทำตลาดของป่า พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- จัดตั้งองค์กรชุมชนในการอยู่กับป่า สร้างกลไก ตั้งกฎระเบียบ ในการใช้ประโยชน์ ฯลฯ
- พัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

การวิเคราะห์ปัจจัย/เงื่อนไขที่มีผลกระทบต่อประเด็นศึกษา

จากการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของ การจัดการป่าชุมชนโคกหนองม่วง พบว่า มีความ สอดคล้องกับแนวคิดของ เสน่ห์ และยศ (๒๕๓๖) ที่ต้องประกอบไปด้วย ประกอบด้วย

- (๑) ความเป็นชุมชนสูง ทุนทางสังคมความเชื่ออุดมการณ์ พิธีกรรม
- (๒) มี ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า อยู่ในสภาพที่ฟื้นตัว เป็นฐานใน การผลิต
- (๓) การร่วมกันดูแลรักษาป่า มีฐานมาจากการ มีผลประโยชน์ร่วมกันและป่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิต พึ่งพาป่าเพื่อการยังชีพ
- (๔) มีจิตสำนึกของ การอนุรักษ์ป่าที่เข้มแข็งและลึกซึ้ง การมีผลประโยชน์ ร่วมกัน มองผลประโยชน์ในระยะยาวเพื่ออนาคต ของลูกหลาน

(๕) มีผู้นำในการขับเคลื่อนที่เข้มแข็ง เสียสละ มีวิสัยทัศน์ เพื่อส่วนรวมจิตสาธารณะสูงปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างศรัทธาให้กับสมาชิกในชุมชน

(๖) มี การจัดตั้งองค์กรประชาชน เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบการ จัดการอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมบนพื้นฐานของภูมิ ปัญญา จารีตประเพณี ประสบการณ์ที่สั่งสมกันมา

(๗) มีจารีตของการจัดการทรัพยากรส่วนรวม มีสิทธิใน การกำหนดกฎกติกาเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย

การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้กลไกงานศึกษาวิจัยเป็นเครื่องมือ สร้างการยอมรับ และหาทางออก ร่วมกัน เริ่มจาก **การศึกษาให้เห็นข้อมูล ข้อเท็จจริง** ทั้งฐานทรัพยากร และสถานการณ์ปัญหา เพื่อให้ผู้ศึกษา คุณค่า ความสำคัญ ความจำเป็นของป่าต่อการพึ่งพิงของคนในชุมชนร่วมกัน จำเป็นต้องมีแกนหลักในการ ประสาน ใน การศึกษาครั้งนี้ได้คณะกรรมการป่าโคกหนองม่วงเป็นหลัก ผู้นำ ส่วนที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มที่เสียผลประโยชน์ และ ขาดไม่ได้ คือ เยาวชนที่อาศัยในพื้นที่ป่า เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษา **ผลที่ได้จากการศึกษา** ชุมชนเห็น คุณค่าของป่า เห็นประโยชน์ในการพึ่งพิง และพบว่าคนที่พึ่งพิงมากที่สุด คือ คนจนที่อาศัยอยู่ในป่า และที่สำคัญ ชุมชนเห็นว่าควรมีการอนุรักษ์ป่าเพื่อให้ประโยชน์ และรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนร่วมกัน และพบปัญหามีข้อก้ำกัลของ คนจนที่อาศัยอยู่ในป่าหากมีการอนุรักษ์ กลัวถูกขับไล่ที่อยู่อาศัย

กระบวนการหลังจากได้ข้อมูลข้อเท็จจริง ทีมวิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางนำไปสู่การหา ทางออกที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันได้ จากการศึกษาพบว่าที่ใกล้เมืองไม่สมควรจัดสรรให้เป็นที่ทำกิน เนื่องจากที่ดินมี ราคาสูงมาก และพื้นที่บุกรุกทำกินจะเป็นชาวบ้านที่มีที่ดินอยู่แล้ว แต่บุกรุกหัวไร่ปลายนา ส่วนบุคคลภายนอกที่บุกรุก หรือมีการซื้อจับจองพื้นที่ ชุมชนมองว่าไม่มีความชอบธรรม และไม่ใช้คนจน **จึงมีแนวทาง** ให้มีการรักษาพื้นที่ป่าที่มี เหลืออยู่ ขอคืนพื้นที่ชุมชนลูก้าเพื่อทำกิน และพื้นที่จับจองของคนที่มีที่อยู่อาศัยอยู่แล้ว และรับรองการอยู่ของคนจน เพื่อสร้างความมั่นใจให้คนที่อาศัยในพื้นที่ป่า

การศึกษาข้อมูล ความเป็นไปได้ และช่องทางกฎหมาย ที่เอื้อ ต่อการจัดการ โดยได้ปรึกษาหารือหน่วยงานที่ มีบทบาทโดยตรง กรณีป่าโคกหนองม่วง เนื่องจากเป็นที่ นส. จึงขึ้นอยู่กักระทรวงมหาดไทย ทั้งที่ดิน และฝ่าย ปกครอง เนื้อหาหลักจะเป็นช่องทางกฎหมายที่ทำให้ชุมชนสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ ซึ่งจาก การศึกษาทำให้เห็นช่องทางการปฏิบัติ และช่องทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ พรบ. ป่าชุมชน และ พรบ. คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ รวมถึง ระเบียบในการดูแลรักษาที่สาธารณะของอำเภอ และ อบต. และพบว่าสิ่ง ที่ควรทำให้ชัดเจนก่อนดำเนินการ คือ ตรวจสอบแนวเขตให้ชัดเจน ซึ่งกระบวนการในการศึกษาข้อมูลครั้งนี้ได้รับ ความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐหลายภาคส่วน ในการตรวจสอบแนวเขตเพื่อสร้างการยอมรับ ประกอบด้วย สำนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น สาขาน้ำไฟ / กรมที่ดิน / สำนักงานสารสนเทศน้ำ / และหน่วยงานในพื้นที่ ประกอบด้วยผู้แทนอำเภอ ผู้แทน อบต. ผู้นำชุมชน ชาวบ้านที่อาศัยในป่า คณะกรรมการป่า

หลังจากมีข้อมูล ทีมศึกษาได้จัดทำข้อเสนอ และแผนปฏิบัติการ เพื่อเสนอขอเพื่อความคิดเห็นจากชุมชน โดย ได้กำหนดแผนการดำเนินงานดังนี้

ซึ่งได้มีการจัดเวทีประชุมชาคมหมู่บ้านตามระเบียบ โดย มีผู้ใหญ่บ้านเปิดเวทีประชุม มีปลัดอำเภอร่วม สังเกตการณ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ร่วมเวที

๕.๑ ผลที่ได้จากการวิจัย

ระดับบุคคล

- นักวิจัยทุกคนได้เรียนรู้ และมีความรู้เกี่ยวกับฐานทรัพยากรที่มีในป่าโคกหนองม่วง
- เด็กเยาวชนได้เรียนรู้กระบวนการศึกษาฐานทรัพยากร และสามารถสำรวจได้
- ชาวบ้านในชุมชนได้รับทราบสถานการณ์ป่าร่วมกัน
- นักวิจัย และกรรมการได้เรียนรู้ช่องทางกฎหมาย และบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่ป่า สาธารณะ

- นักวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยที่ใช้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ในการคลี่คลายปัญหา
- นักวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการวิเคราะห์ปัญหา วางแนวทางแก้ไข และด้วยความเข้าใจ

ระดับกลุ่ม/องค์กร

- มีการจัดระบบการทำงานของคณะกรรมการ การแบ่งบทบาท หน้าที่ในการทำงาน
- เกิดความสามัคคี และความสัมพันธ์ที่ดีของกลุ่ม
- องค์กรมีความเข้มแข็ง สามารถประสานงาน และเป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอก (ถูกเชิญเป็นกรรมการ หรือ ประชุมในเรื่องที่เกี่ยวข้องในพื้นที่)

ระดับชุมชน

- ช่วยคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งของชุมชน
- เกิดความสามัคคีในชุมชน และมีการขยายผลจากประเด็นอนุรักษ์ป่า เป็นประเด็นอื่นๆ ของชุมชน เช่น ผู้สูงอายุ ประเด็นการท่องเที่ยววิถีชุมชน
- ชุมชนให้ความสำคัญ และเห็นคุณค่าของป่ามากขึ้น ช่วยยกระดับประเด็นป่าเป็นวาระร่วมของชุมชนได้
- ชุมชนเปลี่ยนแนวคิด และมีจิตสำนึกที่ดีต่อการรักษา และฟื้นฟูป่า
- ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต โดยมีการสร้างป่าครอบครัวจำนวนมากขึ้น

ระดับหน่วยงาน / การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

- หน่วยงานสามารถเข้าไปทำงานในพื้นที่ได้สะดวกขึ้น
- หน่วยงานสามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา
- หน่วยงานสามารถใช้พื้นที่เป็นบทเรียนตัวอย่างของการแก้ไขปัญหา คนอยู่กับป่า หรือ ลดปัญหาความขัดแย้ง ตามนโยบายขอคืนผืนป่าได้
- หน่วยงานสามารถให้บทเรียนขยายไปพื้นที่ป่าสาธารณะอื่น เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวตามนโยบายจังหวัด และ นโยบายรัฐที่ต้องการเพิ่มพื้นที่ป่า ๔๐ เปอร์เซ็นต์
- งานวิจัยในครั้งนี้ช่วยเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างธรรมาภิบาลของการบริหารจัดการทรัพยากรของ หน่วยงานรับผิดชอบหลัก คือ อำเภอ และ อบต.

๕.๒ ปัญหาอุปสรรค

- ปัญหาหน่วยงานของรัฐ และผู้นำไม่เข้าใจ อีกทั้งมีการกิจอื่น ๆ มาก จึงให้ความสำคัญต่อการจัดการเรื่องป่า สาธารณะเป็นเรื่องท้าย ๆ ในขณะที่ชาวบ้านให้ความสำคัญประเด็นเรื่องป่าเป็นหลัก ทำให้ไม่ทันแนวคิดของ ชุมชน ปัญหาการกระเบียดต่าง ๆ ปัญหาผู้นำเข้าไปมีผลประโยชน์ทับซ้อนในที่สาธารณะ จากการศึกษาพบว่า ที่ ผ่านมาคนในครอบครัวผู้นำเข้าไปซื้อ และจับจองพื้นที่ (ภายใต้โครงการบ้านมั่นคง) ทำให้นักวิจัย และชุมชน ขาดความไว้วางใจ – ไม่ยอมรับผู้นำในการประสาน หรือให้ผู้นำเข้ามามีบทบาทในการจัดการพื้นที่ป่า สาธารณะโคกหนองม่วง
- ปัญหาความคาดหวังของชุมชนมีสูง แต่ระบบรัฐล่าช้า ไม่ทันใจ ชุมชนไม่เข้าใจระบบรัฐ
- ปัญหาสถานการณ์ไปเร็วกว่างานวิจัยทำให้ไม่สามารถเดินตามกรอบได้
- ปัญหาปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่องานวิจัยบางครั้งนอกเหนือการควบคุมของทีมวิจัย เช่น การเมือง
- ชุมชนมีข้อกังวลเรื่องการไล่ที่

- ปัญหาของชุมชนโคกหนองม่วงไม่มีการบริหารจัดการภายในชุมชน / ถูกกำหนดจากภายนอก การลิดรอนสิทธิมนุษยชนโดยใช้เงื่อนไขการอยู่ในที่สาธารณะ / การสร้างเงื่อนไขในการช่วยเหลือจากชุมชน เช่น ต้องตอบแทนในการช่วยเหลือ การเมือง เงิน สิ่งของ
- ปัญหาของนักวิจัยเองไม่สามารถแยกแยะความรู้สึกออกจากงานวิจัย อาจส่งผลต่อการปฏิบัติการ

๕.๓ แนวทางแก้ไข

- ประสานและให้ข้อมูลหน่วยงานรัฐอย่างต่อเนื่อง
- ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตาม เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับชุมชน
- ใช้มติชุมชนเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจร่วมกันในชุมชน
- ปรับกระบวนการทำงานวิจัยให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริง
- สร้างกลไกการบริหารงานชุมชนโคกหนองม่วง เสริมศักยภาพชุมชนในการบริหารจัดการองค์กร

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

บทเรียนที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ บทเรียนที่ได้จากกระบวนการศึกษา เห็นทำให้ได้เห็นพลังภายในของคนในชุมชนที่มีต่อพื้นที่ป่ามีสูงมาก ตอกย้ำความเชื่อของทีมวิจัยที่เชื่อมั่นว่าชุมชนสามารถจัดการทรัพยากร ควรมีการต่อยอดพลังภายในชุมชนเพื่อกิจกรรมสร้างสรรค์

- ข้อคำนึงถึงของหน่วยงานรัฐที่มีนโยบายการขอคืนพื้นที่ป่า หรือ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว กระบวนการทางกฎหมายอาจสร้างปัญหา และก่อให้เกิดความขัดแย้ง วิธีการช่วยเหลือคือ การศึกษาและจัดทำฐานข้อมูลข้อเท็จจริง โดยเปิดเผย ร่วมกันทุกภาคส่วน และมีการกำหนดกฎกติกาในการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรม
- ข้อควรระวังการมีส่วนร่วมไม่ควรจำกัดอยู่เพียงผู้นำ ควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะรู้เพียงผู้นำอาจมีการแอบแฝงผลประโยชน์ หากชาวบ้านมีส่วนร่วมจะช่วยเพิ่มอำนาจ การถ่วงดุลอำนาจ และมีการตรวจสอบกันเองในชุมชน
- จากการศึกษในส่วนของการสร้างกระแสเพื่อลดความไว้วางใจ การทำงานในพื้นที่ขัดแย้งต้องมีแน่นอน แต่สิ่งที่ช่วยได้ คือ สร้างนักวิจัยที่เป็นคนในชุมชน มีพ่อแม่ ญาติพี่น้องที่อยู่ในชุมชน เป็นส่วนหนึ่งที่รับประกันหรือสร้างความไว้วางใจกับชุมชนโคกหนองม่วงได้ รวมถึงใช้เวลาในการสร้างความไว้วางใจ
- กระบวนการสร้างกิจกรรมสัมพันธ์ และกิจกรรมกับเยาวชนให้ต่อเนื่อง เพื่อสร้างความไว้วางใจจากผู้ปกครองในชุมชน โดยใช้ความจริงใจ ความบริสุทธิ์ใจ ทำทีที่เป็นมิตร รับฟัง และให้เกียรติชุมชน
- กรณีปัญหาบุคคลภายนอก เข้ามาซื้อพื้นที่ ทำให้นักวิจัยเข้าไม่ถึงข้อมูล การทางสังคม สามารถจัดการปัญหาได้ การตรวจสอบข้อมูลข้อเท็จจริงร่วมกันของทุก ๆ ส่วนจะช่วยสร้างการยอมรับและสกรีนคนได้
- ฐานความรู้ของนักวิจัยที่ต่างกัน การใช้เวทีในการแก้ปัญหา หรือแสดงความคิดเห็นให้มีข้อตกลงร่วมกัน อาจใช้เวลานานแต่มีความจำเป็นต้องทำ

- นักวิจัยเป็นนักปฏิบัติ นำเสนอตามกรอบไม่เก่ง ทางทีมเตรียมข้อมูลให้ ข้อควรระวังอาจเกิดปัญหานักวิจัยกังวล และยึดติดกับเอกสาร ทำให้เวลานำเสนอไม่เป็นธรรมชาติ ติดขัดฟังไม่น่าเชื่อถือ ดังนั้นอาจปรับวิธีหาวิทยากรผู้ช่วยคอยซักประเด็นแทน
- กระบวนการทำงานควรมีการสรุปทุกครั้ง เพื่อให้ทีมงานได้เรียนรู้ประสบการณ์ และบทเรียน รวมถึงการเรียนรู้และรับฟังข้อคิดเห็น ข้อบกพร่อง ข้อเสนอแนะของการทำงานเพื่อไปปรับปรุง อย่างต่อเนื่อง รวมถึงชี้แจงให้ชุมชนเท่าทันข้อมูล
- หน่วยงานของภาครัฐสามารถนำบทเรียนที่ได้ไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ และพื้นที่ป่าอื่นที่มีการบุกรุก เพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง และขยายพื้นที่สีเขียวตามนโยบายรัฐได้
- บทเรียนที่ได้จากกระบวนการวิจัยในครั้งนี้

ภาคผนวก

ภาพวิถีวัฒนธรรมชุมชน

การตั้งหนังเสียงท่ายผ้า
ฝนในช่วงสงกรานต์
ช่วงวันสุดท้าย โดยให้
หนุ่มสาวบริสุทธิ์เป็นผู้
ร่วมเสียงท่าย

ประธาน และหัวหน้าโครงการวิจัยให้ข้อมูลในเวทีประชาคม

ประธานป่าและหัวหน้านักวิจัยชี้แจงรายละเอียดเวทีประชาคม

ชาวบ้านร่วมกันรับฟังและยกมือลงประชามติเห็นด้วยกับการจัดการป่า

เข้าพบนายอำเภอเพื่อชี้แจงและปรึกษาข้อกฎหมาย

เยาวชนร่วมสำรวจฐานทรัพยากรป่า

ประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการกับนักวิจัย

ปรีกษาหารือกับกระทรวงมหาดไทย

ศึกษาชุมชน ทีมเก็บเห็ดด้วยเยาว์

เวทีสรุป และทบทวนกับชุมชนโคกหนองม่วง

เวทีให้ข้อมูลสภา อบต.

เวทีความร่วมมือรัฐ และชุมชนในการบริหารจัดการป่าโคกหนองม่วง

ลงศึกษาข้อมูลร่วมกับเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูล

อบรมให้ความรู้แก่เยาวชนเพื่อช่วยเก็บข้อมูลฐานทรัพยากร

เยาวชนช่วยกันสำรวจทรัพยากร พรรณไม้

เยาวชนกับการมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลฐานทรัพยากร

ศึกษาตุงานจังหวัดสกลนคร

ศึกษาดูงาน จ.สกลนคร

ประชุมร่วมกับกระทรวงมหาดไทย

สำรวจและดำเนินการจัดการขยะ

สำรวจและดำเนินการจัดการขยะ

ประชุมเตรียมงานบวชป่า

นายอำเภอร่วมเปิดงาน

นายอำเภอและนายก อบต.ร่วมบวชต้นไม้

พิธีกรรมทางพราหมณ์ เชิญเจ้าขึ้นศาล

ให้ข้อมูล และปรึกษานายอำเภอ

ชุมชนร่วมสนับสนุนการทำอาหารสำหรับผู้เข้าร่วม

ให้ข้อมูลผู้ว่า และเชิญเป็นประธานบวชป่า

พิธีการถวายพระพร และเปิดกิจกรรมบวชป่า

โครงสร้างคณะกรรมการป่าโลกหนองม่วง

นายวิชาญ ชัยวาน
ประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

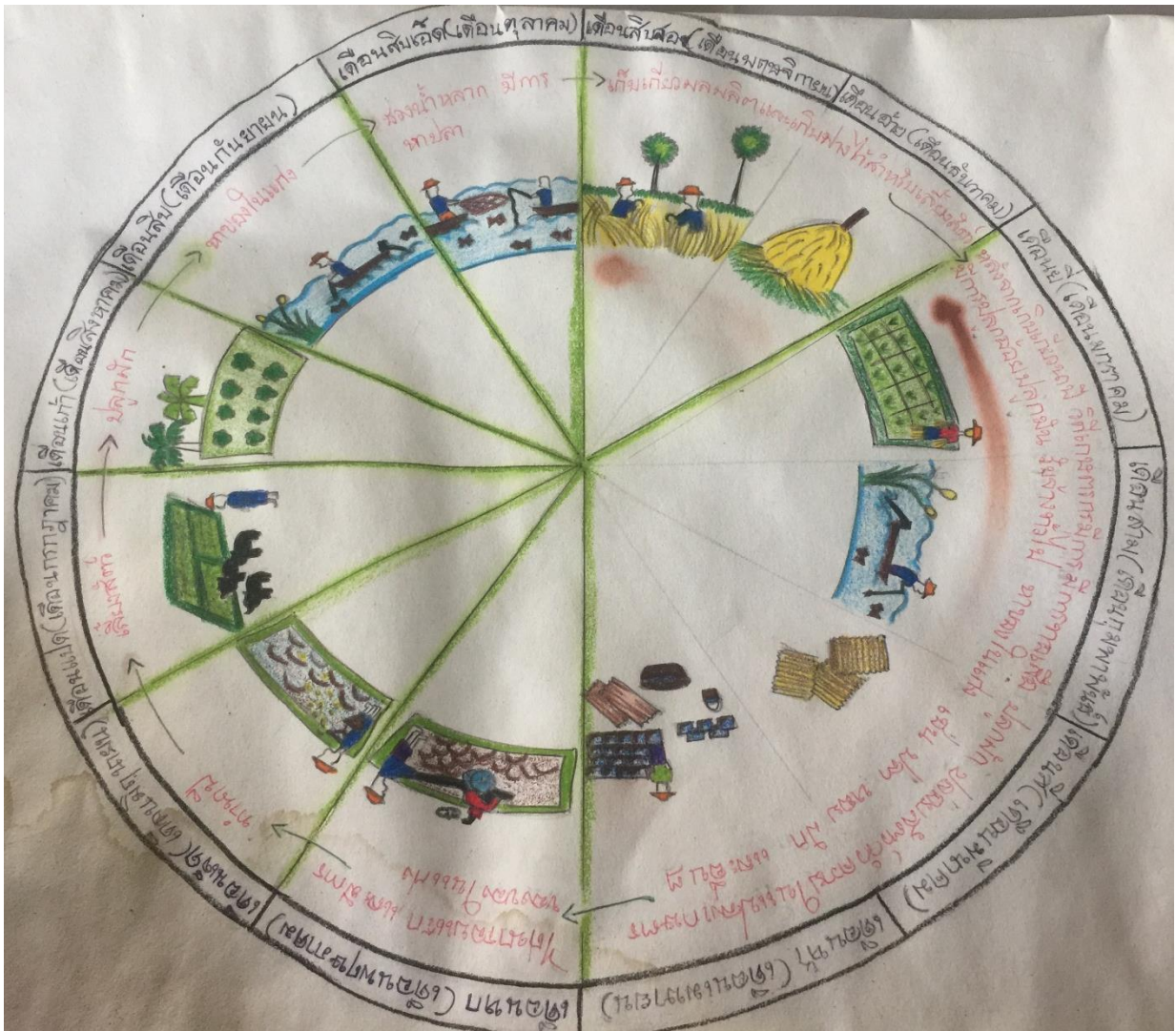
นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

นายรุ่งโรจน์ รุ่งโรจน์
รองประธาน

ที่ปรึกษา

1. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังทอง
2. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองวังเท้าน้ำใส
3. ดร.สุภา อธิพานิช
4. เจ้าอาวาส วัดบูรณะสิทธิ์ (พระเจ้าใหญ่วัดบูรณะ)
5. ผู้ใหญ่บ้าน บ้านหนองวังเท้าน้ำใส
6. อาจารย์สาคร
7. นายอภิรักษ์ บึงกุ่ม

ชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า บทเรียนองค์กรชุมชน และภาคี ในการบริหารจัดการเพื่อคนอยู่กับป่า (RDG ๖๑E๐๐๕๕)

จรรยาพิศ มูลสาร
กองเลขาคณะกรรมการป่าโคกหนองม่วง ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่

สรุปบทเรียนจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้นำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มพื้นที่ป่า ในเขตจังหวัดขอนแก่น ซึ่งทางคณะกรรมการป่าโคกหนองม่วง ได้ร่วมกับเครือข่ายป่าไม้ภาคพลเมืองจังหวัดขอนแก่น สมัชชาสิ่งแวดล้อม ภายใต้สมัชชาสุขภาพจังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้ร่วมกันศึกษาสถานการณ์ป่าไม้จังหวัดขอนแก่น ผลจากการศึกษาพบว่า พื้นที่ป่า ๑,๒๙๖,๔๐๐ ไร่ (ร้อยละ ๑๑.๕๑ ของพื้นที่จังหวัด) โดยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ๔ แห่ง มีพื้นที่รวม ๗๔๖,๒๕๐ ไร่ / วนอุทยาน ๒ แห่ง มีพื้นที่รวม ๖,๒๐๐ ไร่ / ป่าสงวนแห่งชาติ ๒๒ ป่า มีพื้นที่รวม ๑,๖๙๗,๐๕๒ ไร่ / ป่าชุมชน ๒๓๙ พื้นที่ ๕๓,๘๕๒-๒-๒๑ (ไร่-งาน-ตารางวา) พบว่าการกักเก็บคาร์บอนของป่าไม้ในขอนแก่น ดูดซับ ๓,๖๘๑,๗๗๖ ตัน/ปี (๒.๘๔ ตัน/ไร่/ปี) กักเก็บ ๒๘,๑๔๙,๕๑๑.๐๔ ตัน/ปี (๒๑.๗๑๓๖ ตัน/ไร่/ปี) ประชากรปลดปล่อย ๖,๙๒๗,๕๑๒.๘๕ ตัน/ปี (๓.๘๗๓ตัน/ไร่/ปี) ซึ่งพบว่าการปล่อยคาร์บอนเกินศักยภาพการดูดซับ ดังนั้นทางผู้ว่าราชการจังหวัด และคณะกรรมการประเด็นสิ่งแวดล้อมจังหวัดจึงเห็นร่วมกันว่าควรมีการเพิ่มพื้นที่ป่า โดยมีเป้าหมาย ๒ กลุ่ม คือ ป่าในที่ดินส่วนตัว และที่สาธารณะ ทั้งขึ้นทะเบียนเป็น นสล. และยังไม่ขึ้นทะเบียน อีกทั้งเพื่อเป็นการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ที่มีนโยบายการเพิ่มพื้นที่ป่า ๔๐ % ซึ่งจะเป็นจริงไม่ได้เลยหากหน่วยงานของรัฐไม่สามารถสร้างองค์กรชาวบ้านขึ้นมาดำเนินการ และรัฐควรมีมุมมองใหม่ในการหาพื้นที่ป่าที่อยู่นอกเหนือการดูแลของกรมป่าไม้ เช่น ป่าที่อยู่ในการครอบครองส่วนบุคคล ป่าที่เป็นป่าสาธารณะที่ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือป่าที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย หรือกระทรวงอื่น ๆ เช่น พื้นที่ป่าในเขตที่ นสล. หรือป่าริมฝั่งน้ำ

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง

ป่าสาธารณะโคกหนองม่วงเป็นพื้นที่ป่าสาธารณะ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นที่ นสล. มีเนื้อที่ ๒๐๙ ไร่เศษ อยู่ในความดูแลของชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า และ อบต.หัวหนอง ความพิเศษ คือ เป็นป่าสาธารณะที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ให้ชุมชนได้หาอยู่หากิน และเป็นที่พักของคนจนในการอาศัยพักพิง และเก็บหาของป่าขาย และบริโภคเอง ในขณะเดียวกัน พื้นที่ป่ายังเป็นป่าในเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นป่าช้าเก่าของชุมชน ทำให้ชุมชนบ้านหนองร้านหญ้ามีความรักและหวงแหน จึงมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อขึ้นมาปกป้องผืนป่า สถานการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดความขัดแย้ง และเกิดความขัดแย้งของคนในชุมชนอย่างรุนแรง โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย

๑. กลุ่มชาวบ้านที่ยากจน ไม่มีที่อยู่อาศัย ใช้พื้นที่ป่าเป็นที่อยู่อาศัย จึงมีความต้องการให้จัดเป็นที่อยู่อาศัยสำหรับคนจน แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มนี้ยังมีความต้องการในการรักษาพื้นที่ป่าเพื่อหาอยู่หากิน
๒. กลุ่มชาวบ้านดั้งเดิมที่มีความรัก ความผูกพันและเคยใช้ประโยชน์จากป่า ต้องการรักษาพื้นที่ไว้ให้สืบทอดถึงลูกหลาน
๓. กลุ่มที่รับรู้นโยบายการพัฒนา เห็นช่องทาง สร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านยากจนที่อาศัยอยู่ เพื่อเข้าไปร่วมจับจองพื้นที่ และเสนอนโยบายเพื่อเอื้อประโยชน์ให้ในการจัดสรรพื้นที่ (ไม่แสดงตัวตน จะอยู่เบื้องหลัง ประเมินสถานการณ์ และคอยกระตุ้นกลุ่มที่ ๑)

๔. การดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าโคกหนองม่วง

จากความขัดแย้ง และการบุกรุกพื้นที่ป่า ทำให้ชาวบ้านได้ประชุมปรึกษาหารือ และตั้งกลไกขึ้นมาเพื่อรักษาพื้นที่ป่า แต่การสร้างกลไกดังกล่าวยิ่งเพิ่มความแตกแยกให้ชุมชนทวีความรุนแรงมากขึ้น ถึงขั้นหน่วยงานและคณะกรรมการไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ในพื้นที่ได้ ดังนั้นกรรมการป่าโคกหนองม่วงจึงได้คิดค้นกระบวนการใหม่ โดยได้จัดทำโครงการศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าสาธารณะที่อยู่ใกล้เมืองโยการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่ด้วยระยะเวลาที่จำกัด จึงได้ศึกษาเพิ่มเติมภายใต้โครงการ **“การศึกษาทบทวนองค์กรชุมชนและภาคี ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะในเขตใกล้เมืองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีป่าโคกหนองม่วง ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น”** เป้าหมายเพื่อหาแนวทางในการรักษาพื้นที่ป่า ภายใต้การอยู่ร่วมกันของชุมชน เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ที่เป็นธรรม และคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ **หนึ่ง**. เพื่อศึกษาทบทวนขององค์กรชุมชน และภาคี ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะโคกหนองม่วงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ **สอง** เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการป่าโคกหนองม่วงแบบมีส่วนร่วม ภายใต้การมองเห็น คุณค่าของทรัพยากรป่าในการตอบสนองความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และสังคมทั้งคนที่เข้าไปเก็บหา ถึงการส่งต่อสู่ผู้บริโภค ชุมชนข้างเคียง พัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติของคน ภายใต้การดูแลขององค์กรชุมชน และภาคี

ผลจากการศึกษาทำให้**เห็นช่องทาง**ในการส่งเสริมชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการ การดูแลรักษา และการฟื้นฟู พื้นที่ป่า ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายรัฐ ที่ต้องการเพิ่มพื้นที่ป่า ๔๐ % ซึ่งกระบวนการที่ได้เรียนรู้จากการวิจัย จะเป็นบทเรียนให้สามารถลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความปองดอง และสร้างบรรยากาศการอยู่ร่วมกันของชุมชนอย่างเป็นธรรมได้ ซึ่งผลที่ได้จากกระบวนการศึกษารัฐสามารถใช้เป็นบทเรียนที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้เพื่อคลี่คลายปัญหากรณี นโยบายการทวงคืนผืนป่าได้ ผลจากกระบวนการศึกษาพอสรุปได้ดังนี้

๑. กระบวนการการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งได้ใช้งานศึกษาวิจัยเป็นเครื่องมือ สร้างการยอมรับ และหาทางออกร่วมกัน เริ่มจาก

การศึกษาให้เห็นข้อมูล ข้อเท็จจริง ทั้งฐานทรัพยากร และสถานการณ์ปัญหา เพื่อให้ผู้ศึกษา คุณค่า ความสำคัญ ความจำเป็นของป่าต่อการพึ่งพิงของคนในชุมชนร่วมกัน องค์ประกอบ คณะกรรมการ ป่าโคกหนองม่วงเป็นหลัก ผู้นำ ส่วนที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มที่เสียผลประโยชน์ และขาดไม่ได้ คือ เยาวชนที่อาศัยในพื้นที่ป่า ข้อมูลที่ควรทำให้ชัดเจนก่อนดำเนินการ

ตรวจสอบแนวเขตให้ชัดเจนร่วมกัน เพื่อสร้างการยอมรับข้อมูลชุดเดียวกัน โดยสร้างความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐหลายภาคส่วน ประกอบด้วย สำนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น สาขาบ้านไผ่ / กรมที่ดิน / สำนักงานสารสนเทศน้ำ / และหน่วยงานในพื้นที่ประกอบด้วยผู้แทนอำเภอ ผู้แทน อบต. ผู้นำชุมชน ชาวบ้านที่อาศัยในป่า คณะกรรมการ **ป่านำข้อมูลมาวิเคราะห์** เพื่อหาแนวทางนำไปสู่การหาทางออกที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันได้โดยไม่มีความขัดแย้ง ซึ่งผลที่ได้มีแนวทางดังนี้ ให้มีการรักษาพื้นที่ป่าที่มีเหลืออยู่ ขอคืนพื้นที่ชุมชนลูก้าเพื่อทำกิน และพื้นที่จับจองของคนที่มีที่อยู่อาศัยอยู่แล้ว และรับรองการอยู่ของคนจน เพื่อสร้างความมั่นใจให้คนที่อาศัยในพื้นที่ป่า)

การศึกษาข้อมูล ประเมินความเป็นไปได้ เช่น ช่องทางกฎหมาย ที่เอื้อต่อการจัดการ โดยได้ปรึกษาหารือหน่วยงานที่มีบทบาทโดยตรง กรณีป่าโคกหนองม่วง เนื่องจากเป็นที่ นสล.จึงขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย ทั้งที่ดิน และฝ่ายปกครอง เนื้อหาหลักจะเป็นช่องกฎหมายที่ทำให้ชุมชนสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ เช่น พรบ. ป่าชุมชน และ พรบ. คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ รวมถึง ระเบียบในการดูแลรักษาที่สาธารณะของอำเภอ และ อบต. **การกำหนดแผนการปฏิบัติการ** เพื่อเป็นตุ๊กตาให้ชุมชนเห็นว่าจะมีการดำเนินการอะไรบ้าง จากนั้นจัดเวทีให้ข้อมูลชุมชน โดยจัดเวทีประชุมชาคมหมู่บ้านตามระเบียบ โดยมีผู้ใหญ่บ้านเปิดเวทีประชุม มีปลัดอำเภอร่วมสังเกตการณ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ร่วมเวที และให้ความคิดเห็น **ทดลองปฏิบัติการ** เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ สรุบบทเรียนการปฏิบัติ ประเมินข้อดีข้อเสีย ข้อจำกัด **บทเรียนที่ได้จากการดำเนินโครงการ**

ส่วนแรก ได้แนวทางในการดำเนินงาน โดยมีแผนความร่วมมือในการรักษาและฟื้นฟูป่าโคกหนองม่วง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แนวทางที่ ๑ การบริหาร

๑. การศึกษา และรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งในการยืนยัน สนับสนุน และการต่อรอง ให้มีการรักษาพื้นที่ป่า เพื่อช่วยในการตัดสินใจ

๒. การกันเขตป่าที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ และที่ชุมชนทำกินรอบป่าขึ้นพื้นที่ให้ โดยได้เสนอ โครงการชุดร่องยกคันคูดินเพื่อกันแนวเขตที่สาธารณะป่าโคกหนองม่วง

๒. การกันเขตที่ชุมชนอยู่อาศัยดั้งเดิม โดยขออนุญาตดำเนินโครงการบริหารจัดการ การใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุกเพื่อจัดความยากจนและพัฒนาชนบท ที่สาธารณะป่าโคกหนองม่วง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้คนที่อาศัยอยู่

๓. การอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่า โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การตั้งศาลปู่ตา / การปลูกป่า / การบวชป่า / การจัดการขยะ ระเบิดหิน ผังกลบขยะเดิม – ห้ามขยะใหม่ / ชุดลอกบ่อเพื่อรักษาความชื้น / สร้างจิตสำนึก โดย พัฒนาพื้นที่เรียนรู้หรือเส้นทางศึกษารธรรมชาติ

๔. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกทาง และประชาสัมพันธ์ / หนังสือ เกี่ยวกับวิถีความสัมพันธ์ และชุมชนกับการพึ่งพิงพื้นที่ป่า (แหล่งพึ่งพิงของอาหาร และเศรษฐกิจของคนจน) เปิดตลาดของป่า

ส่วนที่สอง ได้ความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชน ในห้วงที่ผ่านมา ก่อนเริ่มงานวิจัย ชุมชนมีปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง ทั้งกับรัฐและชุมชนกับชุมชน ผลที่ได้จากการวิจัย ทำให้ชาวบ้านมีโอกาสได้เรียนรู้ร่วมกัน มีข้อมูลชุดเดียวกัน มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนและสร้างข้อตกลง มีเป้าหมายร่วมกัน เกิดความเข้าใจ เข้าใจ เกิดความสามัคคี และช่วยกันผลักดันการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

ส่วนที่สาม ผลที่เกิดกับตัวนักวิจัยเอง จากกระบวนการที่ผ่านมาทำให้ชาวบ้านที่ได้ทำงานวิจัยได้เรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงตัวเอง เช่น เรียนรู้การรับฟังคนอื่น โดยผ่านการเก็บข้อมูล เรียนรู้การคิดที่เป็นวิชาการ เช่น การสำรวจพรรณไม้ เรียนรู้กระบวนการขั้นตอนในการทำงานของรัฐ เรียนรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เรียนรู้การทำงานกับคนอื่น ตัดสินใจโดยใช้ฐานข้อมูลข้อเท็จจริงมาประกอบ

การนำบทเรียนที่ได้ไปใช้ในการขยายผล โดย เครือข่ายป่าไม้ภาคพลเมือง ได้ใช้กระบวนการของพื้นที่ป่าโคกหนองม่วงเป็นแนวทางในการขยาย เพิ่มพื้นที่สีเขียวของจังหวัดขอนแก่น เพื่อสร้างสมดุลคาร์บอน ทีมวิจัยมีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งว่าบทเรียนในครั้งนี้ จะสามารถใช้แนวทางในการเพิ่มพื้นที่ป่า ตามนโยบายของรัฐบาลได้ และจะพยายามพัฒนาพื้นที่ให้มีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น

แบบกรอกข้อมูลพรรณไม้

แปลงที่.....พิกัด GPSแปลงย่อยที่.....

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	เส้นรอบวง ซม.	ส่วนสูง	หมายเหตุ
๑	ต้นข้าวจี			
๒	ต้นวู้ด			
๓	ต้นเก็ดลิน			
๔	ต้นลากสามสิบหรือต้นผักชีข้าง			
๕	ต้นหนอนตายราก			
๖	ต้นช้างง้าว			
๗	ต้นเสี้ยวเคลีย			
๘	ต้นกำแพงเจ็ดชั้น			
๙	ต้นตัวเลือด			
๑๐	ต้นตัวโหมด			
๑๑	ต้นตัวแดง			
๑๒	ต้นใส่ต้น			
๑๓	ต้นยาหัวข่อ			
๑๔	ต้นส่องฟ้า			
๑๕	ต้นกำมปู			
๑๖	ต้นตุมถำ			
๑๗	ต้นมะยมป่า			
๑๘	ต้นหมักหม่อ			
๑๙	ต้นยอป่า			
๒๐	ต้นสนกบ			
๒๑	ต้นเขวา			
๒๒	ต้นไข่น้ำ			
๒๓	ต้นหนามแท่ง			
๒๔	ต้นเงียงดุกน้อย			
๒๕	ต้นคูป่า			
๒๖	ต้นขี้นอน หรืออัญชันป่า			
๒๗	ต้นหว่า			
๒๘	ต้นเหมือดแอ่			
๒๙	ต้นดังหรือรองทองป่า			
๓๐	ต้นหัวโกเือก			
๓๑	ต้นกระโดนป่า			
๓๒	ต้นหมี			
๓๓	ต้นมะหาดข่า หรือขี้เหิน			
ลำดับ	ชื่อต้นไม้	เส้นรอบวง	ส่วนสูง	หมายเหตุ

แบบกรอกข้อมูลพรรณไม้

แปลงที่.....พิกัด GPSแปลงย่อยที่.....

๓๔	ต้นบก			
๓๕	ต้นหมากเบน			
๓๖	ต้นหมากคอแลน			
๓๗	ต้นคูกใส			
๓๘	ต้นกก			
๓๙	ต้นเป้า			
๔๐	ต้นเจี๋ยวกุลาน			
๔๑	ต้นมะขามป้อม			
๔๒	ต้นปอค่ายขน			
๔๓	ต้นเหมือดแอน			
๔๔	ต้นรัง			
๔๕	ต้นจิก			
๔๖	ต้นกระยม			
๔๗	ต้นชาด			
๔๘	ต้นสะแบง			
๔๙	ต้นลิ้นหรือสีดาป่า			
๕๐	ต้นลั่น			
๕๑	ต้นตานกกด			
๕๒	ต้นพอก			
๕๓	ต้นหมากหูกหรือหมากสหลักดำ			
๕๔	ต้นสะเดา			
๕๕	ต้นหมากหัวแว้			
๕๖	ต้นกอย			
๕๗	ต้นชาแป้น			
๕๘	ต้นตังใบ			
๕๙	ต้นเกลื่อ			
๖๐	ต้นโศเดไม่รู้ลมหรือคิงไฟนกขุ่ม			
๖๑	ต้นสาบเสือหรือต้นแมนฮ้าง			
๖๒	ต้นคุณ			
๖๓	ต้นข้าวตอกแตก			
๖๔	ต้นซูชี			
๖๕	ต้นแต่โหลนหรือแต่หนาม			
๖๖	ต้นเค็ง			
๖๗	ต้นขี้เหล็กสาร			
๖๘	ต้นหมากเหลี่ยม			

แบบกรอกข้อมูลพรรณไม้

แปลงที่.....พิกัด GPSแปลงย่อยที่.....

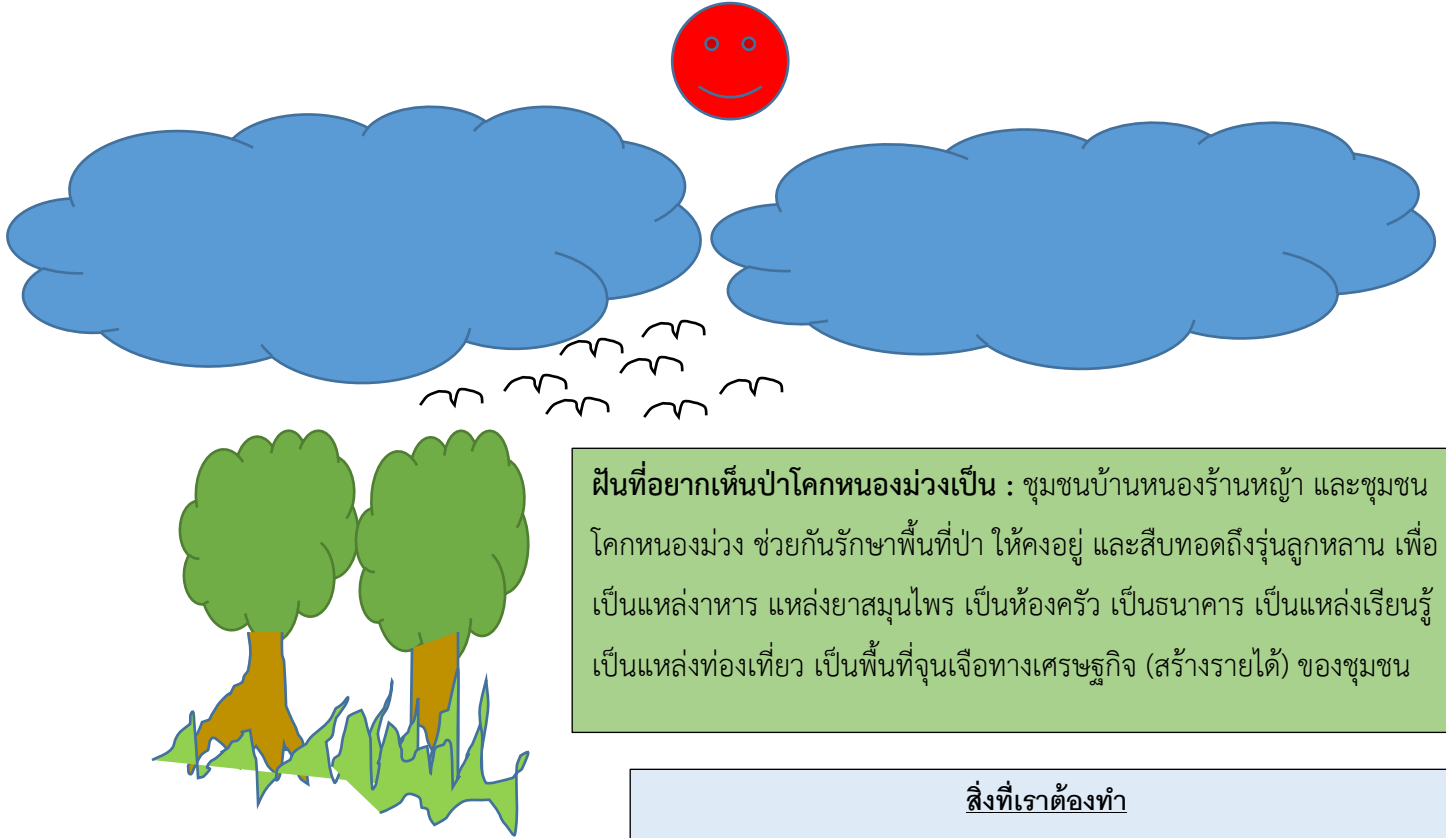
๖๙	ต้นค้ำของ			
๗๐	ต้นล้มล้ม			
๗๑	ต้นทางมืออยู่รอบป่าโคกหนอง ม่วง			
๗๒	ต้นกอกกันหรือกอกป่า			
๗๓	ต้นม่วงแมงวันหรือหัวแมงวัน			
๗๔	ต้นส้มกุ้ง			
๗๕	ต้นเล็บเหยี่ยวหรือต้นเล็บแมว			
๗๖	ต้นกะตังใบ			
๗๗	ต้นโพธิ์			
๗๘	ต้นเหวี่ยงปลาตูกน้อย			
๗๙	เห็ดตะไค			
๘๐	เห็ดหน้าขาว			
๘๑	เห็ดหน้าแดง			
๘๒	เห็ดน้ำหมาก			
๘๓	เห็ดก่อ			
๘๔	เห็ดหน้ามุด			
๘๕	เห็ดหน้ามุนหน้าเมา			
๘๖	เห็ดปวก			
๘๗	เห็ดระโงก			
๘๘	เห็ดข้าวจี			
๘๙	เห็ดใส่เดือน			
๙๐	ผักวาน			
๙๑	ผักกระเจียว			
๙๒	ผักสาบ			
๙๓	ผักลิ้นแลน			
สัตว์ และแมลง				
๑	แมงกิ้งก่า			
๒	แมงเงา			
๓	แย้			
๔	อึ่ง			
๕	ต่อ			
๖	ผึ้ง			
๗	แมงกิ้งโปม			
๘	กะปอม			

แบบกรอกข้อมูลพรรณไม้

แปลงที่.....พิกัด GPSแปลงย่อยที่.....

๙	หน			
๑๐	ง			
๑๑	จอนพอน			
๑๒	ไผ่มัดแดง			
๑๓	ตึกแตน			

ณ บ้านสวนชมดาว อ.เมือง จ.ขอนแก่นวันที่ ๑๗-๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒

ฝันที่อยากเห็นป่าโคกหนองม่วงเป็น : ชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า และชุมชนโคกหนองม่วง ช่วยกันรักษาพื้นที่ป่า ให้คงอยู่ และสืบทอดถึงรุ่นลูกหลาน เพื่อเป็นแหล่งอาหาร แหล่งยาสมุนไพร เป็นห้องครัว เป็นธนาคาร เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นพื้นที่ทุนเชิงทางเศรษฐกิจ (สร้างรายได้) ของชุมชน

ปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

๑. ชุมชนเห็นตรงกัน (มีมติร่วมกัน)
๒. ได้รับการหนุนเสริมจากหน่วยงานภายนอกและภายใน เช่น มหาวิทยาลัย วัด โรงเรียน อบต. ฯลฯ
๓. มีคณะกรรมการ ผู้นำและทีมทำงานที่เข้มแข็ง เข้าถึงสมาชิกในชุมชนได้ดี ชุมชนยอมรับ
๔. การจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ให้กับสมาชิกในชุมชน (ที่อยู่อาศัย / การเก็บหาของป่า)
๕. ประชาสัมพันธ์จุดเด่นของป่าโคกหนองม่วงให้คนได้รับรู้ เช่น เห็ด ของป่า แมลง เส้นทางโบราณ
๖. กันแนวเขตป้องกันการบุกรุก / สร้างข้อตกลงร่วมกัน

สิ่งที่เราต้องทำ

๑. การฟื้นฟูป่าให้อุดมสมบูรณ์ ให้มากขึ้น ปลูกพืชดั้งเดิมที่กำลังจะหายไป เช่น ผักหวาน ผักสาบ ดอกกระเจียว ไม้ ฯลฯ สร้างธนาคารน้ำ
๒. การอนุรักษ์ป่า โดยใช้วิถีวัฒนธรรม ความเชื่อ เช่น การจัดตั้งศาลปู่ตา การบวชป่า ฯลฯ
๓. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน ภาคี ทั้งภายใน และภายนอก
๔. สร้างแรงจูงใจให้ชุมชนเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้จากการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าชุมชน
๕. การสร้างกิจกรรมเกี่ยวกับป่าให้ต่อเนื่อง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความสามัคคี และความร่วมมือที่ดี
๖. ผลักดันให้เกิด โครงการจัดทำร่องน้ำกันแนวเขต เพื่อป้องกันการบุกรุก
๗. ผลักดันโครงการ จัดสรรที่ดินของรัฐเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ของคนจน (รับรองการอยู่ของชุมชน เพื่อลดข้อกังวล และ ข้อขัดแย้ง)
๘. ยกกระดับความสำคัญ และประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ป่าโคกหนองม่วงเป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอก
๙. สร้างรายได้ให้ชุมชน โดย การพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นตลาดขายของป่า
๑๐. ปรับปรุงกฎระเบียบ ข้อตกลง ให้เป็นปัจจุบัน โดยให้สามารถบังคับใช้ได้จริง
๑๑. พัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ ทั้งเรื่องทรัพยากร และองค์กรขับเคลื่อนป่า

การดำเนินการที่ผ่านมา

ขั้นเตรียม	ขั้นศึกษาข้อมูล	ขั้นปฏิบัติการ
๑) ประชุมชี้แจงกับนักวิจัย ทบพทวนนักวิจัย/เพิ่มทีมวิจัย โดยให้ชุมชนโคกหนองม่วงมาเป็น นักวิจัยและมีบทบาทประสาน ๒) ประชุมทีมวิจัยที่มาเพิ่ม ชี้แจงทีมวิจัยใหม่ทำแผนข้อมูล ๓) ประชุมชี้แจงกับชาวบ้าน หนองร้านหญ้า เขียวที่ปรึกษา หลวง พ่อ / โรงเรียน / นักวิชาการ ๔) ชี้แจงกับที่ปรึกษา - นายก - นายอำเภอ - ปลัด ๕) ศึกษาดูงานสกลนคร	๑) ศึกษาข้อมูลด้านกฎหมาย อำนาจหน้าที่ ๑.นายอำเภอ ๒.ผู้แทนนายก อบต./ช่างอบต. ๓.ปลัดอบต. ๔.ที่ดินอำเภอ ๕.นิติกรที่ดินจังหวัด ๖.ปลัดจังหวัด ๗.กระทรวงมหาดไทย -สำนักงานจัดการที่ดินของรัฐ -กรมการปกครอง -กรมการปกครองท้องถิ่น -กรมที่ดิน ๘.สำนักงานป่าไม้เขต ๗ ๒) สำรวจต้นไม้ ตีแปลง ๑๑ แปลง นับต้นไม้ / วัดขนาด ๓) สำรวจแนวเขต ๔) ข้อมูลประโยชน์ + มูลค่า	๑) โครงการจัดการที่ดินให้คนจน อยู่ร่วมกับป่า(เวทีประชาคมหมู่บ้าน) ๒) ร่องน้ำกันแนวเขต ๓) จัดตั้งกรรมการชุมชนโคก หนองม่วง/ตั้งกฎระเบียบ ๔) การอนุรักษ์และฟื้นฟู - กำจัดขยะ - ตั้งศาลปู่ตา - บวชป่า/ปลุกป่า(พืชที่หายไป) ๕) ตลาดของป่า ๖) การผลิตสื่อ เช่น ป้าย /หนังสือ

กิจกรรม	ผลสำเร็จ/ปัจจัย	ไม่สำเร็จ/ปัจจัย	ก่อนการเปลี่ยนแปลง		บทเรียน
			ก่อน	หลัง	
๑ ประชุมชี้แจงกับทีมวิจัย ๒ ชี้แจงทีมวิจัยเพิ่ม	- กรรมการหลากหลาย - มีการทบทวนการทำงานร่วมกัน - มีการชี้แจงรายละเอียดการทำงานให้ทีมวิจัย	- ชุมชนซอย ๔ ไม่ไว้วางใจ / ไม่กล้าเข้าร่วม	มีกรรมการแต่บ้านหนองร้านหญ้า	เพิ่มซอย ๔ ให้เป็นนักวิจัยเพิ่มขึ้น	- ควรให้คนในพื้นที่ที่มีปัญหาเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น
๓ ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชน	- เชิญชาวบ้านทุกครอบครัวออกหนังสือ	- ผู้นำไม่เข้าร่วมไม่ให้ความร่วมมือ	ซอย ๔ ไม่ไว้วางใจ	พูดคุยด้วยก็เริ่มยอมรับและไว้วางใจให้ความร่วมมือ	- ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น - ให้คนที่ชุมชนนับถือช่วยชี้แจง พระ / ครู / สถานที่จัดการพูดคุย
๔ ชี้แจงต่อที่ปรึกษา	- ที่ปรึกษามีภารกิจมากว่างไม่ตรงกัน จัดประชุมพร้อมกันไม่ได้	ไม่สามารถจัดประชุมที่ปรึกษารวมได้ เนื่องจากที่ปรึกษาเป็นผู้นำที่มีภาระกิจมาก	กลัวความขัดแย้ง ไม่อยากเข้าร่วม	เข้าใจมากขึ้น ให้ความร่วมมือมากขึ้น	- การเข้าพบและชี้แจงเป็นบุคคลทำให้ที่ปรึกษาเข้าใจ และรับฟังมากกว่าการจัดเวที
๕ ศึกษาข้อมูลทางด้านกฎหมาย อำนาจหน้าที่	-	มีข้อจำกัดเกี่ยวกับกฎหมาย ซึ่งหน่วยงานที่อำนาจหน้าที่ไม่ชัดเจน โอนไป – โอนมา	- มีดมิด - หงุดหงิด - เปื้อ	รู้ช่องทางเข้าใจ	- ทำให้นักวิจัยมีความรู้และเข้าใจเรื่องกฎหมายและข้อจำกัดในการใช้กฎหมาย

๖ การศึกษาฐานข้อมูล ทรัพยากร และ ความหลากหลาย ของป่า ดีแปลง นับ ต้นไม้	- ทำให้รู้จักจำนวน ชนิด พรรณไม้ ความหนาแน่น ความหลากหลาย - ชุมชนมีส่วนร่วมใน การศึกษาข้อมูล - เยาวชนมีส่วนร่วมใน การศึกษาและจัดทำ ข้อมูล	นักวิจัยบางคนยังไม่มี ความละเอียด ในการ จัดทำระบบข้อมูล	มีข้อมูล พรรณไม้ แต่ ไม่ได้ดูความหนาแน่น และประเมินค่า	เห็นคุณค่าของป่ามากขึ้น	ถ้านักวิจัยไม่เห็น ความสำคัญในการจัดทำ รายละเอียด ทำให้การ จัดเก็บข้อมูลทำให้ไม่ สมบูรณ์ ส่งผลต่อการ ประเมินค่า หรือ ประมวผลไม่ถูกต้อง
๗ สำรวจแนวเขตร่วมกัน ทั้งชุมชน ผู้นำ หน่วยงาน โดยใช้ เครื่องมือที่แม่นยำ	ได้แนวเขตที่ชัดเจน และ ยอมรับร่วมกัน	การตีแปลงทำให้พรรณ พืชบางอย่างตกสำรวจ	ส่วนราชการไม่ยอมรับ	ได้รับการยอมรับจากส่วน ราชการ	การจัดทำข้อมูลในพื้นที่ ขัดแย้ง ต้องมีชุดข้อมูลที่ น่าเชื่อถือ และใช้ เครื่องมือที่มีความแม่นยำ ได้รับการยอมรับร่วมกัน ในส่วนที่เกี่ยวข้อง
๘ ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยน ประสบการณ์	ชุมชนให้ความร่วมมือ และให้ความสนใจ เข้า ร่วมกิจกรรมจำนวนมาก	งบประมาณใช้เกินที่ตั้งไว้	ชุมชนคิดเห็นในมุมมองตนเอง	ทัศนคติชาวบ้าน เปลี่ยนไป เห็นช่องทาง และสามารถจัดลำดับ กิจกรรมก่อนหลังได้	การเรียนรู้ข้างนอกมี ความสำคัญ ทำให้ชุมชน มีมุมมองกว้างขวางขึ้น มี การเปรียบเทียบ และ สร้างแรงจูงใจ
๙ ปฏิบัติการ - การจัดการขยะ	ชุมชนเห็นความสำคัญ ของปัญหาและมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหา	ขาดงบประมาณ หน่วยงานที่รับผิดชอบ ไม่ให้ความสำคัญ	ชุมชนมองว่าเป็นบทบาท หน่วยงาน	ชุมชนเห็นเป็นเรื่องที่ ชุมชนต้องร่วมกันแก้ไข	คณะกรรมการมีการ ระดมทุนในการแก้ไข ปัญหา

- การตั้งศาลปู่ตา - การบวชป่า - การปลูกต้นไม้	ทำพร้อมกัน ๓ กิจกรรม ชุมชนให้ความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน	ขาดองค์ประกอบของคน เมืองบ้านไผ่ในการร่วม กิจกรรม	เวลาเตรียมการน้อย ขาด ผู้เข้าร่วมภาคส่วนคน เมือง	ชุมชน หน่วยงานเห็น ความสำคัญ และเข้าร่วม กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	ชาวบ้านชื่นชอบ และเห็น ความสำคัญต่อความเชื่อ และวิถีวัฒนธรรม ซึ่ง สามารถประยุกต์ใช้กับการ รักษาพื้นที่ป่าให้ต่อเนื่อง ได้
---	--	--	--	--	--

ด่วนที่สุด

ที่ นท ๐๕๑๓.๔/ว.๕๑๐๕

กระทรวงมหาดไทย

ถนนอัษฎางค์ กทม. ๑๐๒๐๐

๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง การจัดทำโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก เพื่อจัดความยากจนและพัฒนาชนบท ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แนวทางการดำเนินการจัดที่ดินตามนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนในที่ดินสาธารณะประโยชน์
๒. ขั้นตอนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการบริหารจัดการที่ดินของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
๓. แผนปฏิบัติการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการบริหารจัดการที่ดินของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
๔. แผนปฏิบัติการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการบริหารจัดการที่ดินของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ด้วยกระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้กรมที่ดินดำเนินการเกี่ยวกับการจัดที่ดินของรัฐ ตามโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก เพื่อจัดความยากจนและพัฒนาชนบท โดยให้ดำเนินการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำรวจแปลงที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนเล็กใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้วนำมาดำเนินการจัดระเบียบให้ราษฎรผู้ยากจน ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๗ พร้อมจัดทำสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้ดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๗ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ นโยบาย ข้อ ๙ การรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร และการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ข้อ ๙.๓ "...เร่งรัดการจัดสรรที่ดินให้แก่ผู้ยากไร้โดยไม่ต้องเป็นกรรมสิทธิ์แต่รับรองสิทธิร่วมในการจัดการที่ดินของชุมชน..." ซึ่งรัฐบาลได้ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว โดยจัดให้มีคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) และกรมที่ดินพิจารณาปรับแผนดำเนินการโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก เพื่อจัดความยากจนและพัฒนาชนบท ให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในเรื่องจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในลักษณะแปลงรวม โดยมีให้กรรมสิทธิ์ แต่อนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐเป็นกลุ่มหรือชุมชนตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) กำหนดในรูปแบบสหกรณ์ หรือรูปแบบอื่นที่เหมาะสม

กระทรวงมหาดไทยได้รับรายงานจากกรมที่ดินว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดเป้าหมายตัวชี้วัด "จำนวนประชาชนที่ยากจนที่ได้รับการจัดที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย" จำนวน ๒,๐๐๐ แปลง ๑,๓๐๐ ครัวเรือน ฉะนั้น เพื่อให้การดำเนินการจัดที่ดินบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเป็นการสนองนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนของรัฐบาลอย่างเป็นรูปธรรม จึงขอให้จังหวัดดำเนินการ ดังนี้

/๑. สำรอง ...

-๒-

๓. สำรวจพื้นที่ที่สาธารณประโยชน์หากพบว่าอยู่ในหลักเกณฑ์ขอให้ดำเนินการจัดทำโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์ที่มีการบุกรุก เพื่อจัดความยากจนและพัฒนาชนบท ทั้งนี้ ให้พิจารณาตามแนวทางการจัดทำโครงการฯ และขั้นตอนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการฯ รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย โดยให้สำนักงานที่ดินจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ

๒. หากโครงการใดมีความจำเป็นต้องดำเนินการจัดทำสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในการก่อสร้างถนน (ผิวจราจรลูกรังแบริดจ์) หรือขุดสระน้ำ ให้จังหวัดจัดส่งแบบแปลนการก่อสร้างที่สอดคล้องตรงกับสภาพพื้นที่ก่อสร้างจริง และแบบสรุปผลการประมาณราคาค่าวัสดุ และค่าแรงงานก่อสร้าง (แบบ บว. ๔ บร. ๕) ที่ได้คำนวณราคากลางงานก่อสร้างทาง งานชลประทาน ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ กรณีปรับปรุงถนนเดิม ให้ระบุเหตุผลความจำเป็นในการปรับปรุงและระยะเวลาการใช้งานถนนเดิม พร้อมภาพถ่ายสภาพถนนเดิม และระบุตัวพิกัด (Global Positioning System : GPS) บริเวณที่ก่อสร้างหรือปรับปรุง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการเสนอคำขอตั้งงบประมาณในปีต่อไป ทั้งนี้ ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ กรมที่ดินได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการจัดทำสาธารณูปโภคตามแผนปฏิบัติงานประจำปี ตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ แล้ว

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการ ทั้งนี้ ขอให้จัดส่งโครงการฯ พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ให้กรมที่ดินภายในวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๒ เพื่อพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้จังหวัดต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายจักรชัย หรรณเลิศ)
ปลัดกระทรวงมหาดไทย

กรมที่ดิน

สำนักจัดการที่ดินของรัฐ

โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๕๔๕๕

โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๙๐๐๘

(3) กรณีมีผู้ได้แจ้งสิทธิในที่ดินหรือคัดค้านแนวเขต

(3.1) ถ้ามีผู้ได้แจ้งสิทธิในที่ดินให้กันที่ดินส่วนนั้นออกจากโครงการ เพื่อดำเนินการพิสูจน์สิทธิตามแนวทางของ กพร. หากพิสูจน์สิทธิแล้ว เป็นผู้บุกรุก จะต้องมารอรับการจัดที่ดินตามหลักเกณฑ์และแนวทางข้างต้น หากยังไม่ยอมรับจะต้องพิจารณาดำเนินการตามกฎหมาย

(3.2) กรณีที่มีผู้คัดค้านแนวเขตที่สาธารณประโยชน์ให้กันพื้นที่บริเวณนั้นออกแล้วดำเนินการตามแนวทางของ กพร. กฎกระทรวงฯ และระเบียบ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้องต่อไป

การประชุมชี้แจง

อ/ก/ง ๑. จัดประชุมชี้แจงราษฎรในพื้นที่ดำเนินการ เพื่อให้ทราบถึงนโยบายของรัฐบาล และแนวทางดำเนินการตามโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในที่ดินที่สาธารณประโยชน์ที่มีการบุกรุกเพื่อจัดความยากจนและพัฒนาชนบท

การวางแผนปลูกที่ดิน

(1) ให้จัดที่ดินให้ตามสภาพเดิม

(2) ครอบครองไม่เกิน 15 ไร่ หากครอบครองเกิน 15 ไร่ ให้พิจารณาจัดให้ครอบครัวที่ 2 หรือ ที่ 3

(3) ถ้าดำเนินการแล้วยังคงมีที่ดินที่ครอบครองเกินผู้อื่นให้ส่งมอบคืนเพื่อนำไปจัดสรรให้ราษฎรผู้ยากจนที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นลำดับแรก

(4) จัดให้มีสาธารณูปโภค เช่น ถนน หรือ แหล่งน้ำ ฯลฯ ตามความเหมาะสม

การจัดทำสาธารณูปโภค

(1) จัดให้มีพื้นที่เพื่อการสาธารณูปโภคตามความเหมาะสม เช่น ถนน แหล่งน้ำ หรืออื่นๆ โดยในกรณีที่ทำเป็นจะต้องขยายหรือจัดให้มีพื้นที่เพื่อการสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้นจะทำความตกลงกับราษฎรผู้ครอบครองเพื่อขอพื้นที่ที่ครอบครองมาดำเนินการ

(2) ในการจัดทำ ปรับปรุง หรือพัฒนาสาธารณูปโภคตาม (1) จะพิจารณาดำเนินการตามความจำเป็นและเหมาะสมแก่สภาพท้องถิ่น

การจัดทำโครงการ

เมื่อคิดเลือกแปลงที่สาธารณประโยชน์แล้ว ให้ อ/ก/ง ๑. ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำโครงการจัดที่ดิน เสนอ ผู้ว่าราชการจังหวัด พิจารณาอนุมัติ

การคัดเลือกบุคคล

(1) คุณสมบัติบุคคลที่ได้รับการคัดเลือก

(1.1) เป็นผู้ยากจน { - มีสัญชาติไทย
- บรรพบุรุษยากจน หรือ เป็นหัวหน้าครอบครัว

(1.2) ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือมีแต่ไม่เพียงพอ

(1.3) ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ดังกล่าวอย่างชัดเจนมาเป็นเวลานาน

แนวทางการดำเนินการจัดที่ดินตามนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจน ในที่ดินสาธารณะประโยชน์

โดย
กรมที่ดิน
กระทรวงมหาดไทย

หลักการ

นำที่ดินสาธารณะประโยชน์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สำหรับที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่ไม่มีการบุกรุก (ที่ว่าง) จะดำเนินการ โดยการจัดการให้ประชาชนเข้าอยู่อาศัยทำกิน ส่วนที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก จะดำเนินการด้วยการจัดระเบียบการถือครอง ด้วยการออกหนังสืออนุญาตให้ทำกินในที่ดินของรัฐ

วิธีการ

๑. ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก - นำมาจัดระเบียบการถือครองที่ดิน

ซึ่งกรมที่ดินได้เสนอแผนปฏิบัติการบริหารจัดการที่ดินของรัฐกรณีที่มีการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (นายโกลน พลกุล) และได้รับความเห็นชอบแล้วเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2547

ขั้นตอนการดำเนินงาน

กรณีที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก

การคัดเลือกแปลงที่ดิน

(1) คุณสมบัติของแปลงที่ดิน

(1.1) ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ที่มีผู้บุกรุกเดิมแปลง หรือ

บางส่วน

(1.2) มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว

(1.3) ประชาชนเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกัน

หากมีความจำเป็นต้องทราบแนวเขตที่ตั้งและการถือครองในที่ดินสาธารณะประโยชน์ ให้ อ.ก.ก. อ. แสดงความประสงค์ต่อสำนักงานที่ดินจังหวัด/สาขา เพื่อดำเนินการรังวัดสอบเขตที่ดินสาธารณะประโยชน์และสำรวจพื้นที่ทางกายภาพ

(2) เงื่อนไขในการคัดเลือกแปลง

(2.1) ผู้ครอบครอง (บุกรุก) ขอรับว่า ที่ดินที่ครอบครองอยู่ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ และยอมรับการดำเนินการตามนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจน

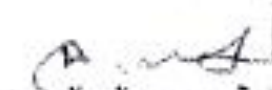
(2.2) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด เห็นชอบให้นำที่ดินสาธารณะประโยชน์ดังกล่าวมาดำเนินการตามแนวทางการจัดที่ดินตามนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจน

๑. สำรวจพื้นที่ที่สาธารณประโยชน์หากพบว่าอยู่ในหลักเกณฑ์ขอให้ดำเนินการจัดทำโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณประโยชน์ที่มีการบุกรุก เพื่อจัดความยากจนและพัฒนาชนบท ทั้งนี้ ให้พิจารณาตามแนวทางการจัดทำโครงการฯ และขั้นตอนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการฯ รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย โดยให้สำนักงานที่ดินจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ

๒. หากโครงการใดมีความจำเป็นต้องดำเนินการจัดทำสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในการก่อสร้างถนน (มีวราจรถูกรังเกรตคัลล์) หรือขุดสระน้ำ ให้จังหวัดจัดส่งแบบแปลนการก่อสร้างที่สอดคล้องตรงกับสภาพพื้นที่ก่อสร้างจริง และแบบสรุปผลการประมาณราคาค่าวัสดุ และค่าแรงงานก่อสร้าง (แบบ ปร. ๔ ปร. ๕) ที่ได้คำนวณราคากลางงานก่อสร้างทาง งานชลประทาน ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ กรณีปรับปรุงถนนเดิม ให้ระบุเหตุผลความจำเป็นในการปรับปรุงและระยะเวลาการใช้งานถนนเดิม พร้อมภาพถ่ายสภาพถนนเดิม และระบุค่าพิกัด (Global Positioning System : GPS) บริเวณที่ก่อสร้างหรือปรับปรุง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการเสนอคำขอตั้งงบประมาณในปีต่อไป ทั้งนี้ ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ กรมที่ดินได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการจัดทำสาธารณูปโภคตามแผนปฏิบัติการประจำปี ตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ แล้ว

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการ ทั้งนี้ ขอให้จัดส่งโครงการฯ พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ให้กรมที่ดินภายในวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๒ เพื่อพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้จังหวัดต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายจักรชัย หรรหมเลิศ)
ปลัดกระทรวงมหาดไทย

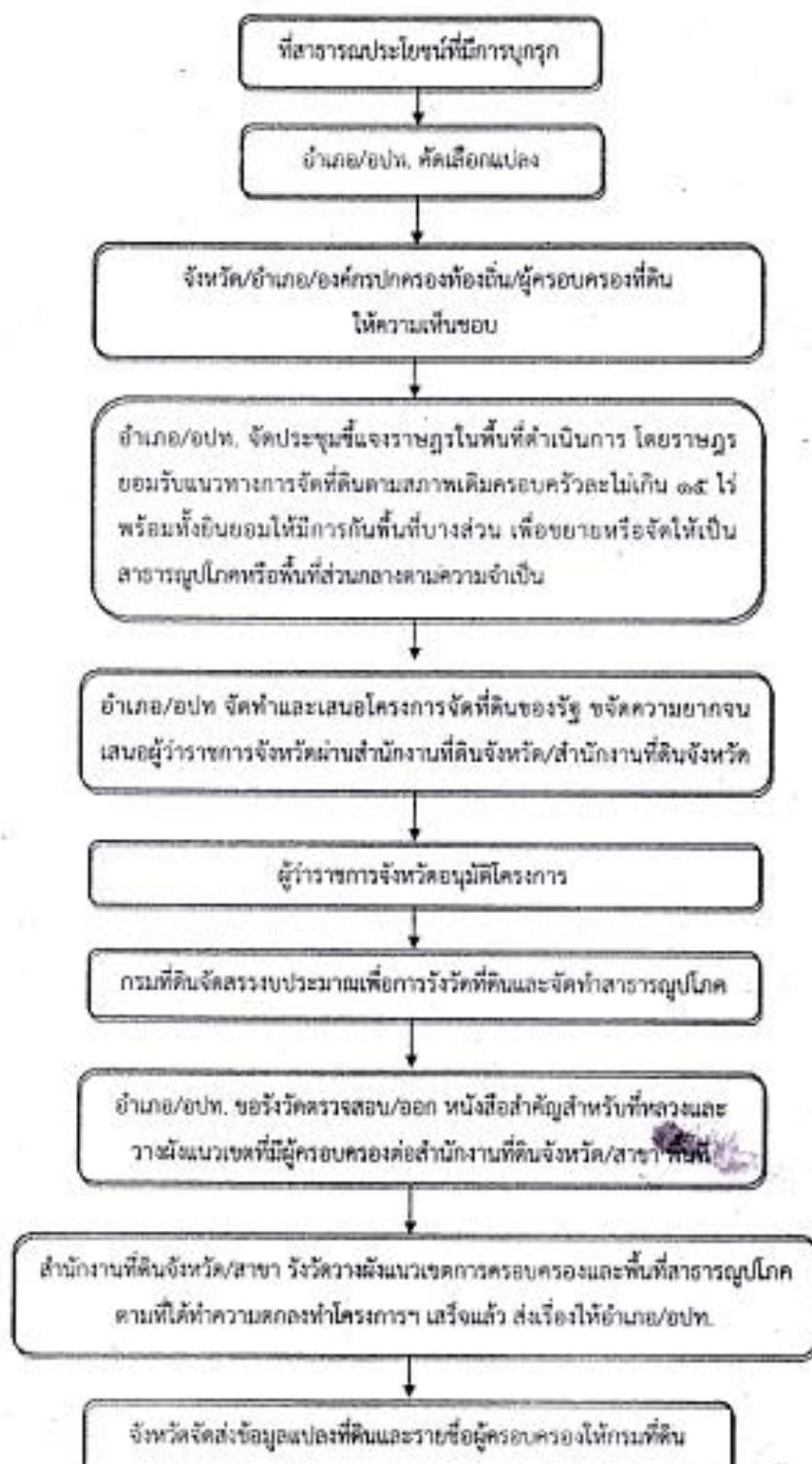
กรมที่ดิน

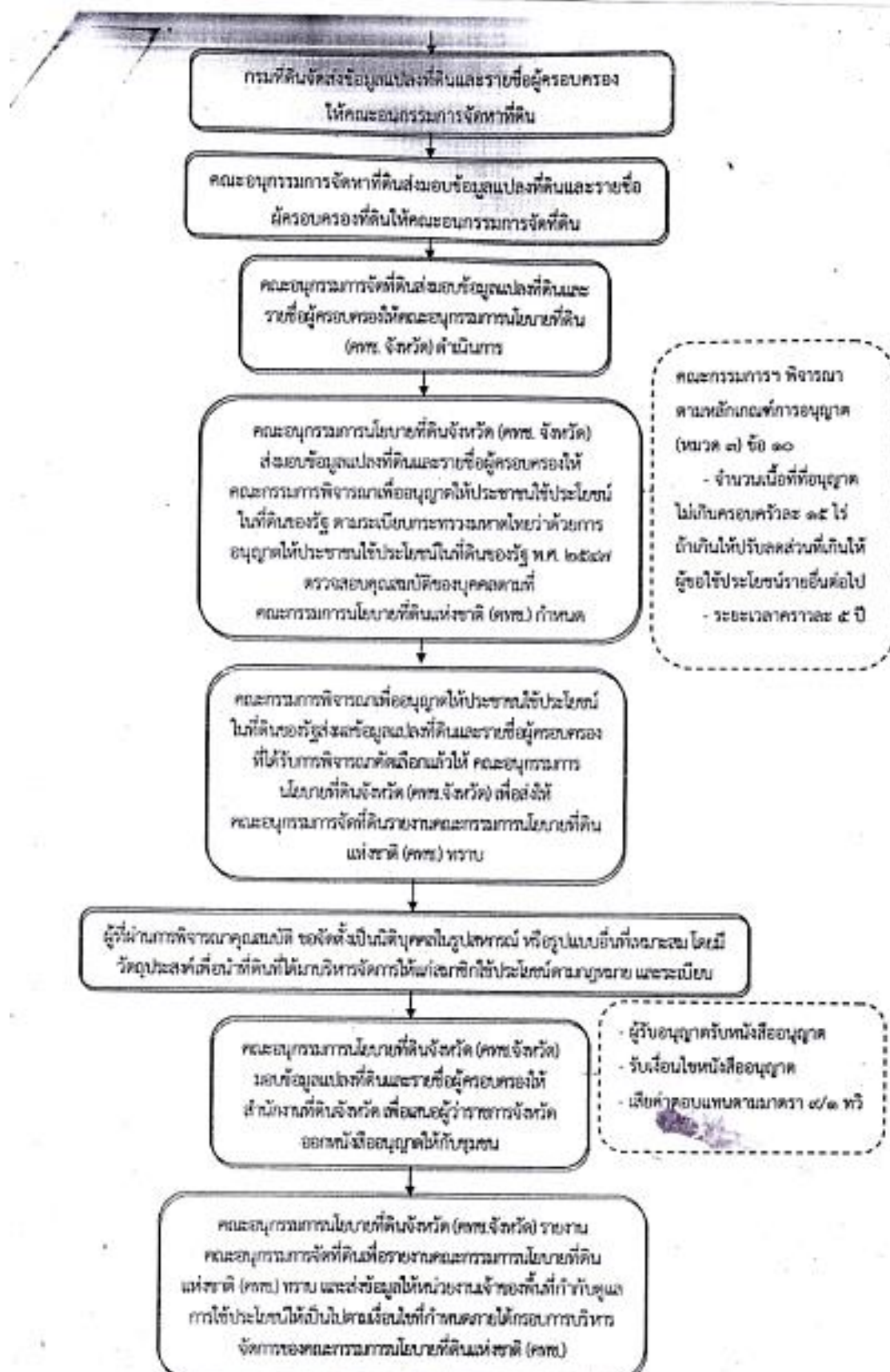
สำนักจัดการที่ดินของรัฐ

โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๕๘๕๓

โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๕๑๐๘

ขั้นตอนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ
กรณีการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน
และการออกหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ

ที่ ขก ๒๔๒๐/๑๐ ๒๒

ที่ว่าการอำเภอป่าสูง

ถนนกระนวน-เชียงใหม่ ขก ๕๐๑๗๐

๑๘ เมษายน ๒๕๕๔

อำเภอ	๔๘๖๔
จังหวัด	เชียงใหม่
เขต	๑๔-๐๓

เรื่อง การจัดทำโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุกเพื่อ
ความยากจนและพัฒนาชนบท ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๔

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น

อ้างถึง หนังสืออำเภอป่าสูง ที่ ขก ๒๔๒๐/๒๒๒๔ ลงวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๔

ถึงที่ส่งมาด้วย สำเนารายงานการประชุมประชาคมหรือสภา

จำนวน ๘ ฉบับ

ตามที่หนังสือที่อ้างถึง อำเภอได้แจ้งให้จังหวัดทราบ ว่า เจ้าหน้าที่ดำเนินการรังวัดวางผังแปลงที่ดินสาธารณะประโยชน์ตามโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุกเพื่อจัดความยากจนและพัฒนาชนบท ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๔ แปลง "โคกท่าและเขียงสัตว์สาธารณะประโยชน์" ตั้งอยู่หมู่ที่ ๔ ตำบลคูคำ อำเภอป่าสูง จังหวัดขอนแก่น เสร็จเรียบร้อยแล้ว ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

บัดนี้ อำเภอได้ประสานให้องค์การบริหารส่วนตำบลคูคำ ผู้ปกครองท้องที่ สภามอบจังหวัดขอนแก่น เพื่อจัดประชุมชี้แจงราษฎรในพื้นที่ดำเนินการ เพื่อให้ทราบเป็นนโยบายของรัฐบาลและแนวทางการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการบริหารจัดการที่ดินของรัฐที่มีการบุกรุกที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนที่รับโอนมา ซึ่งให้ดำเนินการจัดที่ดินในลักษณะเป็นกลุ่มหรือชุมชน ในรูปแบบสหกรณ์หรือรูปแบบอื่นที่เหมาะสมเพื่อร่วมกับการจัดการที่ดินและออกหนังสืออนุญาตฯ เป็นแปลงรวมแปลงเดียว โดยจัดทำแผนผังแสดงแนวเขตอนุญาตการครอบครองของราษฎร พื้นที่ส่วนกลางที่เป็นสาธารณะประโยชน์ เช่น ถนน สระน้ำ เป็นต้น และจัดทำบัญชีรายชื่อราษฎร เพื่อเก็บเป็นหลักฐานแยกไว้ต่างหาก ตามนี้ขอหนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๕๑๓๔/ว ๒๓๕๑ ลงวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๔ พร้อมทั้งตรวจสอบคุณสมบัติผู้บุกรุกว่าเป็นผู้อยู่ในเกณฑ์เกณฑ์สมควรได้รับอนุญาตและจัดทำประชาคมตรวจว่าชอบบุคคลดังกล่าวยากจนและมีที่ดินทำกินหรือไม่เพียงพอ แล้วเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๔ ผลการประชุมประชาคม ปรากฏว่า ตามผลการรังวัดแบ่งแปลงไว้จำนวน ๓๘ ราย มีผู้ผ่านการประชุมประชาคมทั้ง ๓๘ ราย โดยขอเปลี่ยนชื่อบุคคลผู้ครอบครองในครัวเรือนเดียวกันจำนวน ๑ ราย (รายละเอียดปรากฏตามหนังสือที่ส่งมาด้วย)

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

เรียน : เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น

- เพื่อโปรดทราบ

- เห็นควรส่ง

☐ ฝ่ายอำนวยการ☒ กลุ่มงานวิชาการ☐ ฝ่ายทะเบียน☐ ฝ่ายรังวัด☐ ฝ่ายกฎหมาย (นายสุภาพบุษย์ เจริญใจ)☐ ฝ่ายควบคุมที่ดิน (นายสุภาพบุษย์ เจริญใจ)

โทรศัพท์ ๐-๔๒๒๑-๔๒๐๐

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุภาพบุษย์ เจริญใจ)

นายอำเภอป่าสูง

นายอำเภอป่าสูง

ก.ว.

- ดำเนินการ

- ตรวจสอบ

(นายทิมชัย แสงภา)

รายงานการประชุมประชาคม
เพื่อดำเนินการคัดเลือกบุคคลเข้าทำประโยชน์ในที่สาธารณะประโยชน์ตามโครงการจัดที่ดินของรัฐ เพื่อชดเชย
ความยากจน

ที่สาธารณประโยชน์แปลง “โคกท่าเลื่องสัตว์” หมู่ที่ ๔ ตำบลคูคำ อำเภอคำสูง จังหวัดขอนแก่น
ในวันพฤหัสบดีที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๙ เวลา ๐๙.๓๐ น.

ณ ศาลาอเนกประสงค์บ้านหนองบัวคำมูล ตำบลคูคำ อำเภอคำสูง จังหวัดขอนแก่น

ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องให้ประธานแจ้งให้ที่ประชุมทราบ

ประธาน

- ตามที่องค์การบริหารส่วนตำบลคูคำได้จัดทำโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในที่สาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุกเพื่อจัด ความยากจนและพัฒนาชนบท ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๙ โดยเลือกที่ดินสาธารณประโยชน์แปลง “โคกท่าเลื่องสัตว์” ตามหนังสือสำคัญลำดับที่หลวงเลข ๔๙๙๖๖ หมู่ที่ ๔ ตำบลคูคำ อำเภอคำสูง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเห็นว่าเหมาะสมและอยู่ในหลักเกณฑ์ จึงได้เสนอโครงการผ่านอำเภอ จังหวัด และกรมที่ดินได้พิจารณาเห็นชอบและอนุมัติโครงการพร้อมทั้งสนับสนุนเงินงบประมาณค่าจ้างวัดวางผังแปลงแปลงมาให้ แต่เนื่องจากรัฐบาลปรับเปลี่ยนแนวทางในการจัดรูปแบบใหม่ จึงให้ดำเนินการจัดที่ดินในลักษณะเป็นกลุ่มหรือชุมชน รูปแบบสหกรณ์หรือรูปแบบอื่นที่เหมาะสมเนื้อที่ร่วมกันบริหารจัดการที่ดินและออกหนังสืออนุญาตเป็นแปลงรวมแปลงเดียว โดยจัดทำแผนผังแสดงแนวเขตอนุญาตการครอบครองของราษฎร ที่ใน ส่วนกลางที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น ถนน หนองน้ำ เป็นต้น และจัดทำบัญชีรายชื่อของราษฎร เพื่อเป็นหลักฐานแยกไว้ต่างหาก อำเภอจึงได้จัดทำประชุมประชาคมนีเพื่อตรวจสอบคุณสมบัติ บุกรุกในครั้งนี้

ระเบียบวาระที่ ๒ รับรองรายงานการประชุมครั้งที่แล้ว

- ไม่มี

ระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องเพื่อแจ้งให้ทราบ

ประธาน

- เนื่องจากการดำเนินการจัดทำโครงการฯ ตามรูปแบบใหม่ต้องจัดเป็นกลุ่มหรือชุมชน ในรูปแบบ สหกรณ์ จึงได้เชิญตัวแทนสหกรณ์จังหวัดขอนแก่นมาเข้าร่วมประชุมเพื่อชี้แจงแนวทางในการจัดตั้ง กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ ซึ่งท่านจะได้ทราบหลังจากการประชุมเสร็จแล้ว ข้อดีของการจัดตั้ง กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์คือกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์จะมีฐานะเป็นนิติบุคคล เมื่อเป็นนิติบุคคล แล้วทางภาครัฐจะเข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือโดยง่ายทั้งปัจจัยการผลิต วัสดุ ดิน อุปกรณ์ หรือ เครื่องจักรกลอื่นๆ เนื่องจากมีคณะกรรมการการบริหารจัดการและดำเนินการแทนกลุ่มเกษตรกรหรือ สหกรณ์อยู่แล้ว ส่วนใบอนุญาตจะออกมาในรูปแบบแปลงรวม มีวาระคราวละ ๕ ปี เมื่อครบ ๕ แล้วต้องมีการประชุมตรวจสอบคุณสมบัติอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในระหว่างที่รอการอนุญาตนี้ผู้ที่ได้รับอนุญาต ต้องเสียค่าตอบแทนรายปีให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือองค์การบริหารส่วนตำบลคูคำในอัตรา ไร่ละไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาทต่อปี โดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขขององค์การบริหารส่วนตำบล

- ๒ -

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องเพื่อพิจารณา

ประธาน

- ตามที่นายช่างวัดสำนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น สาขากระนวน ได้ทำการรังวัดแบ่งผืนแปลงโฉนดจำนวน ๓๘ แปลง (ไม่รวมแปลงทางสาธารณประโยชน์) มีผู้บุกรุกครอบครองที่ดิน จำนวน ๓ ราย และแต่ละรายไม่เกินครัวเรือนละ ๑๕ ไร่ โดยเป็นผู้ที่อยู่ในหลักเกณฑ์สมควรได้รับอนุญาตคือต้องยอมรับว่าเป็นผู้บุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์เป็นเวลานานมาแล้ว ซึ่งทุกคนยอมรับแล้ว ต่อไปจึงเป็นการประชุมตรวจสอบว่าสอบบุคคลดังกล่าวว่ายากจน และไม่มิตินทำกินหรือมีค่าน้อยไม่เพียงพอ โดยการขานชื่อตามลำดับแปลงซึ่งได้ทำการรังวัดแบ่งมาแล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมยกมือประชุม และหากผู้ใดไม่เห็นด้วยให้ทำการคัดค้านได้บ้าง พร้อมทั้งระบุเหตุผลเป็นรายบุคคลไปจนครบ

ระเบียบวาระที่ ๕ มติที่ประชุม

ประธาน

- มติที่ประชุมประชุมยกมือเห็นชอบให้ผู้ก่อการผู้มิวายชื่อตามผืนแปลงทั้ง ๓๘ ราย ผ่านการประชุม ประชาคมในครั้งนี้ โดยมีผู้ขอเปลี่ยนแปลงบุคคลราย นายสุทิน บุญนาดี แปลงลำดับที่ ๑๐ เนื้อที่ ๕-๑-๓๙.๔ ไร่ เปลี่ยนเป็น นายอภิสิทธิ์ บุญนาดี (สามีชอบด้วยกฎหมาย) ที่ประชุมเห็นชอบเป็นผู้คุ้มครองปกครองอันสมควรได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐได้

ระเบียบวาระที่ ๖ เรื่องอื่น ๆ

ประธาน

- เชิญผู้แทนสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น นายมานิจ ศรีวงศ์ราช ผู้อำนวยการกลุ่มจัดตั้งและส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น ดำเนินการชี้แจงและจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ ขึ้นตอนและรูปแบบ
- มติที่ประชุมเห็นชอบจัดตั้งเป็น "กลุ่มเกษตรกรทำนาบ้านหนองบัวคำมูล" ไว้เป็นเบื้องต้น ส่วนรายละเอียดอื่นๆ เนื่องจากต้องใช้เอกสารหลายอย่างและหลายขั้นตอนจะได้ดำเนินการไปโอกาสต่อไป

เลิกประชุม

เวลา ๑๖.๐๐ น.

ลงชื่อ

- e - ผู้ตรวจงานการประชุม
(ท.จ.ท.เจ้าวิล โทสุทา)
เจ้าพนักงานที่ดินอำเภอคำชะอี

ลงชื่อ

ผู้ตรวจงานการประชุม
(นายสุรพันธ์ กอแก้ว)
นายอำเภอคำชะอี

หนังสืออนุญาต

ให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเป็นการชั่วคราวตามนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจน
เลขที่ ๔๒ / ๒๕๕๔

หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เลขที่ ๔๒๔๖๖

ที่ดินเลขที่ ๒๒๐๙

ตำบล คูคำ

ระวางหมายเลข 5641 IV 8822,8824

อำเภอ ข้าสูง

จังหวัด ขอนแก่น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งได้รับแต่งตั้ง
จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

อนุญาตให้ กลุ่มเกษตรกรทำนาหนองบัวคำบล ☐-☐☐☐☐-☐☐☐☐☐-☐☐☐-☐☐☐ เลขประจำตัวประชาชน

อายุ ปี สัญชาติ ไทย มีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้าน หนองบัวคำบล เลขที่ ๖ หมู่ที่ ๔ ตำบล คูคำ

อำเภอ ข้าสูง จังหวัด ขอนแก่น ทำประโยชน์และอยู่อาศัยในที่ดินสาธารณะประโยชน์

ชื่อ - โคกท่าแดงเชียงสัตว์ " หมู่ที่ ๔ ตำบล คูคำ อำเภอ ข้าสูง

จังหวัด ขอนแก่น มีกำหนดเวลา ๕ ปี นับแต่วันที่ เดือน พ.ศ.

จนถึงวันที่ เดือน พ.ศ. โดยเสียค่าตอบแทนให้แก่รัฐตามมาตรา ๔ ทวิ

แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน มีอาณาเขตดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ จด คลองชลประทานสายใหญ่ฝั่งซ้าย ยาวประมาณ ๕๖๕.๒๔ เมตร

ทิศตะวันออก จด คลองชลประทานสายใหญ่ฝั่งซ้าย ยาวประมาณ ๓๐๖๔.๒๔ เมตร

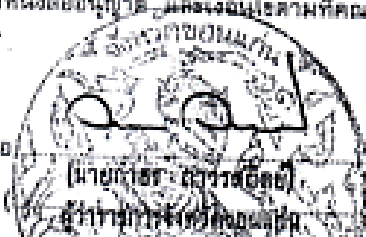
ทิศใต้ จด ทางสาธารณะประโยชน์ ยาวประมาณ ๕๖๘.๓๔ เมตร

ทิศตะวันตก จด โคกท่าแดง, ที่มีการขอครอบครอง, ทางสาธารณะประโยชน์ ยาวประมาณ ๓๐๓๘.๔๗ เมตร

จำนวนเนื้อที่ประมาณ ๒๕๘ ไร่ ๒๕ งาน ๔๔ ตารางวา

ผู้รับอนุญาตจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุในหนังสืออนุญาต และเงื่อนไขตามที่คณะกรรมการ
กำหนดทุกประการ หากฝ่าฝืนอาจถูกเพิกถอนการอนุญาตได้

ลงชื่อ

ผู้อนุญาต

**เงื่อนไขการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ
ตามนโยบายของรัฐบาล และคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.)
หนังสืออนุญาต เลขที่.....๕๕๖.....๖๕๕๕**

ข้อ ๑. ผู้รับอนุญาตจะต้องเป็นชุมชนที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ในรูปแบบสหกรณ์ หรือรูปแบบอื่นที่เหมาะสม ตามสภาพพื้นที่ตามนโยบายของรัฐบาลและคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.)

ข้อ ๒. ให้ผู้รับอนุญาตนำที่ดินที่ได้รับอนุญาตไปจัดระเบียบการถือครองให้แก่ราษฎรที่ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดิน ตามที่คณะกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัด (คทช.จังหวัด) เห็นชอบ โดยผู้ได้รับการจัดที่ดิน จะต้องเป็นสมาชิกของชุมชน ตามข้อ ๑

ข้อ ๓. ให้ผู้รับอนุญาตออกข้อบังคับ ข้อกำหนด และ/หรือเงื่อนไขในการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) กำหนด รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องโดยให้สมาชิกของชุมชนปฏิบัติตามปฏิบัติ ดังนี้

๓.๑ ต้องทำประโยชน์และ/หรืออยู่อาศัย ด้วยตนเองหรือให้บุคคลในครอบครัวภายในเขตพื้นที่ที่ดินที่ได้รับการจัดที่ดินเท่านั้น ห้ามขายที่ดิน

๓.๒ ห้ามซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ ให้เช่า ให้เช่าซื้อ ให้ยืม หรือโอนสิทธิการเช่า หรือโอนสิทธิครอบครองให้บุคคลอื่น เว้นแต่เป็นไปตามระเบียบ กฎหมายของหน่วยงานที่อนุญาตให้ใช้ที่ดิน

๓.๓ สามารถตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมได้

๓.๔ ต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมายต่างๆ ของหน่วยงานที่อนุญาตให้ใช้ที่ดิน รวมถึงข้อกำหนดที่คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) จะกำหนดขึ้นใหม่ในภายหลังด้วย

๓.๕ ให้ความยินยอมหรืออำนวยความสะดวกกับเจ้าหน้าที่ที่เข้าไปตรวจสอบพื้นที่ที่จัดที่ดิน

๓.๖ หากมีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด หรือผู้ที่ได้รับการจัดที่ดินไม่ประสงค์จะใช้ที่ดิน ให้คณะกรรมการพิจารณาเพื่ออนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ สามารถพิจารณายกเลิกการใช้ที่ดิน และให้ผู้ได้รับการจัดที่ดินต้องส่งคืนพื้นที่

๓.๗ ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการทำประโยชน์ของบุคคลกระทำความผิดหรือรบกวนบุคคลอื่น หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของทางราชการและของเอกชน หากผู้รับอนุญาตพบแร่ หิน ทรัพยากรป่าไม้ วัตถุโบราณ หรือทรัพยากรอันควรอนุรักษ์ เป็นต้น ให้หยุดการทำประโยชน์ไว้ และแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบโดยด่วน

๓.๘ ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือเพื่อประโยชน์ของทางราชการและทางราชการจะต้องเรียกพื้นที่ที่ได้รับการจัดที่ดินคืน ผู้ที่ได้รับการจัดที่ดินต้องส่งคืนพื้นที่ทันที

๓.๙ สมาชิกต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของสหกรณ์ หรือนิติบุคคลรูปแบบอื่น

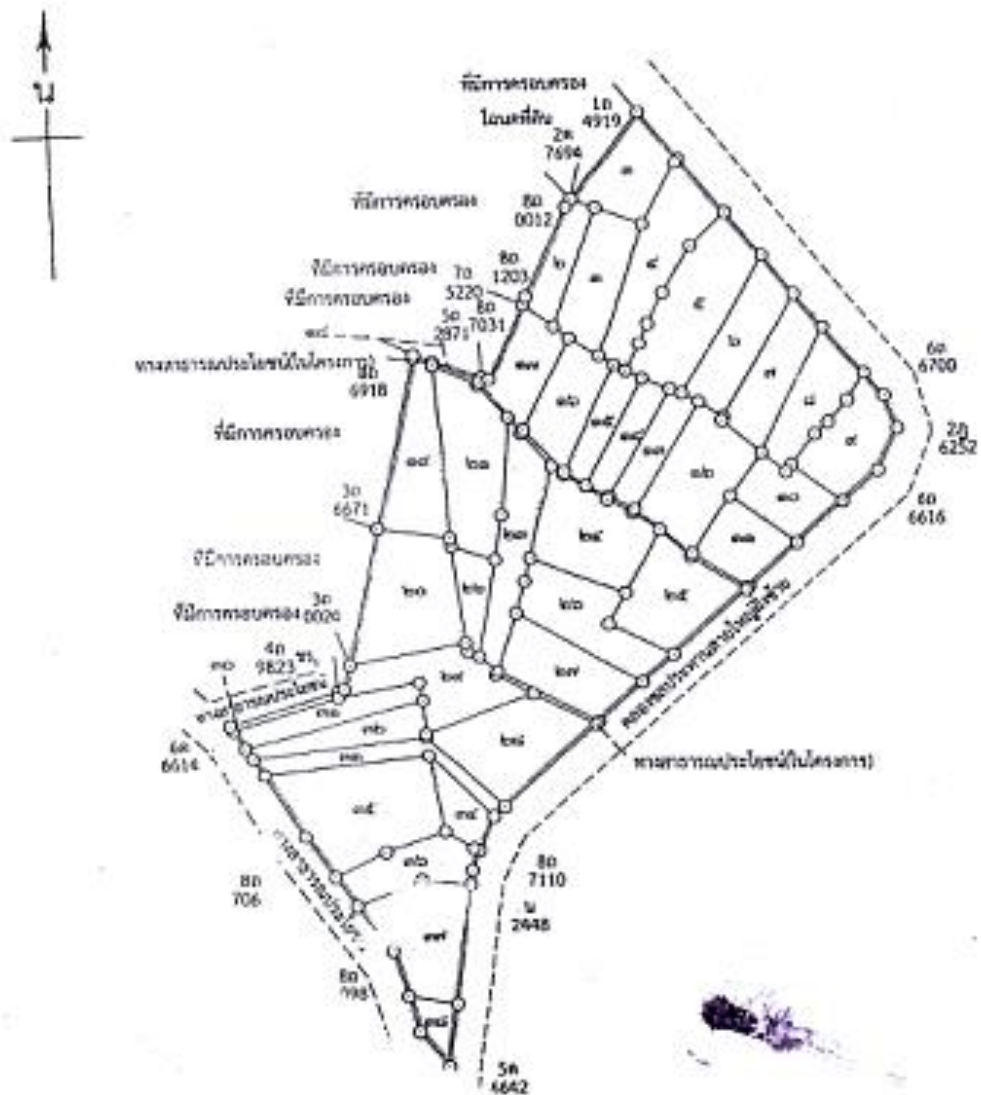
ข้อ ๔. ให้ผู้รับอนุญาตมีหน้าที่กำกับดูแลสมาชิกปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบังคับ ข้อกำหนดและ/หรือเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น หากสมาชิกไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ให้รายงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัด (คทช.จังหวัด) พร้อมทั้งแจ้งให้หน่วยงานผู้มีหน้าที่ดูแลรักษาทราบ

ข้อ ๕. ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดที่ดินดังกล่าวข้างต้น ให้คณะกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัด (คทช.จังหวัด) เป็นผู้ชี้ขาด

ลงชื่อ.....ผู้รับอนุญาต
(.....)
ท.ช.๕๕๖ เดือน..... พ.ศ.....

รูปแผนที่ (ใบต่อ)

แนบท้ายหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐเป็นการชั่วคราวตามนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจน
หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เลขที่ ๔๗๘๖๖ ที่ดินเลขที่ ๒๒๙ ราชวาทนายนเลข 5641 IV 8822,88
ตำบล คูหา อำเภอ ขำสูง จังหวัด ขอนแก่น

โครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก
เพื่อจัดความยากจนและพัฒนาชนบท
(โคกทำเลเถียงสัตว์สาธารณะประโยชน์)

ชื่อโครงการ โครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุกเพื่อจัดความ
ยากจนและพัฒนาชนบท (โคกทำเลเถียงสัตว์สาธารณะประโยชน์) บ้านหนองบัวคำมูล หมู่ที่ ๔ ตำบลคูคำ
อำเภอคำสูง จังหวัดขอนแก่น

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

๑. องค์การบริหารส่วนตำบลคูคำ อำเภอคำสูง จังหวัดขอนแก่น
๒. อำเภอคำสูง จังหวัดขอนแก่น

หลักการและเหตุผล

นำที่สาธารณะประโยชน์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการนำที่สาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุกมา
ดำเนินการจัดระเบียบการถือครอง เพื่อให้ราษฎรผู้ยากไร้ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ด้วยการออกหนังสือ
อนุญาตให้ทำกินและอยู่อาศัยในที่ดินของรัฐ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ประชาชนที่อยู่ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก ได้รับการจัดระเบียบการถือครอง
ที่ดินและออกหนังสืออนุญาตให้ทำกิน
๒. เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐตามกระบวนการแก้ไขปัญหการบุกรุกที่ดินของรัฐ
(กบร.)
๓. เป็นการเพิ่มศักยภาพและโอกาสแก่คนจน เพื่อแก้ไขปัญหความยากจนกับเพื่อยกระดับคุณภาพ
ชีวิตของประชาชนให้อยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน

เป้าหมาย

ดำเนินการขับเคลื่อนภายใต้แผนงานโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์
ที่มีการบุกรุก เพื่อจัดความยากจนและพัฒนาชนบท พื้นที่ตำบลคูคำ บ้านหนองบัวคำมูล หมู่ที่ ๔ ตำบลคูคำ
อำเภอคำสูง จังหวัดขอนแก่น โคกทำเลเถียงสัตว์สาธารณะประโยชน์ เนื้อที่ประมาณ ๒๕๘ ไร่ จำนวน ๑๗ ราย

ระยะเวลาการดำเนินการ

ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔

สถานที่ดำเนินการ

โคกทำเลเถียงสัตว์สาธารณะประโยชน์ บ้านหนองบัวคำมูล หมู่ที่ ๔ ตำบลคูคำ อำเภอคำสูง จังหวัด
ขอนแก่น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ประชาชนที่อยู่ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก ได้รับการจัดระเบียบการถือครองที่ดินและ
ออกหนังสืออนุญาตให้ทำกิน
๒. แก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐตามกระบวนการแก้ไขปัญหการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.)
๓. เพิ่มศักยภาพและโอกาสแก่คนจน เพื่อแก้ไขปัญหความยากจนกับเพื่อยกระดับคุณภาพ ชีวิตของ
ประชาชนให้อยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน

ผู้เสนอโครงการ

(ลงชื่อ)

(นายบำรุง สุริยงค์)

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคูคำ

ผู้เห็นชอบโครงการ

(ลงชื่อ)

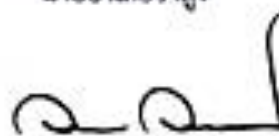

(นายสุเทพ หิรณสาร)

นายอำเภอชำสูง

ผู้อนุมัติโครงการ

(ลงชื่อ)

(นายกำธร ถาวรสถิตย์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น

หนังสือสั่งการ

ที่ ศธ.๐๐๑๕.(บ.ก.น.๖) ๑๐(๓) ๒๕๖๑

สถานีดํารวจนครบาลตำรวจภูธร
ถนนปทุมเมือง แขวงตำรวจภูธร
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง แจ้งข้อหาการจําคุกคุมขังสาธารณะ

เรียน นายวรณิ ชันขวา / ผู้จัดการชุมนุมสาธารณะ

อ้างถึง หนังสือแจ้งการชุมนุมสาธารณะ กลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง ลงวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑

ซึ่งมีผลด้วย ๑. คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๓/๒๕๕๘ เรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อย

และความมั่นคงของชาติ จำนวน ๔ แผ่น

๒. หนังสือของผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุม คมพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พุทธศักราช ๒๕๕๘ จำนวน ๒ แผ่น

ตามหนังสือที่อ้างถึง กลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง แจ้งการชุมนุมสาธารณะ โดยมีความประสงค์ที่จะแจ้งให้สถานีดํารวจนครบาลตำรวจภูธร ทราบถึงการชุมนุมสาธารณะ เพื่อยื่นหนังสือต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ขออนุญาตดำเนินโครงการขุดร่องน้ำและทำถนนรอบเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าโคกหนองม่วง ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น และถ้ขอออกโฉนดชุมชนให้ชาวบ้านดั้งเดิมที่อาศัยริมป่าโคกหนองม่วง ลักษณะการชุมนุมสาธารณะ ไม่มีการเดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายสถานที่ชุมนุมจำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมโดยประมาณ ๕๐ คน ที่อยู่ของสถานที่ชุมนุม ริมทางเท้าหน้ากระทรวงมหาดไทย ถนนอินทจักร แขวงวัดราชพิพิธ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เริ่มการชุมนุมตั้งแต่วันที่ ๑๖.๐๐ น. ของวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑ ถึงเวลา ๑๖.๐๐ น. ของวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑ โดยมีการใช้เครื่องขยายเสียงโทรโข่งและลำโพงขนาดเล็ก จำนวน ๑ ตัว การใช้สิ่งอื่นๆ ป้ายผ้าธรรมรงค์ ป้ายไวน์ธรรมรงค์ จึงขอให้สถานีดํารวจนครบาลตำรวจภูธร พิจารณาและดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไปในวันเวลาและสถานที่ดังกล่าวข้างต้น นั้น

ผู้กล่าวกับการสถานีดํารวจนครบาลตำรวจภูธรได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ความที่ท่านซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง / ผู้จัดการชุมนุมสาธารณะ จะจัดกิจกรรมโดยมีผู้เข้าร่วมชุมนุมดังกล่าว นั้น อาจมีผลต่อการดำเนินคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๓/๒๕๕๘ เรื่อง การรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติและอาจเป็นการกระทำที่อาจผิดกฎหมายหรือผิดกฎหมายอื่นๆ เช่น พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะพุทธศักราช ๒๕๕๘ ฯลฯ

สถานีดํารวจนครบาลตำรวจภูธร ได้รับแจ้งการชุมนุมสาธารณะดังกล่าวแล้ว จึงขอแจ้งหน้าที่ของท่านตาม มาตรา ๑๕ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ ดังนี้

(๑) คุณและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธภายใต้ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

/ (๒) คุณและรับผิดชอบการชุมนุม.....

- ๒ -

(๒) ตูแกละรับคิดขอการชุมนุมสาธารณะไม่ให้เกิดการขัดขวางเกินสมควรต่อประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ ตลอดจนตูแกละรับคิดขอให้ผู้ชุมนุมปฏิบัติ ตามมาตรา ๑๖

(๓) แจ้งให้ผู้ชุมนุมทราบถึงหน้าที่ของผู้ชุมนุม ตามมาตรา ๑๖ และเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ

(๔) ให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะในการดูแลการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปตาม (๑) และ (๒)

(๕) ไม่ยุยงส่งเสริมหรือชักจูงผู้ชุมนุมเพื่อให้ผู้ชุมนุม ไม่ปฏิบัติตาม มาตรา ๑๖

(๖) ไม่ปราศรัยหรือจัดกิจกรรมในการชุมนุมโดยใช้เครื่องมือขยายเสียงในระหว่างเวลา ๒๔.๐๐ นาฬิกา ถึงเวลา ๐๖.๐๐ นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น

(๗) ไม่ใช้เครื่องมือขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้าที่มีขนาดหรือระดับเสียงตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติประกาศกำหนด

ตามมาตรา ๑๖ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ ดังนี้

(๑) ไม่ก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ประชาชน ที่จะใช้ที่สาธารณะอันเป็นที่ชุมนุมหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเกินที่พึงคาดหมายได้ว่าเป็นไปตามเหตุอันควร

(๒) ไม่ปิดบังหรืออำพรางคน โดยจงใจให้มีการระบุตัวบุคคล ใดบุคคล หนึ่ง เว้นแต่เป็นการแต่งกายตามปกติประเพณี

(๓) ไม่พาอาวุธ คอกไม้เพลิง สิ่งที่ยืนถาวรบิน หรือสิ่งที่อาจนำมาใช้ได้อย่างอาวุธ เข้าไปในที่ชุมนุมไม่ว่าจะได้รับอนุญาตให้มีสิ่งนั้นติดตัวหรือไม่

(๔) ไม่บุกรุกหรือทำให้เสียหาย ทำลาย หรือทำด้วยประการใดๆ ให้ไร้การไม่ได้ตามปกติซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น

(๕) ไม่ทำให้ผู้อื่นกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือเสรีภาพ

(๖) ไม่ใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่ขู่จะให้เกิดประทุษร้ายผู้เข้าร่วมชุมนุมหรือผู้อื่น

(๗) ไม่ขัดขวางหรือกระทำการใดๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะในการคุ้มครองความสะดวกของประชาชนในการใช้ที่สาธารณะ และการดูแลการชุมนุมสาธารณะนั้น

(๘) ไม่เดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายการชุมนุมระหว่างเวลา ๒๔.๐๐ นาฬิกา ถึงเวลา ๐๖.๐๐ นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ

(๙) ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ

การชุมนุมสาธารณะดังกล่าว อาจต้องถูกดำเนินคดีตามความผิดฐาน ผิดคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๓/๒๕๕๘ เรื่อง การรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ ดังนี้

ข้อ ๑๒ ผู้ใดมั่วสุม หรือชุมนุมทางการเมือง ณ ที่ใดๆ ที่มีจำนวนตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป คือระวางโทษ จำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่เป็นการชุมนุม ที่ได้รับอนุญาตจาก

/ หัวหน้าคณะรักษาความสงบ-.....

-๓-

หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

อนึ่ง การใช้เครื่องขยายเสียงในการชุมนุมสาธารณะนั้น จะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตทำการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียงต่อเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาตที่สถานีตำรวจนครบาลตำรวจราชมณเฑียร และสำนักงานเขตพระนคร ดังนั้น สถานีตำรวจนครบาลตำรวจราชมณเฑียร จึงขอแจ้งให้ท่านซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง / ผู้จัดการชุมนุมสาธารณะ / ผู้ประสานงาน และผู้เข้าร่วมชุมนุมดังกล่าวเพื่อทราบ โดยมีรายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

พันตำรวจเอก

(เกียรติ ถานบัว)

ผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลตำรวจราชมณเฑียร

หน้า ๓

เล่ม ๑๓๖ ตอนพิเศษ ๗๓ ง

ราชกิจจานุเบกษา

๓ เมษายน ๒๕๖๕

คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

ที่ ๓/๒๕๕๘

เรื่อง การรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ

ตามที่บัดนี้มีประกาศพระบรมราชโองการให้ยกเลิกการประกาศใช้กฎอัยการศึก พุทธศักราช ๒๕๕๗ สมควรมีมาตรการในการดำเนินการกับการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลาย ความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงของชาติ การฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน ซึ่งคุกคามความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ ดังนั้น หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติจึงเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดให้ลดน้อย หรือหมดสิ้นลงโดยเร็ว ทั้งนี้ เพื่อให้ไม่ให้เกิดผลกระทบต่องูรจริยชนและความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วไป

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติโดยความเห็นชอบของคณะรักษาความสงบแห่งชาติจึงมีคำสั่ง ดังต่อไปนี้

ข้อ ๓ คำสั่งนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๒ ในคำสั่งนี้

“เจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อย” หมายความว่า ข้าราชการทหารซึ่งมียศตั้งแต่จันทรโยคตรี เรือตรี หรือเรืออากาศตรี ขึ้นไป ซึ่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามคำสั่งนี้

“ผู้ช่วยเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อย” หมายความว่า ข้าราชการทหารซึ่งมียศต่ำกว่าจันทรโยคตรี เรือตรี หรือเรืออากาศตรี ลงมา ซึ่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามคำสั่งนี้

ข้อ ๓ ให้เจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นความผิด ดังต่อไปนี้ ให้เกิดผลโดยเร็ว

(๑) ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตามมาตรา ๓๐๗ ถึงมาตรา ๓๑๒ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

(๒) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ตามมาตรา ๑๑๓ ถึงมาตรา ๑๑๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

(๓) ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน และวัตถุระเบิด สำหรับใช้เฉพาะแต่ในการสงคราม

(๔) ความผิดอันเป็นการฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

ข้อ ๔ ในการดำเนินการตามข้อ ๓ ให้เจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ออกคำสั่งเรียกให้บุคคลใดมารายงานตัวต่อเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อย หรือมาให้ถ้อยคำหรือส่งมอบเอกสารหรือหลักฐานใดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามข้อ ๓

(๒) จับกุมตัวบุคคลที่กระทำความผิดซึ่งหน้า และควบคุมตัวผู้ถูกจับนำส่งพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินการต่อไป

(๓) ช่วยเหลือ สนับสนุน หรือเข้าร่วมในการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนในความผิดตามข้อ ๓ ในการเข้าร่วมดังกล่าวให้ถือว่าเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๔) เข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจค้น รวมตลอดทั้งค้นบุคคลหรือยานพาหนะใด ๆ ทั้งนี้ เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่าบุคคลซึ่งกระทำความผิดตามข้อ ๓ หลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สิน ซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิดหรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามข้อ ๓ หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่า เนื่องจากการเป็นข้ากบฏจะเอา หมายค้นมาได้ บุคคลนั้นจะหลบหนีไปหรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้ เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม

(๕) บังหรืออายัดทรัพย์สินที่ค้นพบตาม (๔)

(๖) กระทำการอื่นใดตามที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติมอบหมาย

ข้อ ๕ ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อแก้ไขสถานการณ์ที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ หรือกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนให้บุคคลใดโดยเร็ว หรือป้องกันมิให้สถานการณ์รุนแรงขึ้น ให้เจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยมีอำนาจออกคำสั่งห้ามการเสนอข่าว การจำหน่าย หรือทำให้ แพร่หลายซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใด ที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว หรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดความเข้าใจผิดจนกระทบต่อความมั่นคงของชาติหรือความสงบ เรียบร้อยของประชาชน ในการออกคำสั่งดังกล่าวเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยจะกำหนดเงื่อนไข หรือเงื่อนไขเวลาในการปฏิบัติตามคำสั่งด้วยก็ได้

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติจะกำหนด หลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยก็ได้

ข้อ ๖ ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยโดยมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด ตามข้อ ๓ ให้เจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยมีอำนาจเรียกตัวบุคคลนั้นมาเพื่อสอบถามข้อมูล หรือให้ถ้อยคำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการตามข้อ ๓ และในกรณีที่ยังสอบถามไม่ได้แล้วเสร็จ จะควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้ก็ได้แต่ต้องไม่เกินเจ็ดวัน แต่การควบคุมตัวดังกล่าวต้องควบคุมไว้ในสถานที่อื่น ที่มีใช้สถานีดำรวจ ที่คุมขัง หักขสสถาน หรือเรือนจำ และจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นในลักษณะเป็น ผู้ต้องหามีได้

เมื่อมีเหตุอันจะต้องดำเนินคดีต่อบุคคลที่กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งในฐานะเป็นผู้ต้องหา ให้เจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยในฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจดำเนินการต่อไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ข้อ ๗ ให้ผู้ช่วยเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยมีหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยในการปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งนี้ตามที่เจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยสั่งการหรือมอบหมาย

ข้อ ๘ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งนี้ ให้เจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยและผู้ช่วยเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ข้อ ๙ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยหรือผู้ช่วยเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยตามข้อ ๔ (๑) ข้อ ๕ หรือข้อ ๖ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อ ๑๐ ผู้ใดต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยหรือผู้ช่วยเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยในการปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อ ๑๑ ในกรณีที่บุคคลใดถูกควบคุมตัวตามข้อ ๖ วรรคหนึ่ง เนื่องจากการกระทำความผิดตามข้อ ๓ (๔) เจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยอาจปล่อยตัวไปโดยมีหรือไม่มีเงื่อนไขก็ได้

เงื่อนไขในการปล่อยตัวตามวรรคหนึ่ง หมายถึง การกำหนดวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา ๓๔ (๒) ถึง (๕) แห่งประมวลกฎหมายอาญา การห้ามเดินทางออกนอกราชอาณาจักร เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย หรือการสั่งระงับธุรกรรมทางการเงิน

ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการปล่อยตัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อ ๑๒ ผู้ใดมีอาวุธ หรือข่มขู่ทางการเมือง ณ ที่ใด ๆ ที่มีจำนวนตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่เป็นการข่มขู่ที่ได้รับอนุญาตจากหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

ผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งที่สมัครใจเข้ารับการอบรมจากเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นระยะเวลาไม่เกินเจ็ดวันและเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยเห็นสมควรปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขตามข้อ ๑๑ วรรคสอง ให้ถือว่าคดีเลิกกันตามมาตรา ๓๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๑๖) พ.ศ. ๒๕๖๔

หน้า ๔

เล่ม ๑๑๒ ตอนพิเศษ ๗๓ ๔

ราชกิจจานุเบกษา

๓ เมษายน ๒๕๕๘

ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการปล่อยตัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อ ๑๓ การกระทำตามคำสั่งนี้ไม่อยู่ในบังคับของกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง

ข้อ ๑๔ เจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยและผู้ช่วยเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อย ที่กระทำการไปตามอำนาจหน้าที่โดยสุจริต ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เกินสมควรแก่เหตุหรือไม่เกินกว่ากรณีจำเป็น ย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา ๑๗ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ได้รับความเสียหายที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากทางราชการตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่

สั่ง ณ วันที่ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๘

พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา

หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

หน้า ๒๒
เล่ม ๑๓๒ ตอนที่ ๖๓ ก ราชกิจจานุเบกษา ๓๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘

การแจ้งการชุมนุมสาธารณะต้องระบุวัตถุประสงค์ และวัน ระยะเวลา และสถานที่ชุมนุมสาธารณะ ตามวิธีการที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดซึ่งต้องเป็นวิธีที่สะดวกแก่ผู้แจ้ง และต้องให้แจ้งผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้ด้วย

มาตรา ๑๓ เมื่อได้รับแจ้งแล้ว ให้ผู้รับแจ้งส่งรูปสาระสำคัญในการชุมนุมสาธารณะ ตามพระราชบัญญัตินี้ให้ผู้แจ้งทราบภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้รับแจ้ง

ในกรณีที่ผู้รับแจ้งเห็นว่าการชุมนุมสาธารณะที่ได้รับแจ้งนั้นอาจขัดต่อมาตรา ๗ หรือมาตรา ๘ ให้ผู้รับแจ้งมีคำสั่งให้ผู้แจ้งแก้ไขภายในเวลาที่กำหนด

หากผู้แจ้งการชุมนุมไม่ปฏิบัติตามคำสั่งตามวรรคสอง ให้ผู้รับแจ้งมีคำสั่งห้ามชุมนุมโดยแจ้งคำสั่ง เป็นหนังสือไปยังผู้แจ้ง

กรณีผู้แจ้งการชุมนุมไม่เห็นชอบด้วยกับคำสั่งตามวรรคสามให้ยื่นอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชา ขึ้นเหนือผู้รับแจ้งขึ้นไปหนึ่งชั้น และให้ผู้รับอุทธรณ์วินิจฉัยและแจ้งคำวินิจฉัยอุทธรณ์ภายในเวลาที่ยี่สิบสี่ชั่วโมง คำวินิจฉัยอุทธรณ์นั้นให้เป็นที่สุด

ในระหว่างมีคำสั่งห้ามชุมนุม การอุทธรณ์และพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ ให้งดการชุมนุมสาธารณะ

มาตรา ๑๒ ให้ผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะซึ่งไม่สามารถแจ้งการชุมนุมได้ภายใน กำหนดเวลาตามมาตรา ๑๐ แจ้งการชุมนุมพร้อมคำขอผ่อนผันกำหนดเวลาดังกล่าวต่อผู้บังคับการตำรวจ ผู้รับผิดชอบพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร หรือผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดในจังหวัดอื่นแล้วแต่กรณี ก่อนเริ่มการชุมนุม

ให้นำความในมาตรา ๑๐ วรรคสาม มาใช้บังคับแก่การแจ้งตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

ให้ผู้รับคำขอผ่อนผันตามวรรคหนึ่งมีหนังสือแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ยื่นคำขอทราบ ภายในเวลาที่ยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้รับคำขอ

มาตรา ๑๓ ให้ผู้รับแจ้งตามมาตรา ๑๑ และผู้รับคำขอผ่อนผันตามมาตรา ๑๒ เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๑๔ การชุมนุมสาธารณะที่ไม่เป็นไปตามมาตรา ๖ หรือไม่แจ้งการชุมนุม ตามมาตรา ๑๐ หรือที่ผู้แจ้งไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้รับแจ้งหรือที่ผู้รับแจ้งมีคำสั่งห้ามการชุมนุม ตามมาตรา ๑๑ หรือที่จัดขึ้นหลังจากที่ผู้ยื่นคำขอได้รับหนังสือแจ้งว่าไม่มีเหตุผลอันสมควรที่จะผ่อนผัน กำหนดเวลาตามมาตรา ๑๒ ให้ถือว่าเป็นการชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

หมวด ๓

หน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุม

มาตรา ๑๕ ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ดูแลและรับผิดชอบต่อชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธภายใต้ขอบเขต การใช้สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

(๒) ดูแลและรับผิดชอบการประชุมสาธารณะไม่ให้เกิดการจัดขวางเกินสมควรต่อประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ ตลอดจนดูแลและรับผิดชอบต่อผู้ชุมนุมปฏิบัติตามมาตรา ๑๖

(๓) แจ้งให้ผู้ชุมนุมทราบถึงหน้าที่ของผู้ชุมนุมตามมาตรา ๑๖ และเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะ

(๔) ให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะในการดูแลการประชุมสาธารณะให้เป็นไปตาม (๑) และ (๒)

(๕) ไม่ยุยงส่งเสริมหรือชักจูงผู้ชุมนุมเพื่อให้ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๖

(๖) ไม่ปราศรัยหรือจัดกิจกรรมในการชุมนุมโดยใช้เครื่องขยายเสียงในระหว่างเวลา ๒๔.๐๐ นาฬิกา ถึงเวลา ๐๖.๐๐ นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น

(๗) ไม่ใช้เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้าที่มีขนาดหรือระดับเสียงตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติประกาศกำหนด

มาตรา ๑๖ ผู้ชุมนุมมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ไม่ก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะอันเป็นที่ชุมนุมหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเกินที่หึงคาดหมายได้ว่าเป็นไปตามเหตุอันควร

(๒) ไม่ปิดบังหรืออำพรางตนโดยจงใจมิให้มีการระบุตัวบุคคลได้ถูกต้อง เว้นแต่เป็นการแต่งกายตามปกติประเพณี

(๓) ไม่ทำอาวุธ ดอกไม้เพลิง สิ่งเทียมอาวุธปืน หรือสิ่งที่มีอาจนำมาใช้ได้อย่างอาวุธ เข้าไปในที่ชุมนุมไม่ว่าจะได้รับอนุญาตให้มีสิ่งนั้นติดตัวหรือไม่

(๔) ไม่บุกรุกหรือทำให้เสียหาย ทำลาย หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้ใช้การไม่ได้ตามปกติซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น

(๕) ไม่ทำให้ผู้อื่นกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือเสรีภาพ

(๖) ไม่ใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายผู้เข้าร่วมชุมนุมหรือผู้อื่น

(๗) ไม่ขัดขวางหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะในการคุ้มครองความสะดวกของประชาชนในการใช้ที่สาธารณะ และการดูแลการประชุมสาธารณะนั้น

(๘) ไม่เดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายการประชุมระหว่างเวลา ๑๔.๐๐ นาฬิกา ถึงเวลา ๐๖.๐๐ นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะ

(๙) ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะ

มาตรา ๑๗ ในกรณีที่มีผู้จัดการชุมนุมมิได้แจ้งว่าจะมีการเดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายผู้ชุมนุมจะเดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายการประชุมได้ต่อเมื่อได้แจ้งล่วงหน้าต่อหัวหน้าสถานีตำรวจซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลการประชุมสาธารณะนั้น

(ท.ต.16)

บันทึกถ้อยคำ

ที่

ระหว่าง 5541 III 5476, 5478 ตำบล หัวหมอก
เลขที่ดิน ๔๖๕, ๔๖๓ หน้าสำรวจ - อำเภอ บ้านไผ่
ใช้/คหมายเลขที่ ๑๓๔๖๖, ๑๓๔๖๗ จังหวัด ขอนแก่น
หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ที่ว่าการ บ้านหนองร้านหญ้า
วันที่ ๒๕ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑
ข้าพเจ้า นายวรรณิ์ ชื่นขวา ๓ ๔๐๑๐ ๐๐๓๙๒ ๕๙๙ และคณะ อายุ ๖๙ ปี
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย บิดา มารดา ชื่อ นายผง - นางหวั่น
อยู่ที่บ้าน/หมู่บ้าน บ้านหนองร้านหญ้า เลขที่ ๓๒ ตรอก/ซอย ถนน หมู่ที่ ๕
ตำบล/แขวง หัวหมอก อำเภอ/เขต บ้านไผ่ จังหวัด ขอนแก่น หมายเลขโทรศัพท์
ขอปฏิญาณตนและให้ถ้อยคำต่อ พนักงานเจ้าหน้าที่
ด้วยความสัตย์จริง ดังต่อไปนี้-

ด้วยข้าพเจ้านายวรรณิ์ ชื่นขวา ประธานกลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง พร้อมด้วยคณะได้ยื่นเรื่อง
ร้องเรียน ณ ศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑ ขอให้พิจารณาอนุญาตดำเนินการโครงการ
ขุดร่องน้ำทำคันคูรอบ เพื่อกั้นแนวเขตกว่า ๔๐๐ เมตร ยาว ๓,๙๐๐ เมตร โดยได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณ
จากมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จำนวน ๔๔๔,๐๐๐.๐๐ บาท และขอให้ออกหนังสือรับรองการอยู่ของ
ชุมชนดั้งเดิม โดยมีความประสงค์ให้ดำเนินการออกโฉนดชุมชน จากการหารือร่วมกันได้มีข้อตกลงให้ผู้แทนกรม
ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมการปกครองและกรมที่ดินลงพื้นที่ในวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. และ
ประชุมร่วมกันเวลา ๑๓.๓๐ น. เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง รวบรวมข้อมูล และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ในวันนี้ผู้แทนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมการปกครองและกรมที่ดินได้ลงพื้นที่ดังกล่าวแล้ว
ข้าพเจ้าพร้อมด้วยคณะได้นำตรวจสอบที่สาธารณประโยชน์ป่าโคกหนองม่วงแล้วปรากฏข้อเท็จจริงว่า
ที่สาธารณประโยชน์ป่าโคกหนองม่วงมีหลักฐานเป็นหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๓๔๖๖ และ ๑๓๔๖๗ เนื้อที่
รวมกัน ๒๐๕-๓-๕๑ ไร่ มีขอบเขตแน่นอน และมีสภาพเป็นป่าสมบูรณ์ ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันเสมอมา
แต่มีบางส่วนประชาชนได้ครอบครองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ จึงมีแนวคิดจะคุ้มครองป้องกันที่สาธารณประโยชน์
ทั้งสองแปลงนี้ไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ต่อไป โดยจะขุดร่องน้ำและทำคันรอบเป็นวงๆ แต่ยังไม่มีการแบ่งปัน
แต่ประการใด คณะผู้แทนทั้ง ๓ หน่วยงานได้ให้คำปรึกษาว่าในกรณีการดำเนินการป้องกันการบุกรุก
ที่สาธารณประโยชน์เป็นอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะสามารถ
ดำเนินการขุดร่องน้ำ เพื่อเป็นแนวเขตที่สาธารณะได้ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๔๐๘/ว ๑๓๙๕ ลงวันที่
๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๑ เรื่อง กำหนดมาตรการป้องกันการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ นอกจากนี้ยังต้องดำเนินการขอ
อนุญาตใช้พื้นที่กับกรมป่าไม้ตาม พ.บ. ป่าไม้ พุทธศักราช ๒๕๔๔ ด้วย ส่วนเรื่องการขอให้ออกหนังสือรับรองการอยู่

- ๒ -

ของชุมชนดั้งเดิม เพื่อจะได้ดำเนินการออกโฉนดชุมชนต่อไปนั้น ไม่สามารถดำเนินการได้ แต่มีแนวทางการแก้ไข
ปัญหาให้ดำเนินการตามโครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน ตามนโยบายรัฐบาล (คทช.) ซึ่งข้าพเจ้าและคณะได้
รับทราบและมีความเข้าใจดี ไม่ติดใจสงสัยเรื่องใดแล้ว และพร้อมที่จะปฏิบัติตามแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว
ทุกประการ

ข้อความนี้ข้าพเจ้าได้อ่านและเจ้าหน้าที่ได้อ่านให้ฟังแล้วเข้าใจข้อความดีโดยตลอด จึงขอลงชื่อไว้
เป็นหลักฐาน

ลงชื่อ	ผู้แทน สด.	ลงชื่อ	ผู้แทน สด.
ลงชื่อ	ผู้แทน ปค.	ลงชื่อ	ผู้แทน ปค.
ลงชื่อ	ผู้แทน ทด.	ลงชื่อ	ผู้แทน ทด.
ลงชื่อ	ผู้แทน ทด.	ลงชื่อ	ผู้แทน ทด.
ลงชื่อ	ผู้แทน ทด.	ลงชื่อ	ผู้แทน ทด.
ลงชื่อ	ผู้ให้ข้อมูล	ลงชื่อ	ผู้ให้ข้อมูล
ลงชื่อ	ผู้ให้ข้อมูล	ลงชื่อ	ผู้ให้ข้อมูล
ลงชื่อ	ผู้ให้ข้อมูล	ลงชื่อ	ผู้ให้ข้อมูล
ลงชื่อ	ผู้ให้ข้อมูล	ลงชื่อ	ผู้ให้ข้อมูล
ลงชื่อ	พยาน	ลงชื่อ	พยาน
ลงชื่อ	พยาน	ลงชื่อ	พยาน
ลงชื่อ	พยาน	ลงชื่อ	พยาน
ลงชื่อ	พยาน	ลงชื่อ	พยาน
ลงชื่อ	ผู้บันทึก	ลงชื่อ	ผู้บันทึก

"คณะกรรมการป่าโคกหนองม่วง บ้านหนองร้านหญ้า ต.บ้านไร่ จ.ขอนแก่น"
สถานที่ติดต่อ ๓๑ หมู่ ๕ ต.หัวหนอง อ.บ้านไร่ จ.ขอนแก่น ๔๐๑๑๐ โทร.๐๔๓-๕๕๕๖๒๕๓

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอตีความอนุญาตดำเนินการโครงการขุดร่องคันน้ำทำคันคูรอบป่าโคกหนองม่วงเพื่อกันแนวเขต
และออกหนังสือรับรองการอยู่ของชุมชนดั้งเดิม

เรียน รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. บันทึกการประชุมแต่งตั้งกรรมการ	จำนวน ๑ ชุด
	๒. ภาพการดำเนินการกิจกรรมของชุมชน	จำนวน ๑ ชุด
	๓. สำเนาหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	จำนวน ๑ ชุด
	๔. รายชื่อสมาชิกในชุมชนที่ร่วมสนับสนุนโครงการ	จำนวน ๑ ชุด

เรื่องเดิม พื้นที่ป่าโคกหนองม่วงเป็นพื้นที่ป่าสาธารณะที่ขึ้นทะเบียนเป็นที่ นส. เลขที่ ๑๗๔๒๖, ๑๗๔๒๗
เมื่อปี ๒๐๕๔ ไร่ ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เมืองบ้านไร่และยังคงความอุดมสมบูรณ์ให้ชุมชนได้เก็บหาผลผลิตและพึ่งพิง
ด้วยความเป็นป่าที่อยู่ใกล้เมือง จึงเริ่มมีการบุกรุกแผ้วถาง เข้าไปจับจอง และขายพื้นที่ให้ ชุมชนบ้านหนองร้านหญ้า ต.
หัวหนอง อ.บ้านไร่ จ.ขอนแก่น เป็นชุมชนที่ดูแลรักษาพื้นที่มาตั้งแต่บรรพบุรุษ เห็นว่าป่าเริ่มมีการบุกรุก
และหากปล่อยไปจะรุนแรงมากขึ้นชุมชนจึงได้มีการดำเนินการดังนี้

๑. จัดประชุมและมีการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๗
(ตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๑)
- คณะกรรมการได้มีการทำกิจกรรมการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่า เช่น กิจกรรมธรรมชาติศึกษา และการบวชป่า
กิจกรรมการปลูกป่า การขอคืนพื้นที่ป่าหัวไร่ปลายนาจากชุมชน
๒. คณะกรรมการร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดทำ "โครงการศึกษาแนวทางการ
อนุรักษ์ และฟื้นฟูพื้นที่ป่าสาธารณะในเขตใกล้เมือง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีป่าโคกหนองม่วง"
ภายใต้ "ชุดโครงการพัฒนาระบบและกลไกขับเคลื่อนการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่จังหวัดขอนแก่นในการ
สร้างเสริมเครือข่ายการเรียนรู้สู่ชุมชนและสังคมสร้างสรรค์" และโครงการวิจัยท้องถิ่น ผลจากการวิจัย
ชุมชนได้มีมติร่วมกันว่าแนวทางในการรักษาพื้นที่ป่าที่เหมาะสมกับพื้นที่มากที่สุด คือ การจัดทำคลองคัก
น้ำลดความชื้นและทำคันคูรอบป่าเพื่อกันแนวเขต / การพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ
ของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองร้านหญ้า-โนนจำ และประชาชนทั่วไป / การส่งเสริมการปลูกพันธุ์ไม้
เศรษฐกิจพื้นถิ่นเพื่อฟื้นฟูป่าให้ให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน
ชุมชนได้ประสานเสนอโครงการขุดลอกทำคันคูค้ำกับแนวเขตป่า เพื่อขอรับการสนับสนุนจาก
มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสำนักงานสารสนเทศน้ำเพื่อการเกษตรกรรม (สสนก.) ในการ
พัฒนาแหล่งน้ำประจำปี ๒๕๖๓

... ๒/ทั้งนี้

รับแล้ว

ทอ.

๐๖-๘๙๗๙๒๖๒
๒๕๖๓

-๒-

ทั้งนี้ ทางมูลนิธิได้พิจารณา เห็นชอบและอนุมัติโครงการงบประมาณสนับสนุนการดำเนินโครงการ ๔๔,๐๐๐ บาท และให้ทางชุมชนมีการประชุมหมู่บ้านรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนร่วมกับ อบต. เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๑ ณ ที่ว่าการผู้ใหญ่บ้าน แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำชุมชนบ้านหนองบ้านหญ้าเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ทั้งนี้กรมการได้มีการประสานเพื่อเสนอขอดำเนินโครงการตามระเบียบของส่วนราชการเนื่องจากเป็นพื้นที่ นสล. ดังรายละเอียดตามหนังสือ ที่ / ๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ ถึง นายก อบต.หัวหนอง เพื่อขอดำเนินโครงการ (รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๒)

๓. การดำเนินการของส่วนราชการ

- อบต.หัวหนองได้ทำหนังสือเลขที่ ขก.๔๔๔๐๓ / ๔๔๖ ลงวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ถึงนายอำเภอบ้านไผ่ จ.ขอนแก่น เพื่อแจ้งขอดำเนินโครงการ
- เจ้าหน้าที่จากสำนักงานอำเภอบ้านไผ่ พิจารณาแล้วเห็นว่าโครงการดังกล่าวมีการขุดลอก ถือเป็น การเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ ก่อสร้าง ซึ่งต้องดำเนินการตามระเบียบและปฏิบัติตามประมวล กฎหมายที่ดิน ทางอำเภอจึงส่งเรื่องถึง เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น สาขาบ้านไผ่ เพื่อหารือ ไปยังจังหวัด เพื่อพิจารณา
- สำนักงานจังหวัดขอนแก่น โดยกลุ่มงานวิชาการที่ดิน สำนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น ได้พิจารณาและทำหนังสือแจ้งถึง เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น สาขาบ้านไผ่ เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑ เห็นว่าควรดำเนินการจัดทำรังวัด ทิศดินเดิมรอบป่าโคกหนองม่วง มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกันแนวเขต ป้องกันการบุกรุก รวมถึงเป็นการปักปัน เพื่อลดความชื้น และเป็นการป้องกันการนำขยะเข้ามาทิ้งในป่า กิจกรรมเป็นการปรับปรุง พัฒนาพื้นที่ โดยไม่กระทบต่อการใช้ประโยชน์ของราษฎร การดำเนินการในลักษณะดังกล่าว จึงไม่จำเป็นต้องขออนุญาตตามประมวลกฎหมายที่ดิน

หลังจากนั้นทางหน่วยงานของรัฐได้มีการปรึกษาหารือ และมีข้อกังวลถึงปัญหา ในข้อกฎหมายเนื่องจากการดำเนินการไม่ได้ดำเนินการโดยภาครัฐ (ดำเนินการโดยชุมชน) ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งรัฐมองว่า เป็นเอกชน ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ อาจมีข้อจำกัดในการให้งบประมาณในการหน่วยงานของรัฐ จึงแจ้งด้วยวาจาว่าจะส่งเรื่องให้รัฐส่วนกลางพิจารณา ดังนั้นพวกรักเจ้าชาวบ้านหนองบ้านหญ้า (ดังรายชื่อตามเอกสารที่แนบมา) จึงได้ทำหนังสือเวียนมาด้วยกันเพื่อพิจารณาหาช่องทางในการ ดำเนินโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดยชุมชนมีข้อเสนอด้วยรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อพิจารณา

๓. ขอให้รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย พิจารณา หาช่องทางเพื่อให้ชุมชนดำเนินการจัดทำรังวัด และคันคูเพื่อกันแนวเขตภายใต้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจาก มูลนิธิอุทกพัฒน์ร่วมกับชาวบ้าน เพื่อรักษาพื้นที่ป่าสาธารณะซึ่งเป็นป่าโคกมีชื่อเสียงสุดท้ายที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ให้ชุมชนและชุมชนได้ ทั้งทั้งในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งเป็นปอดของเมืองบ้านไผ่ที่กำลังเป็นพื้นที่ศูนย์กลางการพัฒนา เส้นทางชนสามัคคีอีสาน ศูนย์ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

๒. ขอให้...

๒. ขอให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาตรวจสอบ และรับรองการอยู่ของชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ชายป่าโคกหนองม่วงมายาวนาน โดยกำหนดกฎกติกา ขอบเขตของการอยู่ที่ไม่สร้างผลกระทบต่อนันทิปา และให้มีการป้องกันสกัดกั้นนายทุน คนภายนอกที่มาซื้อพื้นที่

ทั้งนี้ ทางกลุ่มจึงได้ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการพิจารณาข้อเสนอของชุมชน อันเป็นฐานสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและชุมชนตามมาตรา 43 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ในการจัดการป่าอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน เพราะการดำเนินโครงการนี้ชุมชนมีความตั้งใจในการรักษาพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน ป้องกันการบุกรุก โดยการขุดร่องดินไม่มีสิ่งปลูกสร้าง เพื่อรักษาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่แหล่งอาหาร เป็นป่าเพื่อให้เป็นห้องเรียนทางธรรมชาติของเด็กเยาวชน คนในชุมชนต่อไป และรับรองสิทธิชุมชนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยมาอย่างยาวนานในการมีวิถีวัฒนธรรม การอนุรักษ์ ป่าชุมชน หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ชนธรรมนิยม และจารีตประเพณีอันดีงามของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในพื้นที่ โดยการรับรองการอยู่ของชาวบ้านดั้งเดิมภายใต้กฎกติกา ขอบเขต ที่ไม่สร้างผลกระทบต่อการรักษาพื้นที่ป่า

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณ ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

วรวิทย์ วัชรวิทย์
(นายวรวิทย์ วัชรวิทย์)

ประธานกลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง

บันทึกการประชุม การปรึกษาหารือ กรณีคณะกรรมการป่าโคกหนองม่วง บ้านหนองร้านหญ้า
 ต.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น
 ณ ห้องประชุมคอกแก้ว กระทรวงมหาดไทย

วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๓

ตามที่ได้ประชุมหารือกรณีคณะกรรมการป่าโคกหนองม่วง บ้านหนองร้านหญ้า ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น ขึ้นเรื่องต่อกระทรวงมหาดไทย กรณีขอให้พิจารณาอนุญาตดำเนินการโครงการขุดร่องตักน้ำ ทำคันคู รอบป่าโคกหนองม่วง เพื่อกั้นแนวเขตและออกหนังสือรับรองการอยู่ของชุมชนดั้งเดิม ระหว่างผู้แทน คณะกรรมการป่าโคกหนองม่วง บ้านหนองร้านหญ้า นำโดยนายวรณีย์ ชันขวา ประธานกลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง กับนายรัฐพล นราดิศร ผอ.สำนักงานตรวจราชการและเรื่องราวร้องทุกข์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

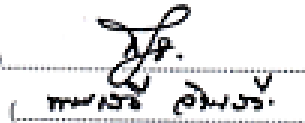
ที่ประชุมมีมติให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยผู้แทนกรมที่ดิน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และกรมการปกครอง ลงพื้นที่ป่าโคกหนองม่วง บ้านหนองร้านหญ้า ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น ในวันที่พฤหัสบดีที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๓ เวลา ๐๘.๐๐ น. เป็นต้นไป และประชุมร่วมกับคณะกรรมการฯ เวลา ๑๓.๓๐ น. ณ วัคบูรณะสิทธิ์ ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น เพื่อรับฟังปัญหา อุปสรรค และหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

(ลงชื่อ)

(นายรัฐพล นราดิศร)

(ลงชื่อ)

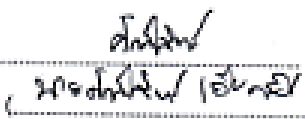

(ลงชื่อ)

ผู้แทนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

(ลงชื่อ)

ผู้แทนกรมการปกครอง

(ลงชื่อ)

(นายวรณีย์ ชันขวา)

ประธานกลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง

แถลงการณ์กลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง

การขุดร่องตักน้ำทำคันคูรอบป่าโคกหนองม่วงเพื่อกันแนวเขต และออกหนังสือรับรองการอยู่ของชุมชนดั้งเดิม

พื้นที่ป่าโคกหนองม่วงเป็นพื้นที่ป่าสาธารณะที่ขึ้นทะเบียนเป็นที่ นสท. เลขที่ ๑๙๔๒๖, ๑๙๔๒๗ เนื้อที่ ๒๐๕ ไร่ ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เมืองบ้านไผ่และยังคงความอุดมสมบูรณ์ให้ชุมชนได้เก็บหาผลผลิตและพึ่งพิง ด้วยความเป็นป่าที่อยู่ใกล้เมือง จึงเริ่มมีการบุกรุกแผ้วถาง เข้าไปจับจอง และขายพื้นที่ ชุมชนบ้านหนองบ้านไร่ ด. ห้วยหนอง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น เป็นชุมชนที่ดูแลรักษาพื้นที่มาตั้งแต่บรรพบุรุษ เห็นว่าป่าเริ่มมีการบุกรุก และหากปล่อยไปจะรุนแรงมากขึ้นชุมชนจึงได้มีการดำเนินการดังนี้

๑. จัดประชุมและมีการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๗ (ตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๑)

- คณะกรรมการได้มีการทำกิจกรรมการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่า เช่น กิจกรรมธรรมชาติศึกษา และการบวชป่า กิจกรรมการปลูกป่า การขอคืนพื้นที่ป่าหวัดไผ่จากนายจากชุมชน

๒. คณะกรรมการร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดทำ "โครงการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ และฟื้นฟูพื้นที่ป่าสาธารณะในเขตใกล้เมือง โดยความร่วมมือของชุมชน กรณีป่าโคกหนองม่วง" ภายใต้ "จุดโครงการพัฒนาระบบและกลไกขับเคลื่อนการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่จังหวัดขอนแก่นในการสร้างเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชนและสังคมสร้างสรรค์" และโครงการวิจัยท้องถิ่น ผลจากการวิจัยชุมชนได้มีมติร่วมกันว่าแนวทางในการรักษาพื้นที่ป่าที่เหมาะสมกับพื้นที่มากที่สุด คือ การจัดทำคลองตักน้ำลดความชื้นและทำคันคูรอบป่าเพื่อกันแนวเขต / การพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นห้องเรียนทางธรรมชาติของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองบ้านไร่-โนนข่า และประชาชนทั่วไป / การส่งเสริมการปลูกพันธุ์ไม้เศรษฐกิจพื้นถิ่นเพื่อฟื้นฟูป่าให้ให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ชุมชนได้ประสานเสนอโครงการขุดลอกทำคันคูดินกันแนวเขตป่า เพื่อขอรับการสนับสนุนจากมูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสำนักงานสารสนเทศน้ำเพื่อการเกษตรกรรม (สสนท.) ในการพัฒนาแหล่งน้ำประจำปี ๒๕๖๑ ทั้งนี้ ทางมูลนิธิได้พิจารณา เห็นชอบและอนุมัติโครงการงบประมาณสนับสนุนการดำเนินโครงการ ๔๔๔,๐๐๐ บาท และให้ทางชุมชนมีการประชุมหมู่บ้านวันถึงความคิดเห็นจากชุมชนร่วมกับ อบต. เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๑ ณ ที่ว่าการผู้ใหญ่บ้าน แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำชุมชนบ้านหนองบ้านไร่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ทั้งมีการดำเนินการให้มีการประสานเพื่อเสนอขอคำเนินโครงการการตามระเบียบของส่วนราชการเนื่องจากเป็นพื้นที่ นสท. ดังรายละเอียดตามหนังสือ ที่ / ๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ ถึง นายก อบต. ห้วยหนอง เพื่อขอคำเนินโครงการ (รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๒)

๓. การดำเนินการของส่วนราชการ

- อบต. ห้วยหนองได้ทำหนังสือเลขที่ ขก.๔๔๔๐๑ / ๔๔๖ ลงวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ถึงนายอำเภอบ้านไผ่ จ.ขอนแก่น เพื่อแจ้งขอคำเนินโครงการ
- เจ้าหน้าที่จากสำนักงานอำเภอบ้านไผ่ พิจารณาแล้วเห็นว่าโครงการดังกล่าวเป็นการขุดลอก ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ ก่อสร้าง ซึ่งต้องดำเนินการตามระเบียบและปฏิบัติตามประมวลกฎหมายที่ดิน ทางอำเภอจึงส่งเรื่องถึง เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น สาขาบ้านไผ่ เพื่อหาวิธีไปยังจังหวัด เพื่อพิจารณา

- สำนักงานจังหวัดขอนแก่น โดยกลุ่มงานวิชาการที่ดิน สำนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น ได้พิจารณาและทำหนังสือแจ้งถึง เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดขอนแก่น สาขาบ้านไผ่ เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑ เห็นว่าควรดำเนินโครงการจัดทำร่องน้ำ ทำคันดินรอบป่าโคกหนองม่วง มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกั้นแนวเขต ป้องกันการบุกรุก รวมถึงเป็นการตัดไม้เพื่อขลอความชื้น และเป็นการป้องกันการนำขยะเข้ามาทิ้งในป่า กิจกรรมเป็นการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ โดยไม่กระทบต่อการใช้ประโยชน์ของราษฎร การดำเนินการในลักษณะดังกล่าวจึงไม่จำเป็นต้องขออนุญาตตามประมวลกฎหมายที่ดิน

หลังจากนั้นทางหน่วยงานของรัฐได้มีการปรึกษาหารือ และมีข้อกังวลถึงปัญหาในข้อกฎหมายเนื่องจากการดำเนินโครงการไม่ได้ดำเนินการโดยภาครัฐ (ดำเนินการโดยชุมชน) ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งรัฐมองว่าเป็นเอกชน ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ อาจมีข้อจำกัดในการให้งบประมาณแก่หน่วยงานของรัฐ จึงแจ้งตัวอาจารย์ว่าส่งเรื่องให้รัฐส่วนกลางพิจารณา ดังนั้นพวกข้าพเจ้าชาวบ้านหนองบ้านไผ่ (ด้วยรายชื่อตามเอกสารที่แนบมา) จึงได้ทำหนังสือเวียนมายังท่านเพื่อพิจารณาหาช่องทางในการดำเนินโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดยชุมชนมีข้อเสนอแนะและยึดข้อต่อไปนี้

๑. ขอให้รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย พิจารณา หาช่องทางเพื่อให้ชุมชนดำเนินการจัดทำร่องน้ำ และคันคูเพื่อกั้นแนวเขตภายใต้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจาก มูลนิธิอุทกพัฒน์ร่วมกับชาวบ้านเพื่อรักษาพื้นที่ป่าสาธารณะซึ่งเป็นป่าใกล้เมืองสิ้นสุดท้ายที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ให้คนจนและชุมชนได้พึงพิงในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งเป็นปอดของเมืองบ้านไผ่ที่กำลังเป็นพื้นที่ศูนย์กลางการพัฒนาเส้นทางขนส่งภาคอีสาน สู่อุณหภูมิภาคอุษาคเนย์
๒. ขอให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาตรวจสอบ และรับรองการอยู่ของชุมชนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยอยู่ชายป่าโคกหนองม่วงมายาวนาน โดยกำหนดกฎกติกา ขอบเขตของการอยู่ที่ไม่สร้างผลกระทบต่อพื้นที่ป่า และให้มีการป้องกันสกัดกั้นนายทุน คนภายนอกที่มาซื้อพื้นที่

ทั้งนี้ ทางกลุ่มจึงได้ขอความอนุเคราะห์จากรัฐมนตรีในการพิจารณาข้อเสนอของชุมชน อันเป็นฐานสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและชุมชนตามมาตรา 43 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ในการจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน เพราะการดำเนินโครงการนี้ชุมชนมีความตั้งใจในการรักษาพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน ป้องกันการบุกรุก โดยการขุดร่องดินไม่มีสิ่งปลูกสร้าง เพื่อรักษาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่แหล่งอาหาร เป็นป่าเพื่อให้เป็นท้องไร่ทางธรรมชาติของเด็กเยาวชน คนในชุมชนต่อไป และรับรองสิทธิชุมชนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยอยู่อย่างยาวนานในการมีวิถีวัฒนธรรม การอนุรักษ์ พื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ชนบทธรรมนิยม และจารีตประเพณีอันดีงามของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในพื้นที่ โดยการรับรองการอยู่ของชาวบ้านดั้งเดิมภายใต้กฎกติกา ขอบเขต ที่ไม่สร้างผลกระทบต่อการรักษาพื้นที่ป่า

กลุ่มอนุรักษ์ป่าโคกหนองม่วง ค.ห้วยหนอง บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- บันทึกการประชุมแนวทางการอนุรักษ์ป่าหนองม่วง ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๕ ณ ศาลาประชาคม บ้านหนองร้านหญ้า โดย มูลนิธิรักษ่อีสาน และกรรมการป่าหนองม่วง
- โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนในระดับเครือข่าย จังหวัดร้อยเอ็ด “ร้อยเอ็ดความหลากหลายในป่าชุมชน” โดยรัฐบาลญี่ปุ่น และ มูลนิธิเยาวชนชนบท (มยช.ร้อยเอ็ด) กรกฎาคม ๒๕๕๖

- หนังสือกระทรวงมหาดไทย เลขที่ 0๔๓๓๔/ว๕๙0๕ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น

เรื่องการจัดทำโครงการการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก เพื่อจัดความยากจนเพื่อพัฒนาชนบท ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒

- หนังสือที่ว่าการอำเภอคำสูง เลขที่ขก ๒๑๒๙/๑0๓๒ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น
ขั้นตอนการดำเนินการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ
- หนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐฯ เลขที่ ๙๒/๒๕๕๙
- หนังสือสถานีตำรวจนครบาลสำราญราษฎร์ เลขที่ ดช 00๑๕ (บก.บก.๑0)

http://www.forest.go.th/phitsanulok/index.php?option=com_content&view=article&id=516:p8&catid=13:2010-06-04-06-%M-%S&lang=th

- <http://www.forru.org/th/content.php?mid=140>
- http://www.sl.ac.th/html_edu/cgi-bin/sl/main_php/print_informed.php?id_count_inform=373
- <http://hrm.ru.ac.th/file/research/005-5.pdf>